

**A MAGYAR GYÜMÖLCS- ÉS
ZÖLDSÉGPIAC HELYZETE ÉS KILÁTÁSAI**

**Budapest
2007**

Kiadja:

az Agrárgazdasági Kutató Intézet

Főigazgató:

Udovecz Gábor

Szerkesztőbizottság:

Dorgai László, Kamarásné Hegedűs Nóra (titkár), Kapronczai István,
Kartali János, Kovács Gábor, Popp József, Potori Norbert
Udovecz Gábor

Készült:

Az Agrárpolitikai Igazgatóság
Agrárpolitikai Kutatások Osztályán

Szerző:

Erdész Ferencné

Közreműködött:

Juhász Anikó
Gyánti Istvánné

Opponensek:

Dr. Kállay Tamásné, tudományos igazgató-helyettes
Érdi Gyümölcs- és Dísznövénytermesztési Kutató-Fejlesztő Kht.

Dr. Dimény Judit, egyetemi tanár, tanszékvezető
Szent István Egyetem, Mg-i és Körny.tud. Kar, Kertészet Technológiai Tanszék

Tartalomjegyzék

Bevezetés	5
1. A világ gyümölcs- és zöldségtermelési tendenciái, és befolyásoló tényezői	7
1.1. Új hatások érvényesülése a világkereskedelemben	7
1.2. A globális gyümölcs- és zöldségfogyasztás alakulása	8
1.3. A világ gyümölcs- és zöldségtermelésének általános jellemzői	10
1.1. A hazai gyümölcs- és zöldségtermelés általános jellemzői	12
2. A gyümölcstermelés világpiaci helyzete és kilátásai	17
2.1. A világ gyümölcspiaca	17
2.2. Az Európai Unió gyümölcspiaca	23
2.3. Az EU-10 gyümölcspiaca	30
2.4. Az alma piaca	36
2.5. A körte piaca	44
2.6. Az őszibarack piaca	47
2.7. A kajszibarack piaca	50
2.8. A meggy piaca	53
3. A magyar gyümölcságazat helyzete és kilátásai	57
3.1. Termelés	57
3.2. Fogyasztás és felhasználás	63
3.3. Külkereskedelem	69
3.4. Kilátások	77
4. A zöldségtermelés világpiaci helyzete és kilátásai	87
4.1. A világ zöldségpiaca	87
4.2. Az Európai Unió zöldségpiaca	91
4.3. Az EU-10 tagállamok zöldségpiaca	96
4.4. A paradicsom piaca	99
5. A magyar zöldségágazat helyzete és kilátásai	105
5.1. Termelés	105
5.2. Fogyasztás és felhasználás	109
5.3. Külkereskedelem	111
5.4. Kilátások	118
6. Az EU gyümölcs- és zöldségpiaci szabályozás reformtervezete és annak figyelembevételével főbb tennivalóink	123
Összefoglalás	127
Summary	133
Kivonat	139
Abstract	140
Irodalomjegyzék	141
Mellékletek	145
A sorozatban eddig megjelent tanulmányok	161

Bevezetés

A tanulmány célja az ezredforduló és az EU 2004. évi bővítése óta a magyar gyümölcs- és zöldségágazatban végbement változások bemutatása és a kilátások megfogalmazása a közeljövőre vonatkozóan. A tanulmány a gyümölcs- és a zöldségágazat szempontjából külön-külön mutatja be a termelés, a fogyasztás, az export és az import nemzetközi helyzetét, a magyar csatlakozás következményeit és a versenyképesség megőrzésének főbb feladatait. A két ágazat átfogó elemzésén kívül, az EU termelése és a hazai export szempontjából legfontosabb termékek piaci helyzetét is vizsgáltuk. Így kiválasztásra került a gyümölcsfélék közül az alma, a körte, az őszibarack/nectarin, a meggy és a kajszibarack, a zöldségfélék közül, pedig a paradicsom.

A gyümölcs- és zöldségtermékek piaci kilátásait a jelen és közelmúlt statisztikai adataira (EU, FAO, ZMP, Eurostat, USDA, Rabobank, KSH, FruitVeB Magyar Zöldség-Gyümölcs Szakmaközi Szervezet, AKI), piaci tendenciákra, megjelent elemzésekre, prognózisokra (EU, USDA, Rabobank), hazai publikációkra támaszkodva tekintettük át. A feladatot nehezítette, hogy speciális, a piac kereslet-kínálati viszonyaira gyorsan és érzékenyen reagáló termékekről van szó, az árumozgások nehezen követhetők, így a statisztikai adatok is szétszórta, hiányosak, gyakran ellentmondók, azonos rendszerben nem, vagy csak nehezen követhetők. Különösen igaz ez a megállapítás a külkereskedelmi adatokat illetően, ezért szerepel néhol utolsó elfogadható adatként a 2003. évi. A tanulmány készítésekor többnyire előzetes adatként szerepelt a 2005. évi, ezért az elemzésekhez a biztos 2004. évi statisztikai adatokat használtuk fel. Az ágazat jövőjére vonatkozóan nemzetközi prognózisok alig készülnek egy-két évnél hosszabb távra (mint például más mezőgazdasági termékek esetében a FAPRI, OECD, ZMP, Európai Bizottság előrejelzései), célunk ezért az volt, hogy a jelen és a közelmúlt adataiból következtessünk a jövőre. Az ágazati előrejelzések – a USDA néhány középtávú prognózisán kívül – szakmai becslés alapján készültek rövidtávra (2004-2010-ig) és középtávra (2004-2014-ig). Vizsgáltuk az EU-csatlakozás hatásait a hazai termelésre, ami azonban nem választható el az egyéb, esetenként erősebben érvényesülő tényezőktől, mint például a világgiazi események, a hazai piaci szereplők alkalmazkodó képessége, a kedvezőtlen időjárási hatások stb.

Jelen tanulmányban terjedelmi korlátok miatt elsősorban a friss gyümölcs- és zöldségfélékkel foglalkozunk, a feldolgozott termékekkel csak érintőlegesen, ott, ahol az indokolt, illetve azt az elérhető adatok lehetővé teszik.

A gyümölcs- és zöldségágazat Magyarországon fokozott várakozással tekintett az uniós csatlakozás elé, ám ezek a várakozások a csatlakozás utáni első években egyelőre nem váltak valóra, bár az utóbbi években javult a helyzet. Az uniós és hazai kínálati piaci hatására 2004-ben erőteljesen csökkentek a termelői árak és a piacok megszerzéséért folytatott verseny eddig nem szokott módon élesedett. Bár Magyarország földrajzi helyzete, ökológiai adottsága, a termesztés hagyománya lehetőséget ad jó minőségű gyümölcs- és zöldségfélék termelésére, mégis a nem várt események (kedvezőtlen időjárási viszonyok, piacvesztés, a felvásárlási árak hirtelen csökkenése, erősödő importnyomás stb.) sok tekintetben bizonytalanná tették az ágazat jövőjét. A kihívásokhoz való alkalmazkodás, a piacvesztés elkerülése új feladatok elé állítja az ágazati szereplőket. A feladatok megoldásával hosszú távon csökkenthetők a nehézségek és jobban kihasználhatók a hazai termelés előnyei. A csatlakozással gyökeresen megváltozott nemzetközi kereskedelem, a magyar gyümölcs- és zöldségágazat 2004. évi és 2005. évi pozícióromlása, de főképpen a versenyképesség megőrzése indokolja

a téma részletes elemzését, az ágazati kilátások felvázolását, és az eredmények, következtetések ágazati szereplőkkel, a téma iránt érdeklődőkkel való megismertetését.

A tanulmány külön fejezetei tartalmazzák a világ gyümölcs és zöldség piacának a bemutatását a termelés, a fogyasztás, külkereskedelem tendenciáin keresztül. E fejezeteken belül mélyrehatóbban tárgyaljuk ugyanezeket a kérdéseket az Európai Unió és az újonnan csatlakozott EU-10 tagországok vonatkozásában.

Önálló fejezetekben vizsgáljuk a hazai gyümölcs- és zöldségtermelés bel- és külkereskedelmének helyzetét, a főbb problémákat, az ágazati erősségeket, gyengeségeket és mindezek tükrében következtetünk a közeljövő kilátásaira.

Végül az elemzésekből levonható következtetések alapján ajánlásokat teszünk a legfontosabb teendőkre, amelyekre szükség van az ágazat fejlesztése érdekében.

A tanulmány külkereskedelemmel kapcsolatos fejezeteinek elkészítéséhez felhasználtuk Juhász Anikó kutatási eredményeit, ezen kívül értékes segítséget kaptunk az Intézet Agrárpia-
piaci Kutatások, Piaci Információs és Statisztikai Osztályaitól, valamint a FriutVeB Magyar Zöldség-Gyümölcs Szakmaközi Szervezettől, amelyért ezúton köszönetet mondunk.

1. A világ gyümölcs- és zöldségtermelési tendenciái, és befolyásoló tényezői

1.1. Új hatások érvényesülése a világkereskedelemben

Az elmúlt évtized nemcsak a magyar, hanem a világ egészének gyümölcs- és zöldségtermelésében és -kereskedelmében sok változást hozott. A termelés volumenének növekedése mellett átalakult a termelési struktúra, a termelés faj- és fajtaösszetétele, amit a megváltozott körülmények, a fogyasztói igények és szokások motiváltak. A felsorolt tényezők azonban nemcsak a táplálkozástudomány fordulatait követve alakultak, hanem jórészt a versenyben élenjárók marketing-kampányai eredményeként. A termelés növekedésével az export is jelentősen bővült. A termékek nemzetközi kereskedelmében eddig korlátot jelentett e termékek nehéz eltarthatósága, romlékonysága, azonban a csomagolás, a szállítás fejlődése ezen a téren is változást hozott. A szállítás korszerűsödésével a távoli országok is bekapcsolódtak a nemzetközi kereskedelembé. **Új piaci szereplők jelentek meg**, elsősorban a déli félteke dinamikusan fejlődő országai, amelyek nagy volumenű, olcsó termékekkel, hat hónapos eltéréssel jelentkeznek a hagyományos európai piacon.

A gyorsan fejlődő és modernizálódó mezőgazdaságnak köszönhetően a fogyasztók számára ma több és jobb minőségű áru áll rendelkezésre. Ezzel egy időben javult a táplálkozás minősége és összetétele, mert a fogyasztás az egészségesebb, vitaminokban gazdagabb étrend kialakítása irányába tolódott el. A változó étkezési szokások, az igényesebb táplálkozásra való törekvés, a fogyasztók jövedelmi helyzete és még sok más tényező jelentős befolyást gyakorol a termelés jövőbeni alakulására. A Rabobank [2004] szerint várhatóan az alábbi folyamatok fogják jellemezni az ágazatot az előttünk álló évtizedben:

- vidéki munkahelyteremtés, vásárlóerő- és piacbővülés az életszínvonal növekedésével;
- helyi termékek előnyben részesítése, a friss áru iránti kereslet élénkülése, új termékek megjelenése;
- változások a kínálat szerkezetében;
- fokozott igény az egészséges élelmiszerek iránt, az élelmiszerbiztonsági elvárások és ellenőrzések növekedése;
- speciális, környezetbarát termesztéstechnológiák terjedése;
- öntözés, öntözésszervezési feladatok növekedése;
- vidéki infrastruktúra és más kommunális szolgáltatások fejlesztése;
- falusi vendéglátás, zöldségturizmus termeléssel való ötvöződése;
- erőforrás- és költségtakarékos termesztéstechnológiák előtérbe kerülése;
- központi szerepet kap a termékek eladhatósága, értékesítési ára;
- koordináció aktuális kérdésekben (például: termelői összefogás, munkahelyteremtés, a vidéki lakosság helyben tartása, a környezet megóvása stb.).

1.2. A globális gyümölcs- és zöldségfogyasztás alakulása

E fejezet elkészítéséhez forrásként felhasználtuk az Intézetben, hasonló témában, korábban készített tanulmány vonatkozó fejezeteit és számításait¹.

A táplálkozástudomány fejlődésének köszönhetően a táplálkozás is változóban van. A fogyasztás szerkezete a mai ismereteink szerint az egészségesebbnek tartott táplálkozás felé mozdult el, ezt jelzi, hogy az elmúlt 10-15 év alatt növekedett az egy főre jutó gyümölcs- és zöldségfogyasztás mind a világ fejlődő, mind pedig a fejlett régióiban.

A világ egy főre jutó **gyümölcsfogyasztása nem túl magas, 61 kg/fő/év** volt 2002-ben. A fogyasztás növekedési üteme globálisan 22%, a fejlett országokban 4%, míg a fejlődő országokban 34% volt az 1990 és 2002 közötti időszakban. A gyümölcsfogyasztás terén Kína mutatta a legerőteljesebb fejlődést: A korábbi igen alacsony fogyasztás 2002-re közel megháromszorozódott, és ezzel felzárkózott a többi ázsiai ország átlagához. A dél-amerikai országokban rendkívül magas a gyümölcsfogyasztás, korábban is az volt, ami főként a bőséges banánfogyasztásnak köszönhető (1. táblázat).

1. táblázat

Egyes kiemelt régiók és országok egy főre jutó gyümölcsfogyasztása

Megnevezés	1990	2002	2014 prognózis	2002/1990	2014/2002
	kg/fő	kg/fő	kg/fő	%	%
Világ	50	61	70	122	115
Fejlett országok	81	84	88	104	105
Ebből: EU-15	107	116	126	108	109
EU-10	53	60	86	113	142
<i>Magyarország*</i>	67	65	68	9	105
Észak-Amerika	118	112	120	95	108
Fejlődő országok	41	55	61	134	112
Ebből: Kína	17	47	68	276	144
India	28	38	44	136	117
K- és DK-Ázsia	49	55	58	112	105
Dél-Amerika	88	103	109	117	106

* 2000-től KSH módszertani változást hajtott végre (a feldolgozott gyümölcsök frissre való átszámításával mintegy 30%-kal nagyobb lett a fogyasztás értéke)

Forrás: FAO, valamint Kartali [2005] prognózisa

A fejlett régiók közül az **EU-15 tagországokban** 8%-kal növekedett a fejenkénti gyümölcsfogyasztás 1990 és 2002 között. A kereslethez viszonyítva csaknem minden gyümölcsfajból bőséges volt a kínálat, mégis az euró bevezetése némi csökkenést eredményezett a fogyasztásban az átszámítás miatt kialakult vásárlói óvatosság miatt. Ugyanakkor a kereslet inkább a drágább termékek iránt nőtt meg, mint például a szamóca vagy az ananász, míg a görögdinnye, a nektarin és a szilva fogyasztása csökkent, holott e termékek ára jelentősen visszaesett az elmúlt években.

¹ Kartali János (ed.) [2005]: *A globális gazdasági és demográfiai változások hatása az agrárkülkereskedelemre*. Agrárgazdasági Tanulmányok, 2005/2. sz. Budapest, Agrárgazdasági Kutató Intézet.

A zöldségek egy főre jutó globális fogyasztása 114 kg/fő/év volt 2002-ben, ami 46%-os emelkedést jelentett 1990 és 2002 között. A legnagyobb növekedés – a gyümölcsfogyasztáshoz hasonlóan – a fejlődő országokban mutatkozott (69%), azon belül az ázsiai régióban (2. táblázat).

2. táblázat

 Egyes kiemelt régiók és országok egy főre jutó zöldségfogyasztása

Megnevezés	1990	2002	2014 prognózis	2002/1990	2014/2002
	kg/fő	kg/fő	kg/fő	%	%
Világ	78	114	139	146	122
Fejlett országok	109	113	126	104	111
Ebből: EU-15	123	120	135	98	113
EU-10	103	92	122	89	132
Magyarország*	95	111	124	*117	112
Észak-Amerika	116	128	142	110	111
Fejlődő országok	68	115	142	169	124
Ebből: Kína	99	254	314	257	124
India	53	70	86	132	123
K- és DK-Ázsia	57	65	76	114	117
Dél-Amerika	42	53	66	126	126

* 2000-től KSH módszertani változtatás eredménye (a feldolgozott zöldség frissre való átszámítása).

Forrás: FAO, valamint Kartali [2005] prognózisa

Kínában a vizsgált időszakban másfézszeresére nőtt a zöldségfogyasztás és 2002-ben elérte a 254 kg/fő/év szintet. A kimagasló fogyasztásnövekedést a termelés és a kínálat bővülése, az alacsony árak, és a zöldségfélék elsőbbséget élvező fogyasztása magyarázza.

A fejlett országok fejenkénti átlagos zöldségfogyasztása szerényebb mértékben ugyan, de szintén növekedett, 2002-ben 113 kg/fő/év szintet ért el. Ugyanakkor egyes régiókban, például az **Európai Unióban, csökkenés jellemezte az időszakot.**

Globálisan a gyümölcs- és zöldségfélék fogyasztásának további növekedésével lehet számolni az elkövetkező évtizedben, aminek nagy része a fejlődő régióra esik majd, ugyanakkor ennek a növekedésnek az üteme az előző tíz évhez képest lassul. A fejlődő régióban elsősorban Kína, Dél-Amerika és India adja a növekedés nagy részét.

A legutóbbi gyümölcs- és zöldségfogyasztási felmérések (FAO) rendre csökkenő tendenciát és a világ egészségügyi szervezete (WHO) által javasolt szintnél (400 g/fő/nap) alacsonyabb mértéket mutatnak ki, szinte az EU egész területén. Ezek az adatok felhívják a figyelmet a fogyasztás ösztönzésének fontosságára.

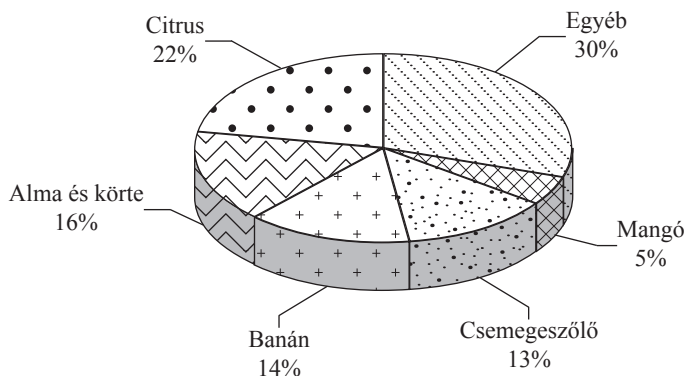
1.3. A világ gyümölcs- és zöldségtermelésének általános jellemzői

A világ gyümölcs- és zöldségtermelése a fogyasztásnál gyorsabb ütemben nő. E növekedés elsősorban az ázsiai és a déli félteke fejlődő és fejlett országai termelésének növekedésére és a fejlett (hagyományos termelő) országok termelési hatékonyságának javulására vezethető vissza. A fejlődő országok látványos eredményeket értek el termelésük felfuttatásával, az alacsony terméshozamok ugrásszerű emelkedésével. A világ összes gyümölcs- és zöldségtermelése 2004-ben az előző évihez képest 2, 2%-kal nőtt, így megközelítette az **1,4 milliárd tonnát**. E mennyiség 38%-a gyümölcs, míg 62%-a zöldség volt. A zöldségtermelés tíz év alatt (1994-2004 között) 62%-kal, míg a gyümölcsstermelés 25%-kal bővült. Ebből arra lehet következtetni, hogy a zöldségtermelés volumene gyorsabban növekedett (az éves növekedési ráta 5,1%) az elmúlt tíz évben, mint a gyümölcsstermelésé (az éves növekedési ráta 2,1%), bár ez utóbbi fejlődése egyenletesebb. A világ legnagyobb gyümölcs- és zöldségtermelői **Kína, India, USA, Brazília, Törökország, EU-25** (Olaszország, Spanyolország és újabban feltűnően gyorsan nő **Lengyelország**) termelése [Rabobank, 2004].

A világon a legelterjedtebb gyümölcsfélék a citrus gyümölcsök (narancs, mandarin, citrom), az alma és a körte, a banán, a csemegezőlő, a mangó, amelyek együtt az összes termés 70%-át teszik ki (1. ábra).

1. ábra

A világ gyümölcsstermelésének fajok szerinti megoszlása a termelési volumen alapján (2004)

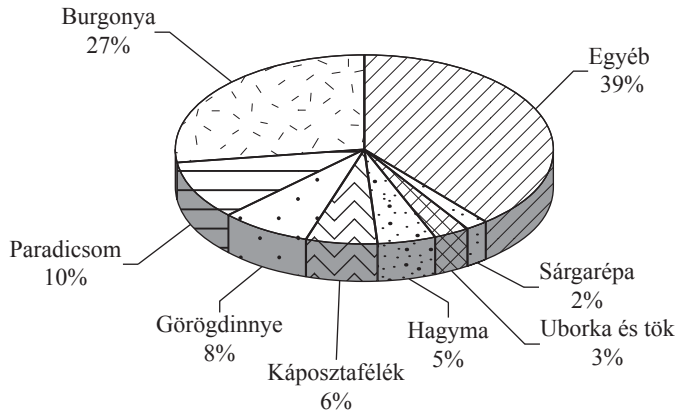

Világ összesen: 503 millió tonna

Forrás: Rabobank [2004]

A világon termelt zöldségek sokfélék (csak Magyarországon több mint 40 a termelt fajok száma), a hat fő termék (paradicsom, görögdinnye, káposztafélék, hagyma, uborka, sárgarépa) az összes termés 34%-át adta 2004-ben (2. ábra).

A világ zöldségtermésének fajok szerinti megoszlása a termelési volumen alapján (2004)

Világ összesen: 866 millió tonna

Forrás: Rabobank [2004]

Az új technológiák és fejlesztések gyorsan terjednek nemcsak a természetben, de az ipari és házi tartósításában is. Elterjedt és kedvelt feldolgozási forma a frissen előkészített, konyhakész termékek köre, amelyek fontos komponensei a főzött, készített ételeknek. A zöldségfélék közül a paradicsom feldolgozása a legnagyobb volumenű, az összes termés egynegyedét dolgozzák fel sűrítvénynek, pasztának, ivólének, hámozott formában, és mind több paradicsomot használ fel az élelmiszeripar levesek, szósok, pizzakrémek készítésére.

Nagy szerepe van a friss termékek eredeti értékének megőrzésében és hosszabb ideig való eltartásában a fagyasztásnak, mélyhűtésnek, különösen a burgonya, bab, borsó, csemegekukorica, spenót és a bogyós gyümölcsök esetében. Gyorsan bővül a rövid időn belül tálalható vagy azonnal fogyasztható élelmiszerek forgalma, ami jelentős részben a felgyorsult élet számlájára írható. Az életszínvonal emelkedése is a fagyasztott élelmiszerek fokozottabb keresletét hozza magával. Ilyen módon olyan gyümölcsök (meggy, málna, egyéb bogyós gyümölcsök) és egzotikus termékek is elérhetők szezonon kívül, amelyek eredeti formájukban másként nem tartósíthatók.

A citrusfélék tartósításában nagy szerepe van a fagyasztott koncentrátumnak. A citrusfélék legnagyobb termelői Brazília és az USA, együtt 2,4 millió tonnát termelnek, és a világ narancslé előállításának 90%-át adják.

A leggyakoribb konzervált zöldségek: a paradicsom, bab, borsó, káposzta és gomba, míg a konzervált gyümölcsök: az ananász (főként Thaiföldről), mandarin, őszibarack, körte stb..

A világ összes gyümölcs- és zöldségkereskedelmének 60%-át a gyümölcsfélék, 40%-át a zöldségfélék adják, ellentétben a termeléssel. A gyümölcsök közül a banán kereskedelmi forgalma a legnagyobb. A fő banánexportőrök Közép- és Dél-Amerika országai. A banán a citrusfélékkel és az almával, körtével együtt a gyümölcsexport 75%-át adja.

A zöldségexportban Kínának meghatározó szerepe van. Szállításai főként az ázsiai országokba (főleg Japánba), Oroszországba és újabban az EU felé irányulnak. Az USA nettó zöldségexporttőri pozíciója megfordult, nettó importőrré vált, fő beszállítója Mexikó. Japán nettó importőr mind gyümölcsből, mind zöldségféléből.

Az Európai Unió a világ legnagyobb gyümölcs- és zöldségimportőre, s mint ilyen piaci lehetőséget jelenthet a magyar termékek számára is. A világ frissgyümölcs-importjának csaknem fele az EU-tagországokat érinti, Nyugat-Európa különösen jó piaca az EU-ban nem termelhető déligyümölcsöknek és a szezonon kívüli termékeknek. A hazai lehetőségek mérlegelésekor fontos szempont, hogy az **EU-25 tagországok** mindössze **egyharmada önellátó gyümölcsből és zöldségféléből** (Spanyolország, Olaszország, Franciaország, Görögország, Portugália, Lengyelország, Magyarország, Szlovénia, zöldségféléből továbbá Hollandia), a többi tagország nettó importőr e termékekből.

A világ gyümölcsstermeléséből a globális kereskedelmi forgalomba évente mintegy 94 millió tonna áru (a termelés 19%-a) kerül, amely mennyiség majdnem felével nőtt az elmúlt évtized alatt. Az export fő útvonala friss gyümölcs- és zöldségféléből a déli féltekéről az északi félteke irányába halad. A nemzetközi piacok mellett fontos szerepe van a helyi, regionális szintű kereskedelemnek is. A világméretű árucseré, a szállítás logisztikai háttere jól szervezett. Az áruszállítást fokozza a nagyobb volumennel arányosan csökkenő fajlagos szállítási költség és az egyre jobban liberalizálódó nemzetközi gyümölcs- és zöldségkereskedelem (1. melléklet).

1.1. A hazai gyümölcs- és zöldségtermelés általános jellemzői

A gyümölcs- és zöldségtermesztés Magyarországon több ezer család megélhetését, vagy jövedelem-kiegészítését teszi lehetővé. Fontos szerepet játszik az ökológiai adottságok és a tájtermelés kihasználásában, valamint a vidéki népesség helyben való foglalkoztatásában. A két ágazat a mezőgazdaságilag hasznosított területből csupán 3,5%-kal részesedik, értékben viszont a **mezőgazdasági termelés 10-12%-át**, a növénytermelés és kertészeti termelés értékének 18-20-át adja. A gyümölcságazat folyó áron számított bruttó termelése 2005-ben 47 milliárd forintot ért el, a zöldségágazat, pedig 102 milliárd forintot (3. táblázat). (A szürke gazdaságban értékesített termék beszámításával a két ágazat elsődleges termékkibocsátásának értéke a becslések szerint eléri a 200-250 milliárd forintot.)

3. táblázat

A gyümölcs- és zöldségágazat bruttó termelési értéke folyó áron

Me.: milliárd Ft

Megnevezés	2000	2002	2003	2004	2005
Mezőgazdasági termelés összesen	1 162	1 370	1 369	1 546	1 367
Ebből: Növénytermelés és kertészet	598	694	768	991	810
Ebből: Gyümölcs	52	34	45	51	47
Zöldségfélék	87	101	112	114	102
Gyümölcs- és zöldségfélék együtt	139	135	157	165	149
Aránya a mezőgazdasági termelésből (%)	12	9,8	11,5	10,7	10,9
Aránya a növénytermelésből (%)	23,3	19,4	20,4	16,6	18,4

Forrás: KSH

Az ágazat erejét és alkalmazkodó képességét a piacon megnyilvánuló versenyképesség tükrözi leginkább. Erről, pedig a külkereskedelmi forgalomra vonatkozó adatok adnak tájékoztatást. Az összágazatiexport árbevétele **751 millió USD** volt 2005-ben, ami az összes agráréxport **17%-a** (4. táblázat).

4. táblázat

A gyümölcs- és zöldségtermékek exportja főcsoportok szerint

Me.: millió USD

HS	Megnevezés	2000	2002	2003	2004	2005
7.	Zöldségfélék	123,9	147,2	159,6	190,7	190,6
8.	Gyümölcs	69,2	67,4	99,5	117,6	106,0
20.	Zöldség- és gyümölcs készítmények	259,7	301,1	364,3	422,1	444,0
	Összesen (HS 7+8+20)	452,8	515,7	623,4	730,4	750,6
	<i>Aránya a mg-i exportból (%)</i>	<i>20,1</i>	<i>19,3</i>	<i>19,3</i>	<i>18,9</i>	<i>17,2</i>

Forrás: KSH

Az import értéke a 2000. évi 149,2 millió USD-ről 2005-re **462,6 millió USD-re** emelkedett, ennek ellenére az export-import egyenlege mindig pozitívumot mutatott. A vizsgált ágazatok 15,5%-kal részesedtek az összes mezőgazdasági behozatalból 2005-ben (5. táblázat).

5. táblázat

A gyümölcs- és zöldségtermékek importja főcsoportok szerint

Me.: millió USD

HS	Megnevezés	2000	2002	2003	2004	2005
7.	Zöldségfélék	27,9	42,0	71,4	94,5	107,0
8.	Gyümölcs	58,9	99,6	142,2	188,4	218,9
20.	Zöldség-és gyümölcs készítmények	62,4	66,8	98,7	118,9	136,7
	Összesen (HS 7+8+20)	149,2	208,4	312,3	401,8	462,6
	<i>Aránya a mg-i importból (%)</i>	<i>14,7</i>	<i>16,0</i>	<i>18,5</i>	<i>16,1</i>	<i>15,5</i>

Forrás: KSH

Magyarország gyümölcs- és zöldségtermelése nemzetközi összehasonlításban is jelentős. A termőterület nagysága **205 ezer hektár** volt az elmúlt hat év átlagában, ezen a gyümölcs- és zöldségtermesztés 48-52%-os arányban osztozott (6. táblázat).

6. táblázat

A gyümölcs- és zöldségterület alakulása Magyarországon

Me.: 1000 ha

Megnevezés	2000	2002	2003	2004	2005	2000-2005. évek átlaga
Mezőgazdasági terület	5 853,9	5 867,3	5 864,7	5 863,8	5 863,9	5 862,7
Gyümölcs	95,4	97,3	98,3	102,6	102,8	99,3
Zöldség	95,6	120,6	122,0	104,0	87,0	105,8
Mindösszesen	191,0	217,9	220,3	206,6	189,8	205,1
<i>Aránya a mg.-i területhöz (%)</i>	<i>3,3</i>	<i>3,7</i>	<i>3,8</i>	<i>3,5</i>	<i>3,2</i>	<i>3,5</i>

Forrás: KSH

A két ágazat termésmennyisége együtt **2,1-3,1 millió tonna** évente. A KSH adatok szerint 2005-ben 732 ezer tonna gyümölcs termett az országban, 306 ezer tonnával (30%-kal) kevesebb, mint az előző évben. Zöldségfélékben 1,55 millió tonna termést takarítottak be 2005-ben, azaz 538 ezer tonnával (32%-kal) kevesebbet, mint 2004-ben (7. táblázat).

7. táblázat

A gyümölcs- és zöldségtermelés alakulása Magyarországon

Me.: 1000 tonna

Megnevezés	2000	2002	2003	2004	2005	2000-2005. évek átlaga
Gyümölcs	1 038	699	724	1 038	732	858
Zöldség	1 540	1 907	1 979	2 085	1 547	1 829
Mindösszesen	2 578	2 606	2 703	3 123	2 062	2 687

Forrás: KSH

A termelés intenzív kézimunka- és tőkeigénnyel párosul, és nagy mértékben teremt foglalkoztatási lehetőséget, mintegy **100-120 ezer család megélhetését biztosítja**.

Az ágazat jövőjét az EU-csatlakozás új megvilágításba helyezte. A piaci verseny erősödése, a kereslet-kínálat összhangjának hiányosságai, az új piaci körülményekhez való alkalmazkodás a változtatások sorát igényli.

Az Európai Unió gyümölcs- és zöldségfélék piacsabályozása adminisztratív eszközökkel (kvótákkal) nem korlátozza a termelést, ebből következően a hazai termelés fejleszhető és a megtermelt áru korlátozás nélkül forgalomba hozható, amennyiben az a minőségi előírásoknak megfelel. Az uniós piacsabályozás (a Tanács 2200/96/EK rendelete a friss gyümölcs- és zöldségfélék és a 2201/96/EK rendelete a feldolgozott gyümölcs- és zöldségfélék közöspiaci szervezetéről) két fontos alapra épül, az egyik a **szervezeti átalakítás**, a másik, pedig a **jó minőségű áru** előállítás. A szervezeti átalakítás a kereskedelmi láncok térhódításával a koncentrálnálódó kereslethez igazodó koncentrált kínálat megteremtése miatt vált szükségessé. Az EU a termelői értékesítő szervezetek létrehozását ösztönzi, úgy, hogy a TЭСZ-ek megalakulásukhoz, kezdeti működésükhöz jelentős, az árbevétel százalékában kifejezett támogatást kaphatnak, ezenkívül az általuk kezdeményezett fejlesztésekhez, a minőség javításához, az értékesítés elősegítéséhez kapcsolódó beruházások nagyobb eséllyel

számíthatnak a közösségi támogatásra. A gyümölcs- és zöldségtermelők csak ezeken a szervezeteken keresztül juthatnak piacszabályozási támogatáshoz. A TЭСZ támogatás mértékét a Tanács 2200/1996/EK és a 1943/2003/EK rendelete szabályozza. E szerint a (véglegesen) elismert TЭСZ-ek tagi gyümölcs- és zöldség *árbevételük 4,1 %-át* kaphatják meg működési támogatásra. Az **EU-15** tagországokban megközelítőleg **1400 értékesítő szervezet** működik, mintegy **33-35%-os** piaci részesedéssel, az általuk forgalmazott áru értéke **14** milliárd eurót tett ki 2003-ban. A termelői szervezetek súlya az ágazati értékesítésben alig változott az elmúlt években. Az egyes tagországokban nagyok az eltérések a termelői szervezetek számát és piaci részesedését tekintve: Hollandiában és Belgiumban 15-17 db termelői szervezet 79-86%-os piaci részarányt képviselt 2004-ben, ugyanakkor Spanyolországban 616, Franciaországban 314, Olaszországban 102 termelői szervezet működött 50% alatti piaci részesedéssel [Európai Bizottság, 2006].

Magyarországon – ellentétben a régi EU tagországokkal – nem volt hagyománya a termelői értékesítő szervezetek létrehozásának. A TЭСZ-ek szerveződése csak nagyon lassan indult el 1999-ben, ennek egyik oka a termelői együttműködéstől való idegenkedés, a másik és fontosabb oka a szerveződést ösztönző támogatások hiánya volt. A hazai TЭСZ-ek megalakulása a 3/2003. FVM rendeletben foglalt komoly támogatás biztosításával vett lendületet. A kezdeti nehézségek után 2004 végéig 100 TЭСZ alakult az országban, ebből 8 részesült végleges elismerésben. Az EU-csatlakozás után ez a progresszív fejlődés megtorpant, mert az EU a csatlakozás évére nem tervezett be és nem is folyósított támogatást, de a hazai támogatás is csak 1,5-2 év után töredékként került kifizetésre, s ennek mértéke jelentősen elmaradt a korábbtól. A hazai TЭСZ-ek száma 2006-ban egyesülések, beolvadások, felszámolások és megszünések miatt kb. 54-re csökkent. A TЭСZ-ek 2004-ben 26,2 milliárd Ft tagi árut (a nem tagi árbevétellel együtt 34 milliárd Ft, az ágazati áruforgalom 21%-a), 2005-ben pedig 23,5 milliárd Ft értékű tagi árut (a nem tagi árbevétellel együtt 32,8 milliárd Ft) forgalmaztak. Az ország területi lefedettsége a gyümölcs és zöldség TЭСZ-ek által szinte teljesnek mondható. A TЭСZ-ekről szóló rendeletek lehetőséget biztosítanak arra, hogy több értékesítő szervezet szövetséget alkosson és összehangolja tevékenységét, amire ma már vannak is példák.

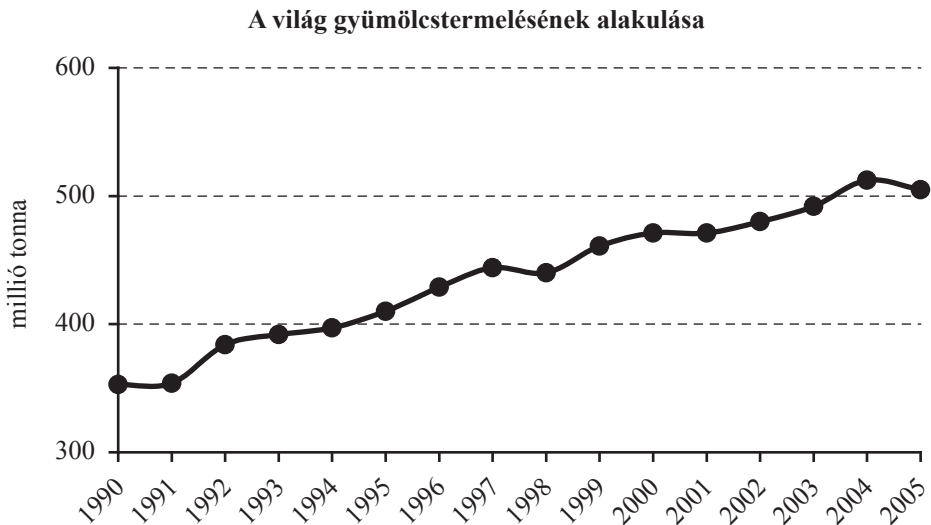
A felvevőpiac koncentrálódása (áruházláncok, feldolgozóüzemek) a termelőket is összefogásra ösztönzi. Magyarországon a hiper- és szupermarket, valamint diszkontláncok térnyerése folytatódik (a gyümölcs és zöldségfélék forgalmazásából ma kb. 35%-os a piaci részarányuk), de még mindig jelentős a gyümölcsös- és zöldséges szakboltok, valamint a nagybani és helyi piacok részesedése (30%). A világ 15 vezető kiskereskedelmi cége közül hét Magyarországon is megtalálható, így a Metro, Tesco, Auchan, Cora, Lidl & Schwarz, Spar, Penny Market [KSH, 2004].

2. A gyümölcsstermelés világszintű helyzete és kilátásai

2.1. A világ gyümölcspiaca

A világ gyümölcsstermelése a FAO adatai szerint 503 millió tonna volt 2004-ben, ami 23%-os bővülést jelent a tíz évvel korábbi, 1994. évi szinthez képest. A termés kevésbé, de **egyenletesen növekedett** az utóbbi években, 2005-ben azonban visszaesés következett be szélsőséges időjárási viszonyok (szélvihar, árvíz, fagy) következtében (3. ábra).

3. ábra

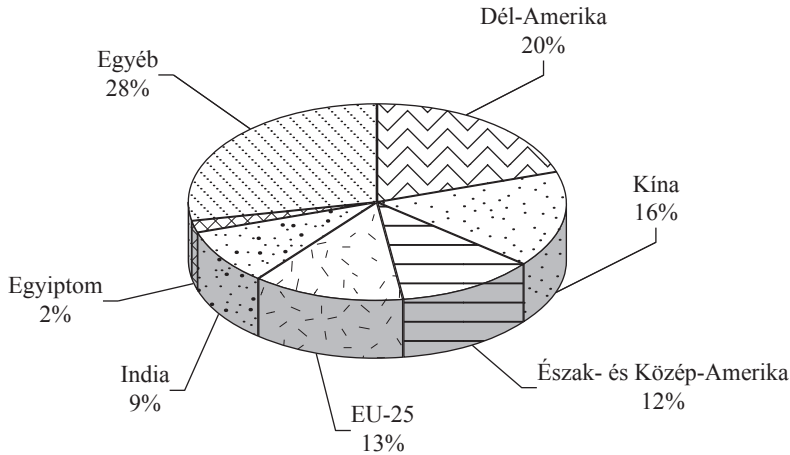
Forrás: FAO

A legtöbb gyümölcsöt termelő térség Dél-Amerika (20%) – azon belül Brazília, Argentína, Chile adja a kibocsátás nagy részét – majd Kína (16%), az EU-25 (13%), Észak- és Közép-Amerika (12%), valamint India (9%) következnek (4. ábra). Dinamikus fejlődő gyümölcsstermelő országok az említettek kivételével Törökország, Dél-Afrika, Mexikó, Egyiptom, Marokkó, Új-Zéland és Ausztrália.

A magyar gyümölcspiac a nemzetközi tendenciák hatására jelentősen **átalakult**, hagyományos vevők szűntek meg, tűntek el, a verseny egyre erősebb lett. A kialakult helyzet egyenes következménye lett a hazai gyümölcsstermelés csökkenésének. Magyarország gyümölcsstermelése az elmúlt tizenöt év alatt mintegy 30%-kal visszaesett (1990-1994. évek átlaga még 1249 ezer tonna, míg 2000-2004. évek átlaga 883 ezer tonna). A termelés az 1995. évi mélypont (684 ezer tonna) után lassan javult és 2000-ben, majd 2004-ben ismét elérte az 1 millió tonnát. Ezt a szintet az elmúlt két évben a kedvezőtlen időjárás miatt már nem tudtuk tartani. **A hazai gyümölcsstermelés a vizsgált időszakban tehát jelentősen csökkent és nem tartott lépést a felfelé ívelő nemzetközi irányzattal.** Európában, más országokban is megtorpant a gyümölcsstermesztés, de hazánkhoz hasonló tendencia még Bulgáriában figyelhető meg (1990-ben 1 649 ezer tonna gyümölcs termett, 2004-ben már csak 545 ezer tonna).

4. ábra

A világ gyümölcsstermelése a legnagyobb régiók szerint a termelési volumen alapján (2004)

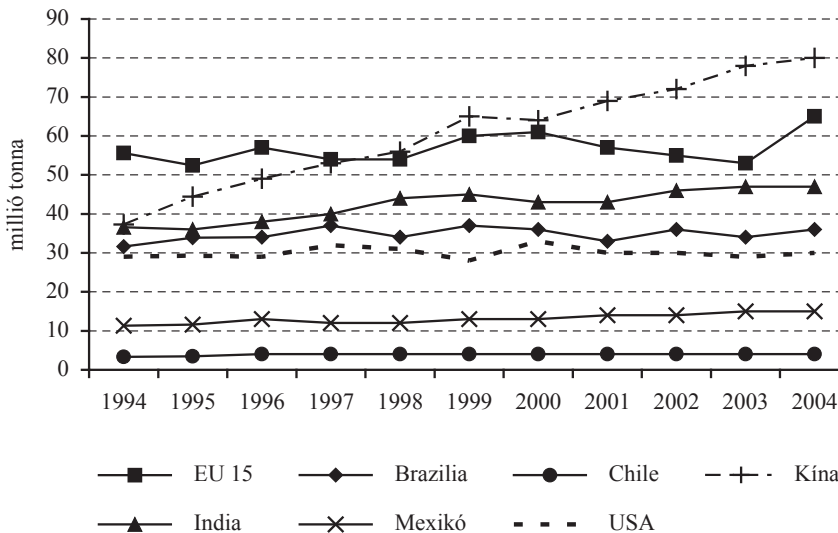
Világ összes termelés: 1994-ben 410 millió tonna;
 2004-ben 503 millió tonna (növekedés 1994-ről +23%);
 2014-ben 600 millió tonna (növekedés 2004-ről +19%).

Forrás: FAO és USDA prognózis

Kína gyümölcsstermelése gyorsan növekszik. A termelés bővülése évente 6%-os volt 1996 és 2003 között, mialatt Indiában 2,7%, Mexikóban 2,1%, Chilében 2,5%, az EU-ban 0,9%, az USA-ban pedig 0,6% (5. ábra).

5. ábra

A világ legnagyobb gyümölcsstermesztői

Forrás: FAO

A USDA előrejelzése szerint a **világ gyümölcsstermelése növekszik és 2014-re elérheti a 600 millió tonnát**, ami 19%-os bővülést jelent a 2004. évhez viszonyítva. A termelés a fejlett országokban fékeződik, a fejlődő régiókban további növekedés várható, mindenképp Kínában, Indiában és Dél-Amerikában (megjegyzendő: főként ipari feldolgozásra). Prognózisunk szerint a **magyar gyümölcsstermelés 2014-re elérheti az 1,1 millió tonnát** – természetesen a források és a fejlesztések függvényében – ami 6%-os termelésbővülést jelent a kimagaslóan magas termésű 2004. évhez viszonyítva. E mennyiség elérése reális célkitűzés számunkra az alapján, hogy ez a növekedés összhangban van a fejlett országokban jelzett változással, jöllehet ott kedvezőbb az előzmény (8. táblázat, 2. melléklet).

8. táblázat

A világ gyümölcsstermelése és várható alakulása

Megnevezés	1990 tény	2002 tény	2004 tény	2014 prognózis	2014/2004
	1000 t	1000 t	1000 t	1000 t	%
Világ	351 299	476 033	503 278	600 637	119
Fejlett országok	123 386	121 629	128 636	136 662	106
Ebből: EU-15	57 064	56 226	*65 370	*69 946	107
EU-10	3 755	5 643	-	-	-
<i>Magyarország</i>	1 444	699	1 038	1 100	106
Észak-Amerika	24 928	30 961	30 602	32 849	107
Fejlődő országok	227 913	354 404	374 642	463 975	124
Ebből: Kína	20 952	72 006	80 646	117 650	146
India	29 414	39 619	47 031	55 026	117
K és DK- Ázsia	26 795	37 812	44 957	53 947	120
Dél-Amerika	75 068	96 951	101 052	120 421	119

* EU-25.

Forrás: FAO, valamint a USDA és Kartali [2005] prognózisa

A világ gyümölcsstermeléséből a mérsékeltégsövi gyümölcsök mennyisége több mint 100 millió tonna évente. Az egyes gyümölcsfajok aránya az összesből az alábbiak szerint alakult (9. táblázat).

A világ mérsékeltévi frissgyümölcs-termelése

Megnevezés	1994	2002	2004	Fajok aránya	2004/1994
	1000 t	1000 t	1000 t	%	%
Összes gyümölcs	397 362	476 033	503 278	-	127
Ebből: Mérsékeltévi	87 247	107 833	113 578	100	130
Alma	48 319	55 883	59 059	52	122
Körte	11 574	17 385	17 909	16	155
Őszibarack/nektarin	11 550	14 867	15 601	14	135
Kajszi	2 550	2 510	2 783	2	109
Szilva	6 750	9 016	9 627	8	143
Cseresznye	1 586	1 732	1 834	2	116
Meggy	894	970	1 297	1	145
Bogyógyümölcsök	4 024	5 470	5 468	5	136

Forrás: FAO

Az egyes mérsékeltévi gyümölcsök termése 9% és 55% között bővült az elmúlt tíz évben. Az almatermés 22%-kal nőtt világviszonylatban, ami főleg a kínai, iráni és török termelés bővülésének tulajdonítható. A világ körtetermése 1994 és 2004 között 55%-kal nőtt, nagyobb mértékben, mint az almáé. A kajszi-termés 9%-kal, az őszibaracktermés 35%-kal (az EU csak 4-5%-kal), a szilvatermés 43%-kal nőtt (az EU 6%-kal csökkent), a meggy-termés pedig 45%-kal emelkedett. A bogyógyümölcsök termése Európában stagnál, egyik fajnál sem volt számottevő növekedés az elmúlt években.

A világon a friss gyümölcs iránti kereslet növekedése élénkíti a kereskedelmet. A világszinten érvényesülő trendek fontosak a magyar gyümölcsstermesztés piacépítési munkái szempontjából, így **a friss étkezési piaci, különleges minőségű, a magyar ízvilágot tükröző, egyedileg csomagolt áru** növelése. 2004-ben a világtermés közel 19%-át (94 millió tonna) exportálták (10. táblázat), több mint 11 milliárd USD értékben (folyó áron számolva). Az export további gyors növekedése várható.

A világ frissgyümölcs-exportja

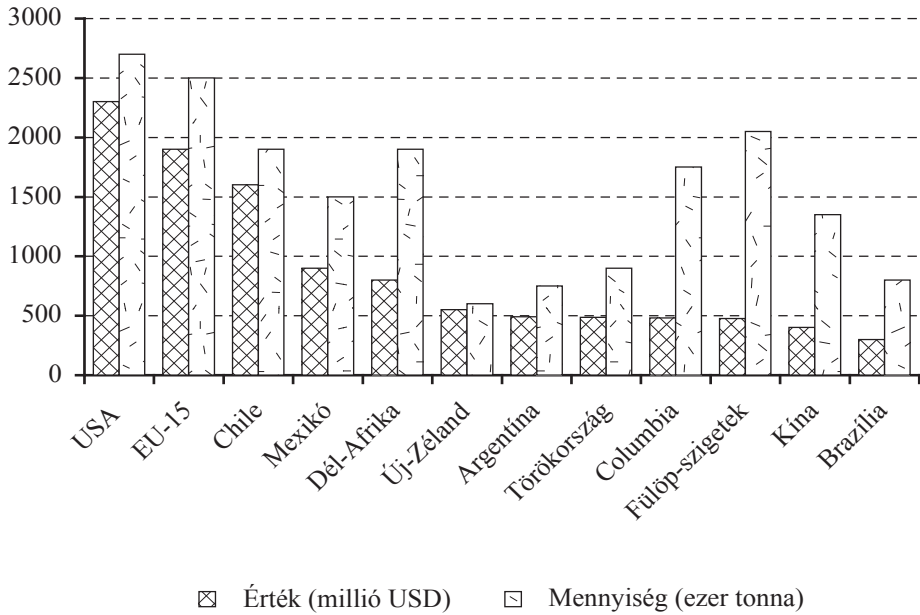
Megnevezés	1994	2002	2004	Változás (%) 2004/1994
Termelés (1000 tonna)	397 362	476 033	503 278	26,7
Export (1000 tonna)	69 538	88 253	94 616	36,1
Export/termelés (%)	17,5	18,5	18,8	-

Forrás: FAO adatok alapján AKI Agrárpolitikai Kutatások Osztályán készült számítások

A frissgyümölcs-kereskedelem meghatározó szereplői az **Amerikai Egyesült Államok és az Európai Unió**. Új, a kivitelét erős ütemben növelő exportőrök Chile, Mexikó, Dél-Afrika, Kína és Új-Zéland (6-7. ábra).

6. ábra

A világ legnagyobb frissgyümölcs-exportőrei (2003)

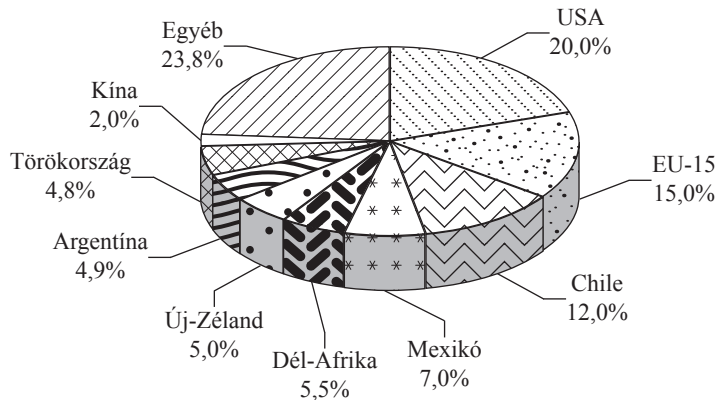

Forrás: USDA

Az USA a világ legnagyobb frissgyümölcs-exportőre és a második legnagyobb importőre. A frissgyümölcs-export értéke meghaladta a 2 milliárd dollárt, míg mennyiségben megközelítette a 3 millió tonnát 2003-ban. Az USA nettó exportőr pozícióját a világtrendben gyengítik az újabban feltörekvő exportőrök, például a dél-amerikai országok, továbbá Dél-Afrika, Kína és Törökország.

7. ábra

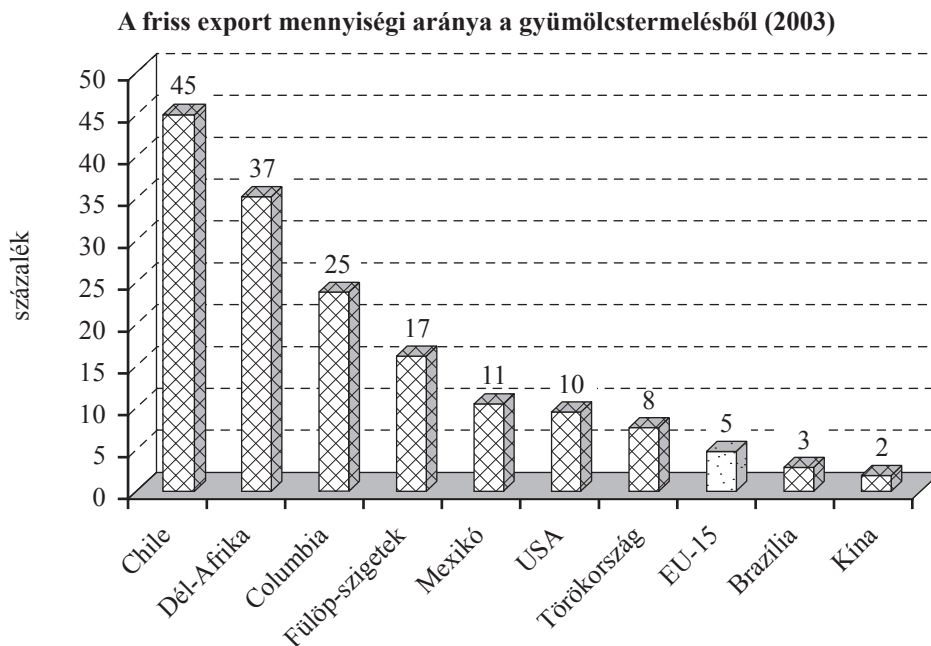
A legnagyobb gyümölcsexportőr országok részesedése a globális forgalom értékéből (2001-2003)

Megjegyzés: USD-ben számolva.
Forrás: Global Trade Atlas

Az USA a legnagyobb exportőr a világon almából, narancsból, és a második legnagyobb exportőr csemegegyümölcsből. A meghatározó gyümölcsexportőr országokban a kivitel arányát az összes termelésből a 8. ábra mutatja.

8. ábra

Forrás: FAO

Az **Egyesült Államok** frissgyümölcs-exportjának legfontosabb célországai Kanada, Japán, Mexikó, az EU-15 tagországok közül Nagy-Britannia, Hollandia, Németország, Ázsiában Dél-Korea és Kína.

Kanadába az USA mellett Mexikó, Chile és a déli félteke más országai szállítanak friss gyümölcsöt. A fő exporttermékek a csemegegyümölcs, az alma, az őszi-barack, nagy mennyiségben a déligyümölcs és a dinnye. A déli félteke országaiban a termelési ciklus nem esik egybe az USA termelési ciklusával, ezért az importáru más és más időpontokban jelenik meg a kanadai piacon. Ennek ellenére a verseny egyre erősebb ezen a piacon is.

Japán az USA második legnagyobb exportpiaca, ahová főként citrus gyümölcsöket, cseresznyét, dinnyét és egyéb gyümölcsöt szállít. Japán nettó importőr, a legtöbb gyümölcsöt a Fülöp-szigetekről szerzi be, főként a trópusi gyümölcsöket (banánt, ananászt, papayát).

Mexikó az Egyesült Államok jelentős versenytársa a frissgyümölcs-kivitelben miközben importja is számottevő. Az USA elsősorban almát, körtét, szőlőt és szamócát exportál a piacra.

Kína gyümölcsstermelését gyors fejlődés jellemzi, de egyelőre az USA-ból érkező gyümölcsexport fontos célországa. 2003-ban 9,5 millió hektáron termeltek gyümölcsöt, az összes termelés elérte a 78 millió tonnát (a világ termelésének 15%-át). A gyümölcsstermelés

számottevő része a **belpiaci igényeket és a feldolgozóipar nyersanyag szükségletét elé-gíti ki**. Gyümölcsből az export volumene 2005-ben meghaladta a 3,6 millió tonnát, értékben a 2 milliárd dollárt, ám ez a mennyiség rohamosan növekszik. A gyümölcsexport elsődleges termékei az alma, a narancs és a körte. Az almakivitel 62%-a eddig Ázsiába irányult, Euró-pába csupán 6%-a jutott. A körténél az almához hasonlóan alakult az export aránya. **Európa a kínai termékek második, Észak-Amerika a harmadik legnagyobb piaca**. Az európai szállítások főként Németország, Oroszország, Hollandia, Nagy Britannia és Spanyolország felé irányulnak. Kína alacsony költséggel, közepes minőségű, nagy mennyiségű termék elő-állítására képes, ami biztosítja a versenyképességét. (Ugyanakkor a gyorsított gazdaságfej-lesztés a környezeti katasztrófa szélére sodorta az országot, a szociális és környezeti prob-lémák súlyos feszültségeket okoznak. A helyzeten a közeljövőben aligha lehet változtatni, mert a regionális kormányzóságok a gazdasági növekedésben érdekeltek, és nem a környezet megóvásában. E tekintetben némi bizakodásra ad okot, hogy a kormány látja a változtatás szükségességét a kihívást jelentő problémák terén) [Világ gazdaság, 2006]).

Az **orosz gyümölcs piac** a megnőtt vásárlóerőnek köszönhetően dinamikusan élénkül. Az import számottevő, ezen belül a friss gyümölcs aránya kimondottan magas. Oroszország 2004-ben 3,7 millió tonna friss gyümölcsöt importált, 18%-kal többet, mint az előző évben. A legnagyobb beszállítók közé Equador, Törökország, Argentína, Üzbegisztán és Kína tar-tozik. Az életszínvonal és a bérek növekedésével várható, hogy a népesség egyre nagyobb hányada az egészséges táplálkozás felé fordul, így **az Oroszországba irányuló gyümölcs-
portban további lehetőségek rejlnek**.

A globális frissgyümölcs-piacon az Egyesült Államok mellett másik fontos szereplő az **Európai Unió**, ahol az integráción belüli kereskedelemnek jóval nagyobb a jelentősége, mint a harmadik országokkal folytatott árucserének.

2.2. Az Európai Unió gyümölcs piaca

Az Európai Unióban (25) citrusfélékkel, csemegeszőlővel együtt 65 millió tonna gyümölcsöt takarítottak be 2004-ben, ami a világ gyümölcsstermelésének 13%-át adta. Ebből az EU-15 kibocsátása – az előző évek gyengébb termése után – elérte a 60 millió tonnát. Az önellátottság 85% körüli az EU-15 átlagában, a tagországok fele nem önellátó gyümölcs-ből. A gyümölcsstermelés az időjárás függvényében évente ingadozik, ami arra utal, hogy a termelői potenciál még mindig túlságosan nagy az utóbbi évek területcsökkentései után is, mert magas a termelési színvonal (11. táblázat).

Gyümölcsstermelés az Európai Unióban

Me.: 1000 tonna

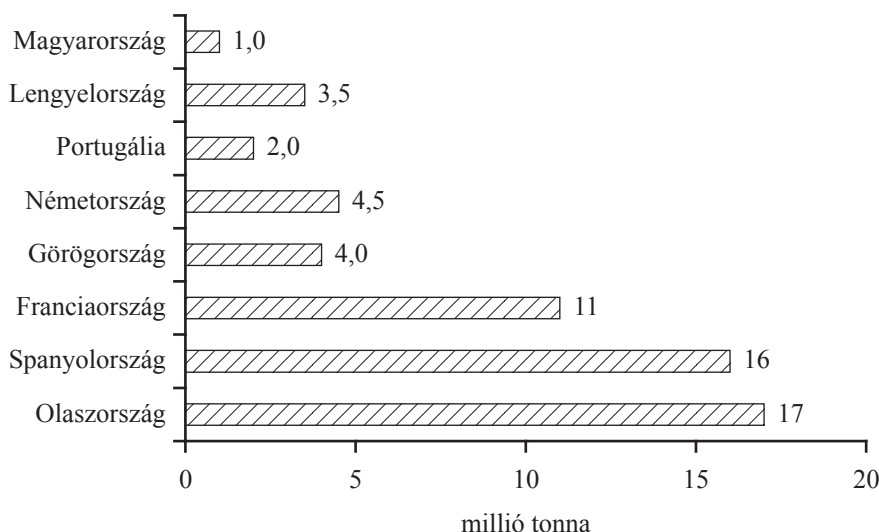
Megnevezés	2000	2001	2002	2003	2004
Világstermelés összesen	466 414	466 340	476 033	492 309	503 278
EU-15	60 850	56 809	56 226	53 587	60 370
EU-15 stermelés a világ %-ában	13,0	12,2	11,8	10,9	12,0
EU-25	-	-	-	-	65 370
EU-25 stermelés a világ %-ában					13,0
EU-15 (mérsékelt övi gyümölcsök)	32 493	31 286	31 050	28 700	31 100

Forrás: Eurostat

Az EU-15 legnagyobb gyümölcsstermelői a déli mediterrán országok, míg az EU-10 közül Lengyelország emelkedik ki. (9. ábra).

9. ábra

Az EU-25 legnagyobb gyümölcsstermelői (2004)

Forrás: FAO

A mérsékeltövi fajok szerkezeti arányait tekintve az EU-15 tagállamok almából stermelik a legtöbbet, azaz 22%-ot, majd az őszibarack/nektarin (13%) és a körte (8%) következik. Az EU-15 tagországok almából 7 millió tonnát, őszibarack/nektarinból 4 millió tonnát, körtéből 2,4 millió tonnát, szilvából 1,2 millió tonnát, kajsziból 0,5 millió tonnát, cseresznyéből 0,4 millió tonnát, egyéb gyümölcsféléből 15 millió tonnát stermeltek 2004-ben (12. táblázat).

A mérsékeltévi gyümölcsfajok termelése az EU-15-ben

Me.: 1000 tonna

Megnevezés	2000	2001	2002	2003	2004	Fajok aránya (%)
EU-15*	32 493	31 286	31 050	28 700	31 100	100,0
Ebből: Alma	8 101	7 514	7 122	6 914	6 940	22,3
Körte	2 407	2 140	2 400	2 207	2 405	7,7
Őszibarack/nektarin	4 007	4 226	4 202	3 157	3 981	12,8
Kajszi	529	521	591	463	544	1,7
Meggy	131	121	87	119	110	0,4
Cseresznye	600	482	518	466	433	1,4
Szilva	1 091	1 107	1 149	1 201	1 237	4,0
Egyéb	19 634	15 175	14 981	14 173	15 450	49,7

* Mérsékeltévi gyümölcsök.

Forrás: FAO

Almából, körtéből, őszibarackból jellemzően nagy az EU-15 termelése más gyümölcsfélékhez viszonyítva, aminek alacsony árszint és kevesebb harmadik országból származó import a következménye. A kereslettel szembeni túltermelés miatt erős a verseny az EU piacán, mivel a magyar termékek is szembesültek az elmúlt években. Más gyümölcsfélék tekintetében bizonyos körülmények (pl. kedvezőtlen időjárás) okozhatnak átmeneti nehézségeket.

Az Eurostat legutóbbi (2002) gyümölcssterület-összeírása szerint az EU-15 összes gyümölcssterülete 1082 ezer hektárt volt, vagyis **13%-kal csökkent** az 1997. évihez képest² a kivágások következtében (13. táblázat).

² A gyümölcssterület-összeírás az EU-ban ötévenként ismétlődik (1997, 2002, a következő 2007-ben várható).

Az EU-15 gyümölcssterületének változása (2002)

Me.: 1000 hektár

Megnevezés	Összesen	Változás (%) 2002/1997	Alma	Változás (%) 2002/1997	Körte	Őszi-barack	Narancs
EU-15	1 082,0	-13,2	241,5	-17,8	110,3	201,3	252,1
Spanyolország	452,7	-0,7	43,3	-14,5	31,4	69,5	131,4
Franciaország	93,0	-12,4	47,6	-12,4	9,0	19,7	-
Olaszország	303,4	-28,7	54,3	-24,4	38,4	73,1	76,0
Görögország	98,1	-3,5	10,4	-2,8	3,4	35,2	33,0
Portugália	43,6	-9,0	1,6	-16,2	10,0	3,6	11,6
Németország	33,3	-12,7	31,2	-12,8	2,1	-	-

Forrás: Európai Bizottság [2005]

Az EU árugyümölcsös területének 88%-át mindössze négy országban, Spanyolországban (42%), Olaszországban (28%), Görögországban (9%) és Franciaországban (9%) írták össze a legutóbbi felméréskor.

Almát minden régi tagországban termesztnek. A legelterjedtebb fajta az almáskeretekben a Golden Delicious (31%) volt 2005-ben, bár népszerűsége csökkent 1997 óta, utána a Gala 12%-kal és a Red Delicious 9%-kal következett. A faállomány átlagos életkora az EU-15 tagországokban 12,2 év, a svéd és a brit ültetvények 16-17 évesek, míg a belga, a holland és az osztrák ültetvények többsége ennél fiatalabb [Eurostat, 2005].

Körtét – Finnország és Svédország kivételével – minden tagországban termesztnek. Az EU-15 körteültetvények átlagos életkora 14,7 év, az Egyesült Királyságban és Franciaországban 20 év feletti. Belgiumban és Hollandiában bővül az újonnan telepített ültetvények területe [Eurostat, 2005].

Az utóbbi évek piaci tendenciáiból következik, hogy bár a gyümölcsstermelés világszerte csak kis mértékben nőtt, az európai gyümölcsstermelők 2004-ben mégis nyomás alá kerültek. Ennek csak egyik oka az EU bő termése egyes gyümölcsfajokból, a másik ok, hogy a déli féltekéről (Dél-Afrika, Chile, Brazília, Argentína, Új-Zéland) jelentkezik nagyobb kínálat, hiszen az erős eurónak köszönhetően az európai piac minden korábbinál vonzóbb a harmadik országok számára. A közeljövőben az európai piacra gyakorolt nyomás vélhetően tartós marad. Mindezeket figyelembe véve az **EU tagországok gyümölcsstermelésének növekedési üteme továbbra is fékeződni fog**. Az európai kutatóműhelyek előrejelzése szerint az **EU-25 gyümölcsstermelése** a 2004. évi 65 millió tonnáról **2014-re 70 millió tonnára emelkedhet**, ami 7%-os növekedés a világstermelés 19%-os bővülésével szemben (vö. 8. táblázat). Mivel **almából és őszibarackból az európai piac telített**, a piaci egyensúly az ültetvényfelületek csökkentésével tartható meg.

Az EU frissgyümölcs-kereskedelme

Az **Európai Unió a világ legnagyobb frissgyümölcs-importőre**. Az összes frissgyümölcs-import mennyisége 2003-ban 22,2 millió tonna (értéke 17,1 milliárd euró volt), ebből az EU-tagországok közötti kereskedelem (intra-EU) 12,4 millió tonnát (56%), a harmadik

országokból importált gyümölcs (extra-EU) mennyisége pedig 9,7 millió tonnát (44%) tett ki. A frissgyümölcs-behozatal éves szinten mintegy 5%-kal növekszik. A legnagyobb szállítók az EU-n belül Spanyolország, Olaszország és Franciaország, az EU-n kívüli legnagyobb szállítók pedig Dél-Afrika, Ecuador, Costa Rica, Kolumbia és Chile (14. táblázat).

Az EU-15 legtöbb friss gyümölcsöt felvevő tagországai 2003-ban Németország (20%), Nagy-Britannia (15%), Franciaország (13%), Belgium (11%), Hollandia (11%), Olaszország (7%) és Spanyolország (4%) voltak.

14. táblázat

Az EU-15 frissgyümölcs-importja (2001-2003)

Megnevezés	2001		2002		2003	
	millió euró	1000 t	millió euró	1000 t	millió euró	1000 t
Összes frissgyümölcs-import	15 781	21 079	16 253	21 512	17 109	22 160
Import a Közösségen belül (legnagyobb szállítók az EU-ban)	9 300	12 166	9 529	12 439	9 985	12 432
Spanyolország	3 201	4 365	3 496	4 934	3 711	4 822
Olaszország	1 678	2 436	1 591	2 043	1 580	1 937
Hollandia	1 191	1 285	1 182	1 322	1 311	1 422
Franciaország	1 147	1 417	1 145	1 439	1 113	1 380
Import a harmadik országokból	6 481	8 912	6 724	9 073	7 124	9 728
Dél-Afrika	864	945	878	974	885	1 002
Costa Rica	579	870	695	941	748	1 049
Ecuador	569	1 066	639	1 118	620	1 133
Kolumbia	411	754	479	781	483	817
Chile	392	351	414	384	468	456
Argentína	396	530	378	531	435	647
Brazília	275	374	318	371	399	521
Új-Zéland	342	335	365	350	373	342
Törökország	280	333	249	314	242	268
Marokkó	219	295	234	271	241	341

Forrás: Eurostat

Az EU összes importjában a legjelentősebb gyümölcsfélék a **banán**, az **alma**, a **csemegezőlő** és a **citrusfélék**. A harmadik országokból elsősorban a szezonon kívüli gyümölcsöket és a déligyümölcsöket (papaya, banán, mangó, ananász, datolya, füge) importálja az EU. A mérsékeltvízi gyümölcsök tekintetében az almaimport 23%-a, a körteimport 32%-a, a cseresznye- és szilvaimport 32-32%-a származott az Európai Unió kívüli országokból 2003-ban (15. táblázat).

Az EU-15 gyümölcsbehozatala a fejlődő országokból (2003)

Megnevezés	A fejlődő országok aránya az importból (%)	A főbb szállítók (arányok az import értéke alapján)
Papaya	74	Brazília (72%), India (5%), Pakisztán (5%), Ghana (5%), Thaiföld (4%)
Banán	69	Equador (25%), Costa Rica (22%), Kolumbia (20%), Panama (10%), Kamerun (8%), Elefántcsont-part (6%)
Mangó	67	Brazília (50%), Peru (10%), Elefántcsont-part (8%), Dél-Afrika (8%), Pakisztán (6%)
Ananász	64	Costa Rica (46%), Elefántcsontpart (26%), Ghana (13%), Equador (5%)
Datolya	61	Tunézia (67%), Algéria (16%), Irán (10%)
Füge	46	Törökország (74%), Brazília (23%), Peru (1%)
Csemegeszőlő	37	Dél-Afrika (41%), Chile (26%), Brazília (10%), Argentína (6%), Törökország (6%)
Citrom	36	Argentína (65%), Brazília (12%), Törökország (9%), Dél-Afrika (8%), Mexikó (4%)
Szilva, ringlő	32	Dél-Afrika (56%), Chile (28%), Argentína (9%), Törökország (4%)
Cseresznye	32	Törökország (83%), Chile (8%), Argentína (4%)
Körte	32	Argentína (46%), Dél-Afrika (29%), Chile (18%), Kína (4%), Törökország (3%)
Alma	23	Chile (19%), Új-Zéland (10%), Dél-Afrika (7%)
Mandarin	16	Marokkó (10%), Dél-Afrika (5%), Törökország (1%)
Összes gyümölcs	36	Dél-Afrika (14%), Costa Rica (12%), Equador (10%), Kolumbia (8%), Chile (8%)

Forrás: CBI EU Market Survey [2005]

Az **USA** nem tartozik az EU nagy frissgyümölcs-beszállítói közé, csupán 2%-kal részesedik e piacon, főleg narancsot és egyéb citrusféléket exportál.

Az EU nemcsak a legnagyobb importőr friss gyümölcsből a világgpiacra, de a **második legnagyobb exportőr** értékben és mennyiségben egyaránt. Az összes frissgyümölcs-export mennyisége 2003-ban 15 millió tonna, értéke 11,7 milliárd euró volt. A frissgyümölcs-kivitel meglehetősen stabilan, éves szinten mintegy 3%-kal növekszik. A tagországok közötti export aránya az összes exportból 85%. A legnagyobb exportőrök friss gyümölcsből (érték alapján) Spanyolország (36%), Olaszország (16%), Belgium (14%), Hollandia (12%) és Franciaország (11%). Belgium és Hollandia exportja a re-export miatt magas (16. táblázat).

Az EU-15 frissgyümölcs-exportja

Megnevezés	2001		2002		2003	
	millió euró	1000 t	millió euró	1000 t	millió euró	1000 t
EU-15 összes export	10 995	15 167	11 409	15 323	11 776	15 362
Export a Közösségen belül (legnagyobb exportörök)	9 266	11 879	9 632	12 161	9 968	12 219
Spanyolország	3 538	5 053	3 979	5 548	4 198	5 584
Olaszország	2 009	2 722	1 902	2 546	1 900	2 394
Belgium	1 597	1 940	1 593	1 888	1 616	1 878
Hollandia	1 276	1 401	1 243	1 376	1 467	1 670
Franciaország	1 264	1 542	1 407	1 624	1 309	1 543
Export a harmadik országokba	1 729	3 288	1 777	3 162	1 808	3 143

Forrás: Eurostat

A harmadik országokba irányuló export fő célországai Svájc, Norvégia, Oroszország, az USA, továbbá egyre nagyobb mértékben a balti államok (Észtország, Lettország, amelyek ma már EU tagok) voltak. A frissgyümölcs-kivitel fő termékei értékben az alma (14%), a mandarin (11%), a narancs (11%), a citrom (4%), a csemegeszőlő (9%), az őszibarack és nektarin (8%), a bogyósgyümölcsök (7%), a dinnye (6%) és a körte (5%). A re-export legnagyobb volumenű gyümölcse a banán (10%).

Az EU frissgyümölcs-exportjának fontos célországa volt eddig is Oroszország és várhatóan a jövőben is az marad. Az orosz piac legnagyobb gyümölcs-szállítói Spanyolország, Hollandia és Lengyelország. Az orosz gyümölcsimport 1999 óta megháromszorozódott, az almaimport pedig megnégyesződött, de megduplázódott a banán és a citrusfélék bevitel is 2004-re, így összesen 3,7 millió tonnát tett ki az orosz gyümölcsbehozatal.

Az EU-15 kereskedelmét tekintve kiemelkedő fontosságú az **áruházláncok** szerepe. Terjeszkedésük és az elvárásaiknak való megfelelés nagy kihívást jelent egész Európában a zöldség- és gyümölcs-szektor számára. A várakozások szerint a kereskedelem koncentrációja tovább növekszik és 2010-re várhatóan mintegy 10-20 nagy áruházlánc fogja kézben tartani az európai gyümölcs- és zöldségkereskedelmet. A világ tíz legnagyobb kereskedelmi vállalata közül öt európai. Név szerint a francia Carrefour, a holland Ahold, a német Metro, a brit Tesco és a szintén német Rewe. A szupermarketek terjeszkedésével megnő az igény a jó minőségű, ellenőrzött és nyomonkövethető termékek iránt, miközben a beszállítók nem kerülhetik el a kereskedelmi láncok árcsökkentő törekvését. Ebben az áruellátásban a jelentős gyümölcs- és zöldségtermeléssel rendelkező országok (pl. Hollandia a hajtattott termékek vonatkozásában) megkülönböztetett szerepet remélnek. Ezt az alkalmazkodást nagy volumenű, folyamatos ellátást biztosító áruval, hatékonyabb csomagolási és osztályozási munkát elősegítő eszközök, gépek használatával, új fajták piacra bocsátásával és szezonon kívüli terítésével kívánják elérni. Ezekben az újítási folyamatokban elsősorban a termelői értékesítő szervezeteknek lehet vezető szerepe. A verseny tovább erősödik az egyes beszállító országok között, és hasonló árszinten könnyen cserélődhetnek a beszállítók. A gyümölcskereskedelemben a legjelentősebb változások a következő területeken várhatók a közeljövőben, illetve

már zajlanak is Spickermann [2005] – a Mazzoni cégcsoport képviselője – meglátása szerint:

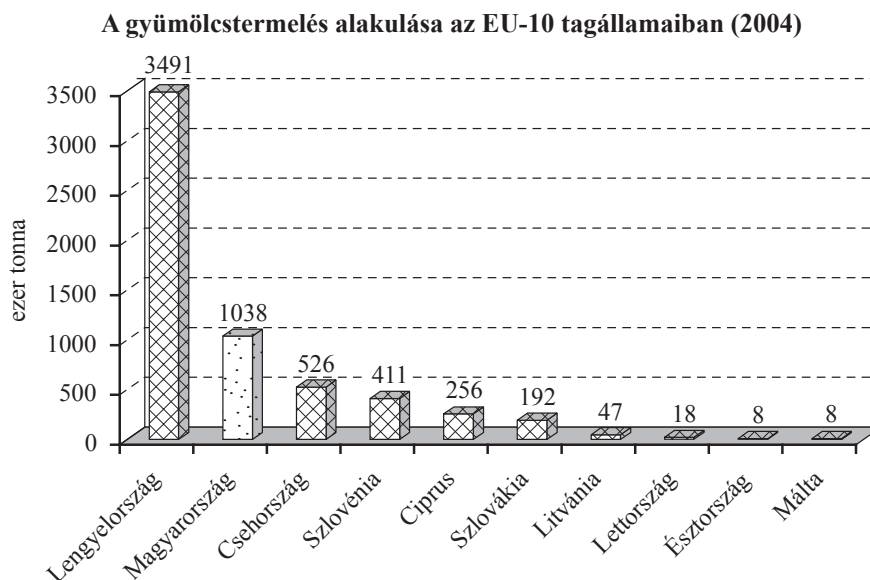
- Az EU-10 tagállamok fogyasztóinak vásárlóereje várhatóan kétszer olyan gyorsan növekszik majd, mint az EU-15 fogyasztóké.
- Változások várhatók a fajtakinálában (szélesebb áruválaszték) és szigorodnak a minőségi elvárások.
- A piaci kilátások egyre rosszabbak, mivel egyre nagyobb a kínálat és kevésbé nő a kereslet.
- A kínálat egyre globálisabb és a verseny egyre szorosabb.
- A nemzetközi, de a helyi hálózatok is a közvetlen beszerzéseket részesítik előnyben.
- Kívánalom a hatékonyság növelése és a szállítási folytonosság elérése.
- Többletértékkel kell az árut felruházni, mind a csomagolás, mind a marketing, mind az élelmiszerbiztonság tekintetében.
- A logisztikai beruházások és szolgáltatások fejlesztése fontos cél a jövőre nézve, mivel a többi versenytárs (Kína, India) ezen a területen elmaradt.

A fenti pontokban megfogalmazott jövőképhez hozzá kell tenni, hogy a hazai gyakorlat ettől ma még jelentősen eltér. Egyes élelmiszerkereskedelmi hálózatok akciókkal, elfogadhatatlan árakkal és ehhez tartozó sokszor szabványon kívüli, étkezési minőséget el nem érő áruforgalmazási gyakorlatukkal rossz irányba viszik az itthoni értékesítés rendjét.

2.3. Az EU-10 gyümölcspiaca

Az EU-10 gyümölcsstermelése mintegy **5,5-6,0 millió tonna**, amely mennyiség 9-10%-a az EU-15 60 millió tonna körüli összes termésének. Az új tagállamok közül a legtöbb gyümölcsöt **Lengyelország és Magyarország termeli** (10. ábra).

10. ábra

Forrás: FAO

Az új tagországok termelése 70%-ban alma (de főként ipari feldolgozásra), emellett számottevő a meggy és bogyógyümölcsök aránya. A magyar gyümölcsstermelés a lengyel termelés egynegyedét tette ki 2005-ben, gyümölcssterületünk pedig 30%-a versenytársunk 368 ezer hektárjának (17. táblázat).

17. táblázat

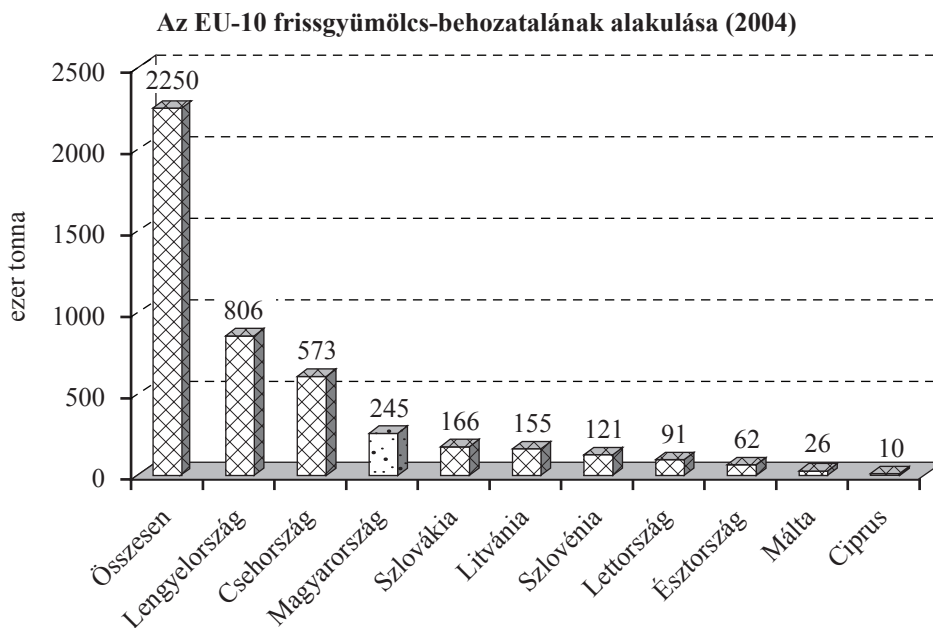
Magyarország és Lengyelország gyümölcsstermelésének összehasonlítása (2005)

Megnevezés	Magyar termelés (1000 tonna)	%	Lengyel termelés (1000 tonna)	%
Termés összesen	732	100,0	2 846	100,0
Alma	510	67,9	2 050	72,0
Meggy	48	6,6	138	4,8
Szilva	36	5,0	100	3,5
Cseresznye	6	0,8	39	1,4
Körte	20	2,7	62	2,2
Szamóca	4	0,5	180	6,3
Ribiszke összesen:	12	1,6	180	6,3
Ebből: fekete ribiszke	4	0,5	135	4,7
Málna	6	0,8	38	1,3
Egyéb	86	12,3	59	2,2

Forrás: FAO és KSH

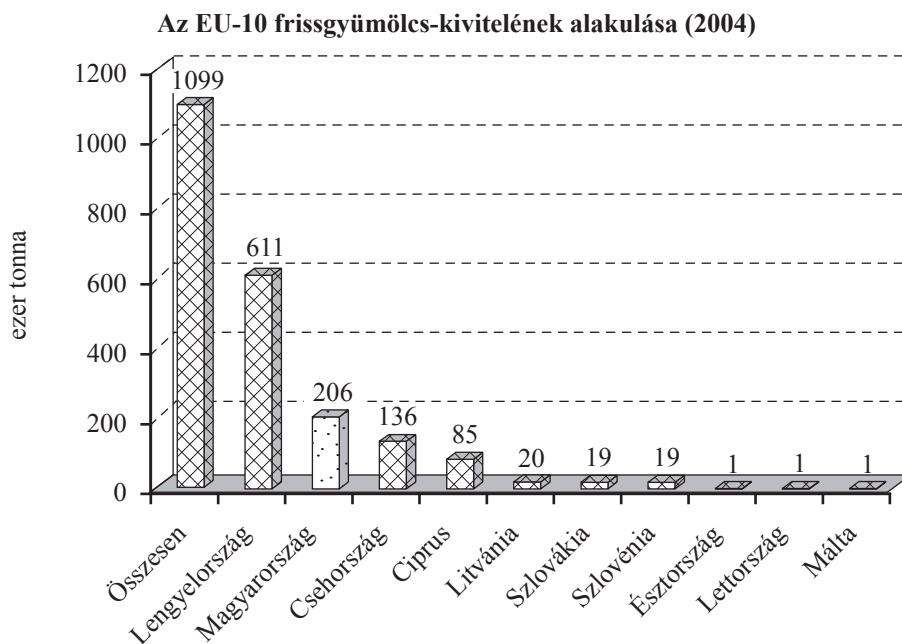
Az új csatlakozók erőssége a félkész termékekben rejlik, a feldolgozásra kerülő gyümölcs részaránya meghaladja az EU-25 átlagát sőt, Lengyelország élen jár az alma- és bogyóslé-koncentrátumok, mélyhűtött gyümölcsök előállításában. Az EU-10 tagországok saját gyümölcsstermelése mellett jelentős a gyümölcsbehozatal is, de ennek nagyobb részét a déligyümölcsök teszik ki. Az utóbbi években 2,2-2,3 millió tonna friss gyümölcsöt importáltak és 0,8-1,1 millió tonnát – egyre növekvő mennyiséget – exportáltak. Az EU-10 friss-gyümölcs-külkereskedelmének alakulását a 11-12. ábra mutatja.

11. ábra

Forrás: FAO

12. ábra

Forrás: FAO

Számos terméket (citrusfélék, szőlő, őszibarack) klimatikus okok miatt nem tudnak versenyképesen előállítani az új tagországok többségében, így az EU-15 évi 1,2-1,5 millió tonna közötti gyümölcskivitelének jelentős része az EU-10 tagországokba kerül.

Élénk a kereskedelem az új tagországok között is: a legfontosabb szállító Lengyelország és Magyarország, a fő felvevőpiacok pedig Csehország, Szlovákia és a balti országok.

Lengyelország a legnagyobb almatermelő Európában, és jelentős **almasűrítmennyel** előállító és -exportáló ország is. Az alma 16%-át külföldön értékesíti. A lengyel almaexportnak csak kis része került eddig az Európai Unióba, a többit Oroszországba, Ukrajnába, Fehéroroszországba, a balti államokba, az utóbbi években Bosznia-Hercegovinába szállították [Zöldség- és Gyümölcs Piac, 2004]. Almasűrítmennyel-gyártásra a 2004/2005. gazdasági évben 1,7 millió tonna almát, az összes termés 67%-át használták fel (vö. 23. táblázat).

Az EU-15 tagországok egyelőre kevés friss étkezési minőségű gyümölcsöt vásárolnak az újonnan csatlakozott országoktól (Lengyelországtól, Magyarországtól és Csehországtól), ami nem túl biztató a hazai termelők számára [ZMP, 2005]. A magyar gyümölcsexport EU-n belüli élénkítéséhez szükség van a stratégiaváltásra, ha ez elmarad és az eddigi sodródás tovább folytatódik, esélytelenné válik jó adottságai ellenére a magyar gyümölcs piacon maradása. Jó minőségű, minőségi garanciákkal rendelkező árualap és folyamatos kínálat adhat lehetőséget a további piacépítéshez.

Magyarország részesedése a lengyel gyümölcsexportból jelentéktelen volt a csatlakozásig, árucsoporttól függően 0,2-2,0% között változott 2002-ben. Magyarország nem számított a lengyel frissgyümölcs-kivitel fontos célpiacának. A csatlakozás után változott a helyzet, de egyelőre nem számottevő a Lengyelországból származó gyümölcsimport Magyarországon. Nagyobb nyomás inkább néhány zöldségféléből és a feldolgozott gyümölcs- és zöldségtermékekből várható.

A gyümölcsstermelés és -kereskedelem tekintetében Magyarország – Lengyelország mellett – meghatározó pozíciót foglal el az EU-10 tagországok között. Összes **gyümölcsexportunk 34,8%-a** (71,7 ezer tonna) jutott a velünk együtt csatlakozott országokba 2004-ben (ugyanakkor **importunk csupán 7,7%-a**, 18 ezer tonna származott ezekből az országokból). Kivitelünk a szomszédos országokba bővíthető, annál is inkább, mert 2004-ben a kiszállított mennyiség **felére csökkent**, az áru értéke viszont 43%-kal növekedett. Ez annak tudható be, hogy exportra inkább a kisebb volumenű, értékesebb gyümölcsfélék kerültek (18. táblázat).

Magyarország frissgyümölcs-exportja az EU-9 és a szomszédos országokba

Megnevezés	2003		2004		2004/2003 (t) %
	tonna	ezer USD	tonna	ezer USD	
Gyümölcsexport összesen	287 045	99 549	205 918	117 649	71,7
Ebből: Lengyelország	72 695	8 389	21 525	3 223	29,6
Csehország	50 690	6 774	31 854	18 106	62,8
Szlovákia	18 691	3 316	8 044	7 934	43,0
Litvánia	13 612	1 565	3 924	880	28,8
Lettország	6 777	960	4 505	1 149	66,5
Észtország	4 012	683	1 812	657	45,2
Szlovénia	1 877	767	58	307	3,1
EU-9 összesen	168 354	22 454	71 722	32 256	42,6
<i>Aránya az összes exportból (%)</i>	<i>58,7</i>	<i>22,6</i>	<i>34,8</i>	<i>27,4</i>	<i>-</i>
Bosznia-Hercegovina	1 740	625	636	570	36,6
Horvátország	923	556	1 371	941	148,5
Románia	841	493	2 565	798	305,0
Ukrajna	354	174	372	237	105,1
Fehéroroszország	40	4	49	12	122,5
EU-n kívüli szomszédos országok	3 898	1 852	4 993	2 558	128,1
Mindösszesen	172 252	24 306	76 715	34 814	44,5
<i>Aránya az összes exportból (%)</i>	<i>60,0</i>	<i>24,4</i>	<i>37,3</i>	<i>29,6</i>	<i>-</i>

Forrás: KSH külkereskedelmi adatbázis

Lengyelországba irányuló kivitelünk visszaesett 2004-ben, míg a Csehországba irányuló kivitelünk mennyisége csökkent, de értéke jelentősen nőtt az áruszerkezetváltás következtében. Továbbra is potenciális vásárlóink lehetnek az EU-9 tagállamok (**Csehország, Szlovákia, Lengyelország, a balti államok**) és azok az országok, ahová eddig kevés gyümölcsöt szállítottunk, de van rá igény, például Horvátország, Románia és külön kiemelve Oroszország.

A hazai **import** mennyisége is csökkent az EU-9 tagországokból 2003 és 2004 között. Ezen belül a legnagyobb visszaesés a Szlovéniából, Lengyelországból, Szlovákiából behozott gyümölcsnél következett be. 2003-ban a legtöbb friss gyümölcsöt Szlovéniából és Lengyelországból importáltuk, míg 2004-ben Csehországból és Szlovéniából (19. táblázat).

Magyarország frissgyümölcs-importja az EU-9 és a szomszédos országokból

Megnevezés	2003		2004		2004/2003 (t) %
	tonna	ezer USD	tonna	ezer USD	
Gyümölcsimport összesen	238 072	142 164	245 076	188 366	102,9
Ebből: Szlovénia	15 540	7 137	6 294	2 977	40,5
Lengyelország	7 561	4 383	2 692	2 102	35,6
Szlovákia	1 688	999	983	988	58,2
Csehország	679	561	8 590	7 154	1265,1
Litvánia	59	28	258	204	437,3
EU-9 összesen	25 527	13 108	18 817	13 425	73,7
<i>Aránya az összes importból (%)</i>	<i>10,7</i>	<i>9,2</i>	<i>7,7</i>	<i>7,1</i>	-
Horvátország	2 425	1 210	1 773	878	73,1
Románia	1 404	1 447	881	1 977	62,7
Szerbia-Montenegro	818	768	4 929	1 915	602,6
Ukrajna	657	556	122	271	18,6
Moldova	15	7	35	70	233,3
Oroszország	5	3	40	10	800,0
EU-n kívüli szomszédos országok	5 324	3 391	7 780	5 121	146,1
Mindösszesen	30 851	16 499	26 597	18 546	86,2
<i>Aránya az összes importból (%)</i>	<i>13,0</i>	<i>11,6</i>	<i>10,9</i>	<i>9,8</i>	-

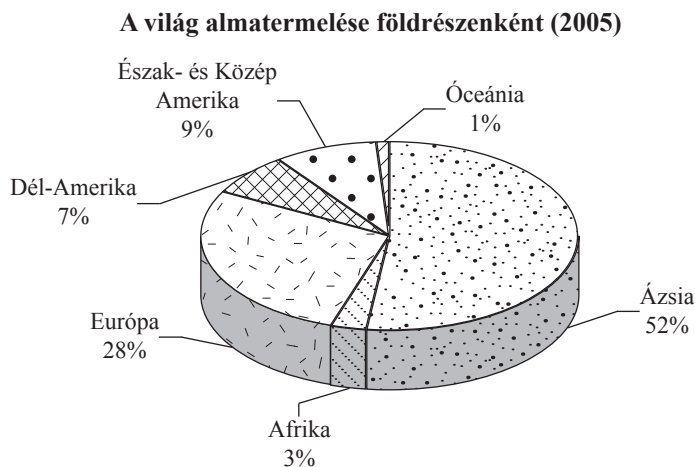
Forrás: KSH külkereskedelmi adatbázis

A 2004. évi csatlakozástól nehéz következtetéseket levonni az új tagországokat illetően az idő rövideje és a nagy termésingadozás miatt, de az bizonyos, hogy **ezek az országok igen jelentős fejlődési és növekedési potenciállal rendelkeznek, s várható a vásárlóerő növekedése** hosszabb távon. A gyakorlat egyelőre azt mutatja, hogy a versenyképesség, a termelés műszaki színvonala, az ültetvények állapota és fajtaösszetétele, valamint az infrastruktúra és az értékesítés szervezése szempontjából nagy a lemaradás a régi tagországokhoz viszonyítva. A ZMP meglátása szerint az EU-10 tagországok esetleges túlermelése miatti aggodalom rövid- vagy középtávon nem indokolt. Ami a piaci versenyt illeti, az EU bővítése inkább néhány régi tagországnak előnyös az új tagokra jellemző rendezetlen értékesítési viszonyok miatt. Lengyelország jelentős gyümölcsstermelő mégis nehezen találja meg a nyugat-európai piacokat, aminek több oka van, például szállítási nehézségek, a kínált áru és a csomagolás gyenge minősége, a termelői összefogás hiánya értékesítésre stb. Ebből következően az áru nagy része az országban marad, illetve a szomszédos országokba kerül, további nagy hányad ipari alapanyagként kerül feldolgozásra [ZMP, 2005].

2.4. Az alma piaca

A FAO adatok alapján a **világ almatermése 2005-ben 59 millió tonna volt**, ennek megoszlását a 13. ábra mutatja.

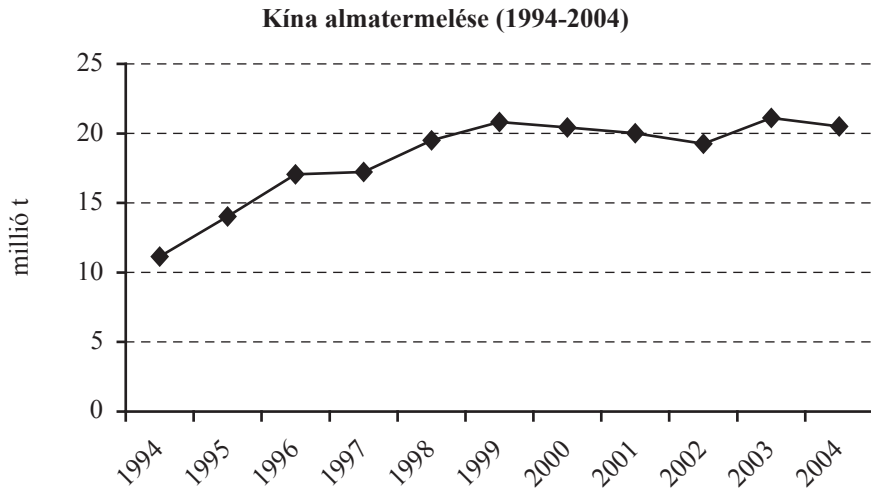
13. ábra

Összes termelés: 59 millió tonna

Forrás: FAO

Az alma a mérsékeltöv legjelentősebb gyümölcse. A **világ termésmennyisége folyamatosan növekszik**, amivel a kereslet nem tud lépést tartani, ezért egyre élesebb a verseny a piacokért. A világ hagyományos almatermelői az **Egyesült Államok és a régi EU tagországok** (Olaszország, Franciaország) egyértelműen meghatározzák az étkezési alma piacát. Kína a világ legnagyobb almatermelője, 1994 és 1998 között megduplázta termelését és ma 20 millió tonna feletti éves termésmennyiséget ér el (hivatalos exportja csupán 2%, azaz 500 ezer tonna). Kína almatermelésére kevés a rálátásunk, de az bizonyos, hogy általánosan jellemző a kezdetleges termesztési színvonal és magas az ipari feldolgozásra kerülő alma aránya. A nagy mennyiségű, olcsó alma-sűrítmény az amerikai piacon jelentkezik, rendkívül kedvezőtlenül befolyásolva a világpiaci árakat (14. ábra).

Forrás: FAO

Észak- és Közép-Amerikában évente 5,5 millió tonna alma terem, ennek 82%-át (2005-ben 4,5 millió tonna) az Amerikai Egyesült Államok adja.

A két ország (Kína és USA) fajtakínálata egészen eltérő. Az Egyesült Államokban a legjelentősebb étkezési almafajták a Red Delicious, a Golden Delicious és a McIntosh, továbbá a Gala, a Breaburn és a Fuji. Kínában Shandong tartományban, a korszerű ültetvényekben körülbelül 50% a Fuji, 10% a Red Delicious és 6% a Golden Delicious fajták aránya. Az almatermelést ma elsősorban a hazai korai fajtákra specializálja Kína, és csak másodsorban a világon általánosan elterjedt nyugati fajtákra.

Jelentős mennyiségű alma terem még **Törökországban** (2,5 millió tonna), **Iránban** (2,3 millió tonna), valamint **Indiában** (1,2-1,4 millió tonna). A déli félteke legnagyobb almatermelője Chile. Kedvező klímában korai és kései fajtákat egyaránt termel. Brazíliában és Argentínában a termelés modernizálása folyamatos. Afrikában a legnagyobb almatermelő Dél-Afrika. Óceánia meghatározó almatermelő államai Ausztrália és Új-Zéland. E két ország fajtasortimentje más, mint az ázsiai és európai, hiszen fő fajtájuk a Granny Smith, a Fuji és az utóbbi időben nagy sikert elérő Pink Lady (20. táblázat).

A világ almatermelése (2000-2010)

Me.: 1000 tonna

Megnevezés	2000	2002	2004	2005	2006 előzetes	2010 prognózis
Világ összesen	58 961	55 883	59 059	59 444	59 850	67 000
Ázsia	30 456	29 210	33 609	30 927	31 547	32 942
Ebből: Kína	20 437	19 251	20 503	20 407	21 000	30 000
Törökország	2 400	2 200	2 100	2 550	2 600	2 834
Európa	17 337	16 141	17 565	16 526	16 691	17 521
Ebből: EU-15	8 209	7 116	*10 397	*10 098	*9 554	*10 578
Oroszország	4 287	4 394	4 500	4 698	4 700	5 020
Észak- és Közép-Amerika	5 730	4 707	5 714	5 457	5 500	5 700
Dél-Amerika	2 950	3 283	4 375	4 326	4 500	5 626
Afrika	1 548	1 690	1 938	2 022	2 224	2 573
Ebből: Dél-Afrika	578	579	708	779	750	900
Óceánia	940	851	805	796	800	990
Ebből: Új-Zéland	620	531	550	516	520	620
Ausztrália	320	321	255	280	280	370

* EU-25.

Forrás: FAO, USDA és Eurofel

Előkelő helyet foglal el az almatermelők rangsorában Európa. Az **Európai Unió** régi tagállamaiban a 2004. évi 6,9 millió tonna almatermelés átlagos volt, míg a 10 új tagország 3 millió tonna feletti termése meghaladta az előző évek átlagát. A kibővített Unióban, 2004-ben és 2005-ben több mint 10 millió tonna alma termett. A jó termés ellenére a piacon az elmúlt 9 év átlagához viszonyítva némi hiány mutatkozik (az átlagosnál kedvezőtlenebb időjárás miatt), amit jó minőségű extra és első osztályú almával, megfelelő időben és mennyiségben, a fogyasztói kívánalmakhoz igazodó csomagolással ki lehet tölteni. Ezt figyelembe véve **az Unió mintegy 500 ezer tonna import almára vevő évente**. Az import többnyire a déli féltekéről érkezik, bővíti a fajtakinálatot és javítja a tavaszi és nyári időszak gyümölcscellátását. A baj ott van, hogy a Közösségen kívülről behozott alma a szükséges mennyiséget túlszárnyalja, 2004-ben, pl. a 800 ezer tonnát is meghaladta az almabehozatal. Az EU almatermelése 2005-ben az előző évihez hasonlóan alakult. A legnagyobb termelők Lengyelország, Olaszország, Franciaország, Németország és Spanyolország voltak (21. táblázat, 3. melléklet).

21. táblázat

Az Európai Unió főbb almatermelői (2000-2006)

Me.: 1000 tonna

Megnevezés	2000	2002	2004	2005	2006 prognózis	2006/2005 %
Olaszország	2 127	2 172	2 032	2 071	1 949	5
Franciaország	2 260	1 966	1 708	1 769	1 584	-10,0
Németország	1 130	763	945	925	955	3,0
Spanyolország	683	646	553	701	550	21
EU-15	8 101	7 122	6 940	7 069	6 607	-6,0
Magyarország	695	527	700	487	455	-6,0
Lengyelország	2 000	2 168	2 522	2 200	2 100	-4,0
EU-25	11 206	10 171	10 397	10 098	9 554	-5,0

Forrás: Eurofel

A bőséges termés, a tárolókban maradt készletek és a déli féltekéről származó import-tételek miatt alacsony árak alakultak ki az EU-ban 2004-ben. S bár a termés a következő években kevesebb lett a helyzet lényegesen nem változott (22. táblázat).

22. táblázat

Az étkezési alma* termelői árának alakulása az EU néhány tagországában (2000-2005)

Me.: EUR/100kg

Megnevezés	2000/01	2001/02	2002/03	2003/04	2004/05	<u>2004/05</u> <u>2003/04</u> %
Belgium	33,07	37,26	39,38	50,22	52,19	3,9
Németország	38,37	45,69	44,80	46,80	33,43	-28,6
Görögország	55,29	72,51	66,91	44,58	27,43	-38,5
Franciaország	43,10	61,62	52,78	60,07	67,82	12,9
Olaszország	29,20	51,93	43,13	58,70	68,23	16,2
Magyarország	24,34	25,78	28,98	20,33	18,14	-10,8
Hollandia	33,09	38,08	41,81	43,02	38,10	-11,4
Lengyelország	32,42	28,60	-11,8

* Golden Delicious fajtakör.

Forrás: Európai Bizottság

Az almaárok esése az Európai Unióban több okra vezethető vissza:

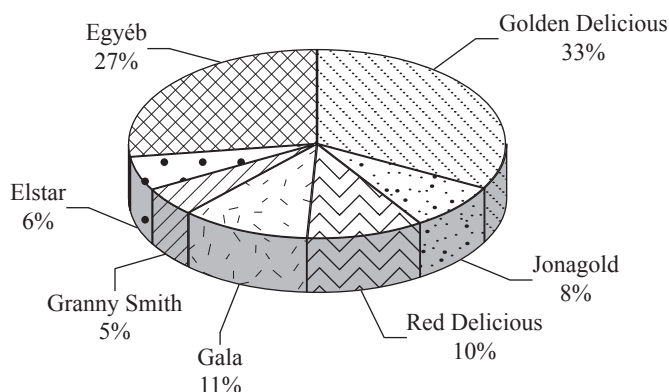
1. 2004-ben a szokásosnál több (914 ezer tonna) importalma érkezett a déli félteke országaiból.
2. Az EU-10 tagországok belépése a közösségbe növelte a kínálatot.
3. A piaci rendtartás szerint az intervenció (piaci árukivonás³), mint piackiegyenlítő tényező gyakorlatilag teljesen megszűnt (a korábbi években a piaci árukivonás elérte az évi 260 ezer tonnát).
4. Az új fajták esetében (Gala, Fuji) a déli tagállamokban sok új ültetvény termőre fordult.
5. Az EU nem működtette és nem működteti azt a piacvédelmi rendszert (Entry Price), amely a piaci egyensúly garanciáját jelentette korábban.
6. A belga, a holland, német, angol vevők által bizományba átvett áru és az előbbi pont kontrolját elkerülő törvénysértő magatartás érvényesülése.

Az ipari feldolgozásra kerülő alma ára a 2004. évinél magasabban alakult 2005-ben, mivel az almasűrítmény-készletek megszűntek.

Az EU-15 tagországokban az almaültetvények **fajtaszerkezete** a 15. ábra szerint alakult.

15. ábra

Az EU-15 almatermelésének fajtaösszetétele (2004/2005)

Forrás: Eurofel

A világ 2004/2005. gazdasági évi összes almaterméséből az **export mennyisége 4,3 millió tonnát** tett ki. Az északi félteke országainak exportja 2,6 millió tonna, míg a déli félteke országainak exportja 1,6 millió tonna volt. **Kína, Franciaország, Olaszország, az USA, Chile, Új-Zéland** nettó exportőrök étkezési almából (23. táblázat), de míg Kína a világ legnagyobb almasűrítmény-exportőre, addig az USA a világ legnagyobb almasűrítmény-importőre.

³ A piaci egyensúlyt a termelői értékesítő szervezeteken keresztül, meghatározott termékek, meghatározott mennyiségű feleslegeinek piacról való kivonásával (intervenciós felvásárlás), és annak súlyegységre megadott EU-s költségtérítésével teremtik meg. Az intervenció célja, hogy túlkínálat esetén – biztonsági hálóként – korlátozott mértékű támogatást nyújtson a termelőknek. A közösségi visszavonási kompenzáció a terméklistán szereplő fajokra (16 termék) adható, többek között az almára és a körtére is.

23. táblázat

A világ legnagyobb almaexportőrei (2004/2005)

Me.: 1000 tonna

Megnevezés	1 Termelés	2 Import	1+2 Összesen	Export	Feldolgozás	Feldolgozás %-a az összesenből
Világ összesen	59 059	3 150	62 209	4 281	18 289	29,4
Északi félteke	52 903	3 149	56 052	2 646	16 142	28,8
EU-tagországok:						
Franciaország	1 708	90	1 798	720	278	15,5
Olaszország	2 032	63	2 098	663	419	20,0
Lengyelország	2 522	18	2 540	310	1 689	66,5
Magyarország	700	8	708	12	529	74,7
USA	4 571	192	4 763	519	1 661	36,3
Kína	20 503	45	20 548	850	4 171	20,3
Déli félteke	6 155	1,0	6 156	1 635	2 127	34,6
Chile	1 190	0,1	1 190	720	350	29,4
Új-Zéland	550	0,7	551	350	105	19,0
Dél-Afrika	708	0	708	285	246	35,0

Forrás: USDA

A világ almatermeléséből az **import mennyisége 3,1 millió tonnát** (a termelés 5%-a) tett ki 2004/2005. gazdasági évben. A legnagyobb importörök az északi félteke országai (Németország, Oroszország, Egyesült Királyság, Spanyolország, Hollandia), ezzel szemben a déli félteke országainak importja nem jelentős (24. táblázat).

24. táblázat

A világ legnagyobb almaimportőrei (2004/2005)

Me.: 1000 tonna

Megnevezés	1 Termelés	2 Import	1+2 Összesen	Export	Feldolgozás	Feldolgozás %-a az összesenből
Világ összesen	59 059	3 150	62 209	4 281	18 289	29,4
Északi félteke	52 903	3 149	56 052	2 646	16 142	28,8
EU-tagországok:						
Németország	945	770	1 715	85	833	48,6
Egyesült Királyság	122	489	611	13	33	5,4
Spanyolország	553	318	895	65	85	9,5
Hollandia	385	290	675	270	85	12,6
Oroszország, FÁK	1 500	680	2 180	1	1 245	57,1
Mexikó	510	174	684	-	92	13,4
Kanada	382	130	512	45	165	32,2

Forrás: USDA

Az EU-15 tagországokban 1,3-2,0 millió tonna alma (az összes termés 19-29%-a) került a Közösségen belül forgalomba a 2001-2004 közötti években. A legnagyobb szállítók Franciaország, Olaszország és Hollandia voltak. A behozatal a harmadik országokból (Új-Zéland, Chile és Dél-Afrika) 0,7-0,8 millió tonna évente, ám ennél fontosabb, hogy a harmadik országokból származó import aránya a termelésből emelkedik (2001-ben 8,9%, 2004-ben 12,4%). Az Unió exportja a Közösségen kívüli országokba nem számottevő 0,4-0,5 millió tonna, a termelés 5-6%-a (25. táblázat).

25. táblázat

Az EU almakereskedelme (2001-2004)

Me.: 1000 tonna

Megnevezés	2001	2002	2003	*2004
Termelés EU-15	8 209	7 525	7 116	6 949
Export a harmadik országokba	461	432	433	378
Aránya a termelésből (%)	5,6	5,7	6,1	5,4
Import EU összes	2 504	2 687	2 918	2 173
Aránya a termelésből (%)	30,5	35,7	41,0	31,3
Import a Közösségen belül (legnagyobb szállítók az EU-ban)	1 773	1 886	2 049	1 311
Franciaország	661	598	531	414
Olaszország	415	397	431	331
Hollandia	299	358	314	249
Import a harmadik országokból	731	801	869	862
Aránya a termelésből (%)	8,9	10,6	12,2	12,4
Új-Zéland	167	175	205	200
Chile	91	144	157	160
Dél-Afrika	122	153	148	149

* EU-25.

Forrás: Eurostat és *FAO

Az almapiac jövőjéről O'Rourke [2004] alkotott véleményt, miszerint a világ két legnagyobb almatermelő országa **Kína** és az **Egyesült Államok** marad továbbra is, azonban a két ország almatermelése veszít eddigi növekedési üteméből. Ennek ellenére **a világ alma-termelése 2010-re elérheti a 67 millió tonnát** a jelenlegi 59 millió tonnáról (16%-os bővülés). Hosszútávra arra lehet számítani, hogy a világtermelés tíz év alatt mintegy 10 millió tonnával emelkedik. Kína termelése a világtágnál gyorsabban bővül, és 2010-re elérheti a 30 millió tonnát a jelenlegi 20 millió tonnáról, az Egyesült Államoké pedig az 5,2 millió tonnát. A kínai alma egyre nagyobb arányban van jelen az európai és észak-amerikai piacokon, és bár korlátozottan, de veszélyeztetheti az USA étkezésialma-exportját (26. táblázat).

Kína és az USA várható almatermelése 2010-ig

Me.: 1000 tonna

Megnevezés	2001-2004 tény	2010 prognózis	Változás %
Világ almatermelése	57 910	67 000	15,7
Kína almatermelése	20 221	30 000	48,4
Kína étkezésialma-exportja	487	800	64,4
Kína almasúrítmény-exportja	380	600	57,9
USA almatermelése	4 084	5 200	27,3

Forrás: O'Rourke [2004]

Kína mellett előreláthatóan **India, Irán**, valamint **Törökország** almatermelése is lendületet vesz a jövőben.

A Good Fruit Grower [2004] közlése szerint – **Új-Zélandon visszaeső az almatermelés** és a következő években további visszaesésre lehet számítani, mivel a régi fajták (Royal Gala, Braeburn) cseréje most van folyamatban. **Ausztrália** almatermelésében nem várható számottevő növekedés a közeljövőben, az ültetvényterület változatlan [Hegedűs, 2006].

Oroszországban és a FÁK utódállamokban visszaesett az almatermelés (20 évvel ezelőtt még 5 millió tonna almát termeltek, ma 4,6 millió tonnát). Jelentősebb termelésbővítésre ebben a térségben nem lehet számítani. **A jelenlegi belföldi almakinálát nem fedezi Oroszország szükségletét, ezért várhatóan sokáig importőr marad.** Kereslet lesz az almára ezen a piacon, kérdés azonban kik lesznek a beszállítók? Kínából és a déli féltekéről egyre nő az orosz almabehozatal, így az európai exportöröknek küzdeniük kell az „egyetlen jónak ígérkező piacért”. A magyar almatermesztés 1970-es és 1980-as évekbeli sikerének alapját – a megfelelő hazai feltételeken túl – a stabil szovjet felvevőpiacok adták. S bár az elmúlt évtizedek változásai teljesen új feltételeket teremtettek a termékpálya számára, mégis a hazai termesztés fejlesztése érdekében újra kellene éleszteni kapcsolatainkat az orosz piacot is magában foglaló korábbi hagyományos keleti piacainkon. Oroszországnak a WTO-hoz történő csatlakozása utolsó stádiumába került. A stabil vámok, a kereskedelmet akadályozó egyéb intézkedések felszámolása új távlatokat, lehetőségeket nyithat meg a magyar almaexport számára is [FVM, 2006].

A Prognosfruit [2005] adatai alapján az **Európai Unió almatermelése** a kisebb évenkénti ingadozásoktól eltekintve **kiegyensúlyozott**. A mai piaci folyamatok mellett az EU saját termése és a választékbővítő tengerentúli áru (korlátozott mennyiségben) abszolút elégséges. S bár a 2004/2005. év katasztrofálisnak bizonyult az EU almatermelői számára a bőséges termés és az előző szezonhoz képest 25%-kal alacsonyabb felvásárlási árak miatt, mégis sok termelő most azt reméli, hogy stabilizálódik az alma ára és piaci helyzete. Az elmúlt év kisebb termése mellett ez részben megvalósult, de a piaci zavarok elkerüléséhez továbbra is szükséges, hogy a déli féltekéről csak indokolt mennyiségű alma érkezzen, ellenkező esetben a jövőben is komoly értékesítési nehézségekkel kell számolni.

A 2004-ben csatlakozott hat almatermelő tagországban (Lengyelország, Magyarország, Csehország, Szlovákia, Litvánia, Szlovénia) az idős ültetvények cseréje és korszerűsítése tovább folytatódik. A kivágások végrehajtásának üteme az Európai Unió pénztámogatásától

függ. A kivágások ütemével arányosan csökken az egyes országok iparialma-termelése, de ez egyelőre még meghatározó mennyiségű (Szlovénia kivételével). Minden ország szeretne minél több étkezési almát exportálni és törekszik az étkezési alma importját saját termelésű minőségi áruval kiváltani [Prognosfruit, 2004].

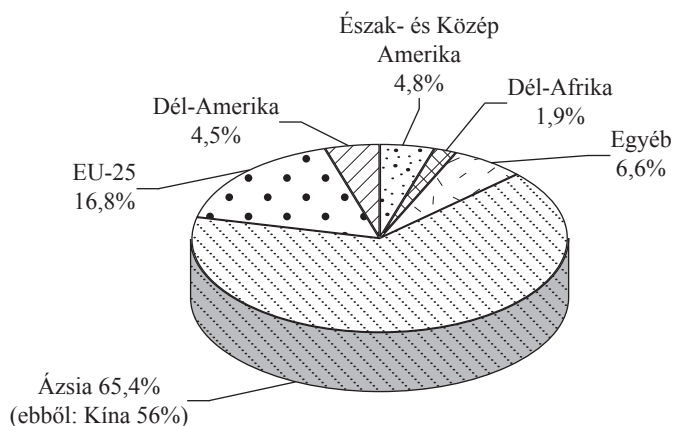
A világ almasűrítmenny-előállítás és kereslete folyamatosan nő. Fontos megjegyezni, hogy az alma-sűrítmenny világszintű ára jelentős mértékben függ a narancstermés ingadozásától, a narancs-sűrítmenny áralakulásától. A USDA adatai szerint 2004/ 2005. gazdasági évben 1,3 millió tonna alma-sűrítmenny állítottak elő a világon, ami az 1998/1999-es mennyiség csaknem duplája. **A legnagyobb almalelőállítók Kína, Lengyelország és Argentína,** míg a két fő importőr az USA és Németország. Kína almalelőállítása várhatóan tovább nő, termékei olcsóbbak, mint a versenytársaké. A lengyel közepes és magas savtartalmú almalelőállítók iránt különösen nagy kereslet mutatkozik Japánban és az európai piacokon. Az USA-ban négy éve folyamatosan csökken az almalelőállítás, így nettó importőr szerepe minden bizonnyal megmarad. Az USA a Kínából importált alma-sűrítmennyre 2000-ben kivetett 9-52% közötti antidömping vámokat továbbra is fenntartja. A vámok esetleges eltörlése még vonzóbb piaccá tenné az USA-t, mivel más országok továbbra is fenntartják antidömping intézkedéseiket a kínai sűrítmennyel szemben: pl. az Európai Unió 25,5%-os, Kanada 8,5%-os vámot vezetett be [Good Fruit Grower, 2005].

2.5. A körte piaca

A világon a körte termésmennyisége a 2000 és 2004 közötti évek átlagában **18 millió tonna** körül alakult. A körte Ázsiában, Európában, valamint Észak- és Dél-Amerikában egyaránt elterjedt gyümölcsfaj, mint ahogy azt a 16. ábra mutatja. Az ázsiai kontinens legnagyobb termesztoje Kína 9 millió tonnával. További jelentős termelők az USA, Argentína és Olaszország, egyenként 700-800 ezer tonnával, valamint Törökország, 370 ezer tonnával.

16. ábra

A világ körtetermelésének megoszlása (2004)

Összes termelés: 18 millió tonna

Forrás: FAO

A jövót illetően a világ körtetermése lassú növekedés mellett várhatóan eléri a **20 millió tonnát 2010-ig**. A legnagyobb körtetermelő országok továbbra is **Kína** és az **Egyesült Államok** lesznek. A tények azt mutatják, hogy mind a két ország körtetermelése – az almához hasonlóan – veszt eddigi növekedési üteméből. Ennek oka Kínában az újonnan telepített állományok alacsony termőképessége és az ültetvények nem megfelelő művelése. A legjellemzőbb körtefajták Kínában az ázsiai típusok, ilyen például a Ya elnevezésű. O'Rourke [2004] szerint **Kínában a körtetermés 20%-kal, míg az export akár 60%-kal is nőhet 2010-ig**. A kínai körte az almához hasonlóan egyre nagyobb arányban szerepel majd az európai és az észak-amerikai piacokon (27. táblázat).

27. táblázat

Kína és az USA várható körtetermelése 2010-ig

Megnevezés	2003-2004 tény	2010 prognózis	Változás %
Kína körtetermése (1000 t)	9 845	11 814	20,0
Kína étkezésikörte-exportja (1000 t)	272	450	65,3
Aránya a termelésből %	2,8	3,8	35,7
USA körtetermése (1000 t)	800	900	12,5

Forrás: O'Rourke [2004]

Az **USA** körtetermelésében több mint 12%-os növekedés várható 2010-ig. Míg az almát az USA 30 tagállamában termelik, addig a körtét továbbra is csak Kalifornia, Oregon és Washington államokban. A fajtákat tekintve a legjellemzőbb ipari körtefajta a Bartlett (Vilmos), míg a legjellemzőbb étkezési fajta a D'Anjou lesz [O'Rourke, 2004].

A **déli féltekén** a körtetermés 7-10%-os csökkenése várható középtávon. A legnagyobb termelők és exportőrök a jövőben is Argentína és Ausztrália lesznek. Dél-Afrikában a mainál kevesebb, míg Chilében változatlan termés várható.

Az **EU-25** körtetermése kb. 2,5 millió tonna, ami a világtermelés 17%-át jelenti. Az EU körtetermelése alig változott a 2004 és 2006 közötti években, a kereslet viszont kicsit csökkent. Az EU-15 legnagyobb körtetermelői **Olaszország, Spanyolország, Franciaország**, Belgium és Hollandia. Az EU-10 tagországok közül Lengyelországban és Magyarországon jelentősebb a körtetermelés (28. táblázat, 4. melléklet).

Az Európai Unió főbb körtetermelői (2000-2010)

Me.: 1000 tonna

Megnevezés	2000	2002	2004	2005	2006 prognózis	2010 prognózis
Világ összesen	16 810	17 365	18 681	19 539	19 729	20 519
Olaszország	876	948	838	879	879	915
Spanyolország	595	603	521	608	537	557
Franciaország	259	237	248	230	242	250
Belgium	180	173	231	229	259	300
Lengyelország	82	90	87	65	55	80
Magyarország	37	13	18	20	22	40
EU-15 *EU-25	2 407	2 400	*2 525	*2 525	*2 536	*2 650
Magyarország/EU (%)	1,5	0,5	0,7	0,8	0,9	1,5

Forrás: Eurofel és AKI prognózis

Az uniós körtepiacra a fajtakinálatt változik, azonban a három fő fajta a **Conference**, a **Fetel Abate** és a **Vilmos körte**. Az egyszerre, egy időben jelentkező árudömping gyakran piaci gondokat okoz. A tárolt készletek növelésével a szezon kinyújtható.

Magyarország körtetermése 20-22 ezer tonna, főként frissfogyasztásra kerül. A hazai termelés az utóbbi években erősen visszaesett (1991-95. évek átlagában 56 ezer tonna volt). A 2005. év jelentős fagykárokkal volt terhelt, így a magyar piacot a minőségi étkezési áru hiánya jellemezte és ez gátolta az exportot is. Körtéből, főként egyes kedvelt fajtákból Európában keresleti piac van (Bosc kobak, Vilmos, Packhams Triumph), ami a bizonytalan, évenként változó termés miatt alakult ki.

Európában kevésbé jók a terméskilátások körtéből, főként a kedvezőtlen időjárási viszonyok (fagykarak, szárazság stb.) és a növekvő ültetvénykivágások miatt. Ugyanakkor Észak-Európában, Belgium és Hollandia 15-20%-os termésbővüléssel számol a következő években. A pozitív előrelátást a sok új telepítés, az ültetvények szakszerű ápolása, jó trágyázása, ebből következően a magas terméskilátások indokolják. Hollandia jól érzékeli, hogy Európában az almapiac telített, ezért inkább körtetermesztését fejleszti, annál is inkább, mert a tengeri klíma kedvezően hat a körtére. A termesztés növelése mellett, azonban azzal is számolnak, hogy az Európai Unió piacain a hazai körte mellett a kínai és a japán áru is egyre inkább versenyképes. Dél-Európában évente 2-3%-kal csökkentik a termőterületeket, ezért a meglévő ültetvények jó kondíciója ellenére sem várható a kínálat jelentős bővülése. Mindezeket figyelembe véve az **EU-25 tagországokban a termelés enyhe növekedésére, mintegy 2,6 millió tonna körtére lehet számítani 2010-ig.**

A világ körteexportja a 2004/2005. gazdasági évben **1,5 millió tonna** volt, 4%-kal több mint az előző évben. Az első hét exportőr részesedése a világ körteexportjából elérte a 85%-ot: Argentína (18%), Kína (17%), Belgium (13%), Hollandia (12%), az USA (10%), Dél-Afrika (8%) és Chile (7%). Az **USA nettó exportőr körtéből**, 36 országgal áll kereskedelmi kapcsolatban.

A USDA adatai szerint **a világ körteimportja 23%-kal hanyatlott a 2003/2004. gazdasági évben az egy évvel korábbi szinthez képest, főként a déli féltekén uralkodó nagy szárazság és a kínai növényegészségügyi problémák miatt lecsökkent körtermelés következtében.**

Az **EU-15** körtestermelésének több mint 25%-a került a tagországok közötti kereskedelmi forgalomba, és csupán 7% (172 ezer tonna) jutott a harmadik országok piacaira 2004-ben. Mivel Hollandia ügyesen kereskedik, ezért kivitele almából és körtéből re-export révén nagyobb százalékban nő, mint termelése. Körtéből a legnagyobb beszállítók az Unióba **Argentína, Dél-Afrika és Chile** (29. táblázat).

29. táblázat

A körte külkereskedelme az Európai Unióban (2001-2004)

Me.: 1000 tonna

Megnevezés	2001	2002	2003	*2004
EU-15 termelés	2 359	2 147	2 385	2 531
Export a harmadik országokba	129	125	144	172
Aránya a termelésből %	5,5	5,8	6,0	6,8
EU-15 összes import	798	839	819	981
Aránya a termelésből %	33,8	39,1	34,3	38,8
Import a Közösségen belül (legnagyobb szállítók az EU-n belül)	540	541	519	669
Olaszország	119	112	124	123
Spanyolország	75	119	96	118
Franciaország	36	48	38	42
Import a harmadik országokból	258	298	300	312
Argentína	117	126	131	135
Dél-Afrika	76	71	87	91
Chile	48	42	43	48

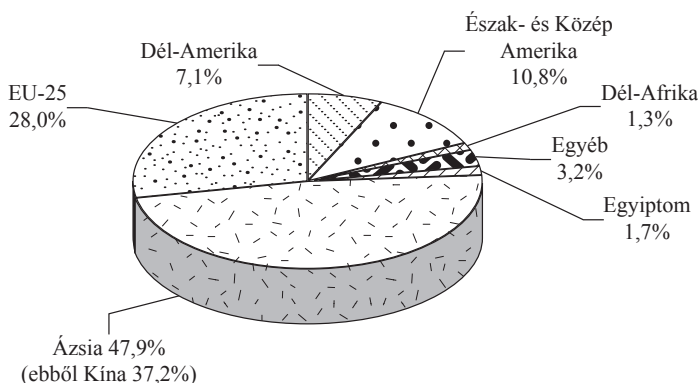
Forrás: Eurostat és * FAO

2.6. Az ősziarack piaca

A világ termésmennyisége ősziarackból és nektarinból **15,3 millió tonna** volt 2004-ben, 3%-kal több mint az előző évben. A termelés földrajzi megoszlása a 17. ábrán látható.

17. ábra

A világ őszibarack- és nektarintermelésének megoszlása (2004)

Összes termelés: 15,3 millió tonna

Forrás: FAO

A legnagyobb őszibarack és nektarintermelők Kína (5,8 millió tonna), Olaszország (1,7 millió tonna), az USA (1,4 millió tonna), Spanyolország (1 millió tonna), Görögország (0,9 millió tonna), Törökország (0,4 millió tonna), továbbá Chile, Japán, Mexikó.

Az **Európai Unióban** az alma és a körte után a harmadik legfontosabb és a legnagyobb mennyiségben termelt gyümölcs az őszibarack és nektarin. Az EU-15 tagországok őszibarack- és nektarin termése 2005-ben 4 millió tonna volt, ebből a nektarin mennyisége 1,4 millió tonnát, az ipari őszibaracké pedig 1,2 millió tonnát tett ki (30. táblázat).

Magyarország 50-60 ezer tonnás őszibarack-termése csupán 1,5-2%-a az EU-15 termésének, ez az arány várhatóan a jövőben sem változik lényegesen.

30. táblázat

Az Európai Unió őszibarack- és nektarintermelése (2000-2010)

Me.: 1000 tonna

Megnevezés	2000	2002	2004	2005	2006 becslés	2010 prognózis
Világ	13 352	14 812	15 347	15 782	16 182	16 887
Kína	3 852	5 260	5 829	6 030	6 200	7 000
EU-15 összesen	4 007	4 202	3 981	4 099	3 984	4 500
Ebből: nektarin	1 166	1 390	1 379	1 390	1 402	1 500
Ipari őszibarack	1 291	1 164	1 158	1 206	1 110	1 100
Olaszország	1 490	1 800	1 767	1 733	1 659	1 700
Spanyolország	1 105	1 296	913	1 154	1 037	1 357
Görögország	940	652	906	784	742	700
Franciaország	471	454	396	427	411	470
Magyarország	64	22	81	46	60	75
<i>Magyar/EU %</i>	<i>1,6</i>	<i>0,5</i>	<i>2,0</i>	<i>1,1</i>	<i>1,5</i>	<i>1,7</i>

Megjegyzés: Europech becslés, illetve AKI prognózis.

Forrás: Eurostat

A világtkereskedelem értéke őszibarackból 350 millió USD volt 2004-ben. A legnagyobb **exportőrök az EU-25** tagországok (103 millió USD), **USA** (100 millió USD), **Chile** (86 millió USD), **Ausztrália** (13 millió USD). Az USA legnagyobb exportpiaca Kanada, Tajvan és Mexikó.

A világon a **legnagyobb importőrök** őszibarackból **Kanada**, az **USA**, **Oroszország**, Tajvan és az EU-25 tagországok közül Németország, Nagy-Britannia, Ausztria és Lengyelország.

Az **EU-25** önellátó őszibarackból. Az importforgalomban 785 ezer tonna áru mozgott 2004-ben, ez a termelés 20%-a. Ebből a tagországok közötti szállítás 96%-ot tett ki (31. táblázat).

31. táblázat

Az őszibarack és nektarin külkereskedelme az EU-ban (2001-2004)

Me.: 1000 tonna

Megnevezés	2001	2002	2003	*2004
Termelés	3 983	4 202	3 061	3 981
Export a harmadik országokba	224	237	135	137
<i>Aránya a termelésből (%)</i>	<i>5,6</i>	<i>5,6</i>	<i>4,4</i>	<i>3,4</i>
EU-15 összes import	792	779	737	785
<i>Aránya a termelésből (%)</i>	<i>19,9</i>	<i>18,5</i>	<i>24,1</i>	<i>19,7</i>
Import a Közösségen belül (legnagyobb szállítók az EU-ban)	768	758	710	759
Olaszország	433	353	281	349
Spanyolország	254	364	366	260
Franciaország	66	78	57	50
Import a harmadik országokból	24	21	27	26
Chile	7	5	7	8
Dél-Afrika	5	5	5	5
Törökország	4	4	6	6

* EU-25

Forrás: Eurostat és *FAO

Az EU-15 termelésében nagy változás nem várható a következő években, mivel az új telepítések üteme nem követi a kivágásokat (1997 és 2002 között 43 ezer hektár (-18%) kivágás történt ebből a gyümölcsből). A termelésben és a kivitelben **az olasz és a spanyol áru arányának növekedése várható**. Olaszország 1,5-1,7 millió tonnára becsült termésével továbbra is őrzi vezető szerepét az európai mezőnyben, ezzel szemben a görög termelés csökkenése várható az erős fagyok ismétlődése miatt. Az elmúlt évek tendenciái alapján mintegy **4,5 millió tonna** őszibarackra és nektarinra számíthat az uniós piac középtávon, ami 10%-os bővülés 2004-hez viszonyítva. **A szezon a mediterrán országokban már áprilisban indul, nyár derekától, pedig már árudömping van** az európai piacokon. A kínálatot továbbra is a nagy mennyiség, gazdag fajtaválaszték és magas minőségi követelmény jellemzi. Fokozott jelentőséget kap a jövőben az áru címkézése, eredetjelölése és a prémiumtermékek már-

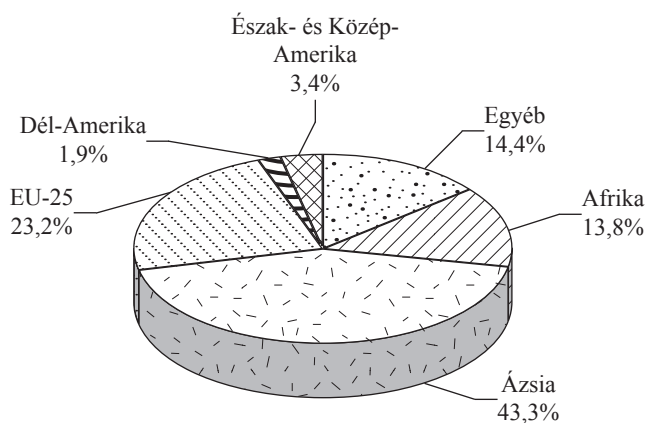
kázása. Tovább nő a nektarin és a fehérrhúsú őszibarack mennyisége. A minőség iránti igény a tetszetős szín és a nagyobb gyümölcsméretek iránti fokozott keresletben jelentkezik. A **piac telített volt 2005-ben**, ezért a mediterrán országok **ültetvények megszüntetésével védekeznek a piaci egyensúlytalanságok ellen** [Fruchthandel Magazin, 2003].

2.7. A kajszibarack piaca

A világ kajszitermése 2,5-2,8 millió tonna között változott 2000-2005 közötti években. Kajszit mind az öt világrészen termelnek, a legnagyobb mennyiségben azonban Ázsiában és Európában terem. A globális termelés megoszlása a 18. ábrán látható.

18. ábra

A világ kajszitermelésének megoszlása (2004)

Összes termelés: 2,8 millió tonna

Forrás: FAO

A világ legnagyobb termelői **Törökország, Pakisztán, Irán, Kína, Marokkó**. Törökországban 63 ezer hektárról 350-500 ezer tonna, zömmel aszalásra való alapanyagot takarítanak be évente. Iránban 285 ezer tonna, Pakisztánban 214 ezer tonna volt a termés 2004-ben. A kajszit Kína, mégis a kajszitermelés kisebb jelentőségű az alma-, őszibarack- és körtetermelés mellett, de még így is 100 ezer tonnát szüretelnek belőle. Az EU-15 tagországokban a kajszit területe 59,1 ezer hektár volt a 2002. évi összeírás szerint, ami az összes gyümölcssterület 5,5%-a. A legnagyobb területen Spanyolországban (23 ezer hektáron), Olaszországban (16 ezer hektáron) és Franciaországban (15 ezer hektáron) termelték a kajszit. Az EU-15 területcsökkenése e gyümölcs esetében 11%-os volt az 1997 és 2002 közötti időszakban, az összes termés azonban alig változott. Az ültetvények jó kondícióban vannak, a gyümölcsfák átlagos életkora 10-13 év [Eurostat, 2005].

Az Európai Unió (25) a világ termelésének közel egynegyedét adja. A termésmennyiséget tekintve az első helyet Olaszország foglalta el 2004-ben, utána Franciaország, Spanyolország és Görögország következett. A magyar termés eltörpül az EU-25 kajszitermeléséhez képest (32. táblázat).

32. táblázat

A világ és az EU főbb kajszitermelő országai (2000-2010)

Me.: 1000 tonna

Megnevezés	2000	2002	2004	2005	2006 becslés	2010 prognózis
Világ	2 775	2 510	2 788	2 821	2 850	2 990
Törökország	579	352	350	370	370	400
Irán	262	284	285	285	285	302
Pakisztán	126	130	214	215	220	228
Európa	867	785	951	962	978	1 019
Olaszország	204	200	213	232	209	210
Franciaország	145	168	165	180	174	170
Spanyolország	106	101	102	112	136	135
Görögország	74	54	64	46	69	70
EU-15	529	591	*673	*695	*700	*740
Magyarország	21	7	35	26	30	35
<i>Magyar/EU (%)</i>	<i>4,0</i>	<i>1,2</i>	<i>5,2</i>	<i>3,7</i>	<i>4,3</i>	<i>4,7</i>

* EU-25

Megjegyzés: Europech becslés, illetve AKI prognózis.

Forrás: Eurostat

Az **EU-25** becsült kajszitermése 2005-ben 695 ezer tonna volt, 3%-kal több mint egy évvel korábban. Olaszországban, 2005-ben az utóbbi évek legnagyobb termését takarították be (232 ezer tonna), 2006-ban viszont már kevesebb kajszitermést (209 ezer tonna). A kisebb termést alapvetően az alternancia, a hideg időjárás és a gyümölcs hullás okozta. Spanyolország és Görögország a várt termést hozta az utóbbi két évben, míg Olaszországban és Franciaországban kiesésekkel számoltak. A spanyol termesztés központja Valencia és Murcia tartomány, ahol jelentős ültetvény-rekonstrukciót hajtottak végre és ennek eredményeként ma javarészt korszerű, jó termőképességű ültetvényeken termelnek. Ez a terület Európa legmelegebb kajszitermelő vidéke, ezért az extra korai, friss piacra szánt fajtákkal igyekeznek nagy bevételt elérni. A termés nagy részét exportálják. **Áprilistól június végéig folyamatosan érnek a különböző fajták** (Ginesta, Murciano, Bulida, Moniqui, Carrascal, Pepito del Rubio stb.). Olaszországban a termelés leginkább a déli tartományokban (Kampania, Basilikata, Kalabria) összpontosul. Görögországban az elmúlt négy évben csökkent a termőfelület, és az idősebb ültetvényeket nem újítják meg, mert a szőlőtermelés ígéretesebbnek tűnik a termelők számára [Szalay, 2005]. A szerkezetátalakítás (kivágás és új telepítés) folyamatos az európai ültetvényeken, ennek ellenére gyors fajtaváltásra ennél a gyümölcsnél nem lehet számítani.

Az Europech prognózisa szerint a **világ** kajszitermése öt év távlatában megközelítheti a **3 millió tonnát, az európai termés pedig az 1 millió tonnát**, annak ellenére, hogy a termelés rendkívül bizonytalan Európában (32. táblázat). A kockázatot elsősorban a téli nagy hőingadozások, a tavaszi utófagyok és az állományokat tizedelő gutaütés betegség okozza. A kajszit frissen és feldolgozva is (befőtt, dzsem, lekvár, gyümölcslé, aszalvány stb.) kedvelt gyümölcs, ám a kínálat nem mindig elegendő, ezért a jövőben is **keresleti piacra lehet számítani**. Ezt a kedvező piaci helyzetet használhatná ki Magyarország, ahol a ter-

mesztésnek nagy hagyománya van. A határainkon túl is kedvelt az ízletes, nagy cukor- és vitamintartalmú magyar gyümölcs. **A különleges termőhelyi adottságok** (napfény, kedvező talajadottságok) **teszik hungarikummá a magyar kajszibarackot**, de csak akkor, ha a gyümölcs megfelelő méretű. A spontán termő évekből, bő termés esetén gyakori a kis átmérőjű gyümölcsképződés, ami technológiai hiányosság miatt elmaradt gyümölcsritkítésre vezethető vissza. A szakszerűtlen szedés, a lepuhult áru kínálata számos esetben okoz piaci zavart. A mediterrán országokban nagyobb a termésátlag, mint Magyarországon, de a fedőszín és az aromaanyagok kialakulása kedvezőbb hazánkban. Ma még kérdés, hogy milyen mértékben lehet hungarikum a magyar kajszibarack, mert mennyiségben nem leszünk meghatározók az európai piacokon. A hazai fajták érési időszaka igen rövid, ezért az európai piacon nagyobb mennyiségben – **a dél-európai szállítások után – június vége és augusztus eleje között jelenhet meg a magyar kajszibarack. A középkorai és kései nagy gyümölcsű, szépen csomagolt friss gyümölcsre komoly igény van Nyugat- és Észak-Európa piacain.** Sajnos ebből a minőségből csak korlátozott mennyiséget tudnak a magyar termelők előállítani.

A világkereskedelemben a frisskajszibarack-export értéke **48 millió USD** volt 2004-ben. A fő **exportőrök** az **EU-25** tagországok (17 millió USD), **Törökország** (10 millió USD), **USA** (8 millió USD), Dél-Afrika (4 millió USD), Új-Zéland és Chile. A fő **importőrök** kajszibarackból 2004-ben az **EU-25** tagországok, **Oroszország, Svájc, Kanada, az USA és Mexikó** voltak.

A kajszibarack külkereskedelmi forgalmának alakulásáról az Unióban a 33. táblázat ad tájékoztatást.

33. táblázat

A kajszibarack külkereskedelme az EU-ban (2001-2004)

Me.: 1000 tonna

Megnevezés	2001	2002	2003	*2004
Termelés	521	591	471	673
Export a harmadik országokba	16	22	15	16
<i>Aránya a termelésből (%)</i>	<i>3,1</i>	<i>3,7</i>	<i>3,2</i>	<i>2,4</i>
EU-15 összes import	114	129	105	110
<i>Aránya a termelésből (%)</i>	<i>21,9</i>	<i>21,8</i>	<i>22,3</i>	<i>16,3</i>
Import a Közösségen belül (legnagyobb szállítók az EU-n belül)	102	121	92	98
Spanyolország	56	45	45	52
Franciaország	21	51	27	28
Import a harmadik országokból	12	8	13	12
Törökország	5	3	5	5
Dél-Afrika	3	4	3	3

* EU-25

Forrás: Eurostat és *FAO

2.8. A meggy piaca

A világ meggytermése évektől függően **0,9-1,2 millió tonna**, ami az összes gyümölcstermés 0,2%-a. A termés 70%-a Európából kerül ki (az EU-25 termése 33%), 18%-a Ázsiából, míg 11%-a Észak- és Közép-Amerikából (34. táblázat).

34. táblázat

A világ meggytermelése (2000-2010)

Me.: 1000 tonna

Megnevezés	2000	2002	2004	2005 előzetes	2010 prognózis
Világ	1 114	970	1 297	1 237	1 350
Európa	798	763	995	869	1 066
EU-15	131	87	90	88	135
EU-10	189	231	286	251	315
EU-25	320	318	376	339	450
Lengyelország	140	173	202	160	210
Németország	107	65	70	60	80
Magyarország	49	38	77	48	70
Szerbia	59	50	112	60	130
Törökország	106	100	138	140	150
USA	128	128	97	98	110

Forrás: FAO és AKI prognózis

Az **EU-25** legnagyobb meggytermelői Lengyelország, Németország és Magyarország. E három ország kibocsátása együtt az uniós termelés 88%-át teszi ki. Az EU-25 meggytermelése éves átlagban 5%-kal bővült az elmúlt években, így 2004-ben elérte a **376 ezer tonnát**. Lengyelországban és Magyarországon nőtt a termelés, Németországban az ágazat visszaesően van, a közép-kelet-európai országokból származó import nyomása miatt. Lengyelország az EU-25 meggytermelésének körülbelül a felét képviseli. A meggyet világszerte ipari gyümölcsnek telepítik, csupán néhány európai országban fogyasztják frissen is.

A magyar áru gyümölcs-termesztés második legfontosabb gyümölcse a meggy az alma után. Ez a gyümölcsfaj az országban mindenütt előfordul. A magyar meggytermesztés világviszonylatban egyedülálló hazai nemesítésű fajtaválasztékkal rendelkezik. A magyar fajták beltartalmi értéke (kedvező sav-cukor arány) nagyon kedvező, ezért a gyümölcs frissen fogyasztva is élvezhető. A világon további jelentős meggytermelő országok **Törökország**, az **USA és Szerbia** (34. táblázat).

Európában sok a meggyültetvény, de a piaci kereslet és kínálat nagy hullámzást mutat évente, attól függően, hogy az időjárás kedvezően vagy kedvezőtlenül hatott a termesztésre (tavaszi fagyok, bőséges csapadék, növényi betegség). Ez **a nagyfokú bizonytalanság a termelésben és az értékesítésben az árakat is évről-évre kiszámíthatatlanná teszi**. Az európai konkurencia elsősorban mennyiségileg igen erős (Németország, Lengyelország), így ha a magyar áru nem felel meg az elvárt minőségi követelményeknek, igen hamar áldozat

tokat kell hozni, vagyis a vártnál alacsonyabb áron értékesíteni. Európában, 2004-ben kínálati piac alakult ki meggyből és ebből következően rendkívül alacsony áron lehetett csak a gyümölcsöt értékesíteni. A lengyel termelői árak különösen alacsony szinten mozogtak, s ezáltal kedvezőtlen hatást gyakoroltak a piacra (ipari áru esetében 0,15-0,25 euró/kg, vagy 38-63 Ft/kg, míg a friss árunál 0,25-0,3 euró/kg, azaz 63-76 Ft/kg. Az alacsony ár, alacsony önköltséggel (0,25 euró/kg, vagy 63 Ft/kg párosulva versenyképessé teszi a lengyel meggyet a magyar áruval szemben is (a magyar meggy önköltsége 75 Ft/kg körül alakult).

2005-ben kevesebb lett a termés az előző évhez viszonyítva, elsősorban a virágzaskor elszünetelt fagykár és a csapadékos időjárás következtében, így keresleti piac és a 2004. évinél magasabb ár érvényesült. **Európában a meggy piac középtávon bizonytalan, a verseny kiszámíthatatlan,** ennek ellenére kedvező időjárás esetén **termelés- és keresletnövekedés várható.** Ezt az indokolja, hogy az elmúlt években jelentősen nőtt a termelési potenciál, mivel 2002-ig a magas árak miatt sok új ültetvényt hoztak létre. Az új telepítések termőre fordulása és a gyümölcs sokoldalú felhasználása (friss meggy, mélyhűtött áru, befőtt, dzsem, lekvár, aszalvány, szörp, gyümölcsital) indokolja a termelés prognosztizált növekedését. Lengyelországban a meggy ára várhatóan továbbra is alacsony marad, hacsak a kedvezőtlen időjárás miatt nem lesz kevesebb a betakarított mennyiség, mint ahogy ez 2005-ben is történt. Az uniós piaci nehézségek továbbra is három tényezőnek tulajdoníthatók: harmadik országokkal szembeni verseny erősödése, a piaci kereslettel szembeni túlermelés, a termelők alacsony szervezottsége, gyenge versenyképessége az áruházláncok és a feldolgozóipar miatt. Valamennyi problémakör tekintetében jelenleg is felülvizsgálatok folynak a Közösségen belül és várható, hogy a gyümölcs- és zöldségpiac közösségi reformja megoldást talál a problémákra.

A világon a főbb **exportőrök** friss és feldolgozott meggyből az **EU-25** (ezen belül Magyarország és Lengyelország), **Törökország, Szerbia, valamint az USA.** Magyarország máig a legnagyobb frissmeggy-exportőr Európában. A 35. táblázat adatai arra utalnak, hogy az EU-n belüli kereskedelemnek meghatározó szerepe van, mind a friss, mind a feldolgozott termékek esetében. Meggyet harmadik országokból az EU-25-be kis mennyiségben importálnak. Az import a fagyasztott- és a konzervmeggyből jelentősebb. A főbb szállítók a harmadik országok közül fagyasztott meggyből Törökország és Szerbia, konzervmeggyből Törökország és az USA.

35. táblázat

A meggy külkereskedelme az EU-25 tagországokban (2001-2004)

Me.: tonna

Megnevezés	2001	2002	2003	*2004
Termelés	365 000	314 000	360 000	376 000
Export a harmadik országokba				
Friss meggy (CN 08092005)	582	561	958	3 305
Fagyasztott meggy (CN 08119075)	2 028	9 100	4 855	9 201
Meggy, cseresznye dzsem (CN 20079931)	3 079	3 221	3 115	3 494
Konzervmeggy és cseresznye (CN 200860)	6 922	7 357	8 361	9 611
Cherry dzsúz (CN 20098071)	2 217	2 617	2 101	1 694
Import a Közösségen belül (intra-EU)				
Friss meggy (CN 08092005)	42 855	29 445	32 189	40 981
Fagyasztott meggy (CN 08119075)	68 202	64 567	73 742	61 303
Meggy, cseresznye dzsem (CN 20079931)	8 248	8 464	8 777	8 214
Konzervmeggy és cseresznye (CN 200860)	46 368	59 033	58 873	69 565
Cherry dzsúz (CN 20098071)	3 870	2 574	3 291	4 902
Import a harmadik országokból (extra-EU)				
Friss meggy (CN 08092005)	7 953	5 947	12 756	7 731
Fagyasztott meggy (CN 08119075)	15 528	19 948	22 907	18 262
Meggy, cseresznye dzsem (CN 20079931)	101	109	122	225
Konzervmeggy és cseresznye (CN 200860)	22 367	18 908	24 217	22 920
Cherry dzsúz (CN 20098071)	4 052	3 041	6 333	3 196

* EU-25

Forrás: EU Bizottsági jelentés

A meggy mellett a másik kedvelt csonthéjas gyümölcsfaj a **cseresznye**. A világ cseresznyetermése 1,3-1,5 millió tonna között változik. A termesztés 77%-a Európára koncentrálódik, de Észak- és Dél-Amerikában, valamint Ázsiában egyaránt elterjedt gyümölcsfaj. Európában Olaszország és Németország (120-140 ezer tonna), Franciaország és Spanyolország (70-90 ezer tonna) a sorrend. Ausztria cseresznyetermelése Magyarorszáéhoz hasonló nagyságú (10-20 ezer tonna), főként frissfogyasztásra kerül. Ázsiában Irán (100 ezer tonna) és Törökország (140 ezer tonna) termelése meghatározó. A déli félteke számára kedvező európai piaci lehetőségeket Chile és Új Zéland használja ki a decemberben és januárban szállított cseresznyével.

Jelenleg világszerte a cseresznyetermesztés reneszánszát éli. A darabos 10-11 g körüli cseresznye termelése a cél, a kis egységekbe csomagolt látványosan értékesíthető áru érdekében. Hazánkban ezen törekvések eléréséhez már adottak a feltételek. Rendelkezésre áll az új fajtásor, amelynek nem egy tagja versenyképes az európai és az amerikai legújabb fajtákkal. A magas áron értékesíthető asztali cseresznye termesztésétől elválik az ipari céltermelés. A fajták itt is rendelkezésre állnak ugyancsak magyar nemesítés eredményeként [Hrotkó, 2003].

3. A magyar gyümölcságazat helyzete és kilátásai

A megtermelt gyümölcsmennyiség alapján **Magyarország a 8-9. helyen áll Európában** (az összes mennyiségbe az ipari alma magas aránya is beletartozik). A 0,7-1,0 millió tonna körüli magyarországi gyümölcstermés a világtermés 0,2%-a és 1,6%-a az uniós tagállamok termésmennyiségének (36. táblázat).

36. táblázat

A hazai gyümölcstermelés súlya az Európai Unióban

Me.: 1000 tonna

Megnevezés	2000	2001	2002	2003	2004
Világtermés összesen	466 414	466 340	476 033	492 309	503 278
EU-15 összes	60 850	56 809	56 226	53 587	*65 370
EU-15 (mérsékeltövi gyümölcsök)	32 493	31 286	31 050	28 700	*31 100
Magyarország	1 038	917	699	724	1 038
Magyar termés a világ %-ában	0,22	0,20	0,15	0,15	0,21
Magyar / EU-15 összes (%)	1,7	1,6	1,2	1,4	1,6
Magyar / EU-15 mérsékeltövi (%)	3,2	2,9	2,3	2,5	3,3

* EU-25

Forrás: Eurostat és KSH

Kis részarányunk ellenére lehetőség nyílik versenyképesebb gyümölcsfélékből (körte, meggy, kajsz, szilva, dió) kedvező időpontok, piaci rések megtalálására, amikor éppen nincs dömping az európai piacon a kínált fajokból, fajtákból. A legnagyobb versenytársak az EU-ban gyümölcsből Olaszország, Spanyolország, Franciaország, az új tagállamok közül, pedig Lengyelország és Magyarország.

3.1. Termelés

A gyümölcsültetvények területe nagyon lassú ütemben, de nőtt az elmúlt tíz év alatt és 2004-re elérte a 103 ezer hektárt⁴. Ez a terület 9%-kal haladta meg az 1991-1995 évek átlagát. A termésmennyiség évről-évre változott az időjárás függvényében, a kiemelkedően magas (1,03 millió tonna) 2004. évi termelés 30%-kal volt magasabb az előző évek átlagánál és a 2005. évi termésnél is (37. táblázat, 5. melléklet).

A gyümölcsösök korösszetétele továbbra is kedvezőtlen, az előregedett ültetvények aránya a legtöbb gyümölcsfajnál eléri a 40-50%-ot, de a legrosszabb a helyzet az almánál. Piaci zavart okoz évről-évre a kiöregedett ültetvények kiszámíthatatlan termése, ezért gyorsítani kellene valamennyi gyümölcsfajnál az **előregedett ültetvények kivágását** és a **termőalapok megújítását** (38. táblázat, 6. melléklet).

⁴ A gyümölcsfélék bruttó területe a földhivatali bejelentésre változó terület, ezért tájékoztató jellegű.

37. táblázat

A gyümölcsstermelés változása Magyarországon

Me.: 1000 tonna

Megnevezés	1991-1995. évek átlaga	2000	2002	2004	2005	Változás (%) 2004-05 átl./ 1991-95 átl.
Összes terület* (ezer ha)	93,6	95,4	97,3	103,2	103,2	109,1
Összes termés	1 097	1 038	699	1 038	732	80,6
Ebből: Alma	671	695	527	700	510	90,2
Meggy	67	49	38	77	48	93,3
Cseresznye	24	18	7	13	6	39,6
Körte	56	37	13	18	20	33,9
Őszibarack	55	64	22	83	48	119,1
Kajszi	31	21	7	35	26	98,4
Szilva	128	91	49	67	36	40,2

* A betakarított gyümölcssterület több év átlagában 72-73 ezer hektár.

Forrás: KSH

38. táblázat

Az előregedett és a fiatal (1-8 éves) ültetvények aránya Magyarországon

Megnevezés	Ültetvény aránya 20 év felett (%)	1-8 éves ültetvény aránya (%)
Alma	56	17
Körte	64	17
Cseresznye	52	29
Meggy	28	59
Kajszi (15 év felett)	33	31
Őszibarack (15 év felett)	33	13
Szilva	41	33

Forrás: KSH Gyümölcsültetvény összeírás [2001]

Az 1996. évtől életbe lépett kedvező (50%-os) ültetvénytámogatás, valamint a felvett hitelekhez kapcsolt kamattámogatás élénkítette a telepítési kedvet. Az új telepítések (az ültetvényterület kb. egyharmada) már a struktúra- és a fajtaváltás jegyében születtek, de területük nem elegendő az elkerülhetetlen szerkezetváltáshoz. A telepítések az EU-csatlakozás után gyakorlatilag leálltak, mivel a tőkehiány gátolja a magánérs, de az EU-társfinanszírozású fejlesztéseket is. A telepítések jelenlegi üteme (2005-ben előirányzott: 744 ha, elvégzett: 317 ha) nem megfelelő a kitűzött célok eléréséhez, az ültetvények szintentartásához, ezért napjainkban **csak részben rendelkezünk versenyképes ültetvényekkel**. A gyümölcsfajok közül egyedül a meggyénél kedvező az ültetvények felújítása (az 1-8 éves ültetvények aránya 59%), ami azt jelenti, hogy az elvárt termésmennyiség a jövőben is megterem. A többi fajnál azonban erőteljesebb ültetvényrekonstrukcióra van szükség. Indokolja ezt az EU-ban egyre gyorsuló fajtaváltás, az erősödő konkurencia, az ültetvényfolytonosság megőrzése, az érési idő széthúzása, a hatékonyabb termelésre való törekvés és a piaci igények jobb ellátása.

Gyümölcsstermesztésünkben (mennyiséget tekintve) továbbra is az alma túlsúlya a jellemző (2004-ben 67%), a többi faj aránya ennél jóval kisebb: pl. az őszibarack (8%), a meggy (7%), a szilva (6%), a kajszli (3%), a körte (2%), a cseresznye (1%), a bogyósgyümölcsök (2%). Az elmúlt tíz évben kedvező fejleménynek tekinthető, hogy a gyümölcsstermesztés szerkezetváltozása megkezdődött. Örvedetes, hogy az újabb telepítésekben már a csonthéjasoké a vezető szerep (a fiatal ültetvényekben az alma aránya nem éri el a 40%-ot sem). Az alma fajtaváltást jól tükrözi, hogy a 0-6 éves korú ültetvényekben a fő fajta az Idared és a Jonathan részaránya mindössze 7,4%.

Az itthoni **termésátlagok** a nyugat-európainak vagy a hazai intenzív termesztésben elért hozamoknak a felét, egyharmadát teszik ki. Ennek okai a kedvezőtlen időjárás (aszály, fagykár, belvíz), az ültetvények már említett elöregedésén kívül az öntözés korlátozott lehetősége, a nem megfelelő fajtaszerkezet, a ráfordításokkal való takarékoskodás, gyakran hiányos növényvédelem, az almáskerteket pusztító tűzelhalás betegség stb. A versenyképesség megőrzéséhez el kellene érni almánál a 35-45, a körténél a 18-20, a meggyénél a 10-15, a cseresznyénél a 10-18, a kajszlinál a 15-20, az őszibaracknál a 15-20 tonnás hektáronkénti termést. Ez a termelési színvonal a KSH által jelzett termésátlag két-háromszorosát is jelentheti, s körülbelül ezzel lennének versenyképesek (39. táblázat).

39. táblázat

A termésátlagok alakulása itthon és az Európai Unióban

Me.: tonna/ha

Megnevezés		2000	2002	2004	2005
Alma:	EU-15 átlag	30,2	27,0	28,4	28,2
	Olaszország	35,7	34,1	34,6	35,5
	Magyarország	20,3	14,0	16,2	12,1
	Magyar/EU-15 (%)	67,2	51,9	57,0	42,6
Körte:	EU-15 átlag	18,7	19,9	19,5	19,8
	Belgium	30,1	27,1	33,4	30,7
	Magyarország	6,9	4,5	5,7	6,1
	Magyar/EU-15 (%)	36,9	22,6	29,2	30,2
Meggy:	EU-15 átlag	6,6	4,6	6,1	6,1
	Németország	8,0	4,9	6,0	6,0
	Magyarország	4,9	3,2	4,8	2,9
	Magyar/EU-15 (%)	74,2	69,6	78,7	47,5
Őszibarack:	EU-15 átlag	16,7	15,9	15,2	15,5
	Spanyolország	15,6	16,4	12,7	12,6
	Magyarország	7,9	2,5	10,2	5,9
	Magyar/EU-15 (%)	47,3	15,7	67,1	38,1
Kajszli:	EU-15 átlag	9,1	9,3	10,6	10,5
	Spanyolország	6,1	6,1	7,0	7,0
	Magyarország	3,6	1,3	6,1	4,4
	Magyar/EU-15 (%)	39,6	14,0	57,5	41,9

Forrás: FAO és KSH

Legfontosabb gyümölcsféléink, az alma helyzete tipikusnak mondható, belföldi kereslet ugyan van, emellett exportárualap is rendelkezésre áll, az ágazat mégis évek óta piaci zavarokkal küzd, aminek elsődleges oka az öregedő ültetvények nagy részaránya, a korszerűtlen termesztéstechnológia, a változó minőség, a kiszámíthatatlan termésmennyiség stb. Az ültetvények felaprózódása és elhanyagolása miatt a termésátlagok sem növekedtek, sőt gyakran csökkentek. A legnagyobb probléma az, hogy nincs elegendő mennyiségű, jó minőségű árualap, mely folyamatos kínálatot biztosítana. A 20 év feletti almások az összes ültetvényterület több mint felét teszik ki (vö. 38. táblázat). Ezekben az almáskertekben nem lehet hatékonyan termelni, a gyümölcs nem alkalmas friss, asztali áruként történő értékesítésre, ezért a termés zöme a feldolgozó üzemekbe kerül. Az ipari alma (az összes termés 65-80%-a) átvételi ára alacsony, az étkezési almaként művelt ültetvényeknél nem fedezi a termelési költségeket. Ipari feldolgozásra, az e célra létrehozott speciális ültetvényekben, nagy hozamú, speciális fajtákkal lehet gazdaságosan termelni. Az ipari célú termesztés azért is fontos, mert a sűrítmény alacsony szinten stagnáló világpiaci ára a kínai dömping miatt előreláthatóan a közeljövőben sem változik pozitív irányba. A magyar pozíció akkor javítható, ha versenyképes önköltségen állítható elő az ipari alma, ebből jó minőségű magyar alma-sűrítmény készül és közvetlenül a végfelhasználóknak sikerül eladni.

Az alma után a **csonthéjas gyümölcsöket** (meggy, cseresznye, szilva, kajszibarack, őszibarack/nectarin) termesztjük a legnagyobb mennyiségben, átlagos időjárású évben 250-300 ezer tonnát, arányuk az összes gyümölcsstermésből mintegy 30%. Speciális fogyasztói és felhasználói igényeket elégítenek ki a **bogyógyümölcsök** (szamóca, málna, fekete- és pirosribiszke, köszméte, tüskétlen szeder). A fokozatosan bővülő termőtájak a kialakult termesztési hagyományok alapján alkalmassá váltak nagyobb tömegű, egységes minőségű, könnyen begyűjthető gyümölcs előállítására. A kedvező értékesítési lehetőséget a velünk szomszédos országok is igyekeztek kihasználni, ezért viszonylag rövid időn belül kínálati piac alakult ki. Jelenleg és a jövőben még inkább az élesedő piaci körülmények között kell jövedelmezően termelni.

Az uniós lét első éve bőséges terméssel, tapasztalhatóan felerősödő importtal köszöntött rá a hazai gyümölcsstermelőkre. E kettős hatás a gyengén szerveződött belföldi piacon nyilvánvalóvá tette a hatékonysági lemaradást, könyörtelenül leárazta a magyar gyümölcsök zömét (40. táblázat).

40. táblázat

A gyümölcsök termelőiátlagár-indexének alakulása

Árindex	2000	2001	2002	2003	2004	2005	*2006
Előző év = 100,0 %	117,0	87,4	107,8	113,7	75,1	121,6	116,1
2000 = 100%	100,0	87,4	94,2	107,1	80,4	97,8	..

* 2006. január-július.

Forrás: KSH

Az alma 2002-ben elkezdődött árcsökkenése 2004-ben folytatódott, az ipari alma felvásárlási átlagára egy év alatt 35%-kal esett vissza (18,50 Ft/kg-ról 12,10 Ft/kg-ra), ugyanakkor az étkezési minőségű almáért is csak 40 forintot lehetett kapni.

A 2004. évi meggytermés az elmúlt hét év legmagasabb mennyiségének számított. A kiemelkedő termésmennyiség, valamint a felvásárló cégek jobb alkupozíciója következtében a belföldi piaci árak a 2003. évi felére zuhantak.

A kereslet-kínálati viszonyoknak megfelelően a gyümölcsök közül az őszibarack felvásárlási ára 21%-kal, a kajszíé 30%-kal alacsonyabb volt a bőséges termésű 2004. évben, mint egy évvel korábban (41. táblázat).

41. táblázat

A főbb gyümölcsfélék termelői felvásárlási átlagárának alakulása

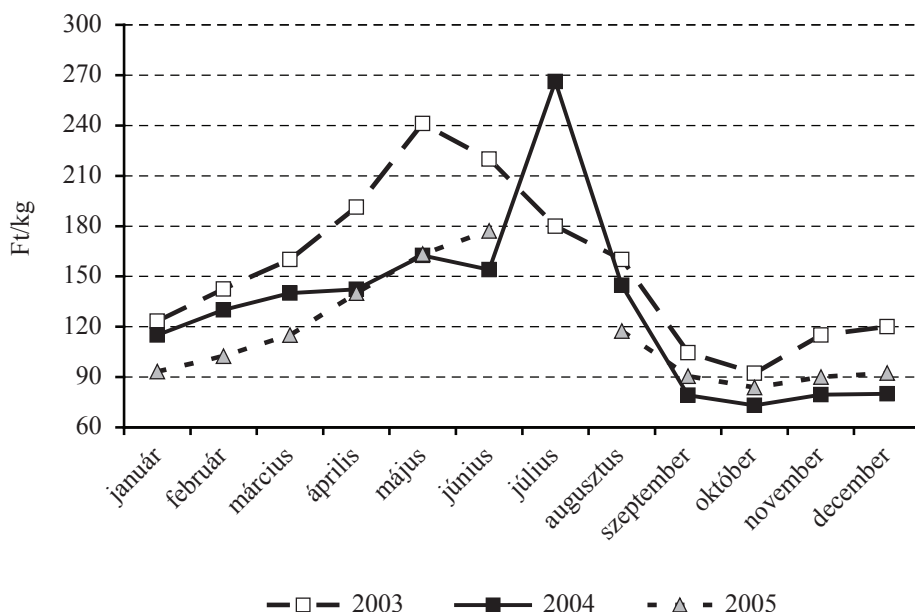
Me.: Ft/kg

Megnevezés	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Alma	18,4	14,1	11,5	18,5	12,1	25,1
Körte	47,1	46,5	55,2	42,2	50,8	48,5
Őszibarack	43,6	64,6	72,6	74,3	58,4	47,4
Kajszí	108,9	71,3	139,3	83,6	58,5	71,4
Meggy	218,6	89,3	71,5	170,5	68,0	104,8

Forrás: KSH

2005-ben a gyümölcskínálat 30%-kal (306 ezer tonna) csökkent, meggyből és őszibarackból több mint felére esett vissza a belpiaci értékesítés. Ugyanakkor a meggy felvásárlási ára jelentősen nőtt, 68 Ft/kg-ról 104 Ft/kg-ra, az őszibarack és a körte ára pedig csökkent. Az alma felvásárlási ára a nagybani piacon átlagosan 18-20%-kal volt magasabb 2005-ben, mint az előző évben. A Jonatán fajtánál 32%-os, míg a Goldennél 14%-os termelői árnövekedést jegyeztek 2004-ről 2005-re (19. ábra).

19. ábra

A Golden alma termelői ára a Nagykörösi úti Nagybani Piacon

Forrás: AKI PÁIR

Összességében a gyümölcsöknél mintegy 27%-os nagybani piaci termelői áremelkedés (ez az eladók kínálati ára és nem az ügyletek regisztrált ára) következett be 2005-ben az előző évhez képest [AKI PÁIR, 2005] (7. melléklet).

A kiterjedtebb verseny, a „megkopott” struktúrák és a versenyképesség egyéb gyenge pontjai sűrítve mutatkoznak meg a termelői költségekben és az elérhető kevés jövedelemben. Az ágazat jövedelemviszonyait az AKI teszüzemek rendszere piac-meghatározó gazdaságok átlaga alapján vizsgáltuk. A teszüzemi minta nagysága a gyümölcsféléknél átlagos tendenciák vizsgálatát teszi lehetővé, s nem fedik le a hazai termelési szerkezetet. A gyümölcsfélék többségénél 2005-ben (a 2004. évinél kedvezőtlenebb 2005. évi hozamok következtében) **jelentősen nőttek a fajlagos költségek**, egyedül az almát az előző évinél 7%-kal olcsóbban termelték meg a gazdálkodók, a meggyenél maradt változatlanul a 2004. évi szinten az önköltség, míg a drasztikus hozamromlás következtében a szilva önköltsége 87, az őszibaracké 63%-kal nőtt. Ezen idő alatt összességükben az értékesítési árak is nőttek ugyan, de az emelkedés nem mindig kompenzálta az önköltség növekedését. A felvásárlási árak az almánál és a meggyenél nyújtottak fedezetet a felmerült költségekre, és biztosítottak kielégítő jövedelmet a termelőknek 2005-ben. A szilvával és az őszibarackkal foglalkozó termelők már hosszabb ideje küzdenek a jövedelemhiányból adódó nehézségekkel. Mindezek alapján látható, hogy az ágazatok jövedelemhelyzete egyre kiszámíthatatlanabbá vált az utóbbi években, **mind gyakoribbak voltak a veszteséges termékek, illetve évek** (42. táblázat).

42. táblázat

Gyümölcsfélék jövedelemalakulása a piac-meghatározó gazdaságokban

Me.: Ft/tonna

Év	Alma	Őszibarack	Meggy	Szilva
2002	-162	-	2 895	-9 112
2003	5 039	-18 558	74 766	-23 697
2004	-1 687	45 299	-24 387	-9 273
2005	14 571	-1 412	4 358	-22 076

Forrás: AKI teszüzemi ágazati átlagadatok alapján

Az almatermelés (főként lé-alma értékesítésre) hektáronkénti jövedelme az egyéni gazdaságokban – az egyszerűsített támogatás (SAPS) mellett is – 2004-ben a vártnál alacsonyabban alakult és 82 ezer Ft/ha veszteség keletkezett. Gyors javulásra a közeljövőben nem lehet számítani. Az export alig bővül, így az étkezési minőségű termést is nyomott áron vagy lé-almaként lehet eladni továbbra is az őszi időszakban. Az alacsony hozam ellenére a magasabb átvételi árak köszönhetően 2005-ben javult az alma jövedelme (43. táblázat).

Alma (ipari többségű) költség és bevétel alakulása egyéni gazdaságokban

Megnevezés	2003. évi adatok*	2004. évi adatok*	2005. évi adatok*	2006. évi prognózis	2007. évi prognózis	2008. évi prognózis	2009. évi prognózis
Költség (Ft/ha)	535 962	544 767	542 948	623 626	636 743	642 796	660 970
Termelés értéke (Ft/ha)	653 004	436 224	530 407	608 000	640 000	693 000	756 000
Jövedelem I. (Ft/ha)	117 042	-108 543	-12 541	-15 626	3 257	50 204	95 030
Egyszerűsített kifizetés (Ft/ha)		17 988	18 904	26 541	30 004	37 506	-
Támog. hazai forrásból (Ft/ha)	13 884	8 000					
Bevétel (Ft/ha)	666 888	462 212	549 311	634 541	670 004	730 506	756 000
Jövedelem II. (Ft/ha)	130 926	-82 555	6 363	10 915	33 261	87 710	95 030
Termésátlag (t/ha)	19	22	18	19	20	21	21
Értékesítési átlagár (Ft/t)	36 049	20 734	32 622	32 000	32 000	33 000	36 000

* Melléktermék értéke és egyéb bevételek nélkül.

Forrás: az AKI Ágazati Ökonómiai Osztályának teszüzemi adatai alapján az AKI Agrárpolitikai Kutatások Osztályán készült számítások (2005-ben 1€= 248 Ft, 2006-ban 1 € = 263 Ft, 2007-től 1€= 260 Ft)

Az ágazat helyzete a termelési költségek emelkedése miatt 2006-ban sem változott számottevően: a szokatlanul hűvös és csapadékos időjárás miatt emelkedtek a növényvédelmi költségek. **A jövedelem nagyságrendjét elsősorban a minőség, a hozam, az értékesítési átlagár és a költséghányad határozza meg.** Az Alma Szakmaközi Szervezet adatgyűjtése szerint az étkezési almatermesztésben a 35-45 t/ha termésátlag, a 70-80%-ban hibátlan, fajtaazonos, 65-80 mm átmérőjű gyümölcs az alapja a jövedelmező termelésnek. A fogyasztói piac közelsége, az értékesítés kedvezőbb feltételei a 30 t/ha termésátlag mellett is biztosíthat jövedelmet (pl. Olaszországban, Dél-Tirol tartományban 50 t/ha az átlagtermésnél húzták meg az alsó határt a termesztők). Az ágazat nem megfelelő jövedelemhelyzete gyors szerkezetváltást sürget és kiszámíthatóbb piaci viszonyokat⁵. Lényeges megjegyezni, hogy a hazai gyümölcstermelők az összevont területalapú kifizetés (SPS) bevezetéséig jogosultak az egyszerűsített területalapú támogatásra. Az új gyümölcs- és zöldség közöspiaci reformtervezet szerint (2007. január 24.) viszont a gyümölcs- és zöldségtermelők az SPS rendszerre való áttérés után is jogosultak lehetnek a támogatásra.

3.2. Fogyasztás és felhasználás

Magyarországon a leggyakrabban fogyasztott élelmiszerek sorában a **negyedik helyen** a gyümölcs következik. A fogyasztást három összetevő alakulása határozza meg. Ezek a **sajáttermelésű** fogyasztás, a **vásárolt** fogyasztás és a **házon kívüli** étkezés. A három összetevőből a sajáttermelésű fogyasztás csökkenése már évek óta tart, így 2004-ben 8%-os aránnyal szerepelt (1997-ben még 31%-ot tett ki). A vásárolt gyümölcs fogyasztásának a volumene az elmúlt években alig változott és ez tette ki a fogyasztás legnagyobb hányadát, 79%-ot. A harmadik összetevő, a házon kívüli fogyasztás 13%-ot jelentett a fogyasztáson belül, ez az arány 2003 előtt 10% volt. **A gyümölcsfogyasztás a 2000. évi 108,5 kg/fő/év szintről 2003-ra 86,8 kg-ra csökkent.** A csökkenés oka az aszály miatt bekövetkezett közel

⁵ Az EU gyümölcs- és zöldségtermelői korábban nem részesültek közvetlen támogatásban. A héjas gyümölcsök (dió, mandula stb.) után azonban 2004-től 120,75 €/ha területalapú közvetlen szubvenciót igényelhetnek, amit a tagállamok saját forrásból, legfeljebb ugyanekkora összeggel kiegészíthetnek.

30%-os termelésesökkenés, ami azonban a fogyasztói árak növekedésével járt. A 2000-2003 közötti évek alatt a gyümölcsfogyasztásban 25%-kal **csökkent a hazai gyümölcsök aránya**, miközben 11%-kal **növekedett a déligyümölcsöké**. A déligyümölcsök aránya a fogyasztásban 2003-ban 23,5 volt, 3,5 százalékponttal több, mint az előző évben. A déligyümölcsökön kívül az egyéb importgyümölcsök további 6,5%-kal részesedtek a fogyasztásból. 2004-ben a megelőző évekhez képest kiemelkedő gyümölcstermésnek köszönhetően a gyümölcsfogyasztás 8%-kal emelkedett és elérte a 93,7 kg/fő/év szintet, ezen belül pedig nőtt a hazai gyümölcsök aránya a déligyümölcsök rovására (44. táblázat).

44. táblázat

Az összes hazai gyümölcsfogyasztás

Me.: kg/fő/év

Év	Gyümölcs összesen	Hazai gyümölcs	Déligyümölcs	Déligyümölcs aránya az összesből (%)
2000	108,5	89,0	19,5	18,0
2001	100,0	81,4	18,6	18,6
2002	91,6	73,3	18,3	20,0
2003	86,8	66,4	20,4	23,5
2004	93,7	74,5	19,2	20,5

Megjegyzés: 2000-től módszerváltás történt, a feldolgozott termékeket friss súlyban számolják, ezáltal a korábbiánál magasabb értékkel szerepel a fogyasztás.

Forrás: KSH és AKI prognózis

A magyarországi gyümölcsfogyasztás az EU-15 **117 kg/fő/év** átlagától (2004) 20%-kal marad el (2004. évi adat), aminek több oka van. Nálunk telítődésről még nem beszélhetünk, a fogyasztás növelhető, aminek az előjelei már tapasztalhatók. A bemutatott statisztikai adatok arról tanúskodnak, hogy a hazai származású gyümölcsfogyasztás reméltől elmaradó növekedésének nem a déligyümölcs-konkurencia az oka, hiszen az évek óta stagnál, sokkal inkább a hazai gyümölcskínálat hiánya, a sokszor megjelenő gyenge minőség, a minőséggel nem értékarányos ár, a szegényes faj- és fajtakinálat, a korszerűen csomagolt áru hiánya stb. A fogyasztás alakulását továbbá nagyban befolyásolja a gyümölcsfélék szezonálitása, vagyis mikor, mennyit és mennyiért kínálnak. A magyar vásárló számára a frissesség és a minőség mellett az elsődleges szempont még mindig az ár, vagyis megfizethető-e a kínált termék. **Legtöbben az olcsót keresik, de van olyan réteg is, amely a jóért többet tud és hajlandó áldozni** (45. táblázat, 8. melléklet).

45. táblázat

1 főre jutó gyümölcsfogyasztás mennyisége a háztartásokban a háztartások jövedelem nagysága szerint Magyarországon (2003)

Me.: kg/fő/év

Megnevezés	Alsó (10%) jövedelem	Felső (10%) jövedelem	Háztartásokban átlagosan
Alma	9,2	18,9	14,7
Friss gyümölcs	20,7	58,7	40,3
Déligyümölcs	4,9	17,5	11,2
Tartósított gyümölcs	10,8	36,2	19,8
Gyümölcs összesen	36,4	112,4	71,3
Kiadás (friss- és déligyümölcs) Ft/fő/év	3 521	13 598	8 052

Megjegyzés: Alsó (10%) – 350 403 Ft alatti jövedelem,
Felső (10%) – 1 148 037 Ft feletti jövedelem.

Forrás: KSH Háztartás-Statistikai Évkönyv

A magyar gyümölcsfogyasztásról elmondható, hogy a friss almából volt a legnagyobb a visszaesés. A kilencvenes években a fejenkénti 30 kg, a 2000-es évek elejére 15 kg-ra mérséklődött. **A magyar háztartásokban a frissgyümölcs-fogyasztás 40,3 kg/fő/év volt 2003-ban**, a fajok szerinti megoszlás a következők szerint alakult: almából (14,7 kg/fő/év), őszibarackból (2,5 kg/fő/év), kajsziból (1,9 kg/fő/év), körtéből (1,8 kg/fő/év), meggyből (1,9 kg/fő/év), szilvából (1,9 kg/fő/év), cseresznyéből (1,1 kg/fő/év), görög- és sárgadinnyéből (10,3 kg/fő/év), szamócából (0,8 kg/fő/év), csemegeaszőlőből (3,1 kg/fő/év) és egyéb gyümölcsfélékből 0,3 kg/fő/év. A felsorolt fogyasztási értékek azt mutatják, hogy még egy alacsonyabb fogyasztási szinten is több mint **500 ezer tonna** friss gyümölcsre van igény, amit jó lenne a jövőben is hazai termékekkel kielégíteni. Ezek a háztartásstatisztika adatai (a vásárolt és saját termelésből felhasznált mennyiség), a tényleges fogyasztás-felhasználás ennél nagyobb (tartalmazza a háztartáson kívül – közcélú és munkahelyi éttermi, iskolai, óvodai fogyasztást).

(**Megjegyzés:** A fent közölt háztartásstatisztikai adatok közelebb vannak a valós hazai fogyasztáshoz, mint amely adatokat a KSH „A fontosabb élelmiszerek egy főre jutó fogyasztása” táblázatban közöl. Köztudott, hogy a KSH a számításokban 2000-től módszerváltás hajtott végre, mégpedig a feldolgozott gyümölcsök frissre való átszámításával. Az új módszer szerint mintegy 30 kg/fő-vel több lett a hazai gyümölcsfogyasztás, ami megtévesztő és reális következtetésekre nem ad lehetőséget. Szakmai számítások szerint, összhangban a termeléssel és a feldolgozással kb. 54,4 kg/fő volt a hazai frissgyümölcs-fogyasztás a déligyümölcsökkel, csemegeaszőlővel együtt 2005-ben.)

A hazai gyümölcsfogyasztás **lassú ütemű bővülésre lehet számítani (68 kg/fő középtávon** (ld. 1.2. fejezet 1. táblázat). E növekedés mellett szól a fejleszhető hazai termelés, a fejlett országoktól való jelentős lemaradásunk a fogyasztásban, illetve az egészségtudatos táplálkozás előtérbe kerülése a lakosság egyre szélesebb rétegeiben.

A gyümölcsfelhasználás alakulása

A Magyarországon megtermelt gyümölcsfélék felhasználási útja a friss termékek forgalmazásától a feldolgozás számos lehetőségéig az értékesítés irányainak összetettségéig

gét mutatja. A 2003. évi adatok alapján a termés jelentős, 60%-ot meghaladó része belföldi felhasználásra, 37%-a pedig exportra került. Az európai bőséges termés következtében 2004-ben alig akadt exportpiaca a hazai gyümölcsnek, így a termés 80%-át belföldön használtuk fel és csak 19%-át tudtuk exportálni. Ebből a szerkezetből adódik, hogy gyümölcs-termelésünk nagyságának és összetételének **meghatározója a belföldi igények kielégítése**, mind frisspiaci, mind feldolgozóipari áruval. A frissgyümölcs-import a 2003. évi 238 ezer tonnáról 2004-ben 245 ezer tonnára emelkedett 2003-ról 2004-re, de aránya az összes termésből 32%-ról 22,7%-ra csökkent (46. táblázat).

46. táblázat

A gyümölcsfélék termelői mérlegének alakulása (2003-2004)

Megnevezés	2003 (tonna)	2003 (%)	2004 (tonna)	2004 (%)
Betakarított összes termés	724 068	97,8	1 037 823	96,1
Egyéb forrás	16 504	2,2	42 328	3,9
Forrás összesen	740 572	100,0	1 080 151	100,0
1. Értékesítés összesen	583 778	78,8	839 457	77,7
Ebből: Felvásárlónak, feldolgozónak	354 209	47,8	343 839	31,8
Piacon	51 531	7,0	99 688	9,2
Közvetlen export	3 135	0,4	6 126	0,7
Egyéb*	174 903	23,6	389 804	36,0
2. Üzemen belüli felhasználás	66 968	9,0	98 628	9,1
3. Fogyasztás saját termelésből	61 686	8,3	90 378	8,4
4. Tárolási veszteség	6 131	1,0	7 861	0,7
5. Készletváltozás	22 009	2,9	43 827	4,1
Felhasználás összesen (1+2+3+4+5)	740 572	100,0	1 080 151	100,0
Kivitel friss gyümölcs	287 045	36,6	205 918	19,1
Belföldi felhasználás	453 527	63,4	874	80,9
Behozatal friss gyümölcs	238 072	32,1	245 076	22,7

* Közületeknek, nagybani piacon kiskereskedői felvásárlások.

Forrás: KSH

Az összes gyümölcs 78-79%-át értékesítették mind a két évben, amiből felvásárlóhoz, feldolgozóhoz került 354 ezer tonna (48%), illetve 344 ezer tonna (32%). A közvetlen piaci értékesítés 7-9%-ot tett ki, ami nem kevés, de nem ez a jövő útja. Az üzemen belüli felhasználás 9%-ot, a fogyasztás saját termelésből 8%-ot tett ki.

Bár az élelmiszer- és italgártáson belül a **zöldség- és gyümölcsfeldolgozás aránya 10% alatt** marad mind a bruttó termelési érték, mind az értékesítés tekintetében, a konzervipar mintegy 200, a hűtőipar mintegy 50 vállalkozása fontos szerepet tölt be az élelmiszer-gazdaságban. A konzervipar dolgozza fel, ugyanis a magyarországi zöldségtermés több mint egyharmadát, a gyümölcsök felét (9. melléklet). **Ez utóbbi magas arányszám mögött elsősorban a gyümölcsstermelés háromnegyedét adó alma 85%-os ipari feldolgozása áll.** A globalizáció és Magyarország EU-csatlakozása következtében a tartósítóiparban az utóbbi

években felgyorsultak a változások. Ma már elsősorban nem a költségsökkentés motiválja elsősorban a nemzetközi cégek terjeszkedését, hanem az új piacok, a fogyasztók elérhetősége. A tartósítóiparban a tulajdonosi átrendeződés, a piaci konszolidáció még nem zajlott le, ehhez még előreláthatóan több év szükséges. Nemcsak a külföldi befektetők jönnek-mennek, hanem a kelet-magyarországi kisebb és közepes konzervüzemek is leányvállalatokat nyitottak és nyitnak külföldön, így Ukrajnában, Romániában, Lengyelországban és Oroszországban. Az Ukrajnában megtermő zöldséget, gyümölcsöt helyben dolgozzák fel, és a készterméket Oroszországba szállítják. A magyar termékekkel szemben 30%-os árelőnyük van, ugyanis az ukrán termékek vámmentesen kerülhetnek az orosz piacra. E folyamat ma már nem okoz meglepetést, hiszen a multinacionális tőke a kedvezőbb gazdasági környezet felé vándorol [Fórián, 2006]. A feldolgozóipar évek óta nehézségekkel küzd, aminek elsődleges oka, hogy a jelentős mértékben külföldi tulajdonba került üzemek mára – néhány kivételtől eltekintve – korszerűtlenné váltak. Az évek folyamán elmaradtak a szükséges technikai fejlesztések, fontos beruházások pénzhiány miatt, és gyakoriak a tulajdonosváltások. 2005-ben egyszerre három nagy konzervipari cégnél folyt fel-, illetve végelszámolás, így a hatvani Aranyfácán 1934 Kft.-nél, a Nagyatádi Zöldség- és Gyümölcsfeldolgozó Konzervgyár Kft.-nél és a nyíregyházi EKO Konzervipari Kft.-nél. Ma halmozottan hátrányos helyzetben van a magyarországi élelmiszergazdaság. Több állami és a magántulajdonban lévő cég a létért küzd a konzervgyártásban, amit az USA dollár exportörököt sújtó gyengélkedésével, a forint- árfolyam ingadozásával, az olcsó EU-import beáramlásával és még számos meglévő versenyképességi hátránnyal magyaráznak.

A feldolgozóipari problémák az ipari alapanyagot előállító gyümölcs- és zöldségtermelés területén is jelentkeznek, aminek következményeként **a termelés ma nem tud versenyképes áron nyersanyagot előállítani a feldolgozók számára**. Megszűntek a termelői és feldolgozói együttműködések, támogatások (termelést segítő integrációk, termékminőség javítását ösztönző támogatás, exporttámogatás), a termelési költségek viszont emelkednek. A fő veszély az, hogy az ipar egyre gyakrabban **a drága magyar alapanyag helyett a hazainál olcsóbb nyersanyagot külföldről szerzi be** (pl. Romániából, Lengyelországból, Szerbiából, Kínából vagy a déli félteke országaiból). Erre volt már példa a hagyma, gyökérzöldségek, uborka, paradicsom, fűszerpaprika, alma, meggy stb. esetében. Az így kialakult helyzet egyértelműen visszahat a kertészeti termesztésre is, és olyan volumencsökkenést okoz, amit néhány kiemelt termék felfutása nem képes ellensúlyozni [FruitVeb, 2005].

Ebben a helyzetben várhatóan nagyságrendekkel csökken a hazai feldolgozóipar termelése, miközben Nyugat-Európában néhány százalékos növekedést, a keleti piacokon pedig komoly bővülést regisztrálnak. A konzervipar teljesítménye évek óta 600 ezer tonna körül ingadozik. A termelőkapacitás kisebb részét a gyümölcsfélék, 50-60%-át a csemegekukorica és a zöldborsó adja, márpedig éppen ezeknél a tömegtermékeknél a legnagyobb a verseny a piacokért. Az olcsó kínai és thaiföldi importtal szinte lehetetlen versenyezni. Ugyanakkor egy-egy nagy volumenű termék kiesése itthon súlyos gondokat okozhat, mind az alapanyag-termelésben, mind a feldolgozásban. A kis gyárak másik fő tevékenysége, **a savanyúsággyártás szintén veszélyben van**. Az indiai uborka- és a kínai paradicsomkészítmények sokkal olcsóbbak a hazainál és a konzervek hosszú távolságra is gazdaságosan szállíthatók. A hazai konzervek csaknem 70%-át exportálják, felerészben keleti, felerészben nyugati irányba. A keleti exporttal az a baj, hogy a termékek főleg a FÁK-országok piacain kelnek el, amelyekhez a távol-keleti termelők (Kína, Thaiföld) is közel vannak. Ráadásul ezek az országok dollárelszámolást alkalmaznak, s ez a mai erős euró mellett igen előnytelen az uniós termelőknek. Várhatóan tovább rontaná a helyzetet az Európai Bizottság WTO tárgyalásokon

2005 őszén benyújtott javaslata a vámleépítésekkel kapcsolatban. A vámleépítési formula a vámok átlagosan 34,5%-os, majd egy új javaslatban 46,8%-os leépítését irányozta elő. Az új vámkulcsok különösen kedvezőtlen hatást gyakorolnának az ún. érzékeny termékekre, köztük különböző gyümölcs-, illetve zöldségfélékre (pl. a paradicsom, csemegekukorica). Ezeknél az Unió a speciális védintézkedés (*Special Safeguard*, röviden SSG) eszközével is élni szándékozik, ám a vámvédelmet ennek ellenére átlagosan kb. harmadával kellene csökkenteni. Ez a 60-90%-os vámkategóriába tartozó zöldségeknél és gyümölcsöknél 16,7%-os vámleépítést jelentene. Emellett minden terméknél további kedvezményes piacrajutási kvótát is kellene nyitni. A vámok javasolt nagymértékű csökkenésével a távol-keleti áru behozatala számottevően nőhet, mind az alapanyagok, mind a készítmények tekintetében.

A magyar **konzerviparban nagy az átalakulás**, ugyanis még mindig nagyon sok termelőkapacitás működik. A gyártóüzemek zömében kis- és közepes méretűek, de a forgalom kétharmadát a három legnagyobb, a Globus, az Univer és a Bonduelle adja (47. táblázat).

47. táblázat

Jelentősebb hazai konzervgyárak 2004. évi eredménye

Cég neve	Fő tulajdonos	Árbevétel (milliárd forint)	Eredmény (millió forint)
Globus Konzervipari Rt.	Deutsche Investitions- und Entwicklungsgesellschaft mbH (Németország)	34,3	-795
Bonduelle Nagykörös Zöldségfeldolgozó Kft.	Bonduelle S.A. (Franciaország)	*23,2	n.a.
Kecskeméti Konzervgyár Rt.	Univer-Product Rt.	7,0	-240
EKO Konzervipari Kft.**	Regionális Fejlesztési Holding Rt.	5,4	-586
Aranyfácán Konzervgyár Kft.***	ALT-OP Kft.	4,1	-877
Szalmári Konzervgyár Kft.	Legátus Rt.	2,6	-330
Nagyatádi Zöldség- és Gyümölcsfeldolgozó Konzervgyár Kft.****	Agrárgazdasági Vagyonkezelő Kft.	0,3	-717
Linkenheil, Szigetvár	

* A 2003. július 1-jétől 2004. június 30-áig tartó pénzügyi évben.

** Végelszámolás alatt 2005. március 23-tól.

*** 2003-as adatok, felszámolás alatt 2004. március 22-től.

**** Felszámolás alatt van.

Forrás: HVG [2005]

A fenti táblázat folytatásaként konzervgyárak területén a változások 2006-ban is folytatódtak:

- A Schenk és Társa Kft. megvásárolta a Nagyatádi Konzervgyár Kft.-t;
- Lezárult a Nyíregyházi Konzervgyár, az EKO Kft. végelszámolása, az üzem új tulajdonosa a debreceni AGRO-DENT Kft., amely tovább működteti a gyárat 250 dolgozóval;
- A francia CECAB csoport többségi tulajdonos lett a Globus Konzervipari Rt.-ben;

- Az Unilever ezután külföldről hozza a Globus márkanév alatt forgalmazott majonézt, mustárt, ketchupot és a dresszigeeket.

A hatékonysági versenyben sok kis- és középvállalat tönkremegy, pedig a kisebb cégeknek is lenne helye a piacon. Ezek a vállalkozások jó minőségű, nagy kézimunka-igényű termékeket gyártanak, amelyek a vásárlók körében népszerűek, mégis hatékonysági és piaci problémák miatt tönkremennek [Fórián, 2006]. **A 2006. év a magyar tartósítóiiparban hosszú idő után az első kiegyensúlyozott, jó évnak számít.** Egyetlen alapanyagból sem volt túltermelés, de hiány sem, ezért a termelők és a feldolgozók is egyenletesen, jó árral dolgozhattak. A konzervipar átrendeződése lezárult, most már azok a gyárak, amelyek jelentős termelői kapcsolatokkal, termékkörrel, finanszírozással rendelkeztek stabilizálták a helyzetüket.

A konzervipar mellett a **hűtőipart is problémák jellemzik.** Három éve még 220 ezer tonna volt a hazai hűtőipari termelés, ma kb. 120-150 ezer tonnányi terméket tud értékesíteni, pedig a fagyasztott termékek kereslete itthon dinamikusan nő: az elmúlt öt évben a megduplázódott a hazai fogyasztás és évi 10-12 kg/fő 2005-ben. Az iparág visszaesése néhány társaság felszámolásához vezetett, míg mások profilváltással próbálkoznak, például félkész- és készételek gyártásával. Ugyanakkor számítani kell a már megindult koncentráció folytatódására, felgyorsulására is. Nehézséget okoz a szakágazatban, hogy a legfontosabb alapanyag, a zöldségfélék árai az EU-csatlakozás után megszüntetett támogatások (pl. a minőségi támogatás) következtében megnövekedtek, mivel a termelők a feldolgozókon keresztül kívánták érvényesíteni árbevétel-kiesésüket. A költségek emelkednek, az előállítás drágul, s mi több a főbb termékekből túltermelés van Európában, ami szintén rontja a magyar hűtőipar pozícióit. A kivitel a 2001-ben megszűnő exporttámogatás és a forint-árfolyam ingadozása is nehezíti. Az uniós csatlakozás számos problémát hozott a felszínre, miközben megindult a gyengébb minőségű külföldi áruk behozatala, amelyek következtében a belföldi árszint is csökken [Cseh, 2005]. A mintegy ötvenszereplős hűtőipar legjelentősebb cégei a Globus Konzervipari Rt. (40%-os piaci részesedéssel), a Fevita Székesfehérvári Hűtőipari Rt. (15%-os piaci részesedéssel), a Bonduelle és Univer Rt., a Mirelite Rt. és a Findus Hungaria Kft. A nagyobb cégek közül az Arvit, a zalaegerszegi Goldsun Rt. és a Miskolci Hűtőipari Vállalat felszámolás alatt van. Az euró árfolyamának erősödése az utóbbi hónapokban javította az iparág helyzetét, mivel a külpiazi értékesítések pozíciója javult, az árbevétel nőtt. Érzékelhető a kereslet növekedése is. Ezek a tényezők már jóval kedvezőbb háttérrel teremtenek az ágazat számára. A nehéz időszakon vélhetően túl van a hűtőipar, s azok a cégek, amelyek átélték az elmúlt évek viszontagságait, valószínűleg a jövőben is talpon tudnak maradni.

3.3. Külkereskedelem

A **gyümölcsök (HS08)** külkereskedelmi forgalmát a 2000-es években a mennyiségi alapú **kivitel csökkenése** (kivételt jelentett a 2003. év) és a **behozatal folyamatos emelkedése** jellemzi (kivételt jelentett a 2005. év). Friss gyümölcsből 106 millió dollár értékben exportáltunk 2005-ben, ami 12 millió dolláros (10%-os) elmaradást jelentett az előző évihez képest. A kiszállított mennyiség pedig a 2004. évi 206 ezer tonnáról 2005-ben 147 ezer tonnára csökkent, ez elsősorban a friss kajszli-, őszibarack- és szilvakivitel visszaesésének tudható be. A friss gyümölcsök korábbi nettó exportóri pozíciója (érték alapján) 2002-től nettó importóri pozícióba került (48. táblázat).

A friss gyümölcsök külkereskedelmének alakulása

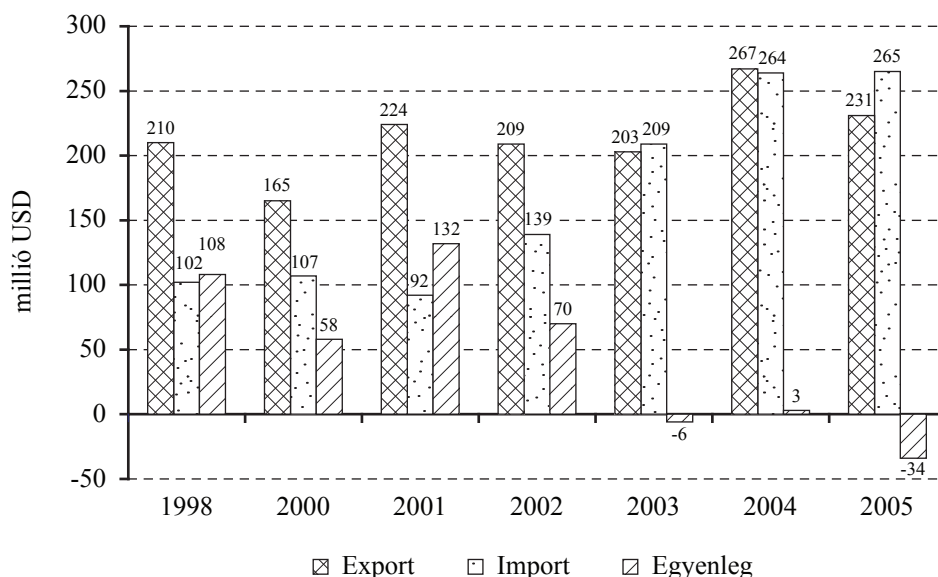
Gyümölcs dinnyével (HS08)	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Termelés (1000 tonna)	1 038	917	699	724	1 038	732
Kivitel (1000 tonna)	170	216	233	287	206	147
Behozatal (1000 tonna)	216	205	225	238	245	213
Egyenleg (kivitel-behozatal) 1000 t	-46	11	8	49	-39	-66
Kivitel (millió USD)	69,3	74,7	67,4	99,5	117,6	106,0
Behozatal (millió USD)	59,3	59,7	99,6	140,3	188,4	218,9
Egyenleg (millió USD)	10,0	15,0	-32,2	-40,8	-70,8	-112,9

Forrás: KSH külkereskedelmi adatbázis

A friss és feldolgozott gyümölcsök piacán az első nagy „vereséget” 2003-ban szenvedtük el, ekkor az import értéke meghaladta az exportét. A helyzet a következő években alig változott **az egyenleg tovább romlott** (20. ábra).

20. ábra

A friss és feldolgozott gyümölcsök külkereskedelmének alakulása

Forrás: KSH adatbázis alapján az Agrárpolitikai Kutatások Osztályán készült számítás

A külkereskedelmi mérleg (friss és feldolgozott gyümölcs együtt) 2003-ra az 1998. évi 108 millió dollárt meghaladó pozitív mérlegből 2003-ra 6 millió dollár, **2005-re pedig 34 millió dollár behozatali többletbe fordult!**

A magyar frissgyümölcs-export 24%-a Németországba, 21%-a Csehországba, 14%-a Ausztriába, 14%-a Lengyelországba, 5%-a Szlovákiába és 22%-a egyéb országokba került 2004-ben (10. melléklet).

A gyümölcsimport erőteljes növekedése 2002-től indult meg és az EU-csatlakozás után, a kereskedelem liberalizálásával folytatódott. **Az import legnagyobb részét a friss gyümölcsök teszik ki** és elsősorban a déli és trópusi gyümölcsök. A banán, a citrusfélék együtt több mint 70%-át adják a magyar frissgyümölcs-importnak (49. táblázat).

49. táblázat

Magyarország déligyümölcs-behozatala

Me.: 1 000 tonna

Év	Összes friss-gyümölcs-behozatal	1 Banán	2 Narancs	3 Citrom	4 Mandarin	5 Egyéb	1-5 Összesen	1-5 Aránya az összesből (%)
2000	220,0	81,6	58,8	12,2	22,9	17,5	193,0	87,7
2001	205,0	76,0	58,5	12,8	19,1	18,7	185,1	90,3
2002	225,0	71,5	53,2	14,7	21,0	17,8	178,2	79,2
2003	238,0	77,4	59,4	15,6	21,3	20,5	194,2	81,6
2004	245,0	74,6	51,0	15,8	26,9	16,9	185,2	75,6
2005	213,0	60,0	34,0	16,0	28,9	14,5	153,4	72,0

Forrás: KSH és FruitVeb

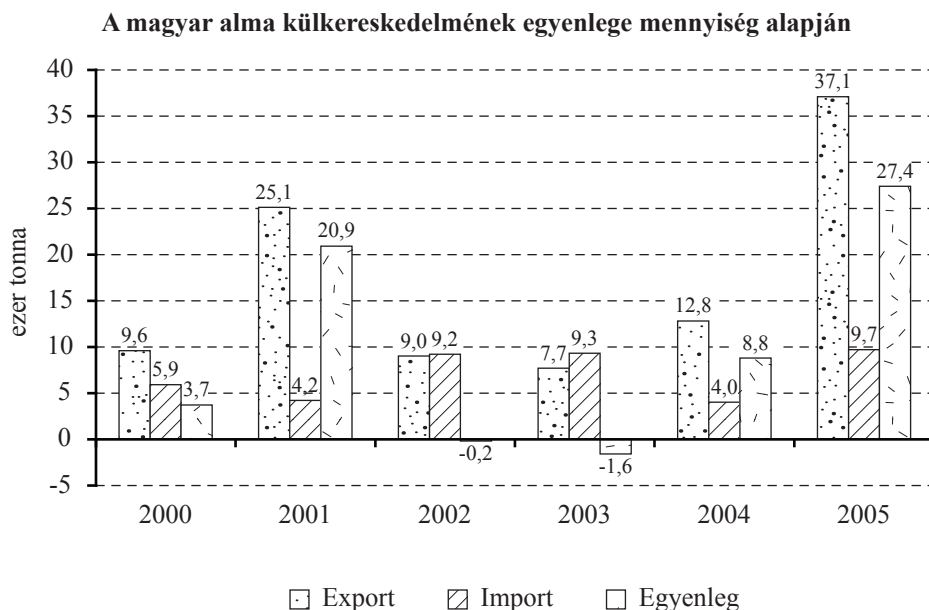
Aggasztó jelenség azonban, hogy az itthon is termelhető gyümölcsfélék közül számos folyamatosan jelen van a belföldi piacon, nem egyszer a hazainál magasabb áron. Főleg az almáról, az őszibarackról és nektarinról van szó. Lehangelő, hogy **körtéből** immáron tartósan behozatalra szorulunk. A legtöbb gyümölcsöt Spanyolországból, Görögországból, Olaszországból importáltuk. A legnagyobb mennyiségi növekedés a spanyol, a török, a mexikói és a szerbiai beszállításoknál következett be 2003 és 2004 között (11. melléklet).

Alma

Nem csak a termelés, hanem a külkereskedelem szempontjából is a legfontosabb gyümölcsünk az **alma**. Az elmúlt évtizedekben a magyar alma piacra talált a kelet-közép-európai országokban, mára ez a lehetőség nagymértékben csökkent. **Almát exportálni a nyugat-európai és tengerentúli országokba is nehéz** a folyamatos és olcsó túlkínálat miatt (lengyel és kínai alma). Nem valószínű, hogy az orosz vásárlások megismételhetők a hajdani nagyságrendekben, annak azonban van realitása, hogy **15-20 ezer tonna almát eladjunk erre a piacra**. A termelők kiszolgáltatottsága és a bevételek aránytalansága nőtt a szektorban. S bár alakulnak a termelői szervezetek, a termelők szervezettségi foka még mindig elmarad attól a szinttől, amelynél már előnyösebb alkupozícióba kerülhetnek a koncentrált kereslet képviselőivel [Inánsy és Szabó, 2006].

Az almalé-, illetve az almasűrítmény-export értéke 2005-ben elérte a 48 millió dollárt (az ágazati export 21%-a), ezzel szemben **a friss étkezési alma kivitele (37 ezer tonna) csupán 9 millió dollár (4%)** volt. Almából a korábbi stabil nettó exportőri pozícióból 2002-ben és 2003-ban **nettó importőri** pozícióba kerültünk, de 2004-ben és 2005-ben ez a helyzet megfordult (21. ábra).

21. ábra

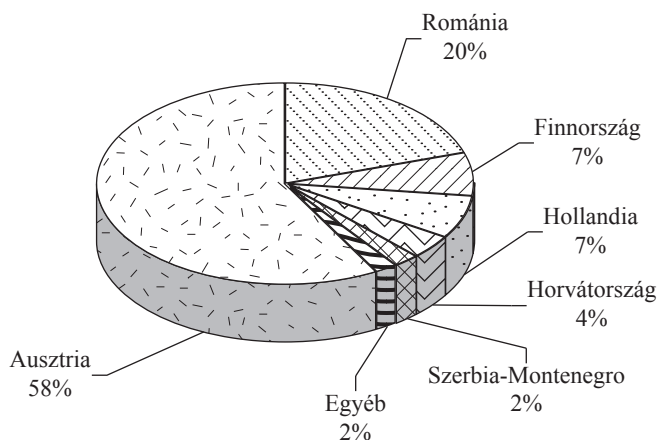

Forrás: KSH külkereskedelmi adatbázis

A frissalma-export 80%-a az EU tagállamaiba került 2004-ben. A legnagyobb vevőink Ausztria (26%), Finnország (17%), Románia (15%) és Olaszország (8%) voltak. A következő évben a piac átrendeződött, 2005-ben Ausztriába és Romániába került az összes almaexport közel 80%-a. A finnországi kiszállítás csökkent, míg Horvátország és Szerbia vásárlóink lettek (22. ábra).

22. ábra

A magyar frissalma-export főbb célországai (2005)

Összes export: 37 127 tonna

Forrás: KSH külkereskedelmi adatbázis

A legtöbb almát Ausztriából (4290 tonna, 44%), Olaszországból (2505 tonna, 26%), Hollandiából (1742 tonna, 18%), Németországból (777 tonna, 8%), Spanyolországból (133 tonna, 1,4%) importáltuk 2005-ben.

Magyarország legnagyobb **versenytársai** a világpiacon almából **Lengyelország, Olaszország, Franciaország**, újabban Kína, Törökország; a déli féltekéről pedig Chile, Argentína, Dél-Afrika, Új-Zéland.

Magyarországon az **ipari feldolgozásra kerülő alma aránya rendkívül kedvezőtlen** (85%), míg az EU-15 almatermelő tagországokban ez az arány csupán 25-28%. A hazai almakészítmények exportjából kiemelkedő a szerepe van az alma-sűrítvényeknek, aminek a világpiaci átlagára az elmúlt években alacsony szinten volt és erősen ingadozott (50. táblázat).

50. táblázat

Magyarország alma- és almakészítmény-exportja

Me.: tonna

Megnevezés	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Alma frissen	9 600	25 100	9 000	7 700	12 800	37 100
Alma aszalvány	1 264	2 133	435	430	450	420
Almakompót	334	446	595	873	850	810
Almalé-sűrítvény (HS200970)	72 316	69 376	79 694	57 531	69 921	53 935
Összesen	83 514	97 055	89 724	66 534	84 021	92 265
<i>Sűrítvény átlagára (USD/tonna)</i>	<i>837,1</i>	<i>688,3</i>	<i>681,4</i>	<i>829,4</i>	<i>1 025,7</i>	<i>902,6</i>

Forrás: KSH

A **gyümölcslegyártás** az élelmiszeripar egyik legfiatalabb szakágazata Magyarországon. A hazai gyümölcslégyártás 10 év alatt szinte kétszeresére nőtt (1994-ben 23 l/fő/év, míg 2004-ben 40 l/fő/év) és összességében ma már az európai középmezőnybe sorolható. A gyümölcslevek legjelentősebb összetevői a narancs, az alma és egyre inkább az őszibarack (a három gyümölcs meghaladja a 60%-ot). Az elmúlt évtizedben létesített üzemek műszaki színvonala, az alkalmazott technológia megegyezik a világ élvonaláival, így a termékek is korszerűek. A gyümölcslégyártás jelenleg évi mintegy **600 millió liter** termelő kapacitással rendelkezik, amelynek kihasználtsága – a közelmúltban bekövetkezett sorozatos üzembeszárások ellenére – csak részleges. A korábbi években a termékek 60%-át exportálták, mára viszont a kivitel 20%-ra zsugorodott a megváltozott piaci viszonyok miatt (exporttámogatások megszűnése, az orosz piacok beszűkülése stb.), illetve a gyártóvonalak áttelepítésével a termelés a fogyasztás helyére költözött (Oroszország, Ukrajna, Szlovákia). Az import ebből a termékcsoportból nem jelentős, A gyümölcslégyártás hazánkban kevésbé koncentrált, bár az elmúlt években ezen a területen is végbement hasonló folyamat. A piacvezető almálé-sűrítvénygyártók közé a következő cégek sorolhatók: Wink Kft. (Vásárosnamény/Anarcs), ESZAT Kft. (Mátészalka), Vajai Zöldség-Gyümölcs Kft., Brix-Trade Kft. (Nagyálló), EKO Kft. (Nyírmada), Rauch Hungaria Kft. (Budapest), Almex '96 Kft. (Békéscsaba), Hungaria-obst Kft. (Gutorföldre és Hajdúsámson), Eurojuice Kft. (Mátészalka).

Körte

A magyar körtetermés **18-20 ezer tonna volt az elmúlt években**. A 2004. évi 18 ezer tonnás termés 50%-kal volt kevesebb a 2000. évihez viszonyítva. A **körtepiacot a minőségi étkezési áru hiánya jellemzi** és az export bővítésének is ez a gátja. A hazai export mennyisége viszonylag alacsony és rendkívül hullámzóan alakult a 2000 és 2005 közötti időszakban. Körtéből **2001 óta importra szorulunk** (51. táblázat).

51. táblázat

Magyarország körteexportja és -importja

Megnevezés	2000	2001	2002	2003	2004	2005*
Termelés (tonna)	36 908	21 077	13 082	18 780	18 377	40 000
Kivitel (tonna)	1 806	231	102	648	35	688
Kivitel/termelés (%)	4,9	1,1	0,8	3,5	0,2	1,7
Behozatal (tonna)	501	1 561	2 754	1 590	3 978	6 913
Behozatal/termelés (%)	1,4	7,4	21,1	8,5	21,6	17,3
Egyenleg (tonna)	1 305	-1 330	-2 652	-942	-3 943	-6 225

* Előzetes adat.

Forrás: KSH külkereskedelmi adatbázis

A budapesti nagybani piacon 2005-ben az importált körte több hónapon keresztül bővítette a kínálatot, és a magyar termék mellett értékesítették. Az importált körte elsősorban az árversenyen keresztül befolyásolja a hazai értékesítést.

A magyar export célországai 2005-ben Románia (503 tonna), Finnország (152 tonna), Horvátország (22 tonna), Ausztria (8 tonna), Németország (2 tonna). A hagyományos skandináv piacra korábban 2-3 ezer tonna körtét exportáltunk, s ez a mennyiség keresleti oldalról még tovább növelhető lenne. Új piacként lépett be Olaszország, nemcsak az ipari felhasználási célú Vilmoskörte vásárlásaival. **A Magyarországra beszállító országok** 2005-ben Olaszország (3473 tonna), Hollandia (1776 tonna), Belgium (715 tonna), Spanyolország (539 tonna), Németország (165 tonna), Franciaország (110 tonna), Kína (92 tonna), Chile és Argentína.

Meggy

Meggyből több év átlagában **55 ezer tonnát** értékesítettünk frissen vagy feldolgozva, belföldön és külföldön. Ekkora mennyiséget azonban többnyire csak akkor sikerül piacra vinni, ha minden szempontból optimális a termőév és nem rontja a gyümölcs minőségét a monília, cseresznyelégység-fertőzés, vagy szedési hiba. A hazai ültetvények négy fő fajtája az Érdi bőtermő, a Debreceni bőtermő, a Kántorjánosi és az Újfehértói fűrtös az össztermés 90%-át adja. **Európában Magyarország a vezető frissmeggy-exportőr**, a külföldre szállított mennyiség 15-20 ezer tonna évente (52. táblázat).

52. táblázat

Magyarország meggyexportja és -importja

Megnevezés	2000	2001	2002	2003	2004	2005*
Termelés (tonna)	48 894	56 116	38 150	48 654	77 153	42 000
Kivitel (tonna)	16 247	20 853	15 466	15 243	16 043	9 582
Kivitel/termelés (%)	33,2	37,2	40,5	31,3	20,8	22,8
Behozatal (tonna)	603	89	1 156	1 181	560	842
Behozatal/termelés (%)	1,2	0,2	3,0	2,4	0,7	2,0
Egyenleg (tonna)	15 644	20 764	14 310	14 062	15 483	8 740

* Előzetes adat.

Forrás: KSH külkereskedelmi adatbázis

Ma a termés növekvő százaléka kerül Magyarországon kompótként üvegbe és így exportálva jut ugyanarra a piacra, melyre korábban friss meggyet szállítottak.

A magyar **export 70%-a Németországba irányul**, ezért az ottani keresletnek ár-meghatározó szerepe van. A piacon éles a verseny, így a piaci árharcok miatt a meggy jövője nehezen ítéltető meg. A magyar meggybefőtt az Unió növekvő importpiacán 63%-os részesedéssel egyelőre biztató pozícióval bír. A hazai **export célországai** 2005-ben Németország (5624 tonna), Hollandia (1886 tonna), Lengyelország (526 tonna), Ausztria (488 tonna), Belgium (285 tonna), Szlovákia (250 tonna) stb. **A Magyarországra beszállító országok** 2005-ben Csehország (430 tonna), Szerbia (281 tonna), Hollandia (96 tonna), Macedonia (16 tonna), Szlovákia (13 tonna), Lengyelország (6 tonna).

Őszibarack

Magyarország az őszibarack-termelés északi határán fekszik, az időjárástól függően évente 40-60 ezer tonna a termés. A külkereskedelem egyenlege őszibarackból negatív, a kivitel elhanyagolható mennyiségű (200 tonna körül). Ebből következik, hogy a hazai termés szinte teljes mértékben belföldi felhasználásra került. A behozatal ezzel szemben folyamatosan nőtt az elmúlt években, 2005-ben elérte a 10 ezer tonnát, a termelés 22%-át (53. táblázat).

53. táblázat

Magyarország őszibarackexportja és -importja

Megnevezés	2000	2001	2002	2003	2004	2005*
Termelés (tonna)	64 121	56 682	22 175	31 940	82 609	48 390
Kivitel (tonna)	307	203	41	6	84	228
Kivitel/termelés (%)	0,5	0,4	0,2	0,0	0,1	0,4
Behozatal (tonna)	1 225	1 287	8 835	3 808	5 884	10 758
Behozatal/termelés (%)	1,9	2,3	39,8	11,9	7,2	22,2
Egyenleg (tonna)	-918	-1 084	-8 794	-3 802	-5 902	-10 530

* Előzetes adat.

Forrás: KSH külkereskedelmi adatbázis

Hazánk éghajlati adottságaiból adódóan az **őszibarack szezonja június közepétől októberig tart**. Az ezt megelőző hetekben a vásárlói igényeket teljes mértékben az olasz és a spanyol gyümölcs elégíti ki. Az árban érvényesítik a mediterrán térségből fakadó előnyöket. A magyar termék piacra kerülése után néhány hétig még kapható a külföldi áru, de annak az árát már a magyar termék határozza meg. Az egyre bővülő hazai felhozatal mellett a külpiacokról származó áru versenyelőnye rohamosan csökken és a hazai kínálati szezonban kizárólag magyar őszibarack kapható. Az érésidő vége felé ismét megjelenik a külpiacokról beszállított áru és a hazai kínálattal párhuzamosan kapható, közel azonos áron. A hazai **nektarin szezonja július elején kezdődik**, a külföldi áru azonban már hat-hét héttel korábban megvásárolható. A nektarin esetében folyamatos a külpiaci termékek jelenléte, az ár azonban a magyar áru megjelenésével itt is a hazai gyümölcs árának szintjére áll be.

A magyar őszibarackexport célországai Szlovákia, Észtország, Csehország. **A Magyarországra beszállító országok** 2005-ben Olaszország (5855 tonna), Spanyolország (2594 tonna), Franciaország (100 tonna), Görögország, Szlovákia, Szerbia stb.

Kajszi

A kajszi-termés a 2001. és 2002. évek rendkívül alacsony, 7 és 16 ezer tonna kibocsátása után az utóbbi években elérte a **31-35 ezer tonnát**. Ma már június elejétől szeptemberig erő fajtasor áll a termelők rendelkezésére. Elsősorban a magyar fajtákat termesztjük (Gönczi magyar C235, Ceglédi Piroska, Ceglédi arany, Ceglédi óriás), de az utóbbi években több, a hazai klímához is jól alkalmazkodó külföldi fajta. A magyar termelés lassan tud lépést tartani a mediterrán országokéval, ugyanakkor fontos, hogy **a hungarikumnak számító magyar kajszit keresik a határainkon túl is**. Versenyhátrányt jelent számunkra, hogy ültetvényeink (5800 ha) közel fele nagyon rossz állapotban van, egy részük megérett a kivágásra. Az új telepítések már a tavaszi fagyoktól mentes zónákba kerültek, így javult a termésbiztonság és ennek köszönhetően növekszik a friss étkezési, jó minőségű, csomagolt áru kínálata. A hazai piacon a kajszi esetében nem lehet importnyomásról beszélni, a termelés a belföldi igényeket általában kielégíti. A 2005. évi termés 11%-át, 3 ezer tonnát ipari feldolgozás céljából vásárolták fel, 7,7%-át pedig friss exportra. Az exportált kajszi mennyisége évente erősen változott, 2003-ban például az export mennyisége ötszöröse, árbevétele pedig négyszerese volt a 2002. évinek (54. táblázat).

54. táblázat

Magyarország kajsziexportja és -importja

Megnevezés	2000	2001	2002	2003	2004	2005*
Termelés (tonna)	21 408	15 525	6 958	30 790	35 155	25 655
Kivitel (tonna)	1 246	3 355	704	3 606	4 266	1 998
Kivitel/termelés (%)	5,8	21,6	10,1	11,7	12,1	7,7
Behozatal (tonna)	51	80	53	49	52	552
Behozatal/termelés (%)	0,2	0,5	0,8	0,2	0,1	2,2
Egyenleg (tonna)	1 195	3 275	651	3 557	4 214	1 446

* Előzetes adat.

Forrás: KSH külkereskedelmi adatbázis

A friss kajszibarack kiszállítása 2005-ben az előző évinél kevesebb volt, 1998 tonna, ellenben a termék feldolgozott formában történő kivitele a 2003. évi 460 tonnáról 1500 tonnára nőtt 2005-ben.

A friss kajszibarack behozatala jelentősen megugrott 2005-ben. A mennyiségi növekedés mellett megfigyelhető a beszállítások időtartamának szélesedése is. Míg 2004-ben az import 62%-a júniusban, 2005-ben 65%-a már júniusban és júliusban érkezett. A legnagyobb beszállítók **Olaszország, termelési szezonja májustól júliusig terjed.** A mennyiséget tekintve a spanyol beszállítások állnak a második helyen, május elejétől július elejéig folyamatos a kínálatuk. Harmadik jelentős beszállítónknál, Franciaországban május közepétől július végéig szünetelnek. **Hazánkban a kajszii érése júniustól augusztus elejéig tart.** Ennek megfelelően a beszállító országok szezonja július végétől nem fedi le a hazait, vagyis eddig az időpontig tudnak versenyezni a magyar termékkel.

A magyar export célországai 2004-ben Ausztria (2054 tonna), Csehország (473 tonna), Olaszország (403 tonna), Belgium (400 tonna), Németország (383 tonna), Szlovákia (309 tonna), Lengyelország, Románia. **A Magyarországra beszállító országok 2004-ben** Spanyolország (26 tonna), Románia (6 tonna), Hollandia (5 tonna), Törökország, Olaszország, **2005-ben** Olaszország, Spanyolország, Franciaország és Görögország.

3.4. Kilátások

Az EU-csatlakozást az ágazati szereplők zöme – a legtöbb agrárágazathoz hasonlóan – kudarcként élte meg. A negatív hatások, a terhek már megjelentek, az előnyök viszont csak nehezen körvonalazódnak. Ennek legfőbb oka, hogy a gyümölcsstermelést is, mint sok más mezőgazdasági ágazatot felkészületlenül érte a csatlakozás, ami részben az intézményi, értékesítési, részben a műszaki, technikai, infrastrukturális lemaradásban mutatkozott meg. A hazai gyümölcsstermesztés versenyben maradásához, a meglévő piacaink megtartásához, a gyors felzárkózáshoz haladéktalanul lépéseket kell tenni.

A gyümölcsstermelés eddigi útja nem folytatható, a friss és feldolgozott termékek eladásában **stratégiát kell váltani.** Be kell látni, hogy az alacsony fajlagos hozamok mellett drágán termelünk, ezért a kínai és a déli félteke tömegtermékeivel Magyarország árban nem versenyképes. A jó hírű hazai termékháttérrel kell felépíteni a magyar termék jobb arcúlatát, különleges, kiváló minőségű áruval, versenyképes árral. **Újra kell gondolni a kereskedelmi tevékenységet,** az áruhálózatokkal való kapcsolatot, a termelői szervezetek értékesítésben betöltött szerepét, a piac által keresett faj- és fajtaigényt, vagyis hogy mit keres a piac, mi adható el, mely időpontban (az európai dömpingáru kikerülésével), milyen piaci szegmensekben. Mivel az olcsó tömegárukkal nem tudunk versenyezni, ezért **biztos piaci háttér mellett, a friss piacra termelésnek** (elsősorban belföldre) van jövője, főleg ha az ár is versenyképes.

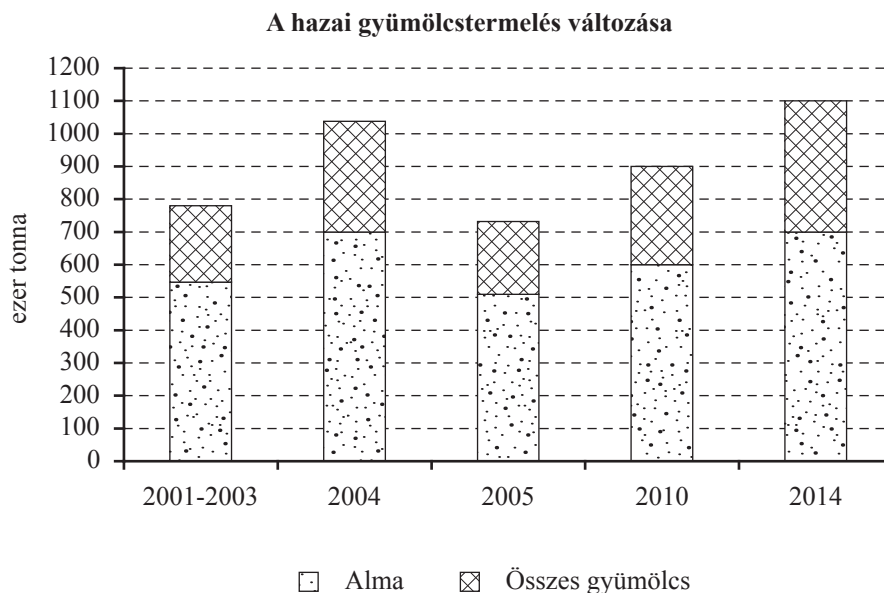
Magyarország gyümölcsstermelésében mennyiségi fejlesztésre nincs igazán igény, helyette az intenzitás növelése az irány. Napjainkra kialakult egy termelékenységében és piacosságában is megfelelő termelői bázis az intenzív ültetvények létesítésével szerte az országban, csak a területük kevés, ezért **folytatni kellene a felújítást.** Almából 1990 óta 13 ezer hektár új telepítés létesült, ebből 7 ezer hektár intenzív művelésű, pedig dupla ennyi területre lenne szükség a minőségi ártermeléshez. Versenyben maradásunkhoz nélkülözhetetlen a termelési színvonal emelése, az önköltség csökkentése, az áru minőségének javítása

korszerűbb termesztéstechnológiával, fajtacserével. Az elindult szerkezetváltást tekintve és a szükségleteket számba véve **van jövője a hazai gyümölcsstermesztésnek, fejleszthető, és külön kell hangsúlyozni az ágazat szerepét a vidéki lakosság helyben való foglalkoztatásában és jövedelemszerzésének segítésében.** Az összes gyümölcsstermesztés 70%-át három régió adja (Észak-Alföld, Közép-Magyarország, Észak-Magyarország), ugyanakkor a háromból két régióban (Észak-Alföld, Észak-Magyarország) a legnagyobb országosan a munkanélküliség. Indokolt tehát, hogy az erre alkalmas területeken a térségfejlesztés során elősegíteni az ültetvénylétesítést.

A fejlesztés nem elsősorban az ültetvényfelület növelését jelenti, hanem az ún. *posztharvest* tevékenységek, a válogatás, a csomagolás, a tárolás, előfeldolgozás fejlesztését, valamint a **szervezettség javítását a termesztésben és az értékesítésben** egyaránt.

A gyümölcsfogyasztás, főképpen a belső piac felvevőképessége várhatóan nő a következő években, de kedvező hozadékát a magyar gyümölcsstermelők csak akkor fordíthatják a maguk hasznára, ha folyamatosan követik a piac igényeit, bővítik a választékot. A **belföldi fogyasztás árualapja a termelés szinten tartásával megtermelhető, ami kb. 750-800 ezer tonna** gyümölcsmennyiséget jelent, az viszont kérdéses, hogy mennyi hazai alapanyag jut a feldolgozóknak és képesek leszünk-e gyümölcsöt exportálni. Magyarországon a gyümölcsstermelés kilátásai nem túl kedvezőek a jelenlegi megítélés szerint, de van remény a javulásra. S bár a csatlakozás utáni nehézségek miatt **átmenetileg** (2-3 évig) ezzel a **csökkent termeléssel** számol az ágazat, szakmai vélemények szerint középtávon van esély **0,9-1,1 millió tonna** jó minőségű gyümölcs megtermelésére és piaci elhelyezésére (23. ábra).

23. ábra

Forrás: KSH (2001-2003, 2004, 2005) és AKI prognózis (2010-2014)

A jelzett mennyiségből 450-500 ezer tonna hazai fogyasztásra, 400-450 ezer tonna feldolgozásra (ebből 300-350 ezer tonna alma), 50-150 ezer tonna, pedig exportra kerülhet. Remények szerint hosszabb távon az uniós forrásokat is felhasználva lesz lehetőség a fejlesztésekre, lesz bázisa a hazai gyümölcsstermelésnek és folytatható a szerkezetátalakítás szempontjából fontos ültetvénytelepítés.

A jövőben csökkenhet a gyümölcsültetvények területe **70-80 ezer hektárra**. Ezt a törekvést segíti az ültetvények korszerűsítése, az intenzív termesztéstechnológiák alkalmazása, az öntözés fejlesztése, a jelenleginél hatékonyabb ápolási és betakarítási munkák elvégzése, a nagyobb termésátlagok elérése stb. (55. táblázat).

55. táblázat

A gyümölcsfajok várható területe és termése Magyarországon (2010-2014)

Gyümölcsfaj	Termésmennyiség (ezer tonna) 2010	Termésmennyiség (ezer tonna) 2014	Terület (ezer ha) 2014	Termésátlag (t/ha) 2014
Alma	550	700	28,0	25,0
Körte	30	40	2,4	17,0
Cseresznye	20	30	3,3	9,0
Meggy	70	80	8,0	10,0
Kajszi	30	35	5,0	7,0
Őszibarack	60	60	5,4	11,0
Szilva	75	80	6,7	12,0
Bogyós- gyümölcsök	55	60	10,0	6,0
Egyéb	10	15	3,8	4,0
Összesen:	900	1 100	72,6	15,1

Forrás: Az AKI Agrárpolitika Kutatások Osztályán készült becslés.

Az árugyümölcsösök az összes területből 60% körül részesednek, miután az árugyümölcsösök átlagtermése a magasabb termelési színvonal következtében nagyobb, így ezeknek az ültetvényeknek az összes termésből való részesedése is nagyobb arányú (pl. árugyümölcs 720-780 ezer tonna, házikertek termése 280-320 ezer tonna). A termékszerkezet az alma részarányának csökkenése következtében a csonthéjasok növekedését mutatja. A csonthéjasokon belül erőteljesen nő a cseresznye és a meggy termése. Az összes termés pedig a 2000-2004. évek átlagához viszonyítva (883 ezer tonna) mintegy **20%-kal lesz nagyobb 2010-ben**. Ez a növekedés megfelelő alapokat nyújt mind a friss, mind a feldolgozott gyümölcskivitel és fogyasztás növelésében.

A hazai gyümölcsstermesztésre várhatóan a jövőben is döntő befolyást gyakorol az extrém időjárási események gyakorisága és kiszámíthatatlansága. A hőmérséklet emelkedése elsősorban a produktivitáshoz, az extrém időjárási hatás pedig termésbiztonsághoz kapcsolódik. Ebből következik, hogy a fajok, fajták megválasztásával, a termőhelyek kijelölésénél, a művelési rendszerek kidolgozásánál és a termelési technológia korszerűsítésénél a termésbiztonság növelése elsődleges szempont, mert e nélkül nem tartható fenn a hazai gyümölcsstermelés versenyképessége.

Az **agrár-környezetgazdálkodási intézkedések** kiemelt szerephez jutnak a jövőben. Előtérbe kerülnek az ökotecnológiai eljárások, a rezisztens fajták, az integrált termelési rendszerek, a bio-termesztés stb. Az egészségtudatos táplálkozás terjedésével számolni kell a **biotermékek iránti fokozódó igényvel**, különösen a határainkon túli nyugat-európai országok esetében.

Az ültetvények folyamatos megújulásának igénye a jövőben is minden kultúrában fennáll. A felmérések szerint ahhoz, hogy az ültetvények biológiai folytonossága biztosítva legyen, **továbbra is évente 3 ezer hektár új, korszerű ültetvény létesítése szükség** (ez 10 év alatt 30 ezer hektár ültetvénycsere-t jelent, ami az összes gyümölcssterület egyharmada). Az ültetvény-szerkezetátalakítás megkezdődött, de mértéke nem elegendő. Az EU-csatlakozással az ültetvény-beruházás állami finanszírozása gyakorlatilag megszűnt, a **telepítések leálltak**. A biológiai folytonosság megőrzése érdekében az ültetvénykorszerűsítést és felújítást az uniós szabályozásnak megfelelően szükséges megtenni és támogatni a jövőben is. A csatlakozás után a 2004/2005. évi gyümölcspiaci folyamatok felerősítették a termelők kivágási szándékát. Az Alma Terméktanács és Szövetség felmérése szerint, pl. a 19 ezer hektár alma kivágásával számolnak 2010-ig, ha lesz rá forrás. **Ha a gazdaságtalan ültetvények kivágása elmarad és nem kerül sor korszerű, termelékeny, minőségi árut biztosító ültetvények kialakítására, továbbra is számolni kell a magyar gyümölcsstermelés mennyiségi és minőségi hanyatlásával, a piacvesztéssel, a beáramló import emelkedésével. Fejlesztések nélkül a bel- és külföldi piacok beszűkülésére, legjobb esetben a mai termelés stagnálására (750-800 ezer tonna) és annak minden negatív kihatására lehet számítani a jövőben.**

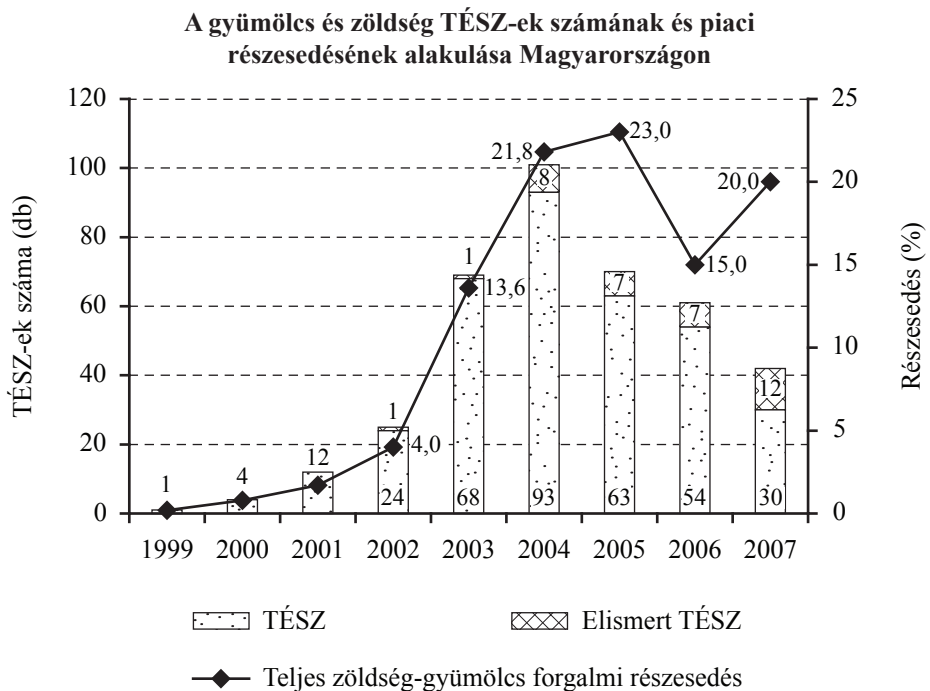
A jelenlegi helyzetben a hiányzó tőke pótlása, a termelői összefogás, azaz az EU által elismert **TÉSZ-ek egységes tevékenysége adhat segítséget az ágazat számára**. Mivel hiányzik a jó minőségű, nagy volumenű árualap, gyengén szervezett az értékesítés, szervezeti fejlesztések szükségesek, annál is inkább, mert a magyar gyümölcs- és zöldségágazat csak akkor kaphat uniós támogatásokat, ha működnek a termelői szervezetek és az áruforgalom jelentős része rajtuk keresztül bonyolódik. A TÉSZ-ek megjelenése Magyarországon komoly előrelépés volt, de talpon maradásuk, **működőképességük megőrzése, fejlesztésük, nem kis feladatot jelent** a következő években. A TÉSZ-ek többsége a szaktárca által megfogalmazott ágazati célokat megvalósíthatják. Azok a szervezetek, amelyek a kidolgozott szabályzatokkal, szaktanácsadással és minőségbiztosítási rendszerrel rendelkeztek, bizonyíthatóan javították a termelés színvonalát, ami többek között az áru minőségében, kiszerezésében, marketingjében és ennek következtében az értékesítési árban is megmutatkozott. A TÉSZ-ek közös értékesítést valósítanak meg, **de csak akkor válhatnak versenyképesé, ha megfelelő infrastrukturális háttérrel, azaz önálló telephellyel, hűtő-, csomagoló-, szállítási és logisztikai kapacitással is rendelkeznek**. Ennek hiányában nem tudnak élni a leghatékonyabb eladás-bővítési lehetőséggel, az osztályozott, csomagolt áru piacra juttatásával. Ezt felismerve többen éltek a korábbi SAPARD és AVOP pályázatok lehetőségeivel és tovább építették infrastruktúrájukat. Az előnyök mellett problémák is hátráltatják hazai TÉSZ-ek működését, ami változtatást sürget. A problémák közül néhány kiemelve a következő:

- A termelők még mindig nehezen szánják rá magukat az együttműködésre.
- Jelenleg is sok olyan kisméretű szervezet van a TÉSZ-ek között, amelyek az átstrukturálódott piacon még nem tudták bizonyítani versenyképességüket. Méretük és áruszerkezetük miatt a piacszabályozó szerepüket csak korlátozott mértékben tudják ellátni.

- A kereslet-kínálat teljes összhangjának hiányosságai, mindenekelőtt minőségi és mennyiségi szempontból.
- A jó minőségű, vagy az adott pillanatban jobb áron értékesíthető árut – a rövid távú haszonszerzés okán – sokszor nem a TЭСZ-eken, hanem önállóan és sok esetben **nehezen ellenőrizhető „csatornákon” keresztül forgalmazza a termelő.** Ez a hazai TЭСZ rendszer engedékenységből és kevés szigorából adódik.
- A TЭСZ-ek beruházási elképzeléseiket nem tudják maradéktalanul valóra váltani, mivel kellő időben nem állnak rendelkezésre a szükséges források (pl. a saját forrás, a banki hitelek, különböző pályázatos pénzek, az EU-s támogatás).
- Nagyon erős a piaci verseny és az importfenyegetettség egész évben gondokat okoz [FVM, 2006].

A hazai TЭСZ-ek száma 1999-2004-ig folyamatosan növekedett. A tendencia 2005-2006-ban megfordult és nemcsak az előzetesen elismert TЭСZ-ek száma csökkent a felére, hanem a 2004-es 8 elismert TЭСZ közül 1 felszámolásra került (súlyos likviditási problémák és forráshiány miatt). A megmaradt hét elismert TЭСZ a következő: Mórakert Beszerző, Értékesítő és Szolgáltató Szövetkezet (Mórahalom), Havita Zöldség, Gyümölcsértékesítő Szövetkezet (Derecske), Dél-alföldi Kertészek Szövetkezete (Szentes), Champignon Union TЭСZ (Budapest), Dombegyházi Euro Szövetkezet (Dombegyháza), Zöld Kert-Tész Szövetkezet (Csenger), Mezőkertész Térségi Zöldség-Gyümölcs Beszerző, Feldolgozó és Értékesítő Kft. Martfűn (24. ábra).

24. ábra

Forrás: FVM és Zöldség- és Gyümölcs Piac [2006]

A hazai termelői szervezetek tagságának a száma ma mintegy 25 ezer fő, és részarányuk az áruforgalomból korábban elérte a 21-23%-ot, ma viszont csak 15% körüli (a visszaesés elsősorban a TÉSZ-ek számának csökkenéséből adódott). A TÉSZ-ek szerveződése önmagában nem oldja meg az ágazat problémáit, ám lehetőség arra, hogy működésükkel megerősödjenek a termelők a piacon. Hosszú távon elsőrendű célja az ágazatnak, hogy a következő uniós költségvetési periódusban (2007-2013) is **kiemelt elbírálásban és támogatásban** részesüljenek a termelői szerveződések. A következő években a termelői szervezetek **számának további csökkenése** várható részben a kicsik megszűnése, részben összeolvadások következtében, de a piaci forgalomból való részesedésüknek összességében **nővekednie kell**. Célszerű lenne az EU-s átlagot közelítő **30%-os** piaci részesedést elérni az évtized végére a piachúzó szervezetek megerősödésével.

A termelés korszerűsítése mellett **a piac bővítése a legfontosabb ágazati feladatok** egyike, s itt van a legnagyobb lemaradás. A gyümölcskivitel versenyképességének javításához fontos szempontok a következők [Z. Kiss, 2006].

- Az áru minőségére, csomagolására vonatkozó előírások betartása.
- Fontos az adott célország igényeit figyelembe venni mind a minőség, mind a csomagolás tekintetében.
- Hatékony marketing tevékenységgel tudatosítani a külföldi fogyasztóban, hogy a magyar gyümölcs milyen kiváló tulajdonságokkal (íz, zamat) rendelkezik, ami versenyelőnyt jelenthet az egyéb országokból származó áruval szemben.
- Növelni a környezetbarát termesztés arányát és ezt a terméken jelölni.
- Fokozni a tájtermesztés jelentőségét, hangsúlyozni az eredetet, és ezeket a termékeket márkázással ellátva kell a piacon megjeleníteni.
- Logisztikai központok felállításával biztosítható az egységes áru gyors piacra jutása.
- Piaci információk gyűjtése és terjesztése.

A magyar gyümölcskivitel jelentős része a jövőben is EU-tagországokba irányul, hiszen az EU 2004. évi bővítésével régi piacaink Csehország, Szlovákia, Szlovénia, a balti államok és 2007-től Románia és Bulgária is tagországok. Az EU-s piacok mellett mindenekelőtt **a keleti piacokat kellene visszaszerezni** az alma és a többi gyümölcs számára, ahová már korábban nagy mennyiségű hazai áru került. Oroszország és a FÁK országok, valamint a velünk szomszédos országok (Ukrajna, Horvátország) lehetnek azok a piacok, ahová a friss és feldolgozott termékekből a gyümölcskivitel növelhető, mert ott kereslet mutatkozik.

Jó eredmények érhetők el a feldolgozott gyümölcsök (almalé-sűrítmény, meggybefőtt, lekvárok, dzsemek, gyorsfagyasztott készítmények stb.) kivitelében. Noha a termékkategória egészét tekintve európai összehasonlításban nem jelentős a hazánkban előállított konzervgyümölcs mennyisége, **meggybefőttből az európai piac legnagyobb beszállítója lehetünk** a jövőben is. A gyümölcsle alapú italok, újdonságok iránti kereslet folyamatosan növekszik. Ezzel a gyümölcsle szektor a készételek mellett a konzervgyártás leginkább innováció igényes területévé vált. A legfontosabb termék az almalé és almasűrítmény, amely előállítása és kivitele a jövőben is megtartható lesz. A koncentráció folytatódik a feldolgozóiparban is, így várhatóan tovább csökken a gyártók száma. Kik lesznek a túlélők? Azok a vállalkozások, akiknek valódi **márkájuk, megfelelő méretű és hatékonyságú kapacitásuk** vagy **különböges termékük**, esetleg **disztribúciós hálózatuk van**. A termelési szerkezet átalakítása segíthet a piaci alkalmazkodásban. Az iparág innovatív képességét a készételek és minden más

termék napról-napra megújuló választéka mutatja meg leginkább. **A magyarországi feldolgozóipar számára minden exportpiacon vannak még kihasználatlan lehetőségek.** Ezek a nemzetközi marketing erősítését igénylik, és nem nélkülözhető az alapanyag előállítókkal való hatékonyabb együttműködést sem.

Az ágazatban működő áruházláncokról megoszlanak a vélemények, de az már biztos, hogy sürgető az **etikai kódex minél előbbi bevezetése** a gyakori visszaélések megfékezésére. A harmadik országból érkező vagy ismeretlen helyről származó termékek élelmszerbiztonsági kockázata rendkívül nagy. Követelmény, hogy az **importra legyen minőség-ellenőrzés** és szermaradvány-vizsgálat is, hogy a magyar piacra nem való árut feltétlenül ki lehessen szűrni [Lux, 2006].

A világszerte növekvő **almatermelés** felhívja a figyelmet a magyarországi termelés megújítására, versenyhelyzetének javítására. Nincs egységes árualapunk, csomagolóanyagunk, s legfőképpen nincs megfelelő logisztikai központunk, ezért ha ezt gyorsan nem építjük fel, helyettünk egy külföldi cég teszi majd meg, s ettől kezdve diktálhat a magyar termelőknek [Fruitinfo-Alma, 2006]. A tárolás feladatát az üzemek a tárolók felújításával-bővítésével, vagy új beruházásként megvalósuló korszerű tárolók kialakításával oldották meg. Az utóbbi években sok fejlesztés történt, de a tárolókapacitás bővítését, az osztályozó és csomagológépekkel való felszerelést folytatni szükséges. A piaci lehetőségek, a **ráfordítás és bevétel közötti aránytalanságok javulására esély középtávon nem mutatkozik**, ezért a **ráfizetéses almáskertek kivágása várható.** Ennek tükrében a várható árualapot nehéz megbecsülni, ám a probléma súlyosságát jelzi, hogy maguk a termelők a meglévő almaültetvények 49%-ának kivágását tervezik 2010-ig, EU-s forrásra várva (56. táblázat).

56. táblázat

Almaültetvények életkor szerinti megoszlása és a kivágásra szánt ültetvényterület alakulása Magyarországon (2004)

Megye	0-10 év (ha)	25 év felett (ha)	Összesen (ha)	Kivágási szándék 2010-ig (ha)
Szabolcs-Szatmár-Bereg	7 046	10 312	22 382	13 688
Borsod-Abaúj-Zemplén	1 101	867	2 437	1 087
Bács-Kiskun	685	787	3 709	975
Pest	823	244	2 019	300
Hajdú-Bihar	668	648	1 563	695
Országos összes:	12 700	15 521	38 920	19 102

Megjegyzés: a 2010-ig terjedő kivágási szándék területe 19 102 ha (49,1%).

Forrás: KSH és Alma Terméktanács

Mennyiségileg és a gyümölcsfogyasztásban betöltött szerepe alapján várhatóan továbbra is az **alma lesz a meghatározó**, mert az ültetvény szerkezet lassan változik, az export pedig nehezen bővül. Ennek ismeretében az étkezési alma mennyiségének növelésével, az almafogyasztás ösztönzésével, új piacok megszerzésével mintegy 350-400 ezer tonna étkezési almával, és további 350 ezer tonna léalmával lehet számolni középtávon. Kitorési pontokat keresve be kell látni, hogy léalma-termesztésre alapozni a jövőt nem lehet, az ipari áruként való értékesítés jelenlegi aránya a jövőben nem tartható. Az ebből adódó feladat

többszörösen, egyrészt olyan ültetvények lehetnek csak gazdaságosak, amelyeknél az első osztályú gyümölcs aránya eléri a 70%-ot. Az alma ipari **feldolgozására speciálisan erre a célra kialakított ültetvényeket kell létrehozni** (ahol speciális fajták vannak, magas az elérhető hozam, olcsóbb az előállítás, így az ipari felvásárlási árral arányos az önköltség), mint ahogy erre már ma is vannak példák az országban. Az exporthoz néhány EU-tagország, Oroszország, Észak-Európa országai, illetve a velünk szomszédos országok kínálnak lehetőséget. Ha fenn tudjuk tartani a jelenlegi termelési szintet (az ültetvényszerkezet átalakításával) megfelelő formát találva a kereskedelmi és fogyasztási szokásokhoz, akkor megőrizhető az egykor sikeres magyar almatermesztés. A sűrítmény céljára termelt almánál a kínai konkurenciával kell számolni, és azzal is, hogy az almale-sűrítmény ára számottevően nem változik.

Körtéből az étkezési minőségű áru hiánya gátolja az export bővítését, pedig jó minőségű **körtéből a kivétel szinte minden relációban bővíthető lenne** (1 ezer tonnáról 5 tonnára). Potenciális vásárlóink lehetnek: a skandináv államok, Németország, Ausztria, Franciaország, Olaszország és az EU-10 tagországok. Új telepítések vannak az országban, ez reményt kelthet a jövőre nézve. A hagyományos fajták mellett az új, nagy gyümölcsű fajtákkal bővíthet a kínálat. Az ázsiai (japán és kínai) körtefajták választék bővítő szerepet tölthetnek be az itthoni kínálatban. A magyar körteimport (5 ezer tonna) hazai körtéből kiváltható lenne!

A **meggytermelésnek van jövője** Magyarországon, annál is inkább, mert sok új ültetvényünk még csak ezután fordul termőre. A **magyar meggy** – különleges fajtatulajdonságainak köszönhetően – **az egész világon keresett**, de az olcsó szerb és lengyel meggy megjelenése európai piacokon veszélyezteti esélyeinket. Ebből következik, hogy a hazai termelés csak akkor lehet versenyképes, ha magas a termelési színvonal (10-15 t/ha), és a túlkínálat miatt alacsony értékesítési ár ellenére is jövedelmező a termelés. **Meggyből 60-80 ezer tonna értékesítésére látni lehetőséget** frissen és feldolgozva, belföldön és külföldön. Kínálatunkból a kompótmeggy célirányos piacépítésével stabilizálható Magyarország helyzete. Lehetőségeinket a piacon nem használjuk ki eléggé, aminek az oka, hogy az új telepítések mellett sok az öreg ültetvény (Magyarországon kb. 1,5-2,0 ezer ha, Lengyelországban is), ezek változó termése kiszámíthatatlan, ezért mindkét ország uniós segítséget vár az idős meggyfák kivágására. A **hazai termelők előnyét** a lengyelekkel és a németekkel szemben is a **korábbi piacra jutás adhatja**. Az európai meggyipiaci egyensúly egy német-lengyel-magyar (esetleg szerb) marketing-piacbővítő programmal stabilizálható lenne. Fontos feladat a stabil német piac mellett újak megszerzése, pl. Belgium, Nagy-Britannia, Ausztria, Hollandia és Szlovénia irányába. A gyorsfagyasztott magyar meggy különleges minőségét tengerentúli piacon is érvényesíteni kellene.

A **cseresznye** koraisága miatt közkedvelt gyümölcs és fontos szempont, hogy az EU-15 országaiban jelenleg az egyik legkeresettebb gyümölcsfaj. Magyarországon cseresznye-árugyümölcs telepítés az elmúlt 15 évben alig történt, ezért a jövőben is a házikertek termése lesz a meghatározó. S bár a jó minőségű cseresznye iránt komoly kereslet mutatkozik (csomagolt, étkezési cseresznyéből 1 ezer tonnáról 5 ezer tonnára van piaci lehetőség), de a **hazai árualap nem elég az igények kielégítésére**. Ennek ellenére a cseresznyetermesztésnek van jövője, ezt igazolja az a tény is, hogy 2005-ben és 2006-ban is a cseresznyeoltvány volt a legkeresettebb faiskolai áru Magyarországon. A frissfogyasztás mellett ebből a gyümölcsből leggyakrabban befőtt és pálinka készül.

A magyar őszibarack piaci helyzetének megítélésében döntő jelentősége van az Unió 4,2-4,3 millió tonna/év árukínálatának. S bár a **magyar őszibarack minőségi és szállítási előnnyel rendelkezik** (ízben, fogyasztásra érett állapotban) a hazai piacon a más országokban termelt őszibarackkal szemben, mégis a magyarországi 50-70 ezer tonnás termés a jelenlegi fajtasorrendben, volumenben és minőségben, 10 t/ha hozam mellett fenntarthatatlan a jövőben. Eddig évente 50-60 ezer tonna (friss és feldolgozott) hazai őszibarack értékesítésére volt lehetőség, főként belföldi fogyasztásra, de **az uniós kínálat a magyar termelést kényszerűen át fogja strukturálni**. Őszibarackból a fogyasztási érettség közeli időpontban szedett, különleges minőségű gyümölcs szállításával van esélyünk piacaink (magyarországi és a szomszédos országok igényes piaci) egy részének megtartására. A déli országok termésével a **közép- és kései érésű magyar őszibarack versenyezhet a piacon**.

Kajsziából nagy kereslet van az étkezési minőségű gyümölcsre itthon és külföldön. Jelentős termelésbővülésre mégsem lehet számítani, mivel Magyarország a természetesség északi határán fekszik, ezért nagy a termesztés kockázata (gyakori a hidegtől való károsodás). Az új telepítéseknel javult a termésbiztonság, számos helyen öntöznek és az elmúlt 3-4 évben stabilan növekedett a friss étkezési áru kínálata. **A szezon széthúzásával, a közép- és kései érésű fajtákkal jó pozíció tartható** a keresleti jellegű uniós piacon, ezért eltérően a magyar őszibaracktól az intenzív kajszinak javuló lehetőségei vannak. Bővíthető a csomagolt áru kiszállítása (3 ezer tonnáról 6-8 ezer tonnára), főként az osztrák és a német piacra. Az ipari célú felhasználást (legnagyobb mennyiségben velőnek) rendkívül nyomott árak jellemzik, ezért csak erre a piacra építeni nem kifizetődő. A szeszipari felhasználásra viszont keresett a magyar gyümölcs, érdemes egész ültetvényt beállítani erre a célra. A hungarikum jelleg „erősíthető” a nemzetközi mérce szerint **a magyar kajszi dzsem és a barackpálinka esetében**.

A boggyógyümölcsök (málna, szamóca, piros- és feketeribiszke, köszméte, tuskétlen szeder) a jövőben is jelentős helyet foglalhatnak el a magyar gyümölcsstermesztésben. Jelenleg és még inkább a jövőben az élesedő piaci körülmények között a jövedelmező termesztés két alapvető feltétele: a gyümölcsfaj igényeit kielégítő termőhely megválasztása, és a fogyasztók igényeit kielégítő fajta termesztése. A korábban megszerzett piaci pozíciók megtartásának, illetve a pozíció vesztes megállításának egyik fontos feltétele a felkínált áru minőségének javítása. Szamócából a magyarországi hideghajtatástól kezdve a szezon végéig jelentősen (0,8 ezer tonnáról 4 ezer tonnára, szederből pedig 0,8 ezer tonnáról 2,5 ezer tonnára) növelhetők az eladások, és a balti országok is fontos szegmensei lehetnek a bővítésnek.

A **héjasok** (dió, gesztenye, mogyoró, mandula) kis arányt (0,2%) képviselnek a hazai gyümölcsstermesztésben. Megfelelő termőhely és biológiai alapok hiányában a **jövőben sem várható nagyobb arányú elterjedésük**. A hazai piaci igények egy részét a gesztenye, mogyoró és mandula esetében a jövőben is importból kell fedezni. Dióból a piaci eladhatóság 3,5 ezer tonnáról akár 10 ezer tonnára bővíthető.

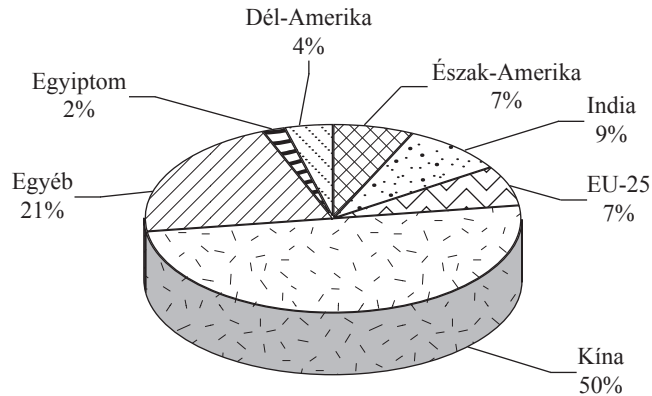
4. A zöldségtermelés világpiaci helyzete és kilátásai

4.1. A világ zöldségpiaca

A világ zöldségtermelése a FAO adatai szerint 2004-ben a tíz évvel korábbihoz képest **60%-kal nőtt**, összesen 865 millió tonna körül alakult. A **termelés** megoszlása a 25. ábrán látható.

25. ábra

A világ zöldségtermelésének legnagyobb régiók szerinti megoszlása (2004)

Világ összes termelése: 1994-ben 534 millió tonna
2004-ben 865 millió tonna (növekedés 1994-ről +60%)
2014-ben 1136 millió tonna (növekedés 2004-ről +31%)

Forrás: FAO

A világ zöldségtermelése **folyamatosan emelkedett**, elsősorban a fejlődő országokban. A legjelentősebb növekedés Kínában volt tapasztalható, amely egyedül a világtermelés felét adta 2004-ben. Dinamikusan fejlődik tovább India, Dél-Amerika (elsősorban Brazília, Argentína), Egyiptom, Törökország, Marokkó és Dél-Afrika zöldségtermelése

A fejlett országokban a zöldségtermelés növekedése jóval **lassúbb volt**, mint a fentebb említett térségekben. Észak- és Közép-Amerika **7%-kal**, az EU-25 tagállamai ugyan csak **7%-kal** részesedtek a világtermelésből. Az EU-25 zöldségtermelése 65-67 millió tonna évente, a fajok választéka széles skálán mozog.

Kínában és a dél-amerikai országokban a termelés bővülése mellett az export is nagymértékben emelkedett. Az EU régi tagországai és Észak-Amerikában jelentkező zöldségigényt egyre növekvő mértékben importból fedezik, s ennek egyre nagyobb része a fejlődő régiókból származik.

A közeljövőben világszinten nem csak a **termelés, de a fogyasztás és az országok, kontinensek közötti kereskedelem további növekedésével lehet számolni**. A termelés a 2004. évi 865 millió tonnáról 2014-ig várhatóan **1136 millió tonnára** emelkedik (31%-os bővülés). Kínában, Dél-Amerikában, Indiában a zöldségtermelés tovább nő, de nem olyan mértékben, mint korábban. **Az EU-ban és Észak-Amerikában a termelés felfűzödése való-**

színűsíthető. Az EU-25 tagállamainak zöldségtermelése – Kartali, [2005] előrejelzése szerint – a 2004. évi 67 millió tonnáról 2014-re **71 millió tonnára emelkedhet** (57. táblázat).

57. táblázat

A világ zöldségtermelése és várható alakulása

Zöldségtermelés	1990	2002	2004	2014 prognózis	Változás 2014/2004
	1000 t	1000 t	1000 t	1000 t	%
Világ	461 768	807 208	865 810	1 136 222	131
Fejlett országok	153 765	162 453	172 553	173 332	100
Ebből: EU-15	52 216	53 822	*66 762	*71 148	107
EU-10	9 631	7 990	-	-	
<i>Magyarország</i>	<i>1 967</i>	<i>1 886</i>	<i>2 086</i>	<i>2 200</i>	<i>105</i>
Észak-Amerika	33 500	40 617	41 693	46 114	111
Fejlődő országok	308 002	644 755	693 257	962 890	139
Ebből: Kína	128 338	383 235	423 369	522 648	136
India	48 937	79 261	80 529	115 893	144
K és DK-Ázsia	31 899	42 446	43 126	57 107	132
Dél-Amerika	23 133	35 648	37 397	54 184	145

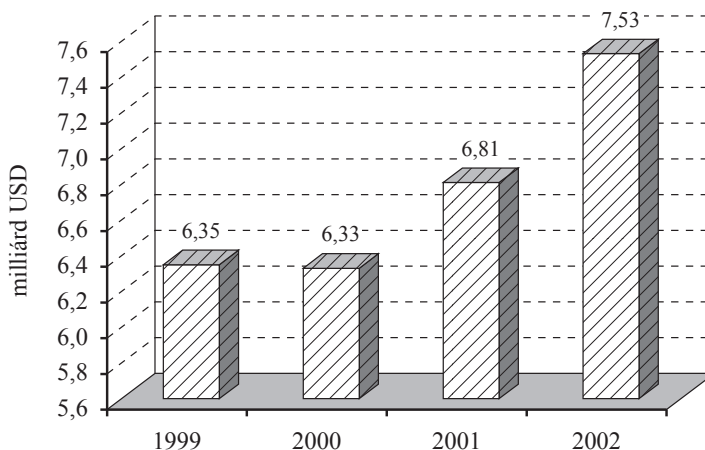
* EU-25.

Forrás: FAO, valamint Kartali [2005] prognózisa

A világ zöldségexportja közel 15%-kal emelkedett 1998-2002 között, és 2002-re értéke közel került a **32 milliárd USD**-hoz. Ebből a **frisszöldség-export 7,5 milliárd USD-t tett ki**, ami 11%-kal több mint 2001-ben és 19%-kal több mint 1999-ben (26 ábra).

26. ábra

A világ frisszöldség-exportja (1999-2002)

Forrás: Global Trade Atlas

Az export mennyiségét tekintve 28,4 millió tonna friss zöldség, a világtermelés 3%-a mozgott a világkereskedelemben, 2004-ben. A paradicsom, hagyma, görögdinnye, paprika és uborka exportja együtt a globális zöldségkereskedelem több mint felét tette ki 2004-ben (58. táblázat).

58. táblázat

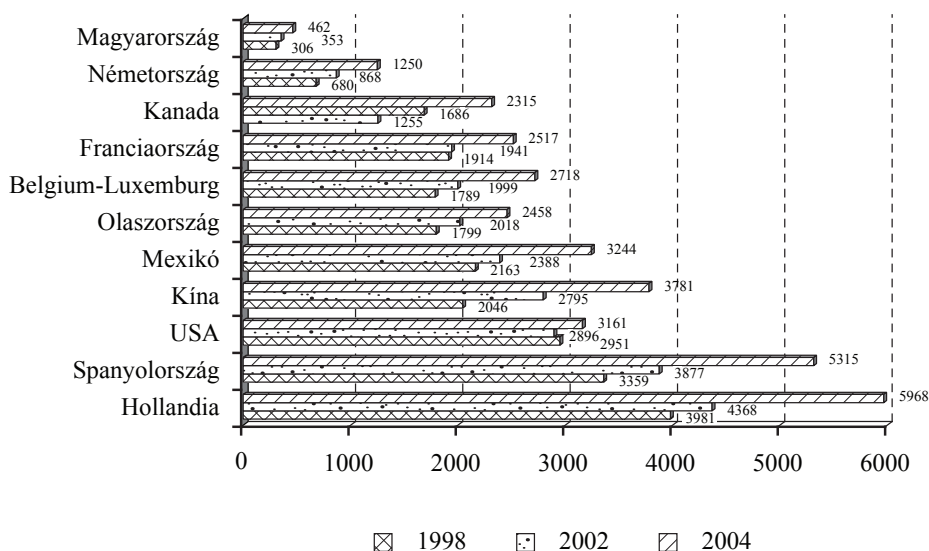
A frisszöldség-export alakulása a világkereskedelemben

Megnevezés	2002	2003	2004	Fajok aránya 2004 (%)
Paradicsom	14 966	15 873	17 328	26
Saláta és káposztafélék	7 643	7 887	7 952	12
Vöröshagyma	4 918	4 754	4 732	7
Sárgarépa	4 801	4 885	4 688	7
Dinnye	4 064	4 363	4 261	6
Uborka	2 184	2 172	2 164	3
Karfiol	2 022	2 182	2 137	3
Gomba	1 085	1 059	1 062	2
Egyéb	21 218	20 897	22 438	34
EU-15 összes	62 901	64 072	*66 762	100,0

Forrás: FAO

A világ zöldségpiacát EU-s tagországok uralják, az első tíz ország között 6 uniós tagállam volt a 2002-2004 közötti években, ezek a nemzetközi exportforgalom több mint felét adták (27. ábra).

27. ábra

A zöldségtermékek nemzetközi exportforgalma (millió USD)

Forrás: UN Comtrade

Magyarország zöldségkivitelének növekedése hasonló ütemű volt, mint az általános nemzetközi trend, részesedésünk a világ zöldségpiacán összességében azonban így is csekély (1%).

A világ két legnagyobb frisszöldség-exportőre **Spanyolország és Hollandia**, de **Kína** gyors ütemben zárkózik föl. A két vezető exportőr exportválasztékában a paradicsom fontos szerepet tölt be, a hagymafélék azonban Hollandiában 27%-ot, Spanyolországban csak 8%-ot képviselnek. A gyökérzöldségek is nagyobb jelentőségűek a holland kivitelben. A harmadik helyet Kína foglalja el, főbb exporttermékeik **a fokhagyma, a gomba és a vörshagyma**. Az export 35%-a Japánba, 4%-a az USA-ba és mind nagyobb hányada Európába, valamint Oroszországba irányul. Kína várhatóan a jövőben is erőteljesen növeli kivitelét.

Mexikó csaknem kizárólag az USA-ba szállít. Kivitelének több mint 30%-a paradicsom. Exportjának 35%-át az egyéb zöldségfélék teszik ki, ezen belül a paprika (350 ezer tonna) és a friss spárga (106 ezer tonna) dominál.

Az **USA** nemcsak a világ legnagyobb zöldségimportőre, hanem jelentős exportőr is. Az exportválaszték meglehetősen kiegyensúlyozott, és viszonylag nagy arányban tartalmaz levélsalátát. Elsősorban Kanadába szállít, de jelentős a kivitel Mexikóba, Japánba és Tajvanra. Az USA külkereskedelmi egyenlege friss zöldségből negatív (2002-ben importja 2,4 milliárd USD, ezzel szemben az exportja 1,25 milliárd USD, az egyenleg -1,15 milliárd USD volt). A deficit évről-évre emelkedik. Ennek oka Shari Kosco [2004] szerint:

- nő a világkereskedelem zöldségfélékből és csökkennek az árak;
- a vásárlók igénylik az új termékeket, amit az import elégít ki;
- a friss zöldségek, de főként a szezonon kívüli termékek iránt nő az igény;
- megnőtt a piaci hozzáférés a külföldi tételekhez a kereskedelmi megállapodások révén.

Az USA frisszöldség-exportját 2002-2003 között évi 6%-os növekedés jellemezte. A USDA prognózisa **minden zöldségfélére évi 3%-os export és 3,9%-os importnövekedést mutat 2014-ig**.

India zöldségkivitelének 75%-a hagymából áll. Nagy mennyiségeket szállít a szomszédos országokba, de az arab térségbe is. Európában az indiai zöldségexport számára egyedül Görögországnak van némi jelentősége.

A világ öt legnagyobb **importpiaca** friss zöldségfélékből **az USA, az EU-25 (Németország, Egyesült Királyság, Franciaország, Belgium, Hollandia), Kanada, Oroszország, Japán és Kína**. Belgium és Hollandia zöldségimportjának nagy részét exportálja, ezt a tengeri kikötők és kiépített logisztikai központok biztosítják.

Oroszország zöldségbevitelében erősen a hagymafélékre (46%) és a paradicsomra összpontosít, de a káposztafélék aránya is jelentős.

A **kínai** behozatalban a babnak kiemelkedő szerepe van. Thaiföld Kína legnagyobb beszállítója zöldségfélékből (80%), míg az USA-ból származó importzöldség aránya alig 1%.

4.2. Az Európai Unió zöldségpiaca

Az EU-25 a világ zöldségterméséből 7,7%-kal (66 millió tonna) részesedett 2004-ben. Az **EU-15 zöldségtermelése stagnál**, a 2000-2003 közötti években 53-55 millió tonna között változott, ami az EU-15 átlagában 114%-os önellátást jelentett. Az EU-25 tagországok közül **14 nem önellátó zöldségféléből**, ami kedvező a 160%-os önellátottsággal rendelkező hazai termelés számára.

Az Európai Unióban a betakarított zöldségterület enyhén növekszik, nagysága kb. 2 millió hektár, a 2004. évi bővítéssel 2,5 hektár. A magyar zöldségterület a világ területének 0,2%-a, az EU területének 4,3-5,9%-a (59. táblázat).

59. táblázat

A világ és az EU betakarított zöldségterülete

Me.: 1000 hektár

Megnevezés	2000	2001	2002	2003	2004
Világ	44 869	46 599	47 613	50 026	51 295
EU-15	2 107	2 033	2 062	2 094	*2 506
Magyarország	90	107	121	122	108
Magyarország a világ %-ában	0,20	0,23	0,25	0,24	0,21
Magyarország az EU-15 %-ában	4,3	5,3	5,9	5,8	4,3

* EU-25.

Forrás: FAO

Olaszország és Spanyolország a legnagyobb zöldségtermelők, ketten együtt több mint 40%-át adják az EU összes termelésének. Olaszország termelése egyedül 16 millió tonna volt 2004-ben, ami 6%-os növekedést jelentett az előző évhez képest. Spanyolország az EU második legnagyobb termelője, 13 millió tonnás terméssel. Hagyományosan nagy zöldségtermelő Franciaország és Hollandia is. A magyar zöldségtermelés 1,8-2,0 millió tonna körüli értékével az EU rangsorában a középmezőnyben helyezkedik el. Az Európai Unióban a magyar zöldségtermelés legnagyobb versenytársai **Olaszország, Spanyolország, Franciaország, Hollandia, Lengyelország**. Ezekből az országokból jelentős importnyomás várható magyar viszonylatban, a jövőben is. A magyar áru számára továbbra is az Unión belüli és a közeli régiókba történő értékesítés tűnik perspektivikusnak, a távoli felvevő piacok lehetőségeinek kiaknázása jelenleg még nem megoldott (60. táblázat, 12. melléklet).

Zöldségtermelés az Európai Unióban

Me.: 1000 tonna

Megnevezés	2000	2002	2004	2005	2014 prognózis
Világ összesen	691 894	807 208	865 810	882 452	1 136 22
Európai Unió (15)	55 072	53 822	*66 762	*65 657	*71 148
EU aránya a világtermelésből (%)	7,9	7,0	7,1	7,4	6,3
Olaszország	15 338	15 746	16 129	16 013	17 258
Spanyolország	11 821	11 671	12 974	12 635	13 882
Franciaország	7 938	7 589	8 808	8 561	9 424
Görögország	4 123	4 171	3 999	3 872	4 239
Hollandia	3 711	3 655	3 877	3 831	4 148
Németország	2 498	3 686	3 869	3 607	4 224
Portugália	2 368	2 225	2 429	2 404	2 469
Lengyelország	5 520	4 702	5 721	5 335	5 750
Magyarország	1 539	1 907	2 086	1 597	2 200

* EU-25.

Forrás: FAO és Kartali [2005]

Az Unió zöldségtermelése sokszínű és változatos. Az utóbbi években egyre erőteljesebben két jelenség figyelhető meg. Az egyik az, hogy **az átlagos üzemméret évről évre nő, a másik irányzat a termelői összefogás erősödése**, amit a közöspiaci rendtartás is támogat. A gazdák a legkülönbözőbb formákban, de egyesítik erőfeszítéseiket a beszerzés, az értékesítés, néha a feldolgozás megszervezése érdekében.

A legfontosabb zöldségfélék az EU-ban a paradicsom (17 millió tonna), saláta és káposztafélék, a hagyma, a gyökérzöldségek, a dinnye, az uborka, a karfiol, a gomba, a zöldborsó, az articsóka, a tojásgyümölcs, de a többi zöldségféle is megtalálható a felsoroltaknál kisebb mennyiségben (61. táblázat).

61. táblázat

A zöldségtermelés fajszerkezete az EU-ban

Me.: 1000 tonna

Megnevezés	2002	2003	2004	Fajok aránya 2004 (%)
Paradicsom	14 966	15 873	17 328	26
Saláta és káposztafélék	7 643	7 887	7 952	12
Vöröshagyma	4 918	4 754	4 732	7
Sárgarépa	4 801	4 885	4 688	7
Dinnye	4 064	4 363	4 261	6
Uborka	2 184	2 172	2 164	3
Karfiol	2 022	2 182	2 137	3
Gomba	1 085	1 059	1 062	2
Egyéb	21 218	20 897	22 438	34
EU-15 összes	62 901	64 072	*66 762	100,0

* EU-25.

Forrás: FAO

A zöldségfélék kínálati piacát a legtöbb európai országban a megnövelt terület és átlagosan nagyobb termés jellemezte 2004-ben, aminek szokatlanul **nyomott árszínvonal** lett a következménye. Mindez kedvezőtlenül érintette az európai termelőket, így **sok gazdaság csődbe ment vagy felhagyott a zöldségtermeléssel**. A friss zöldségek bőséges kínálata a feldolgozott zöldségek iránti keresletet is visszavetette [ZMP, 2004].

Az EU frisszöldség-piacán **9-10 millió tonna** áru mozog évente az export- forgalomban, ami az összes termés 16-18%-a. A frisszöldség-export átlagos éves változása értékben **6% volt** a 2001-2003 közötti években, ugyanakkor az export a harmadik országokba 10%-os változást mutatott. A tagországok közötti kereskedelem jelentős, aránya 82% volt az összes kivitelből a vizsgált időszakban (62. táblázat).

62. táblázat

Az EU-15 frisszöldség-exportja

Megnevezés	2001		2002		2003		Az érték átlagos éves változása %
	millió euró	1000 tonna	millió euró	1000 tonna	millió euró	1000 tonna	
EU összes export	8 098	9 977	8 518	10 065	9 181	10 648	+6
Export a Közösségen belül	7 103	8 365	7 347	8 421	7 977	8 723	+6
Export a harmadik országokba (legnagyobb szállítók)	995	1 611	1 170	1 643	1 204	1 925	+10
Spanyolország	2 810	3 661	2 928	3 555	3 112	3 518	+5
Hollandia	2 456	2 770	2 608	2 900	3 105	3 492	+13
Franciaország	702	810	768	867	719	861	+2
Lengyelország	107	327	127	256	182	459	+31

Forrás: CBI EU Market Survey [2005]

Az Unió vezető **frisszöldség-exportáló** országai **Spanyolország** (3,5 millió tonna), **Hollandia** (3,5 millió tonna), **Franciaország** (0,8 millió tonna), **Olaszország** (0,7 millió tonna), **Belgium** (0,7 millió tonna), **Lengyelország** (0,5 millió tonna), **Németország** (0,2 millió tonna). A holland export nagyobb része re-export.

Az EU-n kívüli export főbb célországai Svájc, az USA, Oroszország, Norvégia és a kelet-közép-európai országok.

Az EU frisszöldség-exportjának fő termékei a **paradicsom** (26%) és a **paprika** (15%), a két termék együtt az összes zöldségexport értékének 40%-át teszi ki. További fontos termékek a saláta (11%), az uborka (8%), a hagyma (8%), a káposztafélék (7%), a gomba (6%), a sárgarépa (4%) és az egyéb zöldségfélék (15%).

Az EU tagországok összes **importja** friss zöldségből kevesebb, mint a friss gyümölcsből: értéke **9,2 milliárd euró**, volumene **10,4 millió tonna** volt 2003-ban (63. táblázat).

63. táblázat

Az EU-15 frisszöldség-importja

Megnevezés	2001		2002		2003		Az érték átlagos éves változása %
	millió euró	1000 tonna	millió euró	1000 tonna	millió euró	1000 tonna	
EU összes importja	8 455	9 834	9 066	10 078	9 197	10 381	+4
Import a Közösségen belül	7 270	8 564	7 738	8 714	7 818	8 894	+4
Import a harmadik országokból (legnagyobb importőrök)	1 185	1 270	1 328	1 364	1 379	1 487	+8
Németország	2 748	2 935	2 824	2 895	2 596	2 591	-3
Egyesült Királyság	1 724	1 461	1 870	1 566	1 871	1 612	+4
Franciaország	1 125	1 413	1 228	1 396	1 295	1 485	+7
Hollandia	674	799	729	810	787	883	+8

Forrás: CBI EU Market Survey [2005]

Az EU-ban a legnagyobb **frisszöldség-importőr** országok a behozatal értéke alapján **Németország** (29%), az **Egyesült Királyság** (20%), **Franciaország** (14%), Hollandia (9%), Olaszország (5%), Belgium (5%), Svédország (3%), egyéb (15%), az új tagállamok közül Csehország és Lengyelország.

A harmadik országok közül a legnagyobb frisszöldség-beszállítók az EU-ba **Marokkó**, **Kenya**, **Törökország**, **Egyiptom**, **Thaiföld** és **Argentína** (64. táblázat).

A főbb zöldségfélék behozatala az EU-ba a fejlődő országokból (2003)

Megnevezés	A fejlődő országok aránya az importból (%)	A főbb szállítók az EU-ba (arányok az import értéke alapján)
Borsó, bab	54	Kenya (34%), Marokkó (32%), Egyiptom (11%), Guetemala (5%), Senegal (4%)
Csemegekukorica	47	Thaiföld (67%), Marokkó (21%), Zambia (4%)
Spárga	22	Peru (82%), Thaiföld (8%), Mexikó (3%), Marokkó (2%), Dél-Afrika (2%)
Hagyma	13	Argentína (29%), Kína (24%), Egyiptom (13%), Chile (9%), Törökország (8%)
Paradicsom	7	Marokkó (75%), Törökország (18%), Senegal (2%)
Paprika	5	Törökország (50%), Marokkó (32%), Egyiptom (4%), Thaiföld (2%), Dominika (2%)
Tojásgyümölcs	5	Törökország (74%), Thaiföld (7%), Kenya (7%)
Gomba	3	Szerbia és Montenegró (36%), Kína (16%), Törökország (15%), Dél-Afrika (8%)
Uborka	2	Törökország (55%), Marokkó (27%), Jordánia (7%)
Összes zöldségfélék	9	Marokkó (32%), Kenya (15%), Törökország (11%), Egyiptom (6%), Peru (5%), Thaiföld (4%), Argentína (3%)

Forrás: CBI EU Market Survey [2005]

Az európai zöldségpiac egyik évről a másikra gyorsan változik, az azonban megállapítható, hogy az EU-15 és az új tagországok a **legtöbb magyar zöldségféle számára jó piaci lehetőséget jelentenek**. Az Unióban a szántóföldi termőterület várhatóan nem nő számottevően a következő években, így átlagos terméshozam esetén kiegyenlített kínálatra lehet számítani. Ha nem lesznek nagyobb piaci zavarok stabil árakra lehet számítani. Az ár mellett fontos tényező itt is a **fajlagos költségek csökkentése**, mert a termékek keresletére és kínálatára egyre nagyobb hatást gyakorol a beáramló olcsó dömpingáru. Az előrejelzések szerint **2015-ben az EU importjának egyharmada már Kínából érkezik!**

Az EU zöldségigénye folyamatosan növekszik, bővül a választék és ennek eredményeként – Kartali, [2005] előrejelzése szerint – az EU-25 zöldségtermelése 2014-re **7%-os** növekedés mellett **70 millió tonna** fölé emelkedik (57. táblázat). A várható zöldségigényt főképpen a belső piac felvevőképessége határozza meg, de az **export növekedésével is kínálkozik lehetőség a termelés bővítésére**. A belső piac felvevőképessége elsősorban a fogyasztástól függ. Az egészségesebb táplálkozásra való törekvés növelheti a frisszöldség-fogyasztást, bár egyes országokban (pl. Franciaország, Dánia) a telítődés jelei mutatkoznak. Az **EU átlagos zöldségfogyasztása 120 kg/fő/év** körül alakul a prognózis szerint, ami közepes szintnek felel meg. Természetesen a déli országokban a jövőben is több zöldséget fognak fogyasztani (150-200 kg/fő/év), míg az északiak kevesebbet (90-120 kg/fő/év). A zöldségigényt becsülésnél figyelemmel kell lenni arra is, hogy **bővül a kereslet az új fajok, az új termékek iránt**. A feldolgozott termékek piaca is várhatóan növekedik, elsősorban a mélyhűtött termékeké, a mélyhűtött készletek emelkedő fogyasztása miatt.

Nyugat-Európában három zöldségféle (paradicsom, paprika, uborka) főszerepet játszik a fogyasztói vásárlásokban. Ennek nagyrészt az az oka, hogy e termékek egész éven át kaphatók. Hollandiában a termelt zöldség teljes értékének csaknem a felét, Belgiumban 40%-át ezek a kultúrák adják. A dél-európai államok közül a spanyol frisszöldség-export értékének mintegy fele a paradicsom, a paprika és az uborka kiviteléből származik.

A következő években az integrált zöldségtermesztés, a **fogyasztóvédelem és a környezetvédelmi megfontolások egyre nagyobb hangsúlyt kapnak** a Közösség tagországaiban. A különböző **minőségbiztosítási rendszerek bevezetése**, a termékek **nyomonkövethetősége** új feladatokat ad a termelőknek.

4.3. Az EU-10 tagállamok zöldségpiaca

Az új EU-tagországok zöldségtermése **7,5-9,0 millió tonna** között változik évente, ez az EU összes termelésének 13-17%-a. A friss zöldségféléből nagyobb az import, mint az export, de a **feldolgozott áruk tekintetében az új tagállamok nettó exportőrnek** számítanak. Az EU 2004. évi bővítésével nem nőtt a nyomás az EU-15-ök piacán zöldségféléből. A termelés helyzete országonként és termékenként változó, az **új tagországok összességében hagymában, káposztafélékben és gyökérezöldségekben erősek**. A fejes káposzta, cékla termelése megduplázódott az EU-ban, és sokkal jelentősebb lett a konzervuborka termelése is. Lengyelország és Magyarország gombatermelése exportorientált és versenyképes, de például a spárga, a leveles-zöldségek termesztése jelentéktelenebb az EU-10-nél, mint a régi EU-15 tagországokban. Vannak olyan fajok is, melyek gyakorlatilag hiányoznak az új tagállamok kínálatából (például a gumós édeskömény, halványító zeller, articsóka).

Lengyelország az új tagállamok zöldségtermelésének mintegy kétharmadát adja, Magyarország a 22%-át. A kiválasztott EU-10 tagországok zöldségtermesztését a 65. táblázat mutatja.

65. táblázat

Zöldségtermelés alakulása a kiemelt EU-10 tagországokban (2004)

Me.: 1000 tonna

Megnevezés	Összes termelés	Paradicsom	Hagyma	Uborka
Lengyelország	5 721	213	866	256
Magyarország	2 086	269	119	83
Csehország	322	22	77	8
Szlovákia	328	61	37	24
Szlovénia	64	5	7	3
Észtország	59	4	2	7
Lettország	180	8	20	12
Litvánia	379	2	33	5
EU-10 összesen	9 345	636	1 172	415

Forrás: FAO és KSH

A feldolgozott termékek előállítása Lengyelországban és Magyarországon a legjelentősebb a tízek közül. Az átlagos lengyel zöldségfeldolgozó gazdasági lehetősége, felszereltsége és hatékonysága még jelentősen elmarad az EU-15 átlagtól. Az elmúlt évtizedben néhány piavezető cég már létrejött az ágazatban, ezek képesek felvenni a versenyt a termelési mérethatékonyság szempontjából, akár az Unió élvonalába tartozó üzemekkel is. A nagy gyártók aránya a termelésből a legtöbb terméknel alacsonyabb az uniós átlagnál, viszont megközelíti az 50%-ot a levek, a sűrítvények, valamint a dzsemek előállítói esetében. A modern üzemek közül a nagy sűrítvény-gyártók, mint az Agros és a Hortex főként exportra termelnek [FAS, 2004].

A lengyel zöldségtermelés és -feldolgozás folyamatosan nő, a gyorsfagyasztott és egyéb módon feldolgozott zöldségfélék kedveltek Európában. Az utóbbi öt esztendőben a gyorsfagyasztott karfiol, a répa és a zöldségkeverékek termelése nőtt a legnagyobb mértékben. 2005-ben kerekén 430 ezer tonnát állítottak elő ezekből a termékekből, 9%-kal többet, mint 2004-ben. Ennek köszönhetően a gyorsfagyasztott lengyel zöldségfélék kivitele 7%-kal, 286 ezer tonnára nőtt. Ez a mennyiség azt jelzi, hogy **Belgium és Kína után Lengyelország a gyorsfagyasztott zöldségfélék legnagyobb exportőre** (66. táblázat).

66. táblázat

Lengyelország zöldségfeldolgozásának alakulása

Me.: 1000 tonna

Megnevezés	2002	2003	2004	*2005	2005/2004, %
Összesen	711	793	858	910	+6
Konzerv	112	119	144	145	+1
Marinált zöldség	92	90	97	106	+9
Savanyúság	23	13	14	14	+
Szárítmány	27	28	28	28	+0
Parad.sűrítvény	30	35	32	33	+3
Gyorsfagyasztott	299	371	396	430	+9
Szószok	62	64	68	73	+7
Ivólevelek	33	40	48	50	+4
Egyebek	33	33	31	31	+0

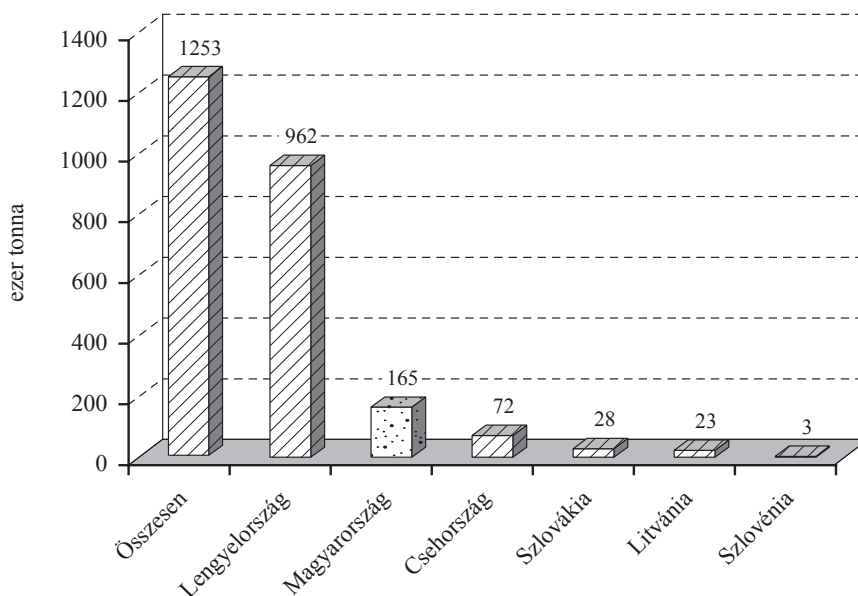
* Előzetes becslés.

Forrás: lengyel nemzeti statisztika

A friss termékek közül Lengyelország főleg **gombát, hámozott hagymát, fejes káposztát és sárgarépat exportál**. A zöldségexport pozitív tényező a lengyel külkereskedelmi mérlegben, ez azonban csaknem kizárólag a feldolgozott zöldségfélék kivitelének tudható be, a friss zöldségek külkereskedelmi mérlege évek óta negatív. A lengyel előrejelzés szerint a 2006/2007. évi szezonban a sárgarépa, a zöldbab és a zöldségkeverék mennyisége nő, a zöldborsóé, a karfiolé és a hagymáé pedig kissé csökken majd. Magyarország inkább **étkezési paprikát és gombát**, továbbá **korai káposztaféléket** exportál. Az EU-10 tagországok zöldségkivitelének és behozatalának alakulását a 28. és 29. ábra mutatja.

28. ábra

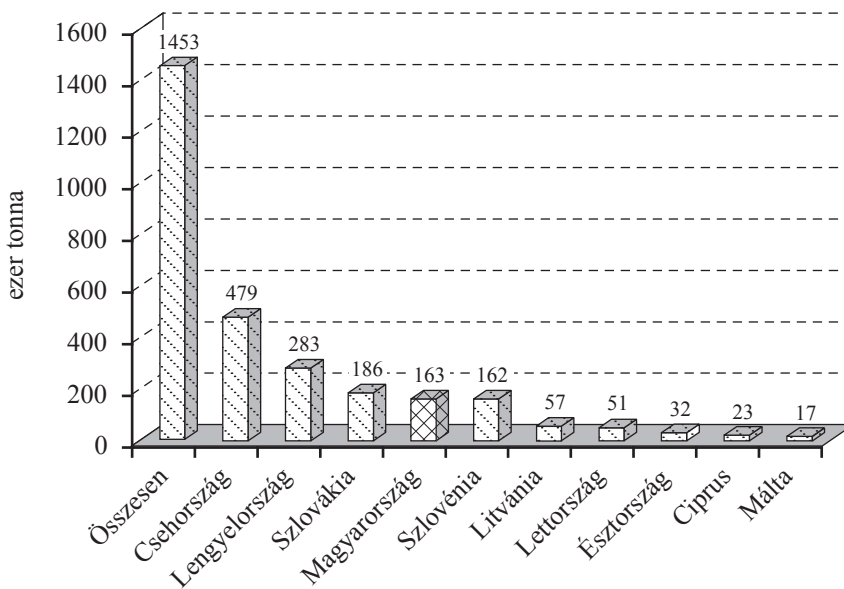
A friss, fagyasztott és szárított zöldségek (HS07) kivitelének alakulása az EU-10 tagországokban (2004)

Forrás: UN Comtrade

29. ábra

A friss, fagyasztott és szárított zöldségek (HS07) behozatalának alakulása az EU-10 tagországokban (2004)

Forrás: UN Comtrade

Szlovákia zöldségtermesztése 2000 óta folyamatosan csökken, mind a termőterület, mind a termésmennyiség tekintetében. A termésátlagok is a vártnál alacsonyabbak, ez magyarázza a termelés nagyobb arányú visszaesését. A termelés 62%-át hat termék adja: a káposzta, paradicsom, sárgarépa, paprika vöröshagyma és az uborka. Az export az importforgalomhoz mérten csupán a friss és fagyasztott zöldségek esetében jelentős. A zöldségexport fele Csehországba kerül, a második, dinamikusan növekvő forgalmú célpiac éppen Magyarország. A friss zöldségtermékek legfontosabb beszállítói Szlovákiába Spanyolország, Lengyelország, Hollandia, Olaszország és újabban Magyarország.

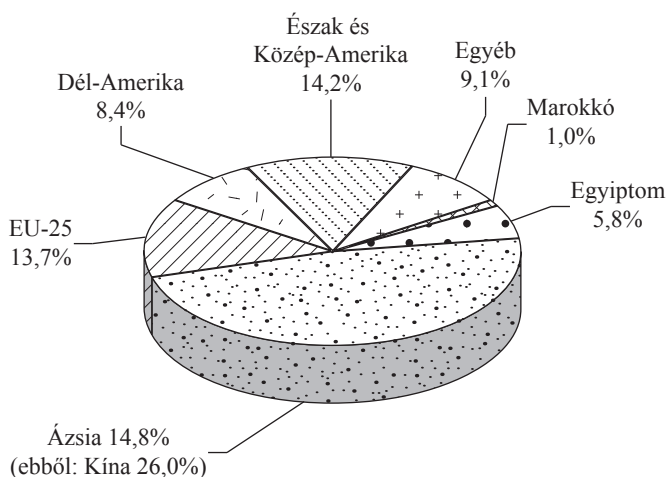
Csehország zöldségtermelése kis részarányal szerepel a mezőgazdasági termelésben, a 322 ezer tonna termést 26 ezer hektáron termelték meg 2004-ben. A három legfontosabb termék a káposzta, a vöröshagyma és a sárgarépa adja az összes termelés 57%-át. A zöldség- és gyümölcsbehozatal a teljes cseh agrár- külkereskedelmen belül kiemelkedő jelentőségű, aránya kb. 25%. A friss és fagyasztott zöldségtermékek legfontosabb beszállító országai Spanyolország, Lengyelország, Hollandia, Olaszország és Szlovákia. Magyarország részesedése a cseh zöldségpiacból 12 millió USD körüli, emelkedő forgalommal 6% volt 2004-ben. A friss és feldolgozott zöldségfélék exportja az importforgalomhoz mérten nem igazán jelentős.

Az **EU-15 frisszöldség-importja** az EU-10 tagországokból nem jelentős (kb. 300 ezer tonna), a szállítások kétharmada Lengyelországból, egynegyede Magyarországról érkezik. Az EU kibővítése jó piaci lehetőséget jelent az EU-15 tagországok számára. Az új tagországokba elsősorban szezonon kívüli **uborkát, paradicsomot, paprikát és hagymát** szállítanak a régi tagországok, főleg Spanyolország és Hollandia [Christoph Behr, 2005].

4.4. A paradicsom piaca

A paradicsomnak kiemelkedő szerepe van a világ zöldségtermelésében, mind a termőterület, mind a termelt mennyiség szempontjából. 2004-ben 4,5 millió hektáron (a világ zöldségterületének 9%-án) mintegy 124 millió tonna paradicsomot állítottak elő, ez a világ zöldségtermelésének 14%-át tette ki. A világon a paradicsomtermelésben és a feldolgozásban jelentős koncentráció figyelhető meg, 8 ország tartja kezében a termelés 80%-át. A legnagyobb termelők az **USA (Kalifornia), Olaszország, Kína, Spanyolország, Törökország, Brazília, Görögország** és **Portugália**. A világtermelés megoszlását a 30. ábra mutatja.

A világ paradicsomtermelésének megoszlása (2004)

Összes termelés: 124 millió tonna

Forrás: FAO

A paradicsomtermelésben új piaci szereplőként jelent meg **Kína**, s részesedése rohamosan növekszik a világereszkedelemben, főként a paradicsomsűrítmény-exportban. A kínai áru dömpingként jelenik meg a világpiacon, és drasztikusan leszorítja a világpiaci árakat.

Az **EU-25** tagországok paradicsomtermése **16-17 millió tonna** évente. Európában Olaszország termelése meghatározó, majd Spanyolország, Görögország és Hollandia következik (67. táblázat).

67. táblázat

A világ és az Európai Unió főbb paradicsomtermelői (2000-2010)

Me.: 1000 tonna

Megnevezés	2000	2002	2004	2005 előzetes	2010 prognózis
Világ összesen	108 476	114 592	124 422	122 660	130 626
Kína	22 325	27 153	30 144	31 644	40 692
Egyesült Államok	11 559	12 383	12 867	11 043	13 000
Egyiptom	6 786	6 778	7 641	7 600	8 255
EU-15	16 253	14 207	*17 245	*16 483	17 000
Olaszország	7 538	5 750	7 683	7 187	7 200
Spanyolország	3 766	3 980	4 442	4 474	4 500
Görögország	2 085	1 752	1 932	1 714	2 000
Magyarország	203	247	269	188	230
<i>Magyarország/EU (%)</i>	<i>1,2</i>	<i>1,7</i>	<i>1,6</i>	<i>1,1</i>	<i>1,4</i>

* EU-25.

Forrás: FAO és AKI prognózis

Az étkezési paradicsomtermelésben **Spanyolország** (évi 1,7-1,8 millió tonna) és **Olaszország** (évi 0,8-1,0 millió tonna) áll az élen, majd Hollandia és Franciaország következik 600-600 ezer tonnával. Görögország és Portugália termelése a belföldi keresletet elégti ki, mivel az éves fogyasztás nagyon magas, 120 kg/fő/év (ez több mint a magyarországi összes zöldségfogyasztás). Belgium, Anglia, Németország és Ausztria jelentéktelen mennyiséget termel, így a behozatalnak van nagy jelentősége [ZMP, 2003].

A világ legnagyobb frissparadicsom-exportőrei **Mexikó, Törökország, az USA és az EU-25 (Spanyolország)**. A világ legnagyobb frissparadicsom-importőrei az **USA, Oroszország, az EU-25 és Kanada**.

Az Európai Unióban a frissparadicsom-exportot illetően **Spanyolország áll az első** helyen, 1997 óta szinte változatlanul évi 1 millió tonnával, amely csaknem kizárólag az EU országaiba irányul. A kiszállítás egész éven át folyamatos, bár a súlypont a téli féléven van. **Hollandia a második** legfontosabb exportőr, évente több mint 600-700 ezer tonnát exportál, szinte 90%-ban az EU-tagországokba. A fennmaradó 10%-ot egyrészt Kelet-Európába, másrészt az USA-ba szállítja. A harmadik helyet Belgium foglalja el. Olaszország az 1990-es évek közepéig évente növelte kiszállításait, azóta viszont exportja stagnál. Olaszország nem „szokásos” paradicsomot szállít, hanem különlegességeket (Cherry- és fűtös-paradicsom stb.). Az Unió frissparadicsom-termelőinek legnagyobb versenytársai Marokkó és Törökország (68. táblázat).

68. táblázat

Az EU-15 frissparadicsom-exportja és -importja (2001-2004)

Me.: 1000 tonna

Megnevezés	2001	2002	2003	2004
Termelés	15 977	14 207	15 873	17 245
Export a harmadik országokba	283	265	251	145
<i>Aránya a termelésből (%)</i>	<i>1,8</i>	<i>1,8</i>	<i>1,6</i>	<i>0,8</i>
EU-15 összes import	2 233	2 194	2 234	2 352
<i>Aránya a termelésből (%)</i>	<i>14,0</i>	<i>15,4</i>	<i>14,1</i>	<i>13,6</i>
Import a Közösségen belül (legnagyobb szállítók)	1 992	1 933	1 938	2 107
Spanyolország	1 032	951	920	1 023
Hollandia	570	586	615	772
Belgium	125	131	157	204
Import a harmadik országokból	241	261	296	245
Marokkó	187	186	189	187
Törökország	13	25	34	35

Forrás: Eurostat [2001-2003] és FAO [2004]

Az **import** tekintetében évi mintegy 700 ezer tonna paradicsom bevitelével **Németország áll az élen**. Franciaország 450 ezer tonna paradicsomot importál, a bevitel e nyhén emelkedik. Ugyanez vonatkozik az Egyesült Királyság importjára is (évi kb. 300 ezer tonna).

A paradicsom a **legjelentősebb feldolgozóipari alapanyag** a zöldségfélék közül, a világtermelés mintegy 40%-a feldolgozásra kerül. Az EU évente 7-8 millió tonna nyers paradicsomot dolgoz fel, a legnagyobb mennyiségben sűrítményt állít elő, s ebben Olaszország élénjár. Az EU kivitele feldolgozott paradicsomból **23%-kal csökkent** 2002-2004 között, miközben Kínáé 34%-kal nőtt. **Kína a világ legnagyobb paradicsompüré-exportálója**, termékeit a világ minden részébe eljuttatja. Az export fő iránya az Egyesült Arab Emírátságok, Európa, Afrika, Oroszország, Japán és más régiók. Kínában a paradicsomsűrítmény-előállítás évi kapacitása 1 millió tonna, ennek jelenleg mintegy fele van kihasználva. Az ország legnagyobb feldolgozója a *Xinjiang Production and Constructia Group*, azon belül a *Tianjin Chalton Tomato Products Co., Ltd.* alvállalat (a világ második legnagyobb paradicsomfeldolgozója), amely a kínai sűrítményelőállítás 70%-át tudhatja magáénak. Kína európai terjeszkedésének bizonyítéka, hogy Franciaországban a *Le Cabanon* társaság *Conserves de Provence* paradicsomfeldolgozójából a kínai *Xinjiang, Chalkis* társaság megvásárolt 55%-os tulajdoni részarányt 2004 áprilisában. A kínai befektetés létrejöttét Európában több tényező segítette, ezek közül a legfontosabbak a jó minőségű, francia nyersanyag iránti igény remélt növekedése, versenyképes árakkal való megjelenése, kedvező szabadkereskedelmi egyezmények Kína és a dél-ázsiai országok szervezetei között (0 vám a feldolgozásra és csomagolásra behozott, majd ázsiai országokba exportált termékekre), növekvő vízköltség és energiaár az európai kontinensen, ami miatt visszafogott a konzervparadicsom előállítás. Ma már nem kétséges, hogy Kína megjelenése az európai piacon nagy „robbanást” okozott és azóta az egész európai paradicsomsűrítmény-export hanyatlik. A francia termelők és feldolgozók becsapást éreznek a termékeket illetően, hiszen bővülés helyett az ipari paradicsomtermelés 20%-kal csökkent, ugyanakkor a Kínából származó sűrítmény behozatal jelentősen megemelkedett (69. táblázat).

69. táblázat

Franciaország paradicsomsűrítmény-behozatalának alakulása

Me.: tonna

Megnevezés	2002/2003 (augusztus-július)	2003/2004 (augusztus-július)	2004/2005 (augusztus-március)
Olaszország	20 982	24 375	16 619
Spanyolország	20 249	19 836	17 067
Portugália	4 831	5 738	2 786
Kína	1 249	7 024	7 122
Egyéb	2 308	2 115	993
Mindösszesen	49 619	59 088	44 587

Forrás: USDA

Továbbra is alacsony a paradicsom felvásárlási ára, ami a termelés abbahagyására készteti a termelőket. Sok feldolgozó bizonytalanságot és félelmet érez Kína, Chile és Törökország további piaci terjeszkedése következtében. Az ágazat jelenlegi nehéz helyzetét enyhítheti a hagyományos európai paradicsomtermelő országok költségcsökkentésre és a termékek beltartalmi értékének megőrzésére való törekvése, a környezetbarát termesztéstechnológiák alkalmazására és nem utolsósorban a **termékek eredetének fokozott mértékű hangsúlyozása**, feliratozása [USDA, 2005].

Az EU közös piaci rendtartása a zöldségnövények közül egyedül az ipari paradicsomra határoz meg kvótát. Az összes támogatási kvóta 8653 ezer tonna volt 2004-ben (70. táblázat).

70. táblázat

Az EU támogatási kvóták ipari paradicsomra (2004)

Ország	Kvóta 1000 tonna	Termelés 1000 tonna
Olaszország	4 350	5 550
Franciaország	402	223
Lengyelország	195	210
Magyarország	130	135
Szlovákia	30	61
Csehország	12	22
EU-25 összesen	8 653	11 546

Forrás: Magyar Tartósítói Szövetség

Brüsszel az ipari paradicsomra tonnánként 34,50 eurós támogatást nyújt, amelyet Magyarország legfeljebb 130 ezer tonnás kvótára vehet igénybe. A támogatás kedvezményezettje a termeltetési szerződés és a feldolgozásra átadott termésmennyiség alapján a termelői értékesítő szervezet és azon keresztül a termelő. Az EU-s támogatást tehát a termelők kapják meg, és a dotációs összegek a feldolgozókon „nem futnak keresztül”. Ebből az következik, hogy a hazai vállalkozásoknak nem fűződik érdekük a támogatáshoz kapcsolódó regisztrációhoz, az viszont kétségtelen, hogy a mostani szabályozás javítja a gazdálkodók és a felvásárlók közötti szerződéses kapcsolatot.

Az ágazat kilátásait tekintve a világ paradicsomtermelése fokozatosan bővül, ezt figyelembe véve mintegy **130 millió tonnás** termelésre lehet számítani **2010-ig** a USDA előre jelzése szerint. Kína lesz a legnagyobb termelő, paradicsomtermelése becslések szerint 2006-ban elérte a 35 millió tonnát, az évtized végére megközelíti a 40 millió tonnát. A kínai paradicsomsűrítményből 722 ezer tonna az előrejelzés 2006-ra (2004-ben 438 ezer tonna volt), ami több mint 60%-os növekedést jelent két év alatt. **A sűrítmény világszintű kínálata nő**, a paradicsomtartalmú termékek importja pedig emelkedik. A paradicsompiacon az eddigieknél is nagyobb versenyre kell számítani. A legjelentősebb világszintű szereplők és versenytársak lesznek a jövőben **Kína**, az **Egyesült Államok**, Egyiptom, **Törökország**, Irán, Marokkó és az EU-25 tagországok, közülük elsősorban **Olaszország**, **Spanyolország**, Portugália és Görögország.

Európában a frissparadicsom-fogyasztás növekedésével párhuzamosan a feldolgozott paradicsom előállításának csökkenése várható. Ennek az oka, hogy a **kínai terjeszkedés folytatódik Európában**, főleg a kulcsfontosságú országokban. Az erős verseny miatt (nagy volumenű áru, alacsony felvásárlási árak) szinte valamennyi paradicsomtermelésben élenjáró ország csökkenti termelését a következő szezonban (2006/2007). A USDA előrejelzése szerint Franciaországban az ipari paradicsomtermelés 1%-kal (a feldolgozás 4%-kal), Görögországban a termelés 12%-kal (a feldolgozás 19%-kal), Olaszországban a termelés 17%-kal (a feldolgozás 15-20%-kal), Spanyolországban a termelés 14%-kal (a feldolgozás 8%-kal) esik vissza [USDA, 2005].

A paradicsomtermelés és -feldolgozás adat és információ szolgáltatásban két nemzetközi szervezet játszik főszerepet, az egyik az **AMITOM**, amely a Földközi-tenger körüli mediterrán országokat (5 EU tagországot és 6 észak-afrikai országot) fogja össze. A másik nemzetközi szervezet a **WPTC** (*World Processing Tomato Council*) tagjai egyrészt az AMITOM tagországok, másrészt Argentína, Ausztrália, Brazília, Kanada, Chile, az USA (Kalifornia) és Japán. A világ ipari paradicsomtermelése már a 2000-tól csökkenni kezdett, és ez máig is tart (71. táblázat).

71. táblázat

A világ ipari paradicsomtermelésének alakulása

Me.: 1000 tonna

Megnevezés	1999	2000	2001	2002	2002/1999-01. évek átlaga (%)
Világ összesen	29 588	27 061	23 535	26 844	-4,74
Kína	800	1 800	1 000	2 300	59,76
AMITOM	12 287	11 008	10 261	10 335	-12,47
Ebből: EU tagországok	9 054	8 389	8 417	7 635	-14,23
WPTC tagországok	26 757	23 567	21 963	23 383	-3,28
Ebből: Észak-Amerika	12 459	10 476	8 944	11 245	0,33

Forrás: www.tomatonews.com

5. A magyar zöldségágazat helyzete és kilátásai

Magyarország zöldségtermelése a közép-európai térségben jó pozícióban van, ami kedvező természeti adottságainak (éghajlat, talaj), előnyös földrajzi elhelyezkedésének (centrális hely, a nagy felvevő piacok közelsége) és nem utolsósorban a hagyományokra épülő szakismeretnek köszönhető. A termelési bázis általában jó, az ágazati szervezettség és az egységes piaci megjelenés azonban még mindig nagyon gyenge. **Magyarország** zöldségtermelés tekintetében a **8-10. helyen áll az EU-25 tagországok között**. Az EU-25 kibocsátásából a hazai termelés csak 2,4%-kal részesedett 2005-ben (72. táblázat).

72. táblázat

A hazai zöldségtermelés súlya az Európai Unióban

Me.: 1000 tonna

Megnevezés	2000	2002	2004	2005	2014 prognózis
Európai Unió (15)	55 072	53 822	*66 762	65 657	*71 148
Magyarország	1 539	1 907	2 086	1 547	2 200
<i>Magyar termelés az EU%-ában</i>	<i>2,8</i>	<i>3,5</i>	<i>3,1</i>	<i>2,4</i>	<i>3,1</i>

* EU-25.

Forrás: FAO és Kartali [2005]

Kis részarányunk az Unió zöldségtermeléséből azt jelenti, hogy nem nagyon leszünk ármeghatározók a kontinens piacain, így elsősorban a belföldi piac lehetőségeit kell kihasználnunk az alacsonyabb szállítási költség révén. Nálunk a lehetőségek a hagyományos, különleges, szezonálisan eltérő (például a fólia alatt hajtattott primőr zöldségek) termékek előállításában és a hozzáadott értékek megjelenítésében rejlenek. Klimatikus adottságaink a közepesen kései primőrök termesztése számára nyújt lehetőséget, de ugyanilyen siker lehet a nyári szabadföldi termesztés. Időjárásunk hidegebb, mint a mediterrán vidékeken, de melegebb, mint a lengyeleknél vagy németeknél. Ezt az adottságunkat kell kihasználni az olsó, fűtetlen fóliák – termesztő berendezések – alatti termesztéssel. A mediterrán országok maradnak a téli beszállítók az uniós piacra, ezek után kerülhet a magyar áru kedvező pozícióba. Fontos az új fajták, típusok megjelenése, megfelelő volumen, egyöntetű minőség, továbbá az igényekhez igazodó kiserelés.

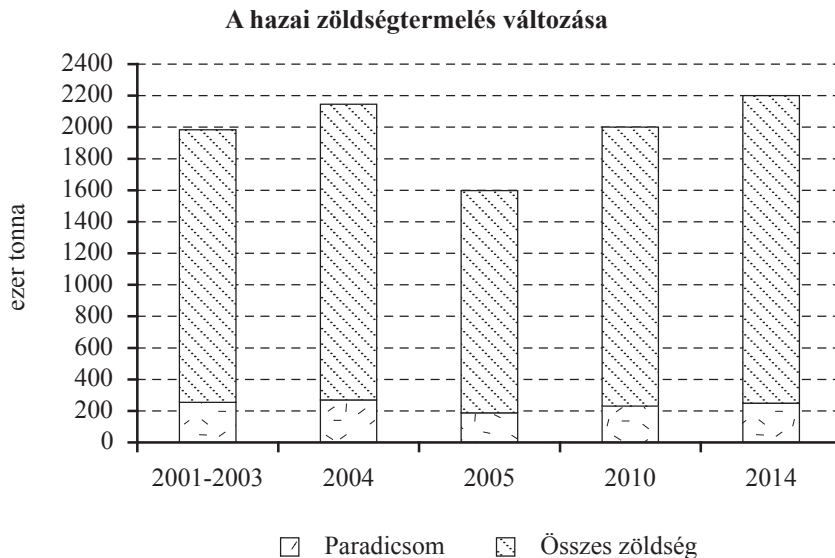
5.1. Termelés

A termőterület szabadföldön a jobb években a százezer hektárt közelíti, amely elegendő nagyság lehet az ország zöldségszükségletének kielégítésére. A 2004. évi, kedvezőtlen piaci folyamatok következtében a szántóföldi zöldségek hazai vetésterülete 103 ezer hektárról 85 ezer hektárra, a hajtató-felület 5,2 ezer hektárról 4,5 ezer hektárra csökkent 2005-ben. Jelentősen visszaesett a paradicsom (-34%), a zöldpaprika (-23%) és a csemegekukorica (-13%) vetésterülete az előző évhez képest.

Az összes zöldségtermésünk az elmúlt hat évben **1,5-2,0 millió tonna között változott, s ez utóbbi szint – átmeneti visszaesés mellett – várhatóan a közeljövőben is tartható lesz**. A legtöbb zöldséget 2004-ben takarították be (2,1 millió tonnát, fűszerpaprikával együtt), a legkevesebbet pedig 2000-ben (1,5 millió tonnát) az aszályos időjárás miatt.

A termésgadozás okai közül a legfontosabbak az átlaghozamok évenkénti hullámzása, az ismétlődő aszály vagy éppen sok csapadék, az öntözés korlátozott volta, továbbá a vetőmag, növényvédő szer és műtrágya magasabb ára (31. ábra).

31. ábra

Megjegyzés: Fűszerpaprikával együtt.

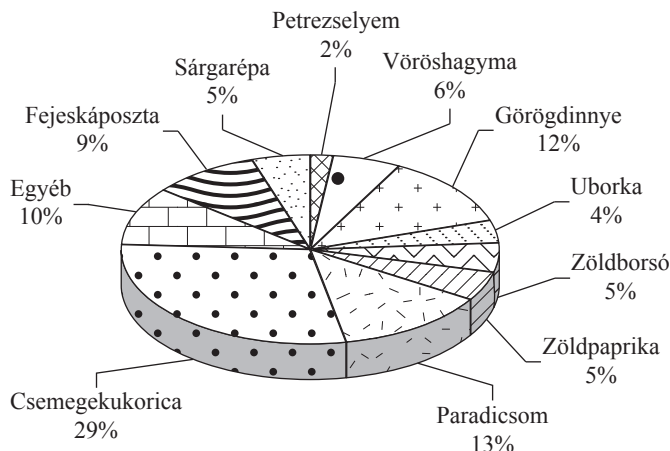
Paradicsom = KSH a szántóföldön termelt termésmennyiség (összes gazdaság).

Forrás: KSH [2001-2003, 2004, 2005] és AKI prognózis [2010, 2014]

Zöldségtermelésünkben 10-12 faj a meghatározó, amelyek az összes termés mintegy 90%-át adják. A fajonkénti szerkezet – a termés alapján – az alábbiak szerint alakult 2004-ben (32. ábra).

32. ábra

Az összes zöldségtermés fontosabb fajonkénti megoszlása (2004)

Forrás: KSH

Az egyes zöldségfélék kibocsátása 2000-2005 között nagy szórást mutatott, a paradicsomtermelés 203-281 ezer tonna, a vöröshagyma 94-174 ezer tonna, az uborka 83-103 ezer tonna, a csemegekukorica 291-566 ezer tonna, az étkezési paprika 108-134 ezer tonna, a fűszerpaprika 37-60 ezer tonna között változott (73. táblázat, 13. melléklet).

73. táblázat

A zöldségtermelés főbb mutatói Magyarországon

Megnevezés	2000	2002	2004	2005
Szántóföldi betakarított terület (1000 ha)				
Összes zöldség*	95,6	120,6	108,0	90,2
Ebből: Paradicsom	6,0	7,2	5,9	3,6
Étkezési paprika**	6,8	6,7	5,7	4,2
Vöröshagyma	4,8	5,0	4,0	2,9
Csemegekukorica	22,2	33,3	30,3	26,4
Termésmennyiség összes (1000 tonna)+				
Összes zöldség*	1 540	1 907	2 085	1 597
Ebből: Paradicsom	203	247	269	188
Étkezési paprika**	134	117	126	113
Vöröshagyma	117	122	119	92
Csemegekukorica	291	431	508	354
Termésátlag (tonna/ha)++				
Paradicsom	23,3	28,3	35,4	38,1
<i>EU-25</i>	<i>55,1</i>	<i>56,1</i>	<i>59,3</i>	<i>58,7</i>
Vöröshagyma	18,7	20,1	25,2	26,1
<i>EU-25</i>	<i>32,5</i>	<i>33,8</i>	<i>34,9</i>	<i>32,8</i>
Étkezési paprika	12,3	11,0	15,5	15,8
Csemegekukorica	12,3	13,0	16,3	13,0

* Fűszerpaprikával együtt.

** Paradicsompaprikával együtt.

+ Termésmennyiség: a szántóföldön termelt főtermék, a kertben, a köztes- és másodvetések területéről betakarított termésmennyiséggel együtt.

++ Termésátlag: 1 hektár szántó és kert művelési ágban betakarított területre számított betakarított termésmennyiség.

Forrás: KSH

A 2005. évben a legtöbb zöldségféle termése csökkent az előző évhez képest, ipari paradicsomból például mindössze 71 ezer tonnát, a 130 ezer tonna támogatható mennyiség valamivel több, mint felét takarítottuk be.

A hazai **termésátlagok** az európai országokéval összehasonlítva többnyire a **középmezőnyben** helyezkednek el, ami számunkra versenyhátrányt jelent. Szembetűnő az átlaghozamok évenkénti hullámzása, ami nemcsak időjárási okokra vezethető vissza, hanem többek között a szétaprózott termelésre, a természetstechnológiai eltérésekre, a korlátozott öntözési lehetőségekre stb. A vázolt tendenciák az ártermelő gazdaságokban nem azonos súlyllyal érvényesülnek, így az egyes fajok eredményei között is nagyok az eltérések (73. táblázat, 13. melléklet).

A 2004. évi bő termés következtében **kínálati piac volt** zöldségfélékből, **2005-ben viszont több termékből keresleti piac alakult ki** (fejes káposzta, gyökérszöszvény, paradicsom, hagyma). A felvásárlási árak a 2004. évi kínálati nyomás alól felszabadulva átlagosan 8%-kal, a vizsgált termékeknel a nagybani piacon pedig 40%-kal emelkedtek 2005-ben, ami azonban nem csak a hazai termelők számára jelenthet ösztönzést, hanem az import további növekedésének lehetőségét is magában hordozza (74. táblázat, 14. melléklet).

74. táblázat

A zöldségfélék termelőiár-indexének alakulása

Árindex	2000	2001	2002	2003	2004	2005	*2006
Előző év = 100,0%	129,9	99,5	102,8	108,3	104,0	107,6	116,9

* 2006. január-július.

Forrás: KSH

A legtöbb zöldségtermék esetén a termelési kedv csökkenését jelző áremelkedés visszavezethető a 2004. évi erőteljes kínálati piac hatására kialakult nyomott árakra, másrészt a 2005. év kínálatát csökkentő kedvezőtlen időjárási körülményekre. A zöldborsó ipari felvásárlásának visszaesése, a paradicsom áremelkedése, a csemegekukorica megközelítőleg 18%-os szántóföldi területcsökkenése alapján valószínűsíthető, hogy mindez az ipari alapanyagtermelést visszaveti, illetve ennek kivédésére a feldolgozók importból pótolják a kieső mennyiséget, vagy megváltoztatják a termékszerkezetet (9. melléklet).

Az ágazat jövedelemviszonyait a gyümölcsfélékhez hasonlóan az AKI tesztüzemek rendszere piac-meghatározó gazdaságok átlaga alapján vizsgáltuk. A tesztüzemi minta nagysága a zöldségféléknél is átlagos tendenciák vizsgálatát teszi lehetővé, ami azonban szélsőséges különbségeket takar. A vizsgált zöldségtermékek **jövedelemtartalma vegyes**, de összességében **kedvezőbben alakult 2005-ben**, mint egy évvel korábban. A termelői felvásárlási árak általában fedezték az előállítási költségeit és ágazatok többségében a jövedelemtartalom javult 2004-hez képest. Ez azonban elsősorban nem az árak növekedéséből, hanem a költségek visszaszorításából adódott. Kiemelten jónak egyedül az étkezési paprika kilogrammonként közel 31 forintos jövedelme tekinthető. Fontos megjegyezni továbbá, hogy a paradicsom felvásárlási átlagára az előző három évvel ellentétben, 2005-ben már fedezte a költségeket (75-76. táblázat).

75. táblázat

Egyes zöldségfélék jövedelemalakulása a piac-meghatározó gazdaságokban

Me.: Ft/tonna

Év	Paradicsom	Étkezési paprika	Vörös-hagyma	Fűszer-paprika	Csemegekukorica
2002	-2 524	21 012	3 409	80	1 663
2003	-2 029	32 331	10 030	1 201	917
2004	-3 971	23 227	2 473	1 744	3 364
2005	4 970	30 989	11 085	4 398	4 322

Forrás: AKI tesztüzemi adatok

A teszttüzemek zöldségágazatainak költség és jövedelem helyzete a piac-meghatározó gazdaságokban (2005)

Ágazat	Hozam (t/ha)	Termelési költség (Ft/ha)	Ágazati eredmény (Ft/ha)	Önköltség (Ft/tonna)	Értékesítési-átlag ár (Ft/tonna)	Jövedelem (Ft/tonna)
Paradicsom	42,74	556 110	231 999	13 013	17 983	4 970
Étkezési paprika	21,64	851 975	700 392	39 375	70 364	30 989
Fűszerpaprika	8,54	468 852	60 023	54 875	59 273	4 398
Vöröshagyma	27,40	570 359	342 140	20 815	31 900	11 085
Görögdinnye	20,07	483 792	-30 354	24 102	21 072	-3 030
Csemegekukorica	14,52	250 388	91 544	17 247	21 569	4 322

Forrás: AKI teszttüzemi adatok

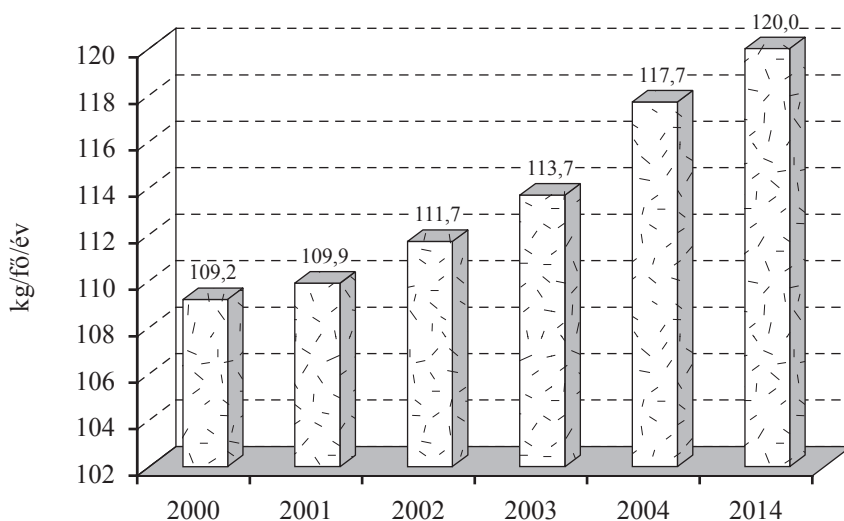
5.2. Fogyasztás és felhasználás

A zöldségfogyasztás alakulása Magyarországon

Magyarországon a leggyakrabban fogyasztott élelmiszerek sorában az ötödik helyen, a gyümölcs után következik a zöldség [GfK Piackutató Intézet, 2004]. A hazai zöldségfogyasztás nem ad okot az elégedettségre, éves szinten ugyanis **109-117 kg az egy főre jutó fogyasztás**, ami ráadásul erős szezonalitást mutat (33. ábra).

33. ábra

A hazai zöldségfogyasztás változása

Megjegyzés: 2000-től módszerváltás történt, a feldolgozott termékeket friss súlyban számolják.

Forrás: KSH (2000-2004) és AKI prognózis (2014)

Lemaradásunk ugyan nem sok (9%) az EU-15 átlaghoz (2003-ban 126 kg/fő/év) viszonyítva (8. melléklet), de Európa mediterrán országaihoz képest tetemes a hátrányunk (Olaszországban 178 kg/fő/év, Franciaországban 143 kg/fő/év). Az egy főre jutó itthoni zöldségfogyasztás folyamatosan emelkedett a 2000-2004 közötti években, a kérdés csak az, hogy a növekedés csupán a fogyasztás ingadozása, vagy egy növekedés kezdete. Az importzöldségek aránya a fogyasztásból 14%, a tartósított zöldségeké pedig 10%.

A fogyasztási szokások a családokban gyakran öröklődnek, de az új terméktípusok megkedveltetésének is van lehetősége (reklám és tökeigényes marketing kérdése). **A választék bővítése és a fogyasztás további növelése lenne kívánatos (2014-re legalább 120 kg/fő/év).** A főzési szokásokat tekintve a jövőben is ételünk elengedhetetlen összetevői lesznek a gyökérzöldségek, a hagymafélék, valamint a paradicsom, paprika (friss vagy feldolgozott formában). Ennek megfelelően a sárgarépa, petrezselyemgyökér és vöröshagyma fogyasztása a legmagasabb (10 kg/fő/év), ezt követi a paradicsom (9-10 kg/fő/év) és a zöldpaprika (7 kg/fő/év) kissé csökkenő tendenciával. A háztartásokban fogyasztott összes zöldség mennyisége 58 és 61 kg/fő/év között változott (KSH, 1998-2003 évek a módszertani változás előtt). A jövőben a házon kívüli étkezések előterbe kerülésével, illetve a változatosabb, nemzetközi ízelet, alapanyagokat használó főzési kultúra elterjedésével ezek az arányok várhatóan változni fognak és pozitív irányba mozdulnak el.

Zöldségfelhasználás alakulása

A zöldségfelhasználás alakulását a KSH 2003. és 2004. évi termelői mérlegadatok alapján vizsgáltuk (77. táblázat).

77. táblázat

A zöldségfélék termelői mérlegének alakulása

Megnevezés	2003 (tonna)	2003 (%)	2004 (tonna)	2004 (%)
Betakarított összes termés	1 942 663	99,7	2 033 336	99,3
Egyéb forrás	6 131	0,3	13 672	0,7
Forrás összesen	1 948 794	100,0	2 047 008	100,0
1.Értékesítés összesen	1 666 815	85,5	1 690 190	82,6
Ebből:				
Felvásárlónak, feldolgozónak	1 153 371	59,2	754 846	36,9
Piacon	204 373	10,5	263 196	12,9
Közvetlen export	31 759	1,6	23 658	1,2
Egyéb*	277 312	14,2	648 490	31,6
2.Üzemen belüli felhasználás	71 579	3,7	63 097	3,1
3.Fogyasztás saját termelésből	180 232	9,2	207 925	10,2
4.Tárolási veszteség	19 291	1,0	34 062	1,7
5.Készletváltozás	10 877	0,6	51 734	2,4
Felhasználás összesen (1+2+3+4+5)	1 948 794	100,0	2 047 008	100,0
Kivitel friss zöldség	181 204	9,3	165 021	8,1
Belföldi felhasználás	1 767 590	90,7	1 881 987	91,9
Behozatal friss zöldség	175 653	9,0	163 342	8,0

* Közületeknek, nagybani piacon kiskereskedői felvásárlások.

Forrás: KSH

Az összes friss-zöldségtermés mintegy 8-10%-a kerül exportra. Ebből a szerkezetből adódik, hogy **zöldségtermelésünk meghatározója a belföldi igény kielégítése (90%)**, mind friss piaci, mind feldolgozóipari áruval. Az összes áru több mint 80%-a kerül értékesítésre, ebből a felvásárlókhöz, feldolgozókhöz került 37-59%, a közvetlen termelői piacra, pedig 10-13%. Az üzemen belüli felhasználás 3-4%-ot, a fogyasztás saját termelésből 9-10%-ot tett ki

Az ágazat több hullámvölgyet átélt az elmúlt tíz év alatt, ennek ellenére lényegében megőrizte az agrártermelésben betöltött szerepét.

5.3. Külkereskedelem

Magyarország **zöldség-külkereskedelmi forgalmát** az elmúlt években – 2005. év kivétel – az export és az import folyamatos emelkedése jellemezte. Az **összes zöldségexport** (friss és feldolgozott) 2004-ben elérte a 460 millió dollárt, bár növekedése kisebb volt (+51%), mint az agrárgazdasági termékeké összesen (+73%). **A zöldségexport 11-13%-kal részesedett a teljes agrárexportból a 2000-2005 közötti időszakban (78. táblázat).**

78. táblázat

A zöldségexport szerepe Magyarország agrár-külkereskedelmében

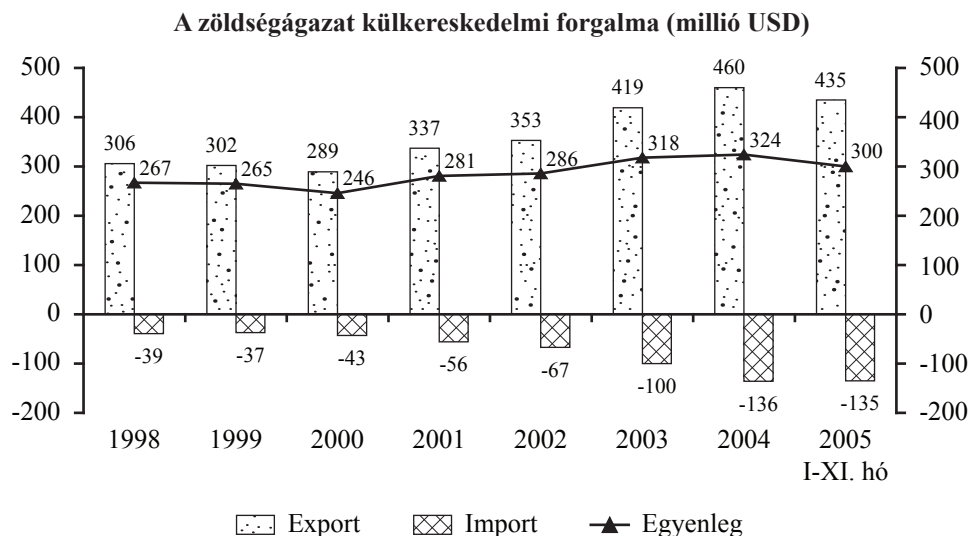
Me.: millió USD

Megnevezés	2000	2002	2003	2004	2005	2005/2000 (%)
Agrárexport	2 256	2 668	3 224	3 856	3 892	173
Zöldségexport összesen	289	353	419	460	435	151
Ebből: Friss zöldség (HS07)	124	147	159	191	174	140
Zöldségexport aránya (%)	<i>13</i>	<i>13</i>	<i>13</i>	<i>12</i>	<i>11</i>	-
Zöldségimport összesen	43	67	100	136	135	314
Ebből: Friss zöldség (HS07)	28	42	71	94	92	329
Egyenleg összes zöldség	246	286	318	324	300	122
Egyenleg friss zöldség (HS07)	96	105	88	97	82	85

Forrás: KSH külkereskedelmi adatbázis

A kivétel növekedését ugyan az import egyidejű határozott fejlődése (+216%) kísérte (2000-2004), az alacsony induló szintnek köszönhetően azonban az egyenleg mégsem romlott, sőt javult (+32%). Az exportforgalom gyengült a 2005. évben, az import alig változott, így az egyenleg 300 millió USD-re csökkent (-7%). **Az import növekedési üteme figyelemre méltó jel** a hazai piaci szereplők számára, még akkor is, ha az ágazat nettó exportőri szerepe egyelőre nincs veszélyben (34. ábra).

34. ábra

Forrás: KSH külkereskedelmi adatbázis

A frisszöldség-export mennyisége folyamatosan csökkent a 2002-2005 közötti években, miközben 2003-tól az import ugrásszerűen megemelkedett. Az export-import egyenleg 2002-ben még 116 ezer tonna pozitívumot mutatott, 2004-ben viszont már csak 2 ezer tonnát, azaz a 163 ezer tonna behozattal szemben 165 ezer tonna kivitel állt. A 2005. évben a kivitel alig változott, a behozatal viszont meglepő módon 30%-kal alacsonyabb volt az előző évhez viszonyítva (79. táblázat).

79. táblázat

A frisszöldség-külkereskedelem alakulása mennyiség alapján

Zöldség (HS-07 árucsoport)	2002	2003	2004	2005
Termelés (1000 tonna)	1 907	1 980	2 085	*1 600
Kivitel (1000 tonna)	221	181	165	162
<i>Kivitel a termelés %-ában</i>	<i>11,6</i>	<i>9,1</i>	<i>7,9</i>	<i>10,1</i>
Behozatal (1000 tonna)	105	176	163	116
<i>Behozatal a termelés %-ában</i>	<i>5,5</i>	<i>8,9</i>	<i>7,8</i>	<i>7,3</i>
Egyenleg (kivitel-behozatal) 1000 t	116	5	2	46

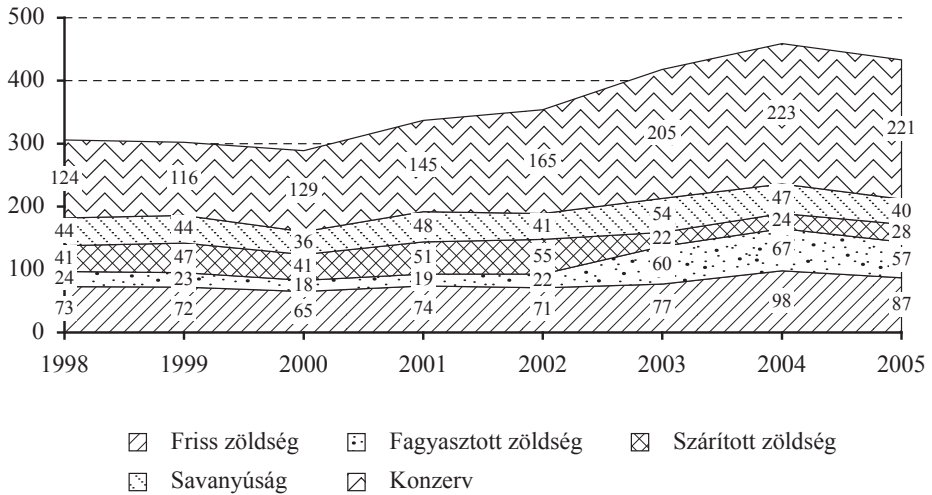
* Becsült adat.

Forrás: KSH külkereskedelmi adatbázis

A zöldségkivitelben messze a legnagyobb jelentősége a feldolgozott (konzerv, mélyhűtött) termékeknek van, ezek a forgalom 45%-át teszik ki. A másik igen jelentős termékcsoport, a friss zöldségek részesedése növekedést mutat (35. ábra).

35. ábra

A zöldségfélék exportjának megoszlása feldolgozottsági fok szerint (millió USD)

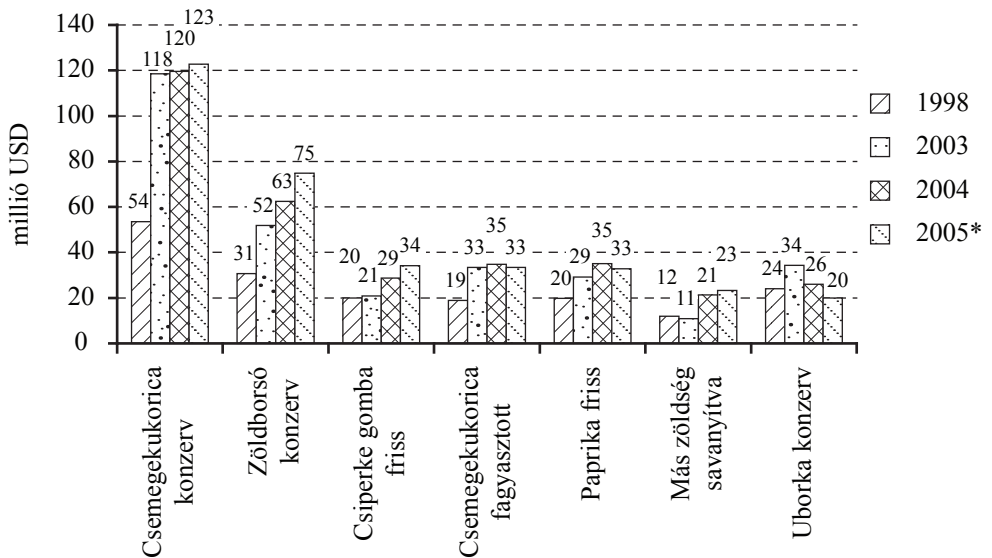

Forrás: KSH adatbázis, valamint az AKI Agrárpolitikai Kutatások Osztályán készült számítás

A 36. ábrán a kivitel termékszintű megoszlása látható, amely magyarázattal szolgál a fenti arányváltozásokra.

36. ábra

A legfontosabb zöldségtermékek exportja (millió USD)

* Előzetes adat.

Forrás: KSH külkereskedelmi adatbázis

Az **exportált termékek** közül kiemelkedően a legnagyobb exportforgalmat adó termékünk a csemegekukorica konzerv volt, és csupán két friss terméket, a paprikát és a gombát találjuk az első hét vizsgált termék között. A csemegekukorica-export az egész ágazat külkereskedelmi egyenlegét is kedvezően érintette (a csemegekukorica- kivitel értéke 2005-ben: 123 millió USD volt).

Zöldségexportunk jelentős része 2004 májusától már az Unió belső piacán talál gazdára (a friss-, fagyasztott és szárított zöldségexport együtt 60-70%-a). A két legfontosabb partnerországunk **Németország és Oroszország**, a két állam együtt zöldségexportunk értékének felét vette fel 2004-ben. Németországban elsősorban a friss és fagyasztott, Oroszországban, pedig a konzervtermékeink találtak vásárlóra. A két nagy felvevő piacunk után azonban már jóval nagyobb zöldségkivitelünk irányának tagoltsága. Két ország, Ausztria és Lengyelország még megközelítette a 10%-os részesedést az exportból, a többi partnerünk azonban már nem érte el az 5%-ot sem (15. melléklet).

Az **importforgalom** a sárgarépa és a petrezselyemgyökér, valamint az étkezési paprika, paradicsom, uborka és újabban a vöröshagyma, fokhagyma esetében jelentős és növekvő. Az első tíz legfontosabb import zöldségféle között egy sincs olyan, amely ne lenne hazánkban természetű, a belföldi zöldség-szükségletet elméletben hazai termelésű zöldségekkel is képesek lennének kielégíteni. Nyilván ez is szerepet játszik abban, hogy mind értékben, mind volumenben jóval kisebb a zöldség-, mint a gyümölcsimportunk. (A zöldségimportban kiemelkedő a burgonya aránya.) A magyar zöldségimport Lengyelországból a csatlakozás után 64 ezer tonnára emelkedett a 2002. évi 15 ezer tonnáról, míg hagymaimportunk három év alatt megsokszorozódott, ami a magyar hagymatermelés visszaesésével magyarázható (16. melléklet).

Külkereskedelem termékenként

Magyarországon évente 110-135 ezer tonna **étkezési paprikát** (paradicsompaprikával együtt) termelünk, ez az összes zöldségtermés 5-7%-a. A termelés csökkent a 2000 és 2005 évek között (-15%), ennek oka az állomány vírus- és betegségerzékenysége, valamint az aszályos és a túl csapadékos évek gyakorisága. Az étkezési paprika **külkereskedelmi mérlege erősen romlott** (-48%) a vizsgált időszakban. A kivitel a termeléssel arányosan változott, a behozatal viszont feltűnően megugrott az elmúlt két évben. A külkereskedelem ilyen irányú változása elgondolkodtató, még akkor is, ha az a szezonon kívüli ellátás javulását eredményezi. A külföldről beáramló nagy mennyiségű, a hazainál nem olcsóbb áru kiszorítja a hazai terméket a piacról, ami a korai termelés visszaeséséhez, vagy abbahagyásához vezet (80. táblázat).

Magyarország étkezési paprikaexportja* és -importja

Megnevezés	2000	2001	2002	2003	2004	**2005
Termelés* (1000 tonna)	134,2	134,8	116,9	107,8	126,1	113,4
Kivitel friss (1000 tonna)	39,3	36,9	39,7	32,9	31,2	33,2
<i>Kivitel/termelés (%)</i>	<i>29,3</i>	<i>27,4</i>	<i>34,0</i>	<i>30,5</i>	<i>24,7</i>	<i>29,3</i>
Behozatal friss (1000 tonna)	2,3	3,8	5,9	5,5	7,7	14,1
<i>Behozatal/termelés (%)</i>	<i>1,7</i>	<i>2,8</i>	<i>5,0</i>	<i>5,1</i>	<i>6,1</i>	<i>12,4</i>
Egyenleg (1000 tonna)	37,0	33,1	33,8	27,4	23,5	19,1
Kivitel fagyasztott (1000 tonna)	5,6	5,0	2,6	2,3	2,5	2,5

* Paradicsompaprikával együtt.

** Előzetes adat.

Forrás: KSH külkereskedelmi adatbázis

A szinte egész évben folyamatos export mellett az import is folyamatos. Kivitelünkben a szabadföldi áru részesedése augusztus és október között 75%, a tavaszi és téli időszakban csupán 25%. Az import a téli időszakban 58%-ot, tavasszal 32%-ot tesz ki. Főbb vásárlóink zöldpaprikából Németország, Ausztria, Csehország, Bosznia. Spanyolországtól vásároltuk az import zöldpaprika 64%-át, Marokkóból további 26%-át 2004-ben.

A hazai **paradicsomtermelés** (szabadföldi és hajtattott együtt) **150-281 ezer tonna** között változott a 2000-2005. közötti években, ebből a hajtattott áru mennyisége kb. 50-100 ezer tonnát jelentett. Az ipari paradicsom termelése a vizsgált időszakban tág határok 71 és 232 ezer tonna között változott. **Frissparadicsom-kivitelünk nem jelentős** (0,4-2,9 ezer tonna), de folyamatos csökkenése szembeűnő, annál is inkább, mert a behozatal rohamosan emelkedik (a 2000. évi 5,3 ezer tonnáról 2005-ig 17,4 ezer tonnára). A külkereskedelem egyenlege erőteljesen negatív a frissparadicsom-forgalomban (81. táblázat).

Magyarország frissparadicsom-exportja és -importja

Megnevezés	2000	2001	2002	2003	2004	2005*
Termelés (1000 tonna)	203	236	247	281	269	150
Kivitel (1000 tonna)	2,9	1,3	0,8	0,7	0,6	0,4
<i>Kivitel/termelés (%)</i>	<i>1,4</i>	<i>0,6</i>	<i>0,3</i>	<i>0,2</i>	<i>0,2</i>	<i>0,2</i>
Behozatal (1000 tonna)	5,3	8,7	7,8	8,4	13,8	17,4
<i>Behozatal/termelés (%)</i>	<i>2,6</i>	<i>3,7</i>	<i>3,2</i>	<i>3,0</i>	<i>5,1</i>	<i>11,6</i>
Egyenleg (1000 tonna)	-2,4	-7,4	-7,0	-7,7	-13,2	-17,0

* Előzetes adat.

Forrás: KSH külkereskedelmi adatbázis

A **frissparadicsom-export** fontosabb célszágai 2005-ben **Románia** (160 tonna), **Ausztria** (93 tonna), **Szlovákia** (69 tonna), Csehország (21 t), Ukrajna (10 tonna) és Lettország (8 tonna), míg az **import** főbb származási országai **Spanyolország** (5,5 ezer tonna), **Törökország** (4,7 ezer tonna), Hollandia (2,3 ezer tonna), Franciaország (1,0 ezer tonna) voltak.

Magyarországon a **paradicsom-feldolgozás folyamatosan csökken**, az ipari termelése mintegy 30 ezer tonna különböző típusú paradicsomkészítmény évente, kb. 130 ezer tonna nyersanyag felvásárlása mellett. Ez a mennyiség az Európai Unió termelőihez képest már nem számít jelentősnek. Az EU paradicsompiacán a változások negatívan érintik a hazai termelést is. Az itthoni feldolgozással évek óta gondok vannak, ma is csak néhány üzem profilja a paradicsom. Az osztrák tulajdonú békéscsabai Almex Kft. a paradicsomsűrítmennyártásban mára vezető pozíciót szerzett, mellette a Kecskeméti Konzervgyár Rt. és a hatvani Aranyfácán Kft. számít még jelentős paradicsomfeldolgozóknak. A békéscsabai cég a hordós sűrített termék 90%-át exportálja, ellentétben a többi hazai vállalkozással, amely a sűrítmennyből inkább paradicsom alapú, tovább feldolgozott termékeket állít elő. A csatlakozásig Lengyelország volt a sűrítmenny legfontosabb exportpiaca, azóta viszont a szállítások egy része átkerült Nyugat-Európába (Németország, Svájc, Ausztria). Időközben itthon is erősödött a verseny, mivel egyre több olasz, spanyol és kínai paradicsomtermék jelent meg a piacon. A hazai paradicsomkészítmények exportja 2003-2005 között 11%-kal csökkent, az import viszont 10%-kal nőtt 2005-ben az előző évhez képest, de alacsonyabb, mint 2003-ban volt. 2005-ben kétszer annyi paradicsomterméket exportáltunk, mint amennyit importáltunk (82. táblázat).

82. táblázat

Magyarország paradicsomkészítmény (HS 2002) exportja és -importja

Év	Export		Import	
	tonna	ezer USD	tonna	ezer USD
2003	14 204	13 902	7 340	5 071
2004	15 042	15 220	5 801	4 553
2005	12 586	13 625	6 388	5 669

Forrás: KSH külkereskedelmi adatbázis

Magyarország **vöröshagymatermelését** az elmúlt években nagy ingadozás jellemezte. Az évtizedes jó exporteredmények után az ország az elmúlt években importra szorult, és a 2003-as évtől az adatok hagymahiányt jeleznek [Z. Kiss, 2006]. Ma a kínai termés térhódításának következtében az **importunk nagyságrendekkel nagyobb, mint az exportunk**. A hazai hagymakivitel és -behozatal viszonya öt év alatt teljesen megfordult. Az export a 2001. évi 18,9 ezer tonnáról 2005-re 3,3 ezer tonnára csökkent, ugyanakkor az import 8,6 ezer tonnáról 11,6 ezer tonnára, 2003-ban 22,2 ezer tonnára nőtt. Kisebb gondot jelentene, ha ez az import a választékbővítést szolgálná, ám a gyakorlat azt jelzi, hogy a hazai termelők egyre jobban kiszorulnak a belföldi piacról, mert termékük nem versenyképes (83. táblázat).

Magyarország vöröshagymaexportja és -importja

Megnevezés	2000	2001	2002	2003	2004	2005*
Termelés (1000 tonna)	117,4	174,3	122,3	93,7	118,8	84,0
Kivitel (1000 tonna)	2,0	18,9	10,8	1,1	2,0	3,3
<i>Kivitel/termelés (%)</i>	<i>1,7</i>	<i>10,8</i>	<i>8,8</i>	<i>1,2</i>	<i>1,7</i>	<i>3,9</i>
Behozatal (1000 tonna)	22,5	8,6	10,2	22,2	12,5	11,6
<i>Behozatal/termelés (%)</i>	<i>19,2</i>	<i>4,9</i>	<i>8,3</i>	<i>23,7</i>	<i>10,5</i>	<i>13,8</i>
Egyenleg (1000 tonna)	-20,5	10,3	0,6	-21,1	-10,5	-8,3

* Előzetes adatok.

Forrás: KSH külkereskedelmi adatbázis

Vöröshagymából 2004-ben a fő vásárlóink Románia (298 tonna) és Új-Zéland (24 tonna) voltak. Behozatalunk főbb származási országai Hollandia (7 ezer tonna), Lengyelország (2 ezer tonna), Ausztria (1 ezer tonna), Egyiptom (1,3 ezer tonna) és Belgium (679 tonna).

Uborkatermelésünkre jellemző, hogy az összes termés mintegy 40%-a konzervuborka, amit méretre osztályozva szállítanak a termelők a feldolgozónak vagy exportra. A termelés stagnál, mind a termőterület, mind a termés mennyiség szempontjából, ami az értékesítési árak visszaesésével magyarázható. Konzervuborkából Magyarország mára elvesztette előkelő helyét a világ termelői, illetve feldolgozói között, mert India, Törökország, Lengyelország – olcsóbb árakkal – megelőznek bennünket hagyományos piacainkon. A friss áru exportja 3 ezer tonna körül stagnál, míg az import emelkedik (2003-ban 3,3 ezer tonna, 2004-ben 5,6 ezer tonna volt). Kivitelünk több mint 90%-a július-augusztus hónapokra korlátozódik. A kivitel legfontosabb célországai 2004-ben Németország (855 tonna), Csehország (554 tonna), Lengyelország (528 tonna), Ausztria (215 tonna), Szlovénia (170 tonna) és Szlovákia (83 tonna). A savanyított uborka kivitelében az első helyen Oroszország állt, utána Németország és Hollandia következett. Feljövőben vannak a balti és a skandináv országok is a vásárlásban. A hazai termelésre fenyegetést elsősorban a spanyol, a szerb és román frisspiaci-import jelenthet. Késztermék-dömpingre a németektől és a lengyelektől számíthatunk.

Fontos exporttermékünk a **spárga**. Az EU legjelentősebb spárgatermelői Németország, Spanyolország, Olaszország és Görögország. Magyarország az EU-25-ök vonatkozásában a 3 ezer tonnás termés mennyiséggel a hetedik helyen áll. A termés közel 90%-a külpiacokon értékesül. A kivitelben a legfontosabb célországok Németország, Ausztria, Finnország, Svédország, Szlovákia és Dánia. A következő években a magyar spárgatermelés sikere attól függ, mikor indul a magyar szállítás, milyen a spárga minősége, és a hazai áru mennyire tudja a német, a görög és a szlovák termékkel felvenni a versenyt.

Görögdinnye-kivitelünkről elmondható, hogy az egyik sikertermékké vált az utóbbi évtizedben, bár az exportált mennyiség ingadozik a 2003. évi 200 ezer tonnás kivittel 2005-re 70 ezer tonnára visszaesett. A fő piacaink a velünk együtt csatlakozó országok (az export 75%-a), vagyis főként Lengyelország (35%), Csehország (23%). A régi uniós tagállamok közül Németország mondható jelentős partnernek (20%). Az export mellett görög-dinnyéből jelentős importunk is van, több mint 5 ezer tonna. A dinnyebehozatal válasz-

tékbővítést szolgál, bár arra is volt példa, hogy a hazai piacon volna elég hazai termésű görögdinnye, mégis az árszínvonal letörése érdekében importálják a görög és a spanyol dinynyét.

Csemegekukoricából a két legnagyobb termelő Európában Magyarország és Franciaország, egyenként mintegy 500 ezer tonna termeléssel. Magyarországon a vetésterület dinamikus növekedés mellett 2003-ban elérte a 39 ezer hektárt, a betakarított termés, pedig az 566 ezer tonnát. A termelés gyors növekedése a 2000-es években arra vezethető vissza, hogy azon kevés zöldségnövények egyike, amelynek termesztése – a minőségromlás érdemi kockázatát nélkül – a vetéstől a betakarításig jól gépesíthető. 2004-től a termelés visszaesett 354 ezer tonnára, bár fokozatosan nő az igény a friss és feldolgozott termékek iránt. A csemegekukorica esetében mind a fagyasztott, mind a konzerv-termékek exportja kiemelkedő jelentőségű Európában. A kétféle termék exportértéke majdnem megduplázódott a vizsgált öt év alatt (84. táblázat).

84. táblázat

Magyarország csemegekukorica exportja és -importja

Év	Export		Import	
	1000 tonna	millió USD	1000 tonna	millió USD
Konzerv				
2000	102,5	67,8	0,2	0,1
2003	138,2	118,5	0,3	0,3
2005	120,4	122,9	0,4	0,4
Fagyasztott				
2000	39,6	18,9	1,4	0,4
2003	47,8	33,4	0,1	0,1
2005	28,0	33,0	0,4	0,4

Forrás: KSH külkereskedelmi adatbázis

A magyar **csemegekukorica-konzerv** fő piaca Oroszország (50%). Thaiföld az orosz piacon, de más piacokon (Németország, Lengyelország, Nagy-Britannia, Belgium, Hollandia, Ukrajna) is veszélyezteti Magyarország pozícióját. A magyar **fagyasztott csemegekukorica** felvevőpiacai között is az uniós piacok dominálnak (80%), elsősorban Anglia, Belgium, Németország, Hollandia és Lengyelország.

5.4. Kilátások

Magyarország EU-csatlakozása a zöldségágazatot is új kihívások elé állítja elsősorban a közöspiaci szabályozás érvényesülése és a megváltozott piaci viszonyok miatt. Az új helyzetben szükségserű az alkalmazkodás és a fejlesztés, mert a versenyképtelen vállalkozások felszámolásával jelentősen csökken a termelés, és tág teret ad a szabadon beáramló importtermékek számára. Ha Magyarország a jövőben meg akarja ragadni az ágazat fejlesztésében rejlő lehetőségeket, a hangsúlyt a hatékony termelésre, a kereskedelmi együttműködések segítségével az árukínálat koncentrálására, új piacok megszerzésére és a meglévők megtartására kell helyezni. A minőség, az áru előkészítettsége, az ár, a logisztikai, fizetési

stb. feltételek kiemelt szerepet kapnak a jövőben. A telített EU piacon **csak a jó minőségű és árban versenyképes termékek számíthatnak sikerre**. Megkülönböztetett szerephez juthatnak a termőtájak, a speciális és nemzetközileg már korábban elismert termékek.

A különböző zöldségfajok által elfoglalt **területek arányának jelentős mértékű változása várható** a világgiazi tendenciák függvényében (pl. egyes zöldségfélék kibocsátásának robbanásszerű növekedése Kínában). Az egyre élesebb piaci verseny olyan hagyományos termékek visszaszorulásával fenyeget, mint a korai káposztafélék vagy a vöröshagyma és a fokhagyma. A melegigényes zöldségfélék (ipari paradicsom, fűszerpaprika, konzervuborka) piacán a mediterrán országok olcsó dömpingárúja jelent mind nagyobb kihívást.

A zöldségtermelés a hazai kertészet meghatározó jelentőségű ágazata és remélhetőleg az is marad. A vetésterület, a fajtahasználat és az előállított termékmennyiség évente a keresletnek megfelelően rugalmasan változtatható, s ez lehetőséget ad a jövőben is a piacokhoz igazodó **gyors szerkezetátalakításhoz**, de a termelés megszüntetéséhez is. Az EU piacokon keresett zöldségfajok jelentős része hazánkban is megtermelhető. Az Unió a termelést adminisztratív eszközökkel nem korlátozza, **a hazai kibocsátás a piaci lehetőségek függvényében szabadon növelhető**.

A várható zöldségszükségletet főképpen a belső piac felvevőképessége határozza meg, de az export növelésével is kínálkozik lehetőség a szükséglet bővítésére. A belső piac felvevőképessége elsősorban a fogyasztástól függ. A magyarországi zöldségfogyasztás nemzetközi összehasonlításban közepes szintű, ám a fizetőképes lakossági kereslet várható alakulását figyelembe véve nem várható a fogyasztás jelentős mennyiségi növekedése. **Az EU-15 átlaga 2003-ban (126 kg/fő/év) középtávon utolérhető**.

A friss fogyasztás idényszerűségének feloldása a tavaszi és a téli hónapokban fedett felületek alatti termesztéssel vagy frisszöldség-importtal oldható meg. A korai (idény eleji), friss piaci értékesítés nagyobb jövedelmet jelenthet, mint a tömegtermelés, ezért érdemesebb a korai ültetést, a fóliával való takarást választani. Több zöldségnövény esetében **növekszik a friss fogyasztásra szánt áru termelésének áthelyeződése szabadföldről a nagyobb biztonságot adó hajtatasba**. A pénzügyi nehézségek miatt inkább az olcsóbb megoldású, fóliás létesítmények területe növelhető. A fóliás fejlesztéssel (hideghajtás) a jelenlegi fedett terület **megduplázható**, és ezáltal jó minőségű, piacképes áruk kétharmada innen kerülhetne ki. Ez jelentős eltartóképességet, **foglalkoztatás és régiófejlesztési lehetőséget is jelent**. A beruházás tökeigényes technikai fejlesztés, ezért a fűtött és fűtetlen hajtatasban egyaránt fontos a versenyképességet elősegítő energiatakarékos megoldások keresése, elsősorban a **termálenergiára** alapozott termesztés bővítése [Zöldségtermesztés, 2006].

Az ágazat jelenlegi helyzetében az óvatos optimizmus inkább hosszú távra érvényes, mert **rövidtávon egyelőre kedvezőtlen piaci hatások érvényesülnek**. A kibocsátás szinten tartása (**1,8 millió tonna**) ma legfontosabb feladat, ami csak stabil feldolgozóipari háttérrel lehetséges – a finanszírozási gondok azonban egyelőre beárnyékolják az ágazat jövőjét. A szükséges termékmennyiség a jelenleginél kisebb, **80-90 ezer hektár** közötti szántóterületen is előállítható, **a terület csökkenését a természetes hatékonyság javulásának kellene ellensúlyozni**. Ebben segíthet az intenzív szabadföldi termesztés arányának emelése a jelenlegi 8-10%-ról legalább 50%-ra. Étkezési paprika, paradicsom, uborka, dinnye termelésekor a fóliatakarás mellett alkalmazott csepegtető öntözés, folyamatos tápoldatozással kombinálva rövidebb tenyészidőszak alatt magasabb termésátlag elérését teszi lehetővé, mint az extenzív technológiák. Szükséges az intenzív, nagy terméshozamú kultúrák, technológiák létrehozásának segítése, támogatása.

A szakma véleménye szerint középtávon (10 év távlatában) van esély a **termelés növekedésére, becslések szerint Magyarországon 2,0-2,2 millió tonna zöldség megtermelhető** (2004-ben már elértük a 2 millió tonnás szintet). Ennek eléréséhez azonban egy komplett fejlesztési csomag, de mindenekelőtt a belföldi fogyasztás növelése, a piaci háttér rendezése, bővítése szükséges. **Ha azonban az évenkénti áringadozás, az értékesítési nehézségek, a nem megfelelő jövedelemszint, illetve az évenként ismétlődő veszteségek nem teszik lehetővé az ágazatban a szükséges fejlesztéseket, akkor a termelés csökkenése várható** (85. táblázat).

85. táblázat

A zöldségágazat kibocsátásának alakulása

Megnevezés	Me.	1995	2000	2004	2005	2010	2014
Betakarított terület	ezer ha	119,4	95,6	104,0	85,0	85,0	90,0
Ebből: paradicsom*	ezer ha	11,8	6,0	5,9	3,6	4,0	4,1
Termésmennyiség	ezer t	1 644	1 540	2 033	1 547	2 000	2 200
Ebből paradicsom*	ezer t	231	203	269	188	200	230
Paradicsom* termésátlaga	t/ha	13,7	23,3	35,4	38,1	50,0	55,0

* Ipari és étkezési paradicsom együtt.

Forrás: KSH és AKI prognózis (2010-2014)

Súlyosan érinti az ágazatot a bizonytalan feldolgozói háttér, ebből következően a kiszámíthatatlanul ingadozó hazai ipari alapanyag előállítás is. Javulás az ipari háttér stabilizálódása után várható. Ha ez nem következik be minimum **500-600 ezer tonna** (az összes termés 30-40%-a) feldolgozói alapanyag megtermelése válik feleslegessé.

Az egységes belső piac tovább fogja erősíteni az élelmiszerkereskedelem és a feldolgozóipar több éve tapasztalt koncentrációját. A mezőgazdasági termékek egyre nagyobb hányada kerül majd értékesítésre az áruházláncok felé. Mindez a termelők számára **szigorodó versenyfeltételeket** jelent. Amennyiben a magyar zöldségtermelés az élelmiszerláncok igényeit (folyamatos szállítás, szállítási időpontok betartása, egységes, jó minőségű árualap stb.), messzemenően nem tudja kielégíteni, az üzletláncok árjukat külföldről fogják beszerezni. Ezzel a **hazai termékek kiszorulhatnak saját belső piacainkról, ami pedig a termelés bővítése helyett annak lényeges visszaszorulását hozhatja**. Ezáltal komoly foglalkoztatási, térségfejlesztési, szociális problémákat okozva.

A közeljövőben várható legfontosabb változások az áruházláncok területén a következők: folytatódik az új üzletek nyitása, a verseny tovább éleződik, a globális hatások még jobban érvényesülnek, miközben folytatódik a koncentráció, a legnagyobb kereskedelmi vállalatok ereje növekszik, terjednek a kereskedelmi márkák, alternatív értékesítési csatornák jelennek meg, a szállítók és kereskedők együttműködése bővül, fontosabb lesz a fogyasztói igények még jobb megismerése.

Kisebb **krízisekre az értékesítésben időről, időre számítani kell**. A piaci zavarok elkerülése érdekében fontos a túltermelés elkerülése, a belföldi fogyasztás növelése és, ahogy lehet az export növelése. Némi bizakodásra adhat okot, hogy az Európai Bizottság tervezett gyümölcs- és zöldségpiaci szabályozásának reformja foglalkozik a piaci krízisek kérdésével, így várható, hogy az új reform lehetőséget ad majd a piaci zavar kezelésére.

Az ágazat szervezettségi szintje jelenleg gyenge, a kínálati koncentráció alacsony szintű. Hazai és külpiazi részesedésünk megőrzésének, bővítésének pedig alapvető feltétele a **versenyképes áru, a szervezett értékesítés**, ami mindenekelőtt a **termelői szervezetek működésének megerősödésével** valósítható meg. A hazai TÉSZ-ek további fejlődése és az egyesülési folyamatok ösztönzése érdekében fontos az e szervezeteket érintő TÉSZ működési és beruházási-, infrastruktúrafejlesztési támogatások fenntartása. A támogatások csökkenése vagy elmaradása esetén számolni kell a TÉSZ-ek sorozatos felszámolásával, az adható uniós támogatások kihasználatlanságával.

Kedvező lehetőséget kínál a foglalkoztatás növelésére a biotermék-előállítás. A sikeres biotermesztés kitartóbb munkát és nagyobb gondosságot igényel, mint a hagyományos termesztés. Talán ezzel, de a késlekedő támogatásokkal és a ma még szűk piaci háttérrel magyarázható, hogy **a biogazdák köre viszonylag lassan bővül**. Magyarországon alig több mint 1 500 gazdaság folytatott ellenőrzött gazdálkodást 2005-ben. A terület nagysága (ellenőrzött, illetve átállás alatt lévő terület) 123 ezer hektárt tett ki, amelynek több mint a fele gyep (53,6%), 40%-a szántó (ide tartoznak a zöldségnövények is) és csupán 1,56%-a esett a gyümölcsművelési ágba. Európában a biotermesztés fellendülése várható középtávon, ami azzal magyarázható, hogy a gazdaságilag stabil, jóléti társadalmakban mindinkább felfedezik az emberek az egészséges táplálkozás fontosságát. Dániában például a biotermékek eladásának megduplázódására számítanak az elkövetkező 3-5 évben [Eurofood Online, 2006].

A kertészeti tájtermesztés – mint azt több nyugat-európai ország példája is bizonyítja – jól társítható **a turizmussal, a falusi vendéglátással**, amely lehetőségekkel érdemes lesz élni a jövőben is. E szolgáltatás terén a kereslet növekedése várható elsősorban a városi emberek, családok részéről. A vidéki térségben jellemző módon az élelmiszeripar, illetve hagyományosan a kisipar van jelen, amelyek lehetőségeivel érdemes lesz élni.

A magyar zöldségtermelők félnek a nagy volumenű lengyel zöldségtermeléstől és nem alaptalanul. Lengyelország a negyedik legnagyobb zöldségtermelő a kibővült EU-ban a maga 5 millió tonnás zöldségtermelésével és jelentős uniós piaci részesedésével. Versenyelőnyt jelent számukra termékeik olcsósága, termelési költségeik 30-50%-kal alacsonyabbak, mint az EU-15 tagországokban.

A magyarországi friss és feldolgozott zöldségexport számára a legnagyobb lehetőséget az **EU-25 tagországok, a szomszédos országok** jelentik, valamint az **újjáéledő keleti piacok**. Az EU piacok telítettek, és erős versenyben kell helytállnunk. A kivitel bővítésére van esély, azonban tudnunk kell versenyben maradni. A magyar csemegekukorica versenyképessége ugyan csökkent az utóbbi években, de Európában még mindig jelentős a termelésünk. Jó piaci esélye van a hazai nemesítésű, kiváló minőségű, nagy testű, sárga húszú zöldpaprikának, a szintén hazai nemesítésű, külföldön kedvelt magnélküli görögdinnyének, az „ősmagyar zöldségnek” tartott tormának. A magyar fűszerpaprika-örlemény hagyományos exportcikkünk. A vöröshagyma, a fokhagyma, a paradicsom és a gyökérszöldségek terén viszont nagyon sok még a tennivalónk ahhoz, hogy legalább a belső piacunkon ne a kínai, vagy holland árut kelljen vásárolnunk. Az export fontos termékei lehetnek továbbra is a feldolgozott konzervipari és hűtőipari termékek, így a zöldborsókonzerv, paradicsomkonzervek, aszeptikus ivólevelek, gyorsfagyasztott zöldségek, az uborka és egyéb savanyúságok, gomba, szárítottanyagok stb. persze az exportlehetőségek mellett számolnunk kell a növekvő importtal is, akkor is, ha a hazai piacon van elég itthon megtermelt áru.

A hazai **paradicsomtermelés** elsősorban a belföldi ellátást szolgálja, mégis a piaci folyamatok (akár a friss, akár a feldolgozott termék esetén) nem függetlenek a közöspiaci hatásoktól. A termelésben az ipari felhasználásra kerülő mennyiség 130 ezer tonna (a Koppenhágai Megállapodásban rögzített küszöb) szinten tartásában vagyunk érdekeltek, ugyanis a küszöb túllépése esetén a kapható EU támogatás a termelők között arányosan szétosztódik. Az ipari paradicsom uniós támogatása (34,5 EUR/tonna) és a jövedelmezőség érezhető javulása a termelőket a kibocsátás növelésére ösztönözné, ám a feldolgozóipar finanszírozási gondjai és a támogatás kifizetés körüli bizonytalanságok árnyékot vetnek az ágazat egyébként perspektivikus jövőképeire. Jelenleg az ipari feldolgozásra szánt és támogatható lehetőséget sem használtuk ki.

A **vöröshagymatermelés** a külpiaci kereslet lanyhulása, valamint az alacsony átvételi árak miatt jelentős mértékben csökkent az utóbbi években. Ez a mennyiség a hazai igényeket már nem fedezte, ezért a hiányt importtal kellett pótolni. Ez azt eredményezte, hogy a hazai árut hosszú időn keresztül áron alul kellett értékesíteni, ami komoly veszteséget okozott a hazai termelőknek. Úgy tűnik, hogy 2005-ben a termelők számára a keresleti piacon kialakult magasabb árak nem jelentettek és várhatóan a jövőben sem jelentenek ösztönzést, így a termelés 100 ezer tonna körül stagnálása és az import növekedése várható.

Az étkezési paprika az elkövetkező években is fontos termék marad. Jó marketingmunkával megtartható a jelenlegi vevőkör és új piacok feltárása (például Anglia és az észak-európai országok) is sikeres lehet. A korábbi orosz export visszaállítása sem lehetetlen. A termelés a jelenlegi szinten megtartható.

A magyar **fűszerpaprika** kiváló tulajdonságainak köszönhetően korábban keresett termék volt a világpiacon, mára azonban Brazília, Chile, Dél-Afrika és Marokkó termelésének felfutásával versenypozícióink meggyengült. A termelés eredményessége a nyomott világpiacon árak miatt folyamatosan romlik, ezért – noha az ágazat előreláthatóan továbbra is jövedelmet termel – a kibocsátás folyamatos csökkenése valószínűsíthető középtávon.

Európában a **csemegekukorica jövője bizonytalan** az importverseny miatt. A hazai termelés megtorpanása ellenére az ágazat várhatóan képes lesz megőrizni jó pozícióit, de az eddiginél alacsonyabb szinten, 300-400 ezer tonna körüli termeléssel.

6. Az EU gyümölcs- és zöldségpiaci szabályozás reformtervezete és annak figyelembevételével főbb tennivalóink

A 2003-as KAP-reform alkalmával érintetlenül hagyott gyümölcs- és zöldség- szektor is jelentős változásokra számíthat a KAP új, hétéves költségvetési periódusának éveiben. A KAP reformja, a kereskedelem liberalizálásának tovább folytatása, az EU 2004. évi bővítése, a termelők és értékesítő szervezeteik iránt támasztott feladatok növekedése szükségszerűvé teszi a gyümölcs- és zöldségágazat működésének hatékonyabbá tételét, a finanszírozás kiigazítását a 2007-2013 költségvetési időszakban. S bár a legutóbbi **1996-os reform még ma is érvényben van, a legtöbb piacsabályozási elem megerősítést nyert**, mégis az újabb fejlemények indokolják az új reform előkészítését. 2006. július 17-én zárult le az a konzultációs folyamat, amelyet az Európai Bizottság a gyümölcs- és zöldségágazat reformjainak kidolgozása kapcsán hirdetett meg, majd 2007. január 24-én vált ismertté a Bizottsági javaslat.

Az Európai Bizottság reformtervezete a közös gyümölcs- és zöldségpiac szervezésének egyszerűbbé tételével, működésével és annak hatásaival kapcsolatos gazdasági, társadalmi és környezetvédelmi problémákkal foglalkozik. A reformjavaslat főbb témakörei a következők:

1. A termelői szervezetek (TÉSZ-ek) vonzerejének növelése;
2. Gyümölcs- és zöldségtermő területek támogatási jogosultsága az egyszerűsített területalapú támogatási (SAPS) és az egységes támogatási (SPS) rendszer alatt;
3. Új termékek piacsabályozás keretébe történő bevonása;
4. Piaci krízisek és természeti csapások kezelése;
5. A harmadik országokkal folytatott kereskedelem;
6. Környezetvédelmi kérdések.

A reformjavaslatra vonatkozó magyar álláspont a Zöldség- és Gyümölcs Termékpálya Bizottság által kialakított vélemény alapján a következő:

A Magyarország nagy várakozással tekintett a piacsabályozás reformja elé, hiszen a gyümölcs- és zöldségágazat fontos része a mezőgazdaságnak. Az előkészítő szakaszban tett bizottsági nyilatkozatok a tervezettel kapcsolatban előremutatónak tündek, azonban a 2007. január 24.-i bizottsági előterjesztés nem igazolta a várakozásokat: az új tervezet fontos kérdésekben jelentéktelen változtatásokat tartalmaz és a hazai körülmények között, nem biztosítja a fenntartható fejlődést.

Magyarország a következő intézkedéseket tartja szükségesnek:

1. Az EU 2004. évi bővítése szükségszerűvé teszi a gyümölcs- és zöldségágazat közösségi finanszírozási rendszerének átalakítását. A piacsabályozás pénzügyi kereteinek kihasználtsága a bonyolult szabályozás és a szabályozási korlátok miatt jelenleg alacsony, amin csak a **szabályozás lényegi egyszerűsítésével** lehetne javítani. Nem érteni egyet azzal, hogy a gyümölcs- és zöldségágazatban támogatásokat a termeléstől elválasztott módon, átalány formájában folyósítsanak. A gyümölcs- és zöldségszektor legelőböl adódóan (a termékek, termelési módok sokfélesége, kisüzemi alapon álló gazdálkodás) rendkívül nehéz olyan általános szabályokat kialakítani, amelyek megfelelően képesek tükrözni az eltérő igényeket, érdekeket. A szőlő- és borszektorhoz

hasonlóan a területi átalánytámogatás itt sem tudna érdemben hozzájárulni a reform céljainak megvalósításához.

2. A friss gyümölcs- és zöldségpiaci szabályozásban a termelői értékesítő szervezetek alapvető szerepet játszanak, hozzájárulva az ágazat megjelenéséhez, a kínálat koncentrációjához és a termelési technológiák, valamint az értékesítési módszerek javulásához. Ezért a **TÉSZ-eknek kell a jövőben is a zöldség- és gyümölcs piacsabályozás alapjául szolgálnia**. A termelői szervezetek heterogenitása az EU legutóbbi bővítésével tovább nőtt, a kínálati koncentráció az új tagállamokban különösen alacsony szintű. **Kiemelt támogatásokkal kellene ösztönözni a TÉSZ-ek fejlődését** azokban az elmaradott régiókban, ahol a gyümölcs- és zöldségtermelés jelentős részét adja az agrártermelésnek, különösen az új tagállamokban. Szükséges intézkedés lenne a közösségi források ágazaton belüli átcsoportosítása az ágazati költségvetési semlegesség megtartása mellett.
3. Olyan szabályozó rendszert kell kialakítani, amely meghatározott elvek szerint, konkrét közösségi feltételek, korlátok felállításával lehetőséget nyújt a nemzeti preferenciák érvényesítésére, a helyi adottságokat, igényeket jobban szem előtt tartó támogatási rendszer kialakítására.
4. Egyes, a gyümölcsstermelésben jelentős szerepet betöltő tagállamok termelési struktúrája még nem képes megfelelni az EU bővítés által megváltozott piaci kihívásoknak. Az elmúlt időszakban kapacitásfelesleg felszámolásának hatékony eszköze volt a gyümölcsösök felszámolásának támogatása. Elfogadhatatlan számunkra az az álláspont, hogy a tagállamok saját források felhasználásával végezzék el a szükséges szerkezetátalakításokat és strukturális fejlesztéseket (pl. ültetvény kivágási program). Ez a problémakör leginkább az új tagállamokat sújtja. Halaszthatatlan közös érdek az egész EU-ra kiható, évről-évre visszatérő kínálati problémák és kapacitáskülönbségek elkerülése, így a közösségi szerepvállalás is ezen problémák kezelésében.
5. A jelenlegi gyümölcs- és zöldségpiaci szabályozás hatálya nem terjed ki egyes országokban és térségekben kiemelt jelentőséggel bíró termékekre. Így az elmúlt években kialakult piaci problémák kezelésére semmilyen eszköz nem állt rendelkezésre. A jelentkező piaci problémák kezelése érdekében szükséges a beavatkozási lehetőség megeremtése.
6. Tekintettel a gyümölcs- és zöldségtermékek gyors romlandóságára, a termelési, keresleti és kínálati ingadozásokra, az erős importkonkurenciára szükség van egy olyan eszközre, amely segítséget nyújthat a rövid távú piaci krízishelyzetek megoldására. Itt nem alkalmazhatók a más ágazatokban bevált eszközök. Létre kell hozni olyan TÉSZ-ek, vagy szövetsége által működtetett, közösségi forrásokból társfinanszírozott kríziskezelési alapokat, amelyek segítséget nyújthatnak a rövid távú piaci krízishelyzetek és természeti csapások kezelésében.
7. A tervezett külkereskedelmi változtatások rontanak a harmadik országokkal szembeni versenyképességet.
8. A gyümölcs- és zöldségfogyasztás az egészségügyi szervezetek által javasolt szintnél alacsonyabb mértéket mutat az EU egész területén. Ezek az adatok felhívják a figyelmet a fogyasztásösztönzés fontosságára.

9. A piacsabályozásban jelenleg alkalmazott környezetvédelmi előírások fenntartása, illetve továbbfejlesztése fontos az ágazat szempontjából, míg a kereszt-megfelelőség bevezetése az ágazat sajátosságait figyelembe véve jelentősen csökkentené a piaci szervezet hatékonyságát [EU Bizottság és FVM, 2007].

Az Európai Unió agrár- és vidékpolitikája gyökeres átalakuláson megy keresztül, s bár a várható változások bizonytalanok, annyi biztos, hogy tovább erősödik a vidékfejlesztés. Az EU a gyümölcs- és zöldségpiac közös szervezésén és a társfinanszírozású vidékfejlesztési programokon keresztül rendelkezik megfelelő eszközökkel ahhoz, hogy az ágazatban javítsa az áruháromszög működését. A 2007. évtől a vidékfejlesztésre adható pénzeket elsősorban az Európai Mezőgazdasági és Vidékfejlesztési Alap (EMVA) forrásai jelentik majd. A támogatható fejlesztési célterületeket és a feltételeket a 1698/2005/EK rendelet tartalmazza. Erre a jogi környezetre alapozott az Új Magyarország Vidékfejlesztési Stratégiai Terv és a program fejlesztési forrásokkal, amely világosan kijelöli azokat a kereteket, célokat a 2007-2013 közötti időszakban, amelyeket az EU vidékfejlesztési politikája szolgálni kíván. Négy fontos stratégiai cél áll a középpontban: a versenyképesség fokozása, a környezetgazdálkodás erősítése, a komplex vidékfejlesztés megvalósítása és a Leader kistérségi fejlesztési programok felkarolása. Az ágazati fejlesztési programokat, prioritásokat a támogatható célterületek figyelembevételével érdemes kidolgozni. A megvalósításban a tanácsadásnak, a pályázati rend végrehajtásnak, a szakemberek és a helyi lakosok összefogásának meghatározó szerepe lesz.

Magyarország adottságait és lehetőségeit, valamint az EU reformját figyelembe véve az ágazat jövője és átfogó **fejlesztése érdekében az alábbi lépéseket célszerű megtenni:**

1. Az ökológiai adottságainkhoz és a piaci lehetőségekhez igazodó áruháromszög megtermelése jó minőségben, a termelési színvonal emelése, a termelés hatékonyságának növelése;
2. A gyümölcs és zöldség közöspiaci szabályozás és intézményrendszer teljes körű működtetése, a TÉSZ-ek megerősítése és másod- és harmadszintű társulásaik létrehozásának elősegítése;
3. A termelői szervezetek logisztikai központja infrastrukturális fejlesztése (hűtőház, tároló, válogató-, osztályozó- és csomagológépek);
4. Az ágazat műszaki, technikai és technológiai fejlesztése, öntözésfejlesztés a versenyképes hozamok elérése érdekében;
5. Az integrált- és környezetbarát programok (biotermesztés) széles körű alkalmazása;
6. A piac által elvárt ültetvénykorszerűsítési program folytatása;
7. A gazdaságtalan, kiöregedett ültetvények gyorsított ütemű felszámolása;
8. Piacrajutás elősegítése, piaci pozícióink megtartása, új piacok megszerzése, átfogó és céltudatos, ágazatspecifikus termékmarketing kialakítása;
9. Gyümölcs- és zöldségfogyasztást növelő program folytatása (Naponta 3x fogyasszon zöldséget, gyümölcsöt az egészségért!) és újak indítása;
10. A feldolgozóipari alapanyagtermelésnél a termelési eredmények növelése és a fajlagos költségek csökkentése;
11. Külön figyelmet és programot igényel a magyar termálenergia termeléshez való felhasználása, a fólia alatti hajtás bővítése a lehetőségekhez mérten;

12. A minőségvizsgálati, minőségbiztosítási, minőség-ellenőrzési és márkázási feladatok megvalósítása;
13. A hazai áru piacvédelme, az EU által lehetséges piacvédelmi rendszer megerősítése, aminek hiánya adott esetben rontja az export- és a belföldi beszállítói pozíciónkat;
14. A komplex ágazatfejlesztés részét kell képezze a kereskedelemszervezés, a kereskedelmi infrastruktúra erősítése a TÉSZ-hálózat segítségével – a termelői szervezetek összefogásával, másod és harmadrendű társulásaik kialakításával akár országos értékesítési hálózat is létrejöhetne.
15. Új piacorientált oktatás- és kutatásfejlesztés, hatékony szaktanácsadás, teljes körű adatszolgáltatási és statisztikai rendszer kialakítása;
16. Források biztosítása a fejlesztésekhez, uniós támogatások és a fejlesztési programokon keresztül pályázható társfinanszírozású támogatások (Nemzeti Vidékfejlesztési Program 2007-től 2013-ig stb.), a nemzeti zöld dobozos támogatások megszerzése.

Összefoglalás

1. Az életmód változása és a táplálkozástudomány világszerte jó alapot teremtettek a gyümölcs- és zöldségfogyasztás fellendülésének, amit az alkalmazkodó gyümölcsstermelő és -exportáló országok ki is használtak. Magyarország sajnos nem tartozik ehhez a körhöz. A hazai gyümölcs- és zöldségszektor leszakadt a nemzetközi irányzatoktól, sok bizonytalansági tényező közepette keresi a talponmaradás lehetőségeit és a kapcsolódási pontokat.

Az elmúlt évtized a gyümölcs- és zöldségtermelésben, -kereskedelemben sok változást hozott. A termelés volumenének növekedése mellett átalakult a termelési struktúra, a termelés faj- és fajtaösszetétele, amit a megváltozott körülmények, a fogyasztói igények és szokások motiváltak. A termelés növekedésével az export is jelentősen bővült. A szállítás korszerűsödésével a távoli országok is bekapcsolódtak a nemzetközi kereskedelembé. Új piaci szereplők jelentek meg, elsősorban a déli félteke dinamikusan fejlődő országai, amelyek nagy volumenű, olcsó termékeikkel versenyre kényszerítik a „hagyományos” piaci szereplőket.

A világ gyümölcsstermése a FAO adatai szerint 503 millió tonna volt 2004-ben, ami 23%-os bővülést jelent a tíz évvel korábbi szinthez képest. A legtöbb gyümölcsöt előállító térség Dél-Amerika (20%) és Kína (16%). Az EU-25 13%-os részaránnyal (65 millió tonna), szintén a világ élvonalába tartozik. Magyarországon a gyümölcsstermelés az elmúlt tizenöt év alatt 42%-kal csökkent (a kibocsátás 1991-ben 1 300 ezer tonna, míg 2005-ben 760 ezer tonna volt), ami azt jelenti, hogy egyre jobban leszakad a felfelé ívelő nemzetközi irányzatoktól!

2. Magyarországon a gyümölcs- és zöldségtermesztés több ezer családnak jelent megélhetést, kiegészítő jövedelemforrást. Fontos szerepet játszik az ökológiai adottságok kihasználásában, valamint a vidéki népesség helyi foglalkoztatásában. A két ágazat a mezőgazdasági termelés 10-12%-át, a növénytermelés és kertészeti termelés értékének 18-20%-át adja. A gyümölcságazat folyó áron számított bruttó termelése 2005-ben 47 milliárd forint, a zöldségágazaté pedig 102 milliárd forint (ez áruértéken 200-250 milliárd forintot jelent). Az ágazat exportárbevétele alapján (2005-ben 751 millió USD) az összes agrárexportból 17-20%-kal részesedik.

A hazai lakossági fogyasztás gyümölcs- és zöldségféléből jelentős, 211 kg/fő (2004). A nemzetközi összehasonlítás azt mutatja, hogy a hazai fogyasztás szintje elmarad a lehetőségektől és 10 éves távlatban 15-20%-kal növelhető.

Magyarország EU csatlakozása a vártnál kedvezőtlenebb hatásokkal járt mindkét ágazatban. Bár a termelést adminisztratív eszközök nem szabályozzák, a kibocsátás szabadon növelhető, mégis a piacnyitással, a konkurencia és az import erősödésével a hazai termelők vesztes helyzetbe kerültek. A 2004. év jó volt a termés szempontjából, de több terméknél (alma, meggy, bogyógyümölcsök) piaci zavar keletkezett. A belföldi túlkínálat és az olcsóbb importáru nyomásának hatása gyengén szerveződött hazai piacon nyilvánvalóvá tette a hatékonysági lemaradást és könyörtelenül leárazta a magyar termékek zömét. Megjegyezzük: 2005-ben és 2006-ban valamelyest javult a helyzet.

A versenyképesség gyenge pontjai a magas termelői költségekben, míg a kiterjedtebb verseny az elérhető kevés jövedelemben mutatkozik meg. Nehezíti a helyzetet a kedvezőtlen időjárási körülmények ismétlődése (aszály, tavaszi fagy, bőséges csapadék), a változó termelési színvonal. A versenyképesség megőrzéséhez több termék esetében a

jelenlegi termésátlag kétszeresét kellene elérni, s körülbelül ezzel lennének az európai versenytársak terméseredményeivel egy szinten. Ma a legnagyobb problémát az árualapok hiánya és a kevés posztharvest-kapacitás (tároló, hűtőház, osztályozó- és csomagológépek stb.) okozza. A csatlakozással gyökeresen megváltozott piaci körülmények miatt szükséges a gyors ágazati alkalmazkodás, ha ez elmarad, könnyen előfordulhat, hogy a gyümölcsösök kényszerű felszámolásával, a vállalkozások megszűnésével jelentősen csökken a hazai termelés, ami tág teret ad a szabadon beáramló import termékek számára.

A csatlakozás után az ágazatban az eddigi nehézségek súlyozottan jelentkeztek, így világossá vált, hogy a termelés eddigi útja nem folytatható. A hazai termelők a jelek szerint nemigen tudták megtalálni azokat a termékeket és azokat az időszakokat, amelyekkel és amikor versenyképesek lehetnek az egységes piacon, illetve nem rendelkeznek az esélyek kihasználásához elegendő erőforrásokkal. Az exportot csak kis mértékben sikerült növelni, miközben az import egyre nagyobb részesedést szerez a hazai piacon. Belátható, hogy a drága termelés miatt a kínai vagy lengyel tömegtermékekkel Magyarország árbán nem versenyképes.

A mai meglátás szerint a hazai friss étkezési piac egyre inkább felértékelődik, ezért a termelés belső struktúrájában a feldolgozási célú áruhányad rovására célszerű növelni a friss, lehetőleg egyedileg csomagolt áru arányát.

3. A 0,8-1,0 millió tonna körüli magyarországi gyümölcsstermés a világtermésnek 0,2%-a, az uniós tagállamok termésének 1,6%-a. Az alacsony részarány ellenére lehetőség nyílik versenyképesebb gyümölcsfélékből (körte, meggy, cseresznye, kajszli, szilva, dió) a kedvező időpontok, piaci rések megtalálására. Van esély a jó minőségű magyar gyümölcs értékesítésére, főleg a német vásárlók szeretik termékeinket. Biztató, hogy az EU-25 tagországok csupán egyharmada önellátó gyümölcsből, így a tagországok többsége potenciális vásárlóként jöhet szóba. A Közösségen kívüli kelet-közép-európai és más országokkal (Oroszország és az utódállamok, Ukrajna, Horvátország) folytatott kereskedelem megújítható.
4. A gyümölcsfélék külkereskedelmi forgalmát itthon a mennyiségi alapú export csökkenése és az import folyamatos emelkedése jellemezte az elmúlt években. A frissgyümölcs-kivitel a 2003. évi 287 ezer tonnáról 2005-re 147 ezer tonnára csökkent. A gyümölcsfélék (friss és feldolgozott együtt) külkereskedelmi többlete az 1998. évi 108 millió USD-ről 2003-ra 6 millió USD-re zsugorodott, 2005-re pedig 34 millió USD behozatali többletbe fordult! A csatlakozás után különösen a banán, az egzotikus gyümölcs-különlegességek, a dinnye és a csemegeeszőlő behozatala nőtt meg.
5. A jövőbe tekintve – szakmai vélemények szerint – Magyarországon van esély 1,1 millió tonna jó minőségű gyümölcs megtermelésére és piaci elhelyezésére középtávon, ami 20%-os bővülést jelent a 2000-2004. évek (883 ezer tonna) átlagához viszonyítva.

A termékszerkezet az alma részarányának csökkenése következtében a csonthéjasok növekedését mutatja. A csonthéjasokon belül erőteljesen nő a cseresznye és a meggy termése. Gyümölcsfajonkénti bontásban almából 700, körtéből 40, cseresznyéből 30, meggyből 80, kajsziból 35, őszibarackból 60, szilvából 80 és bogyógyümölcsökből mintegy 60 ezer tonna termésre van kilátás 2014-ig. E mennyiség a jelenleginél kisebb területen kb. 70-80 ezer hektáron megtermelhető. Ehhez azonban az ültetvények korszerűsítése, az intenzitás növelése, az öntözés fejlesztése szükséges.

Az ültetvények jelenlegi állapotában a kínálat alacsonyabb szintjével (750-800 ezer tonna) lehet számolni 2-3 évig. Természetesen az ültetvények folyamatos megújulásának igénye a jövőben is minden kultúrában fennáll. A felmérések szerint ahhoz, hogy az ültetvények biológiai újratermelése biztosítva legyen, továbbra is évente 2-3 ezer hektár új, korszerű ültetvény létesítése szükséges (ez 10 év alatt 30 ezer hektár ültetvénycserét jelent), ami az összes gyümölcssterület egyharmada. Ha a gazdaságtalan ültetvények kivágása elmarad és nem kerül sor korszerű, termelékeny, minőségi árut biztosító ültetvények kialakítására, továbbra is számolni lehet a magyar gyümölcsstermelés mennyiségi és minőségi hanyatlásával, a piacvesztéssel, a beáramló import emelkedésével. Fejlesztések nélkül és bizonytalan feldolgozóipari háttér mellett a bel- és külföldi piacok beszűkülésére, legjobb esetben a mai termelés stagnálására és annak minden negatív kihatására lehet számítani a jövőben.

6. Mennyiségileg és a hazai gyümölcsfogyasztásban betöltött szerepe alapján várhatóan továbbra is az alma lesz a meghatározó, mert az ültetvényszerkezet lassan változik, az export pedig nehezen bővül. Ennek ismeretében az étkezési minőségű alma mennyiségének növelésével, az almafogyasztás ösztönzésével és új exportpiacok megszerzésével mintegy 350-400 ezer tonna étkezési minőségű alma megtermelésére látni lehetőséget. E mennyiség mellett további 350 ezer tonna (és nem sokkal több) ipari feldolgozásra kerülő almával érdemes számolni. Az ágazat évek óta piaci zavarokkal küzd, aminek a fő oka a korszerűtlen ültetvényszerkezet. Az idős ültetvények gyenge minőségű termését a feldolgozóüzemek léalmának vásárolják föl. Az ipari feldolgozásra került alma ára (az összes termés 85%-a) sokszor a termelési költségeket sem fedezi, és a kínai dömping miatt alacsony szinten stagnáló sűrítmény ára a közeljövőben sem változik. Amennyiben az almapiac nem bővül és a termelés továbbra is veszteséges, a rafizeteses almáskertek kivágásra kerülnek.
7. A gyümölcskivitel jelentős része a jövőben is az EU tagországaiba irányul. Almából és őszibarackból az EU piacok felé nehezen járható az út, ugyanakkor a meggyre, cseresznyére, körtére, jó minőségű kajszira, szilvára, dióra, egyes bogyógyümölcsökre kedvezőek a kilátások.

A piaci eladhatóság bővítésére van lehetőség az EU belső piacán (a magyar árukínálat lehetséges időpontjait is figyelembe véve) csomagolt, étkezési minőségű gyümölcsből: kajsziból (3 ezer tonnáról 6-8 ezer tonnáig), cseresznyéből (1 ezer tonnáról 5 ezer tonnáig), egészen korai és kései szilvából (15 ezer tonnáról 40 ezer tonnáig), körtéből (1 ezer tonnáról 5 ezer tonnáig), dióból (3,5 ezer tonnáról 10 ezer tonnáig), korai időben kínált szederből (0,8 ezer tonnáról 2,5 ezer tonnáig), szamócából a hideghajtatótól kezdve a szezon végéig (0,8 ezer tonnáról 4 ezer tonnáig).

Jó eredmények érhetők el a feldolgozott gyümölcsök (almalé-sűrítmény, meggybefőtt, lekvárok, dzsemek, gyorsfagyasztott készítmények stb.) kivitelében, ha lesz stabil háttérpiac és árban is versenyképes alapanyag, minőségellenőrzéssel.

8. A világ zöldségtermése a FAO adatai szerint 865 millió tonna volt 2004-ben, ami 60%-os bővülést jelent a tíz évvel korábbi szinthez képest. A legnagyobb növekedést Kína érte el, jelenleg a világtermés felét adja. Az EU-25 7,7%-kal (67 millió tonna) részesedett a világtermésből. A fajszerkezet széles skálán mozog, a legfontosabb termékek a paradicsom, a zöldpaprika, a káposztafélék, a hagyma, az uborka, a gyökérzöldségek és a salátafélék. A világ zöldségpiacát EU tagországok uralják, az első tíz ország között hat ilyen található (a legnagyobbak Hollandia, Spanyolország, Belgium,

Franciaország). Magyarország részesedése a világ zöldségpiacán csekély, 1%. Az EU-ban a termékek keresletére és kínálatára egyre nagyobb hatást gyakorol a harmadik országokból beáramló olcsó dömpingáru. A USDA előrejelzések szerint 2015-ben az EU importjának egyharmada már Kínából érkezik!

9. A zöldségtermelés a hazai kertészet meghatározó jelentőségű ágazata. A termelés potenciális adottságai a kelet-közép-európai térségben kedvezőek, ami a természeti adottságoknak (éghajlat, talaj), előnyös földrajzi elhelyezkedésének (centrális hely, nagy felvevő piacok közelsége) és a hagyományokra épülő szakismeretnek köszönhető. Viszont az egyöntetű, jó minőségű árukínálat a termelők szervezetlensége miatt gyenge. A 2004. évi kedvezőtlen piaci folyamatok következtében 2005-ben a szántóföldi vetésterület 103 ezer hektárról 85 ezer hektárra, a hajtatófelület pedig 5,1 ezer hektárról 4,3 ezer hektárra csökkent. Az összes zöldségtermés is kevesebb lett (2004-ben 2 millió tonna, míg 2005-ben 1,5 millió tonna). A 2004. évi erőteljes kínálati piac hatására kialakult nyomott árak után 2005-ben átlagosan 40%-os árnövekedés következett, ami a vetésterület csökkenésével a kínálat visszaesésére és az import további növekedésének lehetőségére hívja fel a figyelmet.
10. A zöldségfélék (friss és feldolgozott együtt) külkereskedelmi forgalmát az export és az import folyamatos emelkedése jellemezte a 2000-2005 közötti években. A kivitel növekedését az import egyidejű határozott fejlődése (+216%) kísérte, ám az egyenleg mégsem romlott, sőt javult (+32%), mert az import alacsonyszintről indult. Az ágazat nettó exportőri pozíciója egyelőre nincsen veszélyben.
11. A magyar zöldségtermelésnek szerepe és jövője lehet a nemzetközi versenyben is. Magyarország területe (a mediterrán és déli zöldségfélék kivételével) szinte minden zöldség termelésére alkalmas, de nem biztos, hogy minden fajt érdemes is azonos intenzitással termesztetni. A termelés szerkezete a piaci lehetőségek függvényében szabadon változtatható, ebből következően várható a zöldségfélék által elfoglalt területek arányának jelentős mértékű változása (pl. egyes zöldségek kibocsátásának robbanásszerű növekedése Kínában), vagy egyes friss fogyasztásra szánt áruféleségek áthelyeződése szabadföldről a nagyobb biztonságot adó hajtatóba. A fóliás fejlesztéssel (hideghajtás) a jelenlegi fedett terület megduplázható, és ezáltal a jó minőségű áru mennyisége jelentősen növelhető. További foglalkoztatási lehetőséget kínál a termálenergiára alapozott hajtás, a biotermék-előállítás és a kertészeti termesztés turizmussal, falusi vendéglátással való társítása is.

A változó éghajlati hatásokra a jövőben fokozott mértékben számíthat ez az ágazat is. Az időjáráshoz való alkalmazkodásban különösen fontosak a hungarikumok. Ilyen zöldségfélék az étkezési- és fűszerpaprika, a dinnyék, a konzervuborka, a fejes káposzta, a torma, a vöröshagyma és a laskagomba.

Az ágazatban kedvezőtlen piaci hatások érvényesülnek, ezért a kibocsátás szinten tartása (1,8 millió tonna) ma a legfontosabb feladat, ami azonban csak stabil feldolgozóipari háttérrel lehetséges. A szükséges termésmennyiség a jelenleginél kisebb, 80-90 ezer hektár közötti szántóterületen is előállítható az intenzív termelés növelésével. Hosszabb távon a kibocsátás mérsékelt növelésére is van esély, 2,0-2,2 millió tonnáig. Ennek eléréséhez azonban egy komplett fejlesztési csomag, a fogyasztás növelése, a piaci háttér bővítése szükséges. Ha viszont az évenkénti áringadozás, a nem megfelelő jövedelemszint gátat szab a szükséges fejlesztéseknek, akkor a termelés csökkenése várható. Súlyosan érintheti az ágazatot a bizonytalan feldolgozó háttér, ami minimum

500-600 ezer tonna (az összes termés 30-40%-a) feldolgozó alapanyag megtermelését veszélyezteti.

12. A termelés modernizálása mellett a piac bővítése a legfontosabb feladatok egyike, annál is inkább, mert itt van a legnagyobb lemaradás. A kivitel bővítésére (EU-25 tagországok, újjáéledő észak- és kelet-európai piacok) van esély, azonban fontos kritérium a versenyben maradás. Az exportot tekintve csemegekukoricából, zöldborsóból, mag nélküli görögdiómagból, spárgából, tormából, gombából, ha nehézségek árán is, de vannak lehetőségek. A fűszerpaprika-őrlemény pozíciója megingott. A vöröshagyma, a fokhagyma, a paradicsom és a gyökérzöldségek terén nagyon sok még a tennivaló ahhoz, hogy legalább a hazai piacon ne a kínai, a holland vagy a spanyol árut kelljen vásárolni.
13. Az ágazatot érintő problémák enyhítésére a termelői összefogás, a szervezett szakmai munka és a TÉSZ-ek egységes tevékenysége adhat segítséget. A TÉSZ-ek számára a 2005-ös év fontos, de nem egyértelműen sikeres év volt. A csatlakozás évében megalakított 100 TÉSZ közül 2006-ban 54 működött. Közülük kilenc nyert végleges elismerést és további 25-30 TÉSZ-nek van esélye arra, hogy megerősödjön és hosszú távon jelentős piaci szereplővé váljon. Szelekciójukban döntő szerepe van a menedzsment hozzáértésének, különösen a marketing területén. A TÉSZ-ek együttes árbevétele a 2004. évi 26 milliárd forintról 2005-re 23 milliárdra esett vissza. Részesedésük a hazai gyümölcs- és zöldségtermelés értékéből nem éri el a 10%-ot.
14. A KAP reform új, hétéves (2007-2013) költségvetési periódusának éveiben a gyümölcs- és zöldségtermék is jelentős változásokra számíthat. Az Európai Bizottság új ágazati reformtervezetének célja a közös gyümölcs- és zöldségpiac szervezésének egyszerűsítése, a versenyképesség javítása, a piacorientáltság növelése, a gyümölcs- és zöldségfogyasztás élénkítése, a környezetvédelmi erőfeszítések folytatása. A reformjavaslat főbb témakörei a következők:
 1. A termelői szervezetek (TÉSZ-ek) vonzerejének növelése;
 2. Gyümölcs- és zöldségtermő területek támogatási jogosultsága az egyszerűsített területalapú támogatási (SAPS) és az egységes támogatási (SPS) rendszer alatt;
 3. Új termékek piacsabályozás keretében történő bevonása;
 4. Piaci krízisek és természeti csapások kezelése;
 5. A harmadik országokkal folytatott kereskedelem;
 6. Környezetvédelmi kérdések.

Magyarország nagy várakozással tekintett a piacsabályozás reformja elé, hiszen a gyümölcs- és zöldségágazat fontos része a mezőgazdaságnak. Az előkészítő szakaszban tett bizottsági nyilatkozatok a reformmal kapcsolatban előremutatónak tűntek, azonban a 2007. január 24.-i bizottsági előterjesztés nem igazolta a várakozásokat: az új tervezet fontos kérdésekben jelentéktelen változtatásokat tartalmaz és nem biztosít kellő mértékű plusz forrást az új csatlakozók felzárkózásához.

15. Az EU a gyümölcs- és zöldségpiac közös szervezésén és a társfinanszírozású vidékfejlesztési programokon keresztül rendelkezik megfelelő eszközökkel ahhoz, hogy az ágazatban javítsa az árulánc működését. A 2007. évtől a vidékfejlesztésre adható pénzeket elsősorban az Európai Mezőgazdasági és Vidékfejlesztési Alap (EMVA) forrásai jelentik majd. A támogatható fejlesztési irányokat és a feltételeket a 1698/2005/EK rendelet tartalmazza. Erre a jogi környezetre alapozott az Új Magyarország Vidékfejleszt-

tési Stratégiai Terv és a program mentén elérhető forrás, amely világosan kijelöli azokat a kereteket, célokat a 2007-2013 közötti időszakban, amelyeket az EU vidékfejlesztési politikája szolgálni kíván. Az ágazat fejlesztési programjait a támogatható célterületek irányába érdemes kidolgozni.

16. Az EU gyümölcs- és zöldségpiaci szabályozás reformtervezetét és a hazai adottságokat is figyelembe véve az ágazat átfogó fejlesztése érdekében legfontosabb tennivalók a következők:
 1. Az ökológiai adottságainkhoz és a piaci lehetőségekhez igazodó árualap megtermelése, az áru minőségének, a termelés hatékonyságának a növelése;
 2. A termelői szervezetek (TÉSZ-ek) megerősítése, és másod- és harmadszintű társulásaik létrehozásának elősegítése;
 3. A TÉSZ-ek logisztikai központjának infrastrukturális fejlesztése;
 4. Az ágazat műszaki, technikai és technológiai fejlesztése, öntözésfejlesztés;
 5. A fólia alatti hajtás bővítése, a magyar termálenergia termeléshez való felhasználása;
 6. Integrált- és környezetbarát programok széles körű alkalmazása;
 7. A piac által elvárt ültetvénykorszerűsítés folytatása;
 8. A gazdaságtalan ültetvények gyorsított ütemű felszámolása;
 9. Piacra jutás elősegítése, önálló ágazati marketing kialakítása;
 10. Gyümölcs- és zöldségfogyasztást növelő program folytatása;
 11. A minőségellenőrzési, a piacvédelmi és vámellenőrzési rendszerek megerősítése;
 12. Oktatás, kutatás, szaktanácsadás, teljes körű adatszolgáltatási rendszer kialakítása;
 13. Források biztosítása a fejlesztésekhez, uniós támogatások és a nemzeti zöld dobozos támogatások megszerzése.

Summary

The situation and prospects of the Hungarian fruit and vegetable market

1. Changes in people's lifestyles and the emergence of nutritional science have created favourable opportunities for a boom in fruit and vegetable consumption, which have been fully exploited by the adaptive fruit producer and exporter countries. Unfortunately, Hungary is not one of these countries. Affected by a number of uncertainty factors, the Hungarian fruit and vegetable sector has fallen behind international trends, seeking opportunities for survival and possible commercial links.

In the past decade, substantial changes have occurred in fruit and vegetable production and trade. In addition to the increase of output, the changes, motivated by the evolving circumstances, consumer requirements and consumption habits, have affected the production structure, the cultivated species and varieties. The increase of production has also brought about the increase of exports. With the emergence of modern transportation modes, remote countries have been integrated into international trade. New operators have appeared on the market, including in particular the dynamically growing countries of the Southern hemisphere, their high-volume and low-cost products creating a competition for the 'traditional' market operators.

According to FAO data, the total fruit output of the world was 503 million tons in 2004, which represents a growth of 23% compared to ten years before. The regions producing the highest amount of fruits are South America (20%) and China (16%). With its 13% share (65 million tons), the EU-25 is also one of the global market leaders. In Hungary, fruit production has declined by 42% during the past fifteen years (the output was 760 thousand tons in 2005 compared to 1,3 million tons in 1991), thus the country is increasingly falling behind the increasing international trends.

2. Fruit and vegetable production represents the essential livelihood or a supplementary source of income for thousands of Hungarian families. It plays an important role in utilising ecological conditions and the local employment of the rural population. The two sectors provide 10-12% of the total agricultural production and 18-20% of cultivation and horticultural production. In 2005, the gross output, calculated at current prices, of the fruit and vegetable sectors was HUF 47 billion and HUF 102 billion respectively (calculated at goods value, it is HUF 200-250 million). In terms of its export sales, the share of the sectors from the total agricultural export is 17-20% (751 million USD in 2005).

The per capita domestic consumption of fruits and vegetables is significant, 211 kg (2004). However, the international comparison reveals that domestic consumption is below the potential level, and could be increased by 15 to 20 percent in a ten-year perspective.

The impacts of the country's accession to the EU have been more adverse than expected. While no administrative measures are used to control production and so the output can be increased without restriction, the opening of the market and the increasing competition and import have put Hungarian producers to a losing position. While the year 2004 was good for the crops in Hungary, market difficulties arose for various products (apple, sour cherry and berries). Domestic oversupply and the impact of the pressure of cheaper imported goods made the efficiency lag of the weakly organised Hungarian

market manifest and ruthlessly cut back the prices of most Hungarian products. It should be noted, however, that there was some improvement in 2005 and 2006.

The weak points in terms of competitiveness are manifested in high producer costs, while the more extensive competition is shown in the lower income available. Recurring unfavourable weather conditions (drought, spring frosts and copious rainfall) and the fluctuating production standards have been worsening the situation. For several products, twice the current average yields should be produced in order to preserve competitiveness, which would put Hungarian producers more or less on par in terms of the yields of our European competitors. Currently, the greatest problems are caused by the shortage of stocks funds and the scarcity of post-harvest capacities (storage, refrigerating plants, sorting and packaging machines, etc.). The industry should quickly adapt to the new market conditions, radically changed due to the EU accession. Failing to adapt could easily result in the forced withdrawal of orchards from production, the winding up of businesses and the significant decline of domestic production, which would leave ample room for the unrestricted influx of imported goods.

Following the accession, former difficulties have re-emerged with increased weight in the sector, which has made clear that the earlier methods of production are no longer viable. It appears that Hungarian producers have been mostly unable to find either the products and the periods with which and when they could become competitive on the single market or they lack the resources sufficient to capitalise on their opportunities. Only a small increase of export has been achieved, while the share of import has steadily increased on the Hungarian market. As a result of the expensive production, Hungary is unable to compete with the prices of mass products produced in China or Poland.

Due to the increasing value of the domestic fresh consumption market, it currently seems that the share of fresh, possibly individually packaged goods should be increased at the expense of goods for processing in the internal structure of production.

3. The Hungarian fruit crop of app. 0,8-1,0 million tons represents 0,2% of global production and 1,6% of the total harvest of EU member states. Despite the low market share, it is possible to find the opportune periods and market niches with more competitive fruits (pear, sour cherry, cherry, apricot, plum and walnut). Good-quality Hungarian fruits are marketable. German customers are particularly fond of Hungarian products. It is encouraging that a mere one-third of the EU-25 member states are self-sufficient from fruits, which means that most member states are potential customers. Trading with Central and East European and third countries outside the EU (Russia and the ex Soviet states, the Ukraine and Croatia) can also be strengthened.
4. In Hungary, the foreign trade of fruits has been characterised by the decline of volume-based export and the steady increase of import during the past few years. The export of fresh fruits decreased to 147 thousand tons by 2005 from 287 thousand tons in 2003. The 108 million USD foreign trade surplus of fruits (fresh and processed) in 1998 shrank to 6 million USD by 2003, to turn into a 34 million USD import surplus by 2005! The consequences of the EU accession have included in particular the growth of the import of banana, exotic speciality fruits, melons and table grapes.
5. According to professional opinion, Hungary has the potential, on the medium term, of producing and marketing 1,1 million tons of quality fruits, which would represent 20% growth compared to the average of the years 2000 to 2004 (883 thousand tons).

Due to the decline of the share of apple, the market share of stone fruits has increased in the production structure. Within stone fruits, cherry and sour cherry crops have increased at a fast rate. As far as individual fruit species are concerned, the crops expected in the years up to 2014 are 700 thousand tons of apple, 40 thousand tons of pear, 30 thousand tons of cherry, 80 thousand tons of sour cherry, 35 thousand tons of apricot, 60 thousand tons of peach, 80 thousand tons of plum and app. 60 thousand tons of berries. These quantities can be produced at an area smaller than currently used, on app. 70 to 80 thousand hectares. That, however, requires the modernisation of the plantations, the increasing of intensity and the development of irrigation systems.

At the current condition of plantations, a smaller supply (750-800 thousand tons) is expected for the forthcoming 2-3 years. Obviously, the need to continuously renew plantations will exist in each culture. According to surveys, 2-3 thousand hectares of new, modern plantations should be created each year in order to ensure the biological reproduction of plantations (that would mean the replacement of 30 thousand hectares of plantations in 10 years, thus one-third of the total fruit area). If uneconomical plantations are not uprooted and modern, highly productive plantations turning out quality produce are not created, the quantity and quality of Hungarian fruit production will continue to decline, resulting in the further loss of market share and the increase of imported products. If the improvements fail to occur and the uncertain processing industry background persists, domestic and foreign markets will narrow and production will at best be stalled at the current level, with all the consequent negative impacts.

6. In terms of quantity and based on the domestic fruit consumption habits, apple will probably remain the leading produce, as both the change of the plantation structure and the growth of import are slow processes. In that light, the increase of the quantity of apple for fresh consumption, the encouraging of apple consumption and acquiring new export markets may result in a potential of producing app. 350 to 400 thousand tons of apple for fresh consumption. In addition to the above quantity, a further 350 thousand tons of apple (and hardly more) for industrial processing may be expected. For years, the sector has been struggling with market difficulties caused by the obsolete plantation structure. Processing plants tend to purchase the poor-quality produce of aged plantations for apple concentrate. The price of apple for industrial processing (85% of the total output) often fails to cover production costs. Because of the Chinese dumping, however, the low price of apple concentrate is not expected to rise in the near future. If the market does not grow and production stays in the red, loss-making apple-orchards will be cut down.
7. Most fruits will continue to be exported into EU member states. While it is currently difficult to sell apple and peach on the EU markets, there are good prospects of marketing sour cherry, cherry, pear, quality apricot, plum, walnut and certain berries.

On the internal market of the EU, there is a potential to increase the marketability of the following packaged fruits for direct consumption (taking into account the possible periods of Hungarian supply): apricot (from 3 thousand up to 6-8 thousand tons), cherry (from 1 thousand up to 5 thousand tons), very early and late-harvest plum (from 15 thousand up to 40 thousand tons), pear (from 1 thousand up to 5 thousand tons), walnut (from 3,5 thousand up to 10 thousand tons), early-harvest bramble (from 0,8 thousand up to 2,5 thousand tons), strawberry from frost-protected forcing until the end of the season (from 0,8 thousand up to 4 thousand tons).

Good results can be achieved in the export of processed fruits (apple juice concentrate, bottled sour cherries, jams, preserves and quick-frozen products, etc.) once there is a stable background industry and competitively priced raw materials, produced with quality control.

8. According to FAO data, the total vegetable output of the world was 865 million tons in 2004, which represents a growth of 60% compared to ten years before. China has achieved the fastest rate of growth and currently accounts for half of the global production. The share of the EU-25 of the global output was 7,7 percent (67 million tons). A wide range of species are cultivated, the most important products being tomato, green pepper, brassica varieties, onion, cucumber, tubers and lettuce varieties. The global vegetable market is dominated by EU member states, six of them among the ten highest-ranking countries in the world (the biggest producers are the Netherlands, Spain, Belgium and France). Hungary's share of the global vegetable market is a mere 1%. Within the EU, the demand and supply conditions are increasingly affected by products imported from third countries at dumping prices. According to USDA forecasts, one-third of the total EU imports may be supplied by China by 2015!
9. Vegetable production is of crucial importance in Hungarian horticulture. The Central and Eastern European region has favourable potential conditions for vegetable production due to the natural (climate and soil) conditions, the favourable geographical location (central location, proximity of major demand markets) and expertise based on tradition. However, there is a shortage of steadily high-quality supply, due to the low level of the organisation of producers. As the result of the adverse market trends of 2004, in 2005, the cultivated field area shrank from 103 thousand to 85 thousand hectares, whereas the forcing surface declined from 5,1 thousand to 4,3 thousand hectares. The total vegetable crop also decreased (2 million tons in 2004 compared to 1,5 million tons in 2005). The low prices due to a high market supply in 2004 were followed by an average 40% increase of prices, which indicates a drop in the supply due to the shrinkage of the sown area as well as the potential of the further growth of imports.
10. The foreign trade of vegetables (fresh and processed) was characterised by the steady increase of both exports and imports during the years 2000-2005. The increase of export was accompanied by a simultaneous and dynamic growth of import (+216%). The trade balance, however, improved (+32%) rather than deteriorated, as the original level of import had been low. For the time being, the net exporter position of the industry is not jeopardized.
11. Hungarian vegetable production may have a role and a future even in the international competition. While the territory of Hungary is suitable for the production of almost all kinds of vegetables (with the exception of Mediterranean and Southern varieties), not all species may be worth cultivating with the same intensity. Since the production structure can be freely adapted to market opportunities, the significant growth of the territories occupied by vegetables can be expected (e.g. the explosive growth of the output of certain kinds of vegetable in China) or the removal of certain products grown for fresh consumption from the open to forcing, which gives more security. The current covered area could be doubled with plastic greenhouse development (frost-protected forcing), which would substantially increase the quantity of quality products. The combination of forcing based on thermal energy, organic growing and horticultural production with tourism and rural hospitality offers further employment potentials.

This industry is also exposed to the increasingly changing climatic conditions. Traditional products unique to Hungary are particularly important in terms of the adaptation to the weather conditions. Such vegetables include fresh and seasoning paprika, melons, pickled gherkin, garden cabbage, horseradish and oyster mushroom.

Due to the adverse market effects currently felt in the industry, the most important task is to maintain the level of the output (1,8 million tons), which, however, is not feasible unless production is based on a steady processing industry background. The required crop may be produced on an area smaller than today, thus, of between 80 and 90 thousand hectares by the increasing of intensive cultivation. On the longer term, there is a chance of a moderate growth of the output up to 2,0-2,2 million tons. That, however, would require a full development package, the increase of consumption and the development of the market background. If, however, the annual price fluctuation and the insufficient level of income block the required developments, the output will decrease. The uncertain processing industry background may also have a severe effect on the sector, putting the production of a minimum of 500-600 thousand tons (30-40% of the total produce) of raw material for processing into danger.

12. Apart from the modernisation of production, one of the most important challenges is to achieve market expansion, all the more as this is the area the sector currently has the biggest shortcomings. While there is a chance of increasing exports (EU-25 countries, reviving North and East European markets), maintaining the country's competitiveness is an important condition. As far as export is concerned, there are potentials, even if with difficulties, in sweet corn, green pepper, seedless watermelon, asparagus, horseradish and mushrooms. The position of ground seasoning paprika, however, has staggered. As far as onion, garlic, tomato and tubers are concerned, there is still a lot to do in order to prevent that people should buy Chinese, Dutch or Spanish products at least in Hungary.
13. The cooperation producers, the well-organised work of professionals and the coordinated activity of producers' marketing organisations (PO's) may resolve some of the problems affecting the sector. 2005 was an important if not completely successful year for the PO's. In 2006, 54 were still operating of the 100 PO's formed in the year of the accession. Nine of them have been finally recognized and further 25-30 organisations stand a chance of gathering sufficient strength to become significant economic operators on the long run. The professionalism of the management, particularly in marketing, has played a crucial role in the selection process. In 2005, the aggregate sales of producers' organisations dropped to HUF 23 billion from the HUF 26 billion achieved in 2004. Their market share in the value of Hungarian fruit and vegetable production is below 10%.
14. The fruit and vegetable sector can also anticipate significant changes during the new seven-year budget period of the CAP reform (2007-2013). With the new draft reform of the sector, the European Commission intends to simplify the common organisation of the fruit and vegetable market, improve competitiveness, increase market orientation, promote fruit and vegetable consumption and to continue the environmental efforts. The reform proposal covers the following major issues:
 1. Increasing the appeal of producers' organisations;
 2. Eligibility for financing of fruit and vegetable-growing areas under the SAPS and SPS payment schemes;

3. Inclusion of new products under market regulation;
4. Management of market crises and natural disasters;
5. Trade with third countries;
6. Environmental issues.

Hungary has had great expectations concerning the reform of market regulation, since the fruit and vegetable sector is an important part of Hungarian agriculture. While the statements made by the Commission during the preparatory phase appeared to be positive, the Commission proposal of January 24th 2007 did not bear out the expectations: the new proposal includes insignificant changes in important issues and fails to provide sufficient additional resources for the catching up of the new member states.

15. The EU has the appropriate means for improving the operation of the product chain in the sector through the common organisation of the fruit and vegetable market and the co-financed rural development programs. From 2007 on, the funds of the European Agricultural Fund for Rural Development (EAFRD) will represent the primary resources available for rural development. Regulation 1698/2005/EC provides for the development directions and conditions eligible for financing. This legal environment became the basis for the New Hungary Strategic Plan for Rural Development and the funds available on the basis of the program, clearly marking out the framework and the objectives of the rural development policy of the Union for the period 2007 to 2013. Development programs in the sector should target the specific areas eligible for financing.
16. Taking into consideration the reform proposal for the regulation of the fruit and vegetable market of the EU and the potentials of Hungary, the following priorities should be achieved with a view to the comprehensive development of the sector:
 1. Producing products adjusted to our ecological conditions and the market opportunities and improving product quality and the efficiency of production;
 2. Strengthening producers' organisations (PO's) and encouraging the formation of their secondary and tertiary-level associations;
 3. Development of the infrastructure of the logistics centre of producers' organisations (PO's);
 4. The technical and technological development of the sector and the improvement of irrigation systems;
 5. Expanding plastic greenhouse forcing and the utilisation of domestic thermal energy in production;
 6. The extensive use of integrated and environmentally sound programs;
 7. Continuing the modernisation of plantations as expected by the market;
 8. The accelerated withdrawal of uneconomical plantations from production;
 9. Encouraging market entry, establishing the independent marketing of the sector;
 10. Continuing the program to encourage the consumption of fruits and vegetables;
 11. Strengthening quality control, market protection and customs control systems;
 12. Establishing education, research, technical advising and full reference systems;
 13. Provision of resources for development, obtaining EU grants and the national green-box subsidies.

Kivonat

A tanulmány a világ, az Európai Unió és Magyarország gyümölcs- és zöldségpiacán várható folyamatok előrejelzésére vállalkozik 2010-ig. Ennek érdekében áttekinti – az ezredforduló és az EU 2004. évi bővítése óta – a magyar gyümölcs- és zöldségágazatban végbement változásokat, a fogyasztás, valamint a bel- és külkereskedelem alakulását. Az ágazat átfogó elemzésén kívül, az EU termelése és a hazai export szempontjából fontos termékek (alma, körte, őszibarack/nectarin, meggy, kajszli, a zöldségfélék közül a paradicsom) piaci helyzete is bemutatásra kerül. Külön fejezet foglalkozik az ágazat középtávú kilátásaival és a versenyképesség megőrzéséhez szükséges főbb feladatokkal.

Abstract
**The situation and prospects of the Hungarian
fruit and vegetable market**

The study attempts to provide a forecast of the anticipated trends on the fruit and vegetable markets of the European Union and Hungary until 2010. It surveys the changes, since the millennium and the EU enlargement of 2004, of the Hungarian fruit and vegetable sector, the trends of consumption and domestic and international trade. In addition to providing a comprehensive overview of the industry, the position of the markets of products important in terms of production in the EU and the Hungarian export (apple, pear, peach/nectarine, sour cherry, apricot and tomato) is also analysed. A separate chapter is devoted to the medium-term prospects of the industry and the major challenges to be resolved in order to maintain competitiveness.

Irodalomjegyzék

1. Agriculture in the European Union – Statistical and economic information [2005]: http://europa.eu.int/comm/agriculture/agrista/index_en.htm
2. Alma Terméktanács [2005]: *Almatermesztésünk helyzete, tendenciái, összevetve a világ legfontosabb gyümölcsstermesztő térségeinek adataival*, Almastratégia vitaanyag, Kézirat, Újfehértó.
3. Ábrahám Tibor [2004]: 'EU csatlakozás helyzetelemzése a konzervipar szempontjából', *Konzervújság*, no. 3, pp. 68-71.
4. Baas, Eric [2004]: 'Rabobank view on Food and Agribusiness: 7. Fruits and Vegetables'. Rabobank International, pp.52-56. <http://www.rabobank.com/far>
5. Behr, Christoph [2005]: 'ZMP Zöldség-Gyümölcs fórum Berlinben', *Zöldség- és Gyümölcs Piac*, vol. IX, no. 11-12. pp. 7-9.
6. Béládi Katalin-Kertész Róbert [2006]: *A főbb mezőgazdasági ágazatok költség- és jövedelemhelyzete 2005-ben a tesztüzemek adatai alapján*. Agrárgazdasági Információk, no. 7. Budapest: Agrárgazdasági Kutató és Informatikai Intézet.
7. CBI EU Market Survey [2005]: Fresh fruit and vegetables. <http://www.cbi.nl>
8. Cervantes, Luis [2004]: 'Processed Sweet Corn Situation and Outlook for Selected Countries'. World Horticultural Trade & U.S. Export Opportunities. USDA Foreign Agricultural Service. <http://www.fas.usda.gov>
9. Ellinger, Wilhelm [2005]: 'ZMP Zöldség-Gyümölcs fórum Berlinben', *Zöldség- és Gyümölcs Piac*, vol. IX, no. 11-12. pp. 7-9.
10. ENSZ Comtrade külkereskedelmi adatbázis [2004]: <http://www.comtrade.com>
11. Erdész Ferencné [2004]: *Az EU-csatlakozás hatása a zöldség- és gyümölcságazatra*. EU-tanulmányok V. Budapest: Akadémiai nyomda.
12. Erdész Ferencné- Kristóf Lászlóné-Mártonffy Béla-Slezák Katalin-Zatykó Ferenc [2006]: 'A zöldségtermesztés fejlesztésének feladatai', *Zöldségtermesztés*, Budapest, Corvinus Egyetem, vol. XXXVII, no. 2. pp. 4-7.
13. Európa gyümölcspiaca 2004-ben [2005]: *Der Markt*, no. 1. *Zöldség- és Gyümölcs Piac*, vol. IX, no. 1-2. pp. 10-11.
14. Európa zöldségpiaca 2004-ben [2005]: *Der Markt*, no. 1. *Zöldség- és Gyümölcs Piac*, vol. IX, no. 1-2. pp. 9.
15. EUROSTAT [2005]: The European orchard in 2002. http://europa.eu.int/comm/eurostat/agriculture/european_orchard_surveys
16. FAOSTAT, <http://www.apps.fao.org/faostat/>
17. Ferencz Anita [2005]: 'Körkép az almáról és a körtéről', *Prognosfruit 2005 Konferencia, Kertészet és Szőlészet*, no. 38.
18. Foreign Agricultural Service (FAS) [2004]: Agricultural Attache reports and the U.S. National Agricultural Statistics Service, <http://www.fas.usda.gov>

19. Fórián Zoltán [2006]: 'Kevesen maradnak talpon a konzerviparban', *Magyar Nemzet*, 2006. január 6.
20. Fórián Zoltán [2006]: 'A globalizáció "keze ismét betette a lábát" a magyarországi konzerviparba', *Konzervújság*, 2006. no. 1-2. pp. 3-4.
21. Gene, Hasha [2004]: *European Trading Arrangements in Fruit and Vegetables*. USDA Economic Research Service. <http://www.ers.usda.gov>
22. *Global Trade Atlas and U.S. Trade Data* [2004]: *Agricultural Yearbook* (2001-2004).
23. Hegedűs Attila [2006]: 'Almapiac'. *Good Fruit Grower; referátum, Zöldség- és Gyümölcs Piac*, vol. X, no. 1-2, pp. 17.
24. Hrotkó Károly ed [2003]: *Cseresznye és meggy*. Budapest, Mezőgazda Kiadó.
25. Huang, S. W. et al. [2004]: 'Global Trade Patterns in Fruits and Vegetables. Agriculture and Trade report' WRS 04-06 USDA Foreign Agricultural Service. <http://www.fas.usda.gov>
26. Inántszy Ferenc – Szabó Tibor [2004]: 'A magyar alma szektor az EU csatlakozás küszöbén', *Konzervújság*, no. 3. pp. 78-80.
27. Kartali János ed. [2004]: *Főbb agrárágazatok piacra jutásának feltételei az EU-csatlakozás küszöbén. I. kötet. Növényi termékek*. Agrárgazdasági Tanulmányok, no. 1. Budapest: Agrárgazdasági Kutató és Informatikai Intézet.
28. Kartali János ed. [2005]: *A globális gazdasági és demográfiai változások hatása az agrárkülkereskedeleml*. Agrárgazdasági Tanulmányok, no. 2. Budapest: Agrárgazdasági Kutató Intézet.
29. Kállay Tamásné – Vermesné Thuránszky Erzsébet [2004]: 'Költségek és kilátások az almatermelésben', *Interpoma Kongresszus, Előadás*, Bolzano.
30. Kosco, Shari [2000]: *Horticultural & Tropical Products Divisi*. USDA Foreign Agricultural Service. <http://www.fas.usda.gov>
31. Kosco, Shari [2004]: *International Trade Report 2004: - World Trade, 'Highlights in Fresh Vegetables'*: USDA Foreign Agricultural Service. <http://www.fas.usda.gov>
32. Kosco, Shari [2004]: *Tomato Products Situation & Outlook*. USDA Foreign Agricultural Service. <http://www.fas.usda.gov>
33. Kosco, Shari [2004]: *Vegetables & Melons Outlook, Long-Run Outlook*. USDA Foreign Agricultural Service. <http://www.fas.usda.gov>
34. KSH [2006]: *Élelmiszermérlegek és tápanyagfogyasztás, 2003-2004*. Budapest.
35. KSH [2002]: *AMÖ Gyümölcsültetvények Magyarországon, 2001*. Budapest.
36. KSH [2006]: *Gyümölcs-, szőlő- és zöldségtermesztés, 2005*. Budapest.
37. KSH [2005]: *Háztartás-Statistikai Évkönyvek, 2003-2004*. Budapest.
38. KSH [2005]: *Mezőgazdasági Statistika Évkönyvek, 1998-2005*. Budapest.
39. Lázár Virgília [2004]: 'Almatermesztés Kínában és az USA-ban', *Zöldség- és Gyümölcs Piac*, vol. VIII, no. 9. pp. 9-11.

40. Magyar Zöldség – Gyümölcs Szakmaközi Szervezet és Terméktanács [2004]: 'A zöldség- és gyümölcs ágazat helyzete Magyarországon', *Fruit and Vegetable Bulletin 2000*. Budapest.
41. O'Rourke, Desmond [2004]: 'Almatermesztés Kínában és az USA-ban', USA, Prognosfruit Konferencia, *Zöldség- és Gyümölcs Piac*, vol. VIII, no. 9. pp. 9-11.
42. Pecze Dénes – Kis Oszkár Zsolt – Székely Géza [2005]: 'A zöldségek fogyasztásának változása az elmúlt évtizedben, a jövedelmi kategóriák tükrében', *Gazdálkodás*, vol. XLIX, no. 3.
43. Popp József (ed) [2005]: *Nemzetközi agrárpiaci kilátások 2004*. Budapest: FVM-AKI.
44. Potori Norbert – Udovecz Gábor (eds) [2004]: *Az EU-csatlakozás várható hatásai a magyar mezőgazdaságban 2006-ig*. Agrárgazdasági Tanulmányok, no. 7. Budapest, Agrárgazdasági Kutató és Informatikai Intézet.
45. Sanchez, Jorge – Kipe, Sandra [2004]: World Horticultural Trade & U.S. Export Opportunities. USDA Foreign Agricultural Service. <http://www.fas.usda.gov>
46. Spickermann, L. [2005]: 'Az EU zöldség- és gyümölcspiacán kialakult változások a bővítés óta', *ZMP (Zentrale Markt und Preisberichtsstelle) Konferencia előadás, Zöldség- és Gyümölcs Piac*, vol. X, no. 1-2. pp: 7-9.
47. Szabó Tibor [2005]: 'Helyzetkép az alma- és meggytermesztésben', *Az Európai Unió Agrárgazdasága*, vol. 10, no. 4. pp. 19-20.
48. Szalay László [2005]: 'Murciai kajszi-EU piacra', *Mezőgazdasági Tanácsok*, vol. XIV, no. 8. <http://www.agroinform.com>
49. Thurn László [2005]: 'Trendek a magyar zöldségkivitelben', *Kertgazdaság*, no. 37. pp. 83-86.
50. Tunyoginé Nechay Veronika (ed) [2005]: *A hazai fontosabb termékpályák főbb jellemzői 2005. IV. negyedévében*. Kézirat. Budapest: Agrárgazdasági Kutató Intézet.
51. Udovecz Gábor – Erdész Ferencné [2005]: 'A hazai gyümölcsstermelés jelenlegi helyzete', *„AGRO-21” Füzetek*, no. 45.
52. USDA Foreign Agricultural Service [2004]: 'Highlights in Fresh Vegetables'. International Trade Report 2004. – World Trade. <http://www.fas.usda.gov>
53. USDA Foreign Agricultural Service [2004]: U.S.-EU Food and Agriculture Comparisons. USDA ERS <http://www.fas.usda.gov>
54. USDA Foreign Agricultural Service [2005]: Horticultural and Tropical Products Division. The U.S. and World Situation. Pears. <http://www.fas.usda.gov>
55. Vethuis, Heather [2005]: 'World Pears Situation' Driven by Growing Output in China'. USDA Foreign Agricultural Service. <http://www.fas.usda.gov>
56. Világgazdaság [2006]: 'Önfelfaló „fejlődés” Kínában', 2006. február 27.
57. Vitéz F. Ibolya [2005]: 'Csődsorozat a konzerviparban', *HVG*, vol. VII, no. 16. pp. 69-70.

58. Wilder, Dwight [2004]: Stone Fruit Situation and Outlook in Selected Countries USDA Foreign Agricultural Service. <http://www.fas.usda.gov/http/horticulture>
59. World Trade Atlas [2004]: Internet version. Global Trade Information Services, Inc.
60. Z. Kiss László (ed) [2003]: *A gyümölcsstermesztés, tárolás, -értékesítés szervezése és ökonómiája*. Budapest, Mezőgazda Kiadó.
61. Z. Kiss László – Rédei István (eds) [2006]: *A zöldségstermesztés, -tárolás, -értékesítés szervezése és ökonómiája*. Budapest, Mezőgazda Kiadó.
62. Zöldség- és Gyümölcs Piac [2004-2006]: *FruitVeB Magyar Zöldség-Gyümölcs Szakmaközi Szervezet és Terméktanács, Budapest, VIII-X. évfolyam*.

MELLÉKLETEK

2. melléklet

A világ és az Európai Unió gyümölcsstermelése

Me.: 1000 tonna

Megnevezés	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Világ összesen	470 834	471 414	481 948	493 882	503 278	504 967
Kína	64 614	68 738	72 006	78 152	80 645	87 056
India	42 137	42 691	46 231	46 961	47 031	47 031
Brazília	33 118	31 795	34 516	34 298	35 996	35 423
USA	32 890	30 100	30 553	29 131	29 912	25 873
Európa	79 082	74 657	72 637	73 751	79 573	74 713
EU-15	60 850	56 809	56 226	53 587	65 370	63 001
EU-15*	32 493	31 286	31 050	28 700	31 100	31 000
Olaszország	17 989	17 945	16 086	15 197	17 995	18 015
Spanyolország	16 084	15 143	16 064	17 946	16 687	14 805
Franciaország	11 267	10 954	16 654	9 585	11 056	10 300
Görögország	4 181	4 319	3 590	2 925	3 679	3 867
Németország	6 275	4 356	4 343	4 107	4 260	4 263
Portugália	1 926	1 742	2 023	1 820	1 988	1 900
Hollandia	711	531	570	575	569	695
Belgium	786	473	500	468	500	588
Egyesült Királyság	308	332	250	265	245	281
Ausztria	1 092	1 026	1 062	1 113	1 148	1 031
Lengyelország	2 247	3 413	3 003	3 288	3 491	2 868
Magyarország	1 038	917	699	724	1 038	732
<i>Magyar termelés az EU-15* %-ában</i>	3,2	2,9	2,3	2,5	3,3	2,4

* Citrusfélék és csemegeszőlő nélkül.

Forrás: FAO és KSH

Az Európai Unió almatermelése

Me.: 1000 tonna

Megnevezés	2000	2002	2004	2005 előzetes	2006 becslés
Olaszország	2 127	2 172	2 032	2 071	1 949
Franciaország	2 260	1 966	1 708	1 769	1 584
Németország	1 130	763	945	925	955
Spanyolország	683	646	553	701	550
Egyesült Királyság	195	124	163	192	178
Hollandia	500	370	435	380	347
Belgium	498	349	356	317	339
Görögország	288	244	282	265	267
Portugália	227	300	277	249	249
Dánia	31	25	26	26	27
Írország	5	-	-	-	-
Luxemburg	3	-	-	-	-
Ausztria	161	163	163	173	161
Svédország	23	-	-	-	-
EU-15 összesen	8 101	7 122	6 940	7 069	6 607
Csehország	195	163	164	138	170
Észtország	19	17	2	11	10
Magyarország	695	527	700	510	460
Lengyelország	2 000	2 168	2 522	2 200	2 100
Lettország	35	50	7	38	32
Litvánia	102	82	34	97	130
Szlovénia	59	42	60	58	50
EU-10 összesen	3 105	3 049	3 457	3 029	2 947
EU-25 összesen	11 206	10 171	10 397	10 098	9 554
Magyarország az EU-25 %-ában	6,4	5,2	6,7	4,8	4,8

Forrás: Eurofel

3. melléklet folytatása

Almatermelés az Európai Unión kívüli országokban

Me.: 1000 tonna

Megnevezés	2000	2002	2004	2005 becslés	2005/2004 %
Bulgária	92	73	39	39	0
Svájc	167	147	140	138	-1
Szerbia	92	102	188	179	-5
Horvátország	30	21	38	45	18
Fehéroroszország	200	280	200	100	-50
Moldávia	250	224	338	67	-80
Oroszország	1 300	2 350	2 030	1 800	-11
Ukrajna	648	522	850	680	-20
Törökország	2 400	2 355	2 100	2 500	19
USA	4 250	3 866	4 726	4 462	-6
Kanada	496	448	451	438	-3
Kína	20 000	19 241	23 695	19 500	-18
Összesen:	29 925	29 306	34 912	30 031	-14

Forrás: Eurofel

Az Európai Unió főbb körtetermelői

Me.: 1000 tonna

Megnevezés	2000	2002	2004	2005 előzetes	2006 becslés
Olaszország	876	948	838	879	879
Franciaország	259	237	248	230	242
Németország	65	56	61	53	61
Spanyolország	597	603	521	608	537
Egyesült Királyság	34	35	34	27	34
Hollandia	195	180	225	200	234
Belgium	180	173	231	229	259
Görögország	53	39	54	56	45
Portugália	142	125	188	130	143
Dánia	6	5	5	5	6
Svédország	2	1	1	1	1
EU-15 összesen	2 407	2 400	2 405	2 418	2 440
Csehország	3	2	2	2	3
Lengyelország	82	90	87	65	55
Magyarország	37	13	18	20	39
EU-10 összesen	122	105	107	87	96
EU-25 összesen	2 529	2 505	2 512	2 505	2 536
Magyarország az EU-25 %-ában	1,5	0,5	0,7	0,8	1,5

Forrás: Eurofel

Körtetermelés az Európai Unión kívüli országokban

Me.: 1000 tonna

Megnevezés	2000	2002	2004	2005 becslés
USA	790	722	687	691
Törökország	380	358	373	354
Svájc	25	23	25	25
Jugoszlávia (volt)	25	8	21	21
Bulgária	19	11	4	4
Összesen:	1 239	1 122	1 110	1 095

Forrás: Eurofel

5. melléklet

Magyarország gyümölcsstermelése

Me.: 1000 tonna

Megnevezés	1994	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Gyümölcs összesen	1 049	1 038	917	699	724	1 038	732
Ebből: alma	657	695	605	527	508	700	510
körte	43	37	21	13	19	18	20
cseresznye	24	18	16	7	7	13	6
meggy	73	49	56	38	49	77	48
szilva	116	91	90	49	45	33	36
kajszi	27	21	16	7	31	35	26
őszibarack	50	64	57	22	32	83	48
málna	18	20	13	10	9	8	7
egyéb	41	43	43	26	23	66	27

Forrás: KSH

6. melléklet

A magyarországi almaültetvények kora

Telepítés ideje	Gyümölcsös kora	Terület (ha)	Területi arány (%)
2001-2000	3-4 év	3 708	9,5
1999-1997	5-7 év	4 138	10,5
1992-1996	8-12 év	5 830	14,8
1987-1991	13-17 év	3 520	9,0
1977-1986	18-27 év	6 548	16,7
1976 és előtte	28 év és felett	15 520,56	39,5
Összesen		39 264,33	100,0

Forrás: KSH Gyümölcsültetvény összeírás [2001]

Gyümölcsfajok termelői árváltozása a nagybani piacon (2005/2004)

Faj	Fajta	Kiszerezés	Termelői ár változása 2005/2004 %	Árösszehasonlítás időszaka	Mennyiségi részarány az összes gyümölcstermelésen belül 2004-ben (%)
Alma	minden fajta, kivétel Jonathan, Idared, Golden	kg	118,0	szeptembertől, az idei termék piacra lépésétől	19,0
	Jonathan		132,0	szeptembertől, az idei termék piacra lépésétől	37,0
	Idared		120,0	szeptembertől, az idei termék piacra lépésétől	3,0
Körte	Golden	kg	114,0	szeptembertől, az idei termék piacra lépésétől	8,0
	minden fajta, Vilmos nélkül Vilmos		91,0 87,0	júliustól, az idei termék piacra lépésétől augusztustól, az idei termék piacra lépésétől	2,0
Bogyósok: Szamóca	-		105,0	április-szeptember	0,3
Piros ribizli	-		121,0	június-augusztus	0,8
Málna	-	kg	98,0	június-szeptember	1,0
Szeder	-		114,0	július-szeptember	0,4
Köszméte	-		64,0	június-július	-
Meggy	-	kg	130,0	június-július	7,0
Cseresznye	-	kg	126,0	május-július	1,0
Kajsziibarack	-	kg	122,0	június-augusztus	3,0
Őszibarack	hagyományos fajták		90,9	június-október	8,0
	nektarin		87,0	július-szeptember	
Szilva	házi szilva	kg	280,0	július-augusztus	6,0
	Ringló	kg	156,0	július-szeptember	
Összesen			127,0*		96,0

* Az egyes termékek összes termelésen belüli részarányával súlyozott árváltozása.

Forrás: KSH és AKI PÁIR

Gyümölcs- és zöldségfogyasztás néhány európai országban

Me.: kg/fő/év

Megnevezés	Gyümölcs		Zöldség	
	2000	2003	2000	2003
Ausztria	129	137	96	90
Belgium	121	69	147	131
Dánia	103	147	105	102
Egyesült Királyság	84	116	84	92
Finnország	85	92	71	71
Franciaország	94	96	131	143
Görögország	162	147	293	276
Hollandia	127	182	84	73
Írország	88	138	73	82
Németország	132	113	74	91
Olaszország	141	131	186	178
Portugália	133	116	177	181
Spanyolország	117	113	157	143
Svédország	99	115	72	78
EU-15 átlag	116	117	123	126
Csehország	69	80	76	72
Lengyelország	6	48	125	100
Magyarország	108	87	109	114
Szlovákia	63	60	81	70
Szlovénia	128	143	89	73
Románia	55	65	137	180
Bulgária	53	45	140	145
Horvátország	82	89	104	111

Forrás: KSH Élelmiszermérlegek és tápanyagfogyasztás

A feldolgozó- és hűtőipar által felvásárolt zöldség- és gyümölcsfélék

Megnevezés	2004				2005**	
	Összes termék 1000 t	Ipari felvásárlás			Ipari felvásárlás	
		1000 t	Összes termésből %	Ár Ft/kg	1000 t	Ár Ft/kg
Zöldség	2 033	625	30,7	-	401	-
Csemegekukorica	508	361	71,1	23,1	228	20,2
Paradicsom	269	123	45,8	11,9	60	10,6
Zöldborsó	93	85	91,3	61,2	78	53,3
Uborka	83	16	19,5	86,0	28	77,9
Fejes káposzta	176	5	2,6	22,9	2	35,0
Vöröshagyma	119	15	12,4	27,1	4	30,3
Sárgarépa	113	20	17,3	19,5	1	31,7
Gyümölcs	1 038	505	48,7	-	366	-
Alma*	700	*429	61,3	10,8	331	20,5
Meggy	77	46	60,1	67,7	19	104,0
Szilva	67	10	14,9	25,4	3	55,3
Körte	18	2	8,9	45,3	2	46,2
Őszibarack	83	12	14,5	43,6	6	31,3
Ribiszke	8	3	39,5	70,8	1	60,9
Málna	9	3	29,3	198,0	4	179,0

* Alma összes feldolgozás, az Alma Terméktanács adata szerint.

** Előzetes adat.

Forrás: KSH

Magyarország frissgyümölcs-exportja főbb célpiacok szerint

Megnevezés	2003		2004		2004/03 tonna
	tonna	ezer USD	tonna	ezer USD	%
Mind összesen	287 045	99 549	205 918	117 649	71,7
Ebből:					
Németország	67 645	35 467	37 245	18 516	55,1
Csehország	50 690	6 774	31 854	18 106	62,8
Ausztria	30 958	20 613	22 075	17 053	71,3
Lengyelország	72 695	8 389	21 525	3 223	29,6
Szlovákia	18 691	3 316	8 044	7 934	43,0
Lettország	6 777	960	4 505	1 149	66,5
Litvánia	13 612	1 565	3 924	880	28,8
Finnország	2 583	2 410	3 819	2 672	147,8
Hollandia	3 452	3 592	3 475	4 166	100,6
Svájc	2 097	3 063	2 058	2 872	98,1
Első 10 összesen	269 200	86 147	138 522	76 572	51,5
Első 10 aránya	93,8	86,5	67,3	65,1	..
Észtország	4 012	683	1 812	657	45,2
Olaszország	1 253	1 397	1 664	1 539	132,8
Belgium	1 267	1 971	1 667	1 783	131,5
Horvátország	923	556	1 371	941	148,5
Franciaország	625	1 274	1 129	1 588	180,6
Bosznia-Hercegovina	1 740	625	636	570	36,6
Dánia	441	167	300	152	68,0
Nagy-Britannia	385	633	273	508	70,8
Spanyolország	174	117	248	30	142,4
Egyiptom	236	68	122	53	51,9
Fehér Oroszország	40	4	49	12	122,0
Liechtenstein	108	115	20	24	18,6
Görögország	8	26	12	44	161,3
Libanon	20	61	10	44	50,0

Forrás: KSH külkereskedelmi adatbázis

Magyar gyümölcsimport főbb beszállítók szerint

Megnevezés	2003		2004		2004/03 tonna
	tonna	ezer USD	tonna	ezer USD	%
Mind összesen	238 072	142 164	245 076	188 366	102,9
Ebből:					
Spanyolország	43 706	28 558	46 211	33 429	105,7
Görögország	50 501	20 090	39 782	17 661	78,8
Olaszország	28 756	19 893	30 649	20 664	106,6
Belgium	26 328	13 183	13 305	8 734	50,5
Németország	19 075	11 149	20 605	16 512	108,0
Hollandia	8 765	7 534	11 089	11 530	126,5
Törökország	7 687	5 587	10 538	9 437	137,1
Szlovénia	15 540	7 137	6 294	2 977	40,5
Mexikó	907	409	5 443	2 028	600,1
Szerbia és Montenegro	818	768	4 929	1 915	602,6
Első10 összesen	202 083	114 308	188 845	124 887	93,4
Első 10 aránya	84,9	80,4	77,1	66,3	90,8
Lengyelország	7 561	4 383	2 692	2 102	35,6
Ecuador	4 365	2 132	3 380	2 028	77,4
Szlovákia	1 688	999	983	988	58,2
Románia	1 404	1 447	881	1 977	62,7
Fülöp-szigetek	665	610	693	671	104,2
USA	478	1 405	657	2 599	137,4
Dél-Afrika	60	52	30	51	50,0
Thaiföld	13	51	23	65	176,9

Forrás: KSH külkereskedelmi adatbázis

12. melléklet

A világ és az EU zöldségtermelése*

Me.: 1 000 tonna

Megnevezés	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Világ összesen	691 894	698 127	807 208	847 637	865 810	882 452
Kína	328 702	350 372	368 579	410 559	423 369	435 024
India	67 880	68 059	68 059	79 679	80 529	80 529
USA	38 420	36 111	37 551	36 657	39 185	39 185
Törökország	24 639	24 165	25 825	25 869	24 099	25 395
Japán	12 678	12 455	12 235	11 793	11 699	11 594
Európai Unió 15	55 072	53 537	53 822	55 546	**66 762	**65 657
Olaszország	15 338	15 361	15 746	15 168	16 129	16 013
Spanyolország	11 821	11 926	11 671	12 052	12 974	12 635
Franciaország	7 938	7 881	7 589	8 673	8 808	8 561
Görögország	4 123	3 999	4 171	3 914	3 999	3 872
Hollandia	3 711	3 526	3 655	3 798	3 877	3 831
Egyesült Királyság	2 964	2 843	2 747	2 533	2 726	2 660
Németország	2 498	3 715	3 686	3 622	3 869	3 607
Portugália	2 368	2 306	2 225	2 400	2 429	2 404
Belgium	1 783	1 825	1 598	1 852	1 819	1 876
Ausztria	613	566	562	527	570	511
Dánia	309	285	302	275	249	259
Svédország	309	271	269	278	277	313
Finnország	239	230	236	224	229	229
Írország	215	222	230	214	222	222
Lengyelország	5 520	5 195	4 702	5 210	5 721	5 335
Magyarország	1 539	1 917	1 907	1 980	2 086	1 597
<i>Magyar termelés az EU %-ában</i>	<i>2,8</i>	<i>3,5</i>	<i>3,5</i>	<i>3,6</i>	<i>3,1</i>	<i>2,4</i>

* Dinnyével együtt.

** EU-25.

Forrás: FAO

A zöldségfélék termésmennyisége és termésátlaga

Me.: 1000 tonna

Megnevezés	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Zöldségféle*	1 419	1 537	1 597	1 548	1 796	1 972	1 500	1 857	1 850	1 942	2 033	1 547
Ebből: vöröshagyma	134	195	180	128	150	149	117	174	122	94	119	92
paradicsom	224	231	263	220	330	301	203	236	247	281	269	188
uborka	93	94	102	119	126	126	103	99	96	94	83	71
zöldborsó**	162	72	76	70	71	65	61	113	102	69	93	85
zöldbab	24	28	29	32	28	33	27	29	25	26	24	22
sárgarépa	98	106	121	117	118	117	89	99	96	81	107	80
görögdinnye	61	91	92	76	112	125	133	130	166	228	251	214
fejes káposzta	117	131	153	171	178	174	120	161	157	153	176	112
étkezési paprika	117	123	131	141	152	171	134	134	117	108	126	113
Fűszerpaprika	41	41	52	45	65	33	40	60	57	37	52	49
Csemegekukorica	123	146	173	185	203	256	291	416	468	566	508	354
Termésátlag (tonna/hektár)												
vöröshagyma	14,7	17,9	20,6	17,1	19,4	17,8	18,7	24,7	20,1	15,6	25,2	26,1
paradicsom	15,4	13,7	19,5	13,6	22,3	22,0	23,3	29,5	28,3	35,2	35,4	38,1
uborka	10,2	10,0	11,8	12,9	15,5	14,5	17,0	19,7	19,3	34,8	19,6	38,5
zöldborsó**	9,9	10,0	8,6	3,3	4,4	3,9	3,2	5,2	4,0	3,1	5,2	5,3
zöldbab	3,3	3,7	5,5	4,6	5,6	5,7	5,5	5,9	5,7	5,2	6,4	5,7
sárgarépa	13,9	13,8	18,5	16,0	17,9	18,6	20,3	23,3	23,2	17,0	26,4	23,5
görögdinnye	10,4	11,4	12,5	11,8	15,5	16,0	16,0	15,0	17,0	20,0	21,0	20,8
fejes káposzta	14,4	14,1	19,7	20,3	21,3	20,7	20,1	25,1	20,3	22,4	27,4	23,5
étkezési paprika	8,1	8,1	9,0	13,3	12,1	14,2	12,3	12,6	11,0	12,7	15,5	15,8
Fűszerpaprika	7,1	8,2	10,7	7,5	8,9	6,3	6,8	9,0	9,1	6,6	16,6	8,0
Csemegekukorica	7,9	9,1	10,8	11,3	11,8	12,6	12,3	14,9	13,0	13,6	16,3	13,0

* 1996-tól fűszerpaprika nélkül.

** A zöldborsó 1994-ig hüvelyes súlyban, 1995-től szemes súlyban

Forrás: KSH

14. melléklet

Zöldségfajok termelői árváltozása a nagybani piacon (2005/2004)

Faj	Méret	Termelési mód	Kiszere- elés	Termelői ár változása 2005/2004 %	Árösszehasonlítás időszaka	Megjegyzés	Mennyiségi részarány az összes zöldségtermelésen belül 2004-ben (%)
Fejes káposzta	-	szabadföldi	kg	224,0	28. hét-47. hét	a primőr termék kifutásától	9,0
Sárgarépa	-	szabadföldi	kg	212,0	26. hét-47. hét	a primőr termék kifutásától	6,0
Petrezselyem	-	szabadföldi	kg	175,0	30. hét-47. hét	a primőr termék kifutásától	2,0
Vöröshagyma	-	szabadföldi	kg	123,0	23. hét-47. hét	A tavalyi termés visszaesésének egyértelművé válásától	6,0
Görögdinnye	-	szabadföldi	kg	77,0	26. hét-40. hét	piacra lépéstől	12,0
Paradicsom	40-47 mm	szabadföldi / termesztő- berendezés	kg	148,0	22. hét-47. hét	az 57-67 mm-es termék megjelenésétől piacra lépéstől a kifutásig	13,0
	47-57 mm		kg	151,0	22. hét-47. hét		
	57-67 mm		kg	160,0	22. hét-45. hét		
Uborka	kígyó	szabadföldi / termesztő- berendezés	kg	83,0	6. hét-48. hét	piacra lépéstől	5,0
	berakó	kg	94,0	14. hét-48. hét	piacra lépéstől		
Paprika TV	30-70 mm	szabadföldi / termesztő- berendezés	kg	87,0	23. hét-47. hét	db-os kiszerelés piaci kínálatból való kikerülésétől	5,0
			db	51,0	2. hét-22. hét	23. héttől nincs a piac kínálatában	
	kg		86,0	23. hét-47. hét	db-os kiszerelés piaci kínálatból való kikerülésétől		
	db		77,0	2. hét- 22. hét	23. héttől nincs a piac kínálatában		
Összesen				*140,4			58,0

* Az egyes termékek összes termelésen belüli részarányával súlyozott árváltozása.

Forrás: KSH és AKI PÁIR

Magyarország frisszöldség-exportja főbb célpiacok szerint

Megnevezés	2004		tonna	USD
	tonna	ezer USD	%	%
Mindösszesen	165 021	190 697	100,0	100,0
Ebből:				
Németország	40 410	52 971	24,5	27,8
Ausztria	16 918	27 000	10,3	14,2
Nagy-Britannia	12 610	11 754	7,6	6,1
Csehország	11 734	12 275	7,1	6,4
Lengyelország	7 248	5 210	4,4	2,7
Hollandia	7 154	5 437	4,4	2,8
Svédország	6 918	8 888	4,2	4,7
Olaszország	6 784	11 605	4,1	6,1
Finnország	4 944	5 275	3,0	2,8
Belgium	4 763	3 990	2,9	2,1
Első 10 összesen	119 483	144 405	72,4	75,7
Első 10 aránya	72,4	75,7		
Görögország	4 586	5 613	2,8	2,9
Szlovénia	3 686	3 500	2,2	1,8
Szlovákia	3 469	3 645	2,1	1,9
Románia	3 248	2 407	2,0	1,3
Horvátország	3 157	3 092	1,9	1,6
Svájc	3 043	4 006	1,8	2,1
Spanyolország	2 437	3 517	1,5	1,8
Franciaország	2 195	2 399	1,3	1,3
Norvégia	1 323	1 301	0,8	0,7
Tajvan	1 165	477	0,7	0,3
Jordánia	1 137	696	0,7	0,4
Litvánia	1 080	1 313	0,6	0,7
Egyéb	15 012	14 326	9,1	7,5

Forrás: KSH külkereskedelmi adatbázis

A Lengyelországból származó frisszöldség- és hagymaimport alakulása Magyarországon

Megnevezés	2002 (tonna)	2003 (tonna)	2004 (tonna)	2004/2002 %
Összes zöldség	15 412	33 419	63 968	415,0
Hagyma	2 521	16 537	20 813	825,6

Forrás: Eurostat

A sorozatban eddig megjelent tanulmányok**1997**

1997. 1. Dorgai László, Horváth Imre, Kissné Bársony Erzsébet, Tóth Erzsébet:
Az Európai Unió regionális politikája és hatása az új tagországokra
1997. 2. Glattfelder Béla, Ráki Zoltán, Guba Mária, Janowszky Zsolt:
Piacvédelmi lehetőségeink az Európai Unióhoz való csatlakozásunkig
1997. 3. Janowszky Zsolt:
A vetőmagtermelés helyzete és a piaci egyensúlyt befolyásoló főbb tényező
1997. 4. Alvincz József, Szabó Márton, Wagner Hartmut:
Változások az élelmiszeripari és kereskedelmi vállalatok világában
1997. 5. Gábor Judit:
Az importvédelem nemzetközi tapasztalata

1998

1998. 1. Wagner Hartmut:
A magyar agrár- és élelmiszeripari export piaci és termékszerkezete 1991-1996
1998. 2. Alvincz József, Borszéki Éva, Harza Lajos, Tanka Endre:
Az agrártámogatási rendszer EU és GATT-konform továbbfejlesztése
(Az AGENDA 2000)
1998. 3. Ángyán József, Dorgai László, Halász Tibor, Janowszky János, Makóvényi Ferenc, Ónodi Gábor, Podmaniczky László, Szenci Győző, Szepesi András, Veöreös György:
Az országos területrendezési terv agrárvonatkozásainak megalapozása
1998. 4. Kissné Bársony Erzsébet:
A keletnémet mezőgazdaság átalakulásának főbb tapasztalatai
1998. 5. Balogh Ádám, Harza Lajos:
A vagyon-, a tulajdon-, és a tőkeviszonyok változása a mezőgazdaságban
1998. 6. Lévai Péter, Szijjártó András:
Mezőgazdasági programok a cigányság körében
1998. 7. Vissyné Takács Mara:
A fontosabb iparinövény ágazatok helyzete és feladatai az EU szabályozás tükrében
1998. 8. Tóth Erzsébet:
A foglalkoztatás térségi feszültségei – megoldási esélyek és lehetőségek
1998. 9. Dorgai László, Hinora Ferenc, Tassy Sándor:
Területfejlesztés – vidékfejlesztés

1998. 10. Szőke Gyula:
A közraktárak lehetséges szerepe a magyar gabonapiaci politikában
1998. 11. Csillag István:
A gabonavertikum működése, növekedési tendenciái és a változás irányai
1998. 12. Szabó Márton:
A hazai élelmiszerfogyasztás szerkezetének változásai a 90-es években és a várható jövőbeli tendenciák
1998. 13. Guba Mária, Ráki Zoltán:
Az Európai Unió marhahús-termelésének közös piacsabályai és várható hatásuk a magyar marhahús-ágazatra
1998. 14. Alvincz József, Szűcs István:
Az élelmiszergazdaság szerkezete
1998. 15. Tanka Endre:
Agrár-finanszírozás a fejlett piacgazdaságokban (Adalékok és tanulságok)
1998. 16. Szűcs István, Udovecz Gábor (szerk):
Az agrárgazdaság jelenlegi helyzete és várható versenyésélyei
1998. 17. Kukovics Sándor:
A tulajdoni, a vállalati és a termelési szerkezet, valamint a foglalkoztatási viszonyok átalakulása a magyar mezőgazdaságban
1998. 18. Erdész Ferencé:
Az almaágazat helyzete és fejlesztési lehetőségei a csatlakozási felkészülésben
1998. 19. Kartali János:
Magyarország és az EU közötti agrár-külkereskedelem a kilencvenes években

1999

1999. 1. Gábor Judit, Stauder Márta:
A kereskedelmi láncok és az élelmiszertermelők kapcsolatának változásai
1999. 2. Kürthy Gyöngyi, Szűcs István:
Az Európai Unióhoz való csatlakozás ágazati felkészülésének fejlesztési forrásigénye
1999. 3. Harza Lajos, Tanka Endre:
A vidékfejlesztés megújuló intézményi háttere
1999. 4. Wagner Hartmut:
Az exportfinanszírozás és exporthitel-biztosítás helyzete és szerepe a magyar agrárexportban
1999. 5. Guba Mária, Ráki Zoltán:
Az Európai Unióhoz való csatlakozás felkészülési tennivalói és fejlesztési-forrás igénye a baromfiágazatban

1999. 6. Orbánné Nagy Mária:
Az állati eredetű termékek külkereskedelmének lehetőségei és korlátai az EU-csatlakozásig
1999. 7. Vissyné Takács Mara:
A dohány ágazat vertikális integrációja Magyarországon és az EU-ban
1999. 8. Dorgai László, Stauder Márta, Tóth Erzsébet, Varga Gyula:
Mezőgazdaságunk üzemi rendszere, kezelésének tennivalói a követelmények és az EU tapasztalatainak tükrében
1999. 9. Szabó Márton:
Vertikális koordináció és integráció az EU és Magyarország tejgazdaságában
1999. 10. Juhász Anikó:
Vertikális koordináció és integráció a zöldség-gyümölcs szektorban
1999. 11. Ráki Zoltán, Guba Mária:
Az AGENDA 2000-ben előirányozott szabályozás várható hatása a szarvasmarha-ágazatban
1999. 12. Dorgai László, Miskó Krisztina:
A vidékfejlesztés finanszírozása az Európai Unióban
1999. 13. Burgerné Gimes Anna, Kovács Csaba, Tóth Krisztina:
A mezőgazdasági üzemek gazdasági helyzete
1999. 14. Alvincz József, Harza Lajos, Illés Róbert, Szűcs István, Tanka Endre:
Változások a gazdálkodás földviszonyaiban - Egy mikrofelvétel tanulságai
1999. 15. Kartali János, Juhász Anikó, Gábor Judit, Stauder Márta, Wagner Hartmut, Szabó Márton, Orbánné Nagy Mária, Vissyné Takács Mara:
A magyar mezőgazdaság és élelmiszeripar EU-érettségének piaci és kereskedelmi vonatkozásai

2000

2000. 1. Udovecz Gábor (szerk.):
Jövedelemhiány és versenyképyszer a magyar mezőgazdaságban
2000. 2. Kissné Bársony Erzsébet:
Az ökgazdálkodás szabályozási rendszerének EU-konform továbbfejlesztése az AGENDA 2000 tükrében
2000. 3. Tanka Endre:
A földhasznóbérlet korszerűsítési igényei és lehetőségei
2000. 4. Guba Mária, Janowszky Zsolt, Ráki Zoltán:
A magyar juhászat hatékonyság-növelési esélyei és a szabályozás EU-konform továbbfejlesztése
2000. 5. Gábor Judit, Wagner Hartmut:
Élelmiszergazdaságunk rövid távú piaci kilátásai

2000. 6. Laczkó András, Szőke Gyula:
Az Agenda 2000 hatása az EU és a magyar gabonapiaci szabályozásra
2000. 7. Kartali János:
A magyar agrárkülpiaconra ható világgazdasági tényezők (válságok, liberalizáció, nemzetközi egyezmények) alakulása
2000. 8. Stauder Márta:
Az élelmiszerek disztribúciós rendszerének fejlődése, különös tekintettel a kereskedelmi logisztikára
2000. 9. Popp József (szerk.):
Főbb mezőgazdasági ágazataink fejlesztési lehetőségei, különös tekintettel az EU-csatlakozásra
2000. 10. Popp József (szerk.):
Főbb agrárgazdasági ágazataink szabályozásának EU-konform továbbfejlesztése
2000. 11. Tóth Erzsébet:
Az átalakult mezőgazdasági szövetkezetek gazdálkodásának főbb jellemzői (1989-1998)
2000. 12. Szabó Márton:
Külföldi érdekeltségű vállalatok a magyar élelmiszeriparban és hatásuk az EU-csatlakozásra
2000. 13. Tóth Erzsébet (szerk.):
A mezőgazdasági foglalkoztatás és alternatív lehetőségei
2000. 14. Erdész Ferencné, Radóczné Kocsis Teréz:
A zöldség-gyümölcs és a szőlő-bor ágazatok hatékonyságának növelése és szabályozásának EU-konform továbbfejlesztése
2000. 15. Alvincz József, Varga Tibor:
A családi gazdaságok helyzete és versenyképességük javításának lehetőségei

2001

2001. 1. Gábor Judit, Juhász Anikó, Kartali János, Kürthy Gyöngyi, Orbánné Nagy Mária:
A WTO egyezmény hatása a magyar agrárpolitika jelenére, jövőjére és teendőire
2001. 2. Hamza Eszter, Miskó Krisztina, Tóth Erzsébet:
Az agrárfoglalkoztatás jellemzői, különös tekintettel a nők munkerő-piaci helyzetére (1990-2000)
2001. 3. Stauder Márta, Wagner Hartmut:
A takarmány termékpálya problémái
2001. 4. Juhász Anikó, Szabó Márton:
Az EU és Magyarország közötti agrárkereskedelem liberalizációjának hatásai

2001. 5. Erdész Ferencné, Laczkó András, Popp József (szerk.), Potori Norbert, Radócné Kocsis Teréz:
Az agrárszabályozási rendszer értékelése és továbbfejlesztése 2002-re
2001. 6. Kürthy Gyöngyi, Popp József (szerk.), Potori Norbert:
Az OECD tagországok mezőgazdaságának támogatottsága az új metodika alapján – különös tekintettel Magyarországra
2001. 7. Alvincz József (szerk.), Antal Katalin, Harza Lajos, Mészáros Sándor, Péter Krisztina, Spitalásky Márta, Varga Tibor:
A mezőgazdaság jövedelemhelyzete és az arra ható tényezők
2001. 8. Nyárs Levente:
A méhészeti ágazat helyzete és fejlesztési lehetőségei

2002

2002. 1. Orbánné Nagy Mária:
A magyar élelmiszergazdaság termelői és fogyasztói árai az Európai Unió árainak tükrében
2002. 2. Gábor Judit, Stauder Márta:
Az agrártermékek kereskedelmének új irányzatai, különös tekintettel az elektronikus kereskedelemre
2002. 3. Mészáros Sándor:
A magyar csatlakozás agrárgazdasági hatásainak összehasonlítása az EU modellszámításaival
2002. 4. Hamza Eszter, Miskó Krisztina, Székely Erika, Tóth Erzsébet (szerk.):
Az agrárgazdaság átalakuló szerepe a vidéki foglalkoztatásban, különös tekintettel az EU-csatlakozásra
2002. 5. Radócné Kocsis Teréz:
Az Európai Unió új közös borspiaci rendtartásának termelési potenciált befolyásoló elemei és azok várható hatása a hazai termelőalapok változására
2002. 6. Dorgai László, Gábor Judit, Juhász Anikó, Kartali János, Kürthy Gyöngyi, Orbánné Nagy Mária, Stauder Márta, Szabó Márton, Wagner Hartmut:
A WTO tárgyalások magyar agrárgazdaságot érintő 2001. évi fejleményei
2002. 7. Nyárs Levente – Papp Gergely:
Az állati eredetű termékek feldolgozásának versenyhelyzete
2002. 8. Popp József:
Az USA agrárpolitikájának gyakorlata napjainkig
2002. 9. Juhász Anikó, Kartali János (szerk.), Wagner Hartmut:
A magyar agrár-külkereskedelem a rendszerváltás után

2003

2003. 1. Varga Tibor:
A támogatások költség-haszon szemléletű elemzésének lehetőségei
2003. 2. Dorgai László, Keszthelyi Szilárd, Miskó Krisztina:
Gazdaságilag életképes üzemek az Európai Unió modernizációs támogatásainak alkalmazása szempontjából
2003. 3. Alvincz József, Guba Mária:
Az egyéni mezőgazdasági termelők jövedelmének adóztatása
2003. 4. Hamza Eszter:
Agrárfoglalkoztatás hátrányos helyzetű térségekben – uniós lehetőségek gyakorlati alkalmazása
2003. 5. Orbánné Nagy Mária:
Az élelmiszerfogyasztás és a fogyasztói árak konvergenciája Magyarország és az EU között
2003. 6. Stauder Márta:
Az agrár- és élelmiszertermékek belföldi kereskedelme a kilencvenes években és napjainkban
2003. 7. Mizik Tamás:
Magyarország és az Európai Unió adórendszere – különös tekintettel a mezőgazdaságra
2003. 8. Popp József:
Az agrárpolitikák mozgástera a nemzetközi kereskedelem liberalizálásának tükrében

2004

2004. 1. Kartali János (szerk.):
A főbb agrártermékek piacra jutásának feltételei az EU-csatlakozás küszöbén (I. kötet: Növényi termékek)
2004. 2. Kartali János (szerk.):
A főbb agrártermékek piacra jutásának feltételei az EU-csatlakozás küszöbén (II. kötet: Állati termékek)
2004. 3. Antal Katalin, Guba Mária, Kovács Henrietta:
Mezőgazdaság helyzete az agrártörvény hatálybalépését követő időszakban
2004. 4. Nyárs Levente, Papp Gergely, Vőneki Éva:
A főbb hazai állattenyésztési ágazatok kilátásai az Európai Unióban
2004. 5. Popp József, Potori Norbert, Udovecz Gábor:
A Közös Agrárpolitika alkalmazása Magyarországon

2004. 6. Dorgai László (szerk.):
A magyarországi birtokstruktúra, a birtokrendezési stratégia megalapozása
2004. 7. Potori Norbert, Udovecz Gábor (szerk.):
Az EU-csatlakozás várható hatásai a magyar mezőgazdaságban 2006-ig
2004. 8. Potori Norbert (szerk.):
A főbb mezőgazdasági ágazatok élet- és versenyképességének követelményei

2005

2005. 1. Antal Katalin, Guba Mária, Hodina Péter, Lámfalusi Ibolya, Rontóné Nagy Zsuzsanna:
A külföldi tőke szerepe és a gazdálkodás eredményességére gyakorolt hatása a mezőgazdaságban és az élelmiszeriparban
2005. 2. Kartali János, Kürti Andrea, Orbánné Nagy Mária, Wagner Hartmut:
A globális gazdasági és demográfiai változások hatása az agrár-
külkereskedelemre
2005. 3. Juhász Anikó (szerk.):
Piaci erőviszonyok alakulása a belföldi élelmiszerpiac szereplői között
2005. 4. Dorgai László (szerk.):
Termelői szerveződések, termelői csoportok a mezőgazdaságban
2005. 5. Popp József (szerk.), Potori Norbert (szerk.), Stauder Márta, Wagner Hartmut:
A takarmánytermelés és -felhasználás elemzése, különös tekintettel az
abraktakarmány-keverékek gyártására
2005. 6. Kapronczai István (szerk.), Korondiné Dobolyi Emese, Kovács Henrietta, Kürti
Andrea, Varga Edina, Vágó Szabolcs:
A mezőgazdasági termelők alkalmazkodóképességének jellemzői (Gazdálkodói
válaszok időszerű kérdésekre)

2006

2006. 1. Bánáti Diána (szerk.), Popp József (szerk.):
Élelmiszer-biztonság a nemzetközi kereskedelem tükrében
2006. 2. Hamza Eszter, Tóth Erzsébet:
Az egyéni gazdaságok eltartó-képessége, megélhetésben betöltött szerepe
2006. 3. Orbánné Nagy Mária (szerk.):
Az élelmiszeripar strukturális átalakulása (1997-2005)
2006. 4. Kovács Gábor:
A KAP-reform várható hatásai a mezőgazdasági üzemek termelésére és a
földhasználati viszonyokra
2006. 5. Guba Mária, Harza Lajos, Mizik Tamás:
A mezőgazdasági üzemek konszolidációs programjai (2000-2004)

2006. 6. Radócné Kocsis Teréz, Györe Dániel:
A borpiac helyzete és kilátásai
2006. 7. Nagy-Huszeín Tibor:
A tagi tulajdonlás a mezőgazdasági szövetkezetekben
2006. 8. Hingyi Hajnalka, Kürthy Gyöngyi, Radócné Kocsis Teréz:
A mezőgazdasági eredetű folyékony bioüzemanyagok termelésének piaci kilátásai

2007

2007. 1. Erdész Ferencné:
A magyar gyümölcs- és zöldségpiac helyzete és kilátásai

A kiadványok korlátozott példányszámban megrendelhetők a következő telefonszámon: Kamarásné Hegedűs Nóra: 06-1-476-3064